

140

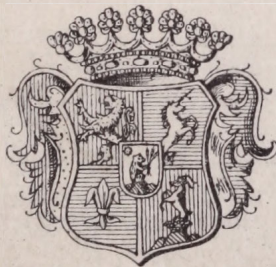
KÖZLEMÉNYEK SZEPES VÁRMEGYE MÚLTJÁBÓL

SZEPES VÁRMEGYE TÖRVÉNYHATÓSÁGÁNAK ÉS A
SZEPESMEGYEI TÖRTÉNELMI TÁRSULATNAK TÁMOGATÁSÁVAL
MEGJELENŐ FOLYÓIRAT

SZERKESZTI ÉS KIADJA:

DR. FÖRSTER JENŐ

VÁRMEGYEI LEVÉLTÁRNOK

I. ÉVFOLYAM.

1909. - 10

LŐCSE, 1909.

REISS J. T. KÖNYVNYOMÓ INTÉZETE.

303065

MAGY. AKADEMIA
KÖNYVTÁRA

MEGJELENIK NEGYEDÉVENKÉNT. — ELŐFIZETÉSI ÁRA:
EGY ÉVRE HAT KORONA.

TARTALOM.

	Lap
Olvasóinkhoz (a szerkesztő előszava)	1
Lőcse adózása a mohácsi vész idején. Irta: Bal Jeromos	3
Késmárk és a Thököly család. Irta: dr. Bruckner Győző . Négy közlemény	9, 71, 146, 202
A lőcsei fehérrasszony a történelemben. Irta: dr. Hajnóci Iván	26
Az első Lőcsei Kalendárium Krónikája. Közli: dr. Hajnóci R. József . Két közlemény	37, 99
Lőcsei vonatkozású művelődéstörténeti adatok a középkorból. Irta: dr. Iványi Béla	65
Szepességi tanulók a krakói egyetemen (1400—1550). Közli: dr. Divéky Adorján	88
A podolini piarista kollégium a XVII. században. Irta: dr. Friedreich Endre	129
Lőcse városának lakói és azoknak vagyonsága 1542-ben. Közli: dr. Iványi Béla . Két közlemény	158, 224
A szepesi nemes hadak felkelése 1809-ben. Irta: dr. Förster Jenő	193

Családtörténet.

Szepes vármegye nemes családjainak összeírásai. Közli: dr. Förster Jenő . Négy közlemény:	
I. Az 1591—1595. évi nemesi összeírás	43
II. Az 1754—55. évi országos nemesi összeírás	105
III. Az 1835. évi nemesi összeírás (két közlemény)	170, 237

Vegyes közlések.

A XIII szepesi város jegyzőkönyveiből (I., II., III., IV., V.) Közli: F. J.	48, 113, 180, 246
Cipszerek a színpadon. Közli: Lám Frigyes	51
Csáky István gróf utasításai a szepesi vár porkolábjá számára. Közli F. J.	116
Toldás »a lőcsei fehérrasszony a történelemben« című cikkhez. Irta: Görgy Albert	119
Thököly Sebestyén esküvőjéről. Közli: Jurkovich Emil	176
A lőcsei fehérrasszony. Irta: dr. Hajnóci Iván	178
Lány Sámuel felségserzési ügye. Közli: Kretsmár Árpád	243

Könyvszemle.

	Lap
<i>Weber Samú</i> : III. Pótlék Wagner Szepesm. Okirattárához. Ism.: dr. Di-véky Adorján	54
<i>Görgey Albert</i> : A topporci és görgői Görgey nemzetség történetéből	55
<i>Bernaldszky Kálmán</i> : A sienai eredetű Gallicus család és művészete	57
<i>Dtvald Kornél</i> : Magyarország csúcsíveskori szárnyasoltárai. Ism.	121
<i>Dr. Just</i> : Briefe des Feldzeugmeisters <i>Paul Freiherrn Kray</i> an seinen Bruder Alexander von Kray	123
<i>Friedreich Endre dr.</i> : Franco János élete	125
Kisebb cikkek ismertetése	125
A Magyarországi Kárpátgyesület Évkönyve 1909	187
<i>Dr. Posewitz Tivadar</i> : A Szepesség — utazási kézikönyv	188
<i>Dr. Hajnóci R. József</i> : Az Első Lőcei Kalendárium az 1626-ik évre. Ism.: Z.	250
<i>Illyefalvi Lajos</i> : A Lengyelországnak elzálogositott XIII szepesi város története. Ism.: dr. Bruckner Győző	251

Társulati ügyek és egyéb hírek.

A Szepesmegyei Történelmi Társulat 1908 december 15-én tartott jubiláris diszközgyűlésének jegyzőkönyve	59
A Szepesm. Tört. Társ. közlései	127
»Szepesi múzeum«. — A »lőcei fehérasszony« emléke. — A Magyar Történelmi Társulat vándorgyűlése. — Thököly Imre emléktáblája. — Podolin nagyközség határozata	189
Thaly Kálmán †. — A »Szepesi múzeum« ügye. — Petzval József emlékezete. — A szepesiek kongresszusa	255

KÖZLEMÉNYEK

SZEPES VÁRMEGYE MÚLTJÁBÓL

SZEPES VÁRMEGYE TÖRVÉNYHATÓSÁGÁNAK ÉS A
SZEPESMEGYEI TÖRTÉNELMI TÁRSULATNAK TÁMOGATÁSÁVAL
MEGJELENŐ FOLYÓIRAT

SZERKESZTI ÉS KIADJA:

DR. FÖRSTER JENŐ

VÁRMEGYEI LEVÉLTÁRNOK

MEGJELENIK NEGYEDÉVENKÉNT. — ELŐFIZETÉSI ÁRA:
EGY ÉVRE HAT KORONA.

LÓCSE, 1909.

REISS J. T. KÖNYVNYOMÓ INTÉZETE.

TARTALOM.

	Lap
Olvasóinkhoz	1
Lőcse adózása a mohácsi vész idején. Irta: Bal Jeromos	3
Késmárk és a Thököly család (első közlemény). Irta: dr. Bruckner Győző	9
A lőcsei fehérasszony a történelemben. Irta: dr. Hajnóci Iván	26
Az első Lőcsei Kalendárium Krónikája (első közlemény). Közli: dr. Hajnóci R. József	37

Családtörténet.

Szepes vármegye nemes családjainak összeírásai (I.). Közli: dr. Förster Jenő	43
---	----

Vegyes közlések.

A XIII szepesi város jegyzőkönyveiből (I.). Közli: dr. Förster Jenő	48
Cipszerek a színpadon. Közli: Lám Frigyes	51

Könyvszemle.

<i>Weber Samu</i> : III. Pótlék Wagner Szepesm. Okirattárához. Ismerteti: dr. Divéky Adorján	54
<i>Görgey Albert</i> : A topporci és görgői Görgey nemzetség történetéből	55
<i>Berwaldszky Kálmán</i> : A sienai eredetű Gallieus család és művészete	57

Társulati ügyek.

A Szepesmegyei Történelmi Társulat 1908 december 15-én tartott jubiláris díszközgyűlésének jegyzőkönyve	59
---	----

Szerkesztőség és kiadóhivatal: **Lőcse** (vármegyeháza).

KÖZLEMÉNYEK

SZEPESVÁRMEGYE MÚLTJÁBÓL.

I. ÉVFOLYAM.

1909. JANUÁR.

I. SZÁM.

Olvasóinkhoz.

MÁGYARAKADÉMIÁ
KÖNYVTÁRA

Vármegyénk nagy múltja nagy kötelezettséget ró a jelen nemzedékre: egyfelől hogy a még meglévő történelmi emlékeket átszármasztassa a jövőre, másfelől hogy saját kora előtt feltárja az elmúlt idők képét.

E csapáson halad immár egy negyedszázad óta a Szepesmegyei Történelmi Társulat. Huszonöt év alatt annyira megizmosodott, hogy évről-évre szinte monumentális műveket nyújthat tagjainak. Összefoglaló feldolgozásokra, nagyterjedelmű kütők kiadására törekszik. Ezzel lévén elfoglalva, természetes, hogy nem terjesztheti ki figyelmét arra a rengeteg számú kisebb forrásanyagra, mely a különféle gyűjteményekben vagy magánosoknál elszórva, részben kiaknázatlanul hever s amely szinte rimánkodik, hogy valaki napfényre hozza és kellően feldolgozva megmutassa értékét a világnak.

Ezzel pedig sietni kell, mert az anyag egy része nemcsak hogy ismeretlenül hever, de sokszor nincs is meg a garancia, hogy meg fog maradni a jövő számára.

Ezt a mentő és értékesítő munkát kívánja magára vállalni folyóiratunk. A Történelmi Társulat megadta a keretet és megalapozza a beléje való képet: mi e képet apránként ki akarjuk színezni.

Anyagunk: az oklevelek, hivatalos feljegyzések, levelezések, emlékiratok, családi jegyzések, a művészeti emlékek, régiségek stb., szóval minden, amiből a megye kulturális múltjára adat nyerhető.

Összehordjuk ezt a nyers anyagot, megcsiszoljuk apró mozaikkövekké, melyek majdan összerakva színpompás és eleven

képét nyújthatják a Szepesség történetének.

És arra fogunk törekedni, hogy e képet a legkülönfélébb oldalról világítsuk meg: kiterjeszkedünk a kulturális élet minden megnyilvánulására, tehát egyebek közt a közgazdasági, jogi, művészi, nyelvi, irodalmi viszonyokra is.

Figyelemmel fogjuk kísérni a Szepességre vonatkozó irodalmi művek megjelenését, ismertetjük és érdemük szerint méltatjuk őket.

Tájékoztatni fogjuk olvasóinkat vármegyénk kicsiny tudományos életének külső eseményeiről, különösen a Történelmi Társulat ügyeiről.

Családtörténet című rovatunkban időnként ismertetni fogjuk olyan szepesi családok történetét, melyek vagy kiváló szerepet játszottak a múltban, vagy amelyeknek története jellemző példáját adja az itteni családi viszonyok alakulásának.

Mindével pedig az lesz a célunk, hogy egyrészt szolgálatot tegyünk a tudománynak, másrészt éllesszük és állandóan felszínen tartjuk a művelt közönség érdeklődését szűkebb hazánk múltja iránt. Azért — amennyire a tudományos szempont megengedi — élénkségre, változatosságra, érthetőségre fogunk törekedni.

A cipszernek szülőföldjéhez való hűsége szinte közmondásos. Ez a ragaszkodás minket is biztat, mert amihez a művelt embert érzése vonzza, az megkapja értelmét is: amihez ragaszkodik, azt igyekszik minden vonatkozásában meg is érteni. Már pedig csak a múltnak ismerete érteti meg velünk igazán a jelen állapotokat.

Lehet hát reményünk, hogy a Szepesség intelligens fiai érdeklődéssel és szeretettel fogják fogadni vállalkozásunkat, mint amely a régi Szepesség képét, a régi jó idők emlékét igyekszik elibök tárni.

Fogadják, kérjük, annyi rokonszenvvel, amennyi szeretettel és lelkesedéssel mi fogtunk bele a nemes cél megvalósításába

Lőcse adózása a mohácsi vész idején.

(A templomi kincsek elkallódása.)

Nemcsak a fizetés mértékének szempontjából érdemes megvilágítani ezt az adózást, hanem azért is, mert igen jellemző az akkori közviszonyokra. Igen becses közvetlen forrásból értesülünk róla, Sperfogel Konrád akkori (1522, 1526 és 1527) lőcsei bíró feljegyzéseiből. (Wagner, *Analecta Scepusii* II.) Ujabb történetírók is megemlítik az egyik vagy a másik esetet; de helyesen ezek az esetek csak teljes összefüggésükben érthetők és ítélhetők meg.

Tudjuk, hogy Belgrád elfoglalása a török által (1521) megnyitotta az ország akkori vezetőinek vagy jobban mondva veszedőinek a szeméit. A török veszedelem erősen fenyegetett. Lázás sietséggel hoztak sok határozatot a honvédelem érdekében, különösen pedig az e célra felhasználandó közadókról. A törvényeket azonban nem sikerült végrehajtani. Egyrészt nem adóztak, kibújtak, de ami még keservesebb volt, a befolyó jövedelmeket elsikkasztották. S minthogy a sikkasztás már rendszeressé vált II. Ulászló és II. Lajos idejében s mindenki tudta ezt, részben érthető az is, hogy aki csak tehette, kibújt az adózás alól, hisz adót fizetni rendes körülmények között sem kedvelt polgári foglalkozás.

Lőcse szab. kir. város volt. A szab. kir. városok adózására jellemző, hogy a polgárok nem egyenként és nem közvetlenül fizettek akkoriban adót, hanem a község egyetemlegesen fizetett egy bizonyos fix összeget, amely rendszeren a kiváltságlevélben fel volt tüntetve. Ezt a *rendes évi királyi* adót *census*-nak hívták. Lőcse régebbi okmányai elégtek, de Sperfogel többször megmondja, hogy Lőcse akkori censusa, évi rendes adója, 200 magyar ezüst forint volt.

Egy akkori magyar ezüst forint, nagyságát és ezüsttartalmát tekintve, körülbelül a mostani ötkoronásnak felelne meg: 5 K 28 f (Acsády, *Mill. Tört.* V. 183 l.) Épen ebben az időben 1525-ben új pénzt vertek. Az új pénz épen fél akkora lett mint a régebbi (tehát megközelítette a mai forintost). Csakhogy a pénzverők csaltak, kevesebb ezüstöt adtak, mint amennyit kellett volna. Ez mindjárt kitudódott. A *moneta nova* nagyon rossz volt, úgy hogy nemsokára

az új forintnak csak $\frac{1}{3}$, sőt ennél is kevesebb értéke lett, mint a réginek (az arány 1:2 helyett 1:3.) Így pl. 500 régebbi forint 1680 új forinttal volt egyenlő (Wag. II. 145.) sőt még ekkor is szívesebben vették a régi pénzt. Tehát már akkor is kétféle forintot kell megkülönböztetni: régit, jót és újat, rosszat.

A rendes évi censuson kívül a város köteles volt veszély esetén még zsoldos katonákat is fogadni, ezeknek zsoldját megfizetni, lőport, takarmányt és eleséget is adni. Ezen szolgálmányok mértéke és tartama nem volt pontosan megállapítva, a szükség és a fizető képesség döntött. Többé-kevésbé alkudozás tárgyát képezték.

Ugyancsak veszedelem idején a rendes censuson kívül *rendkívüli pénzsegélyt, subsidium*-ot, is kértek a városoktól (ebben az időben a papságtól és nemességtől is.) Az alábbiakban csak ilyenfajta rendkívüli adózásról lesz szó, a subsidiumról; a rendes census nem volt vita tárgya, a 200 régi vagy 400 új forintot pontosan megfizette Lőcse városa minden évben.

Ilyen rendkívüli adóról többször intézkedtek az országgyűlésen, vagy pedig a királyi tanácsban.

Az első ilyen intézkedés az 1521 novemberi budai országgyűlésen történt. A törvényt 1522-ben foganatosították. A Corpus Jurisban hibásan 1522-ikinek van jelezve s csonkán közölve, de a C. J. milleniumi kiadása közli a kihagyott részleteket is. (I. 789. l.)

Nem soroljuk fel összes intézkedéseit, szorítkozunk csak annak a megállapítására, hogy mennyi rendkívüli adót kellett volna fizetnie Lőcsének, mint szab. kir. városnak. A törvény szerint minden ház után 1 forintot és minden mesterembernek (illetőleg minden üzlet után) 1 forintot. Sperfogel szerint (142. l.) a *dicatores*, németül *Kerber*, magyarul *Rolló*, vagy *rovásszedők*,¹⁾ csak a házsámok után kértek pénzt, a mesteremberek üzleteiről hallgat a krónika. De ez némileg érthető. A lőcseiek ugyanis hozzá voltak szokva ahhoz, hogy a censust, a rendes adót, kerek összegben fizessék, tehát a rendkívüli subsidiumot is úgy akarták fizetni egy fix összegben s így mindjárt a tárgyalás kezdetén a rovásszedőktől kerek összeget kérdezett a tanács, anélkül hogy megszámlálnák a házakat (s úgy látszik hogy evvel hallgatagon az üzletek kérdése is elesett.) Ezek 400 forintot követeltek, tehát az évi census kétszeresét. A tanács 225 forintot ajánlott fel és 18 frtot a jobbágfalvakért. Eleinte megegyeztek ennyiben, de nemsokára visszajöttek

¹⁾ Hain krónikája szerint Bornemiesza és Andrassi.

a rovásszedők és pontosan meg akartak számlálni mindent (domatim volebant omnia beneficia lustrare), de kaptak még 170 forintot s ezzel megelégedtek. Így összesen 413 forintot kaptak. A rovásszedőket szokás szerint megvendégelték; Scheider György senator uram bosszankodva vette észre, hogy igen finom boraiból még kutyáinknak is adtak. Persze a lőcsei bíró kissé epés hangon ír az ügyről s azt mondja, hogy az egész préselésnek csak (a sánta) Báthory István nádor és Thurzó Elek kamaragróf voltak a szerzői. De Verbőci is nagyon érdeklődött a pénz iránt, írt is, hogy csak neki küldjék el. Jó kezekbe került. Ő kincstartó volt, de újabban kimutatták róla, hogy rettenetes manipulációkat végzett.

1523-ban Báthory 10 mázsa lőport kért a felvidéki városoktól, először Kassa adott ötöt, majd a többiek is együttesen ötöt (Lőcse, Bártfa, Eperjes, Kisszeben.)

A következő eset igen tanulságos. 1523-ban előállott Atzély János, Thurzó Elek kamaragróf helyettese, és subsidium címén a városoktól ismét adót követelt, Lőcsétől 500 forintot. De mindjárt hozzátette, hogy ha meg nem feledkeznek róla, segít a bajon. Kapott 10 forint honoráriumot s a város nem fizette meg a követelt pénzt, csak a rendes évi adót. Úgy látszik az egész csak zsarolási kísérlet volt.

A mohácsi vész előtt kétszer kellett fizetni. 1526-ban Lajos király pénzt és katonákat kért a városoktól, Lőcsétől 40 zsoldost és 500 régi jó forintot, vagy 1680 újat. (Bártfa 30 zs. és 420 ill. 1260 frt., Eperjes 20 zs. és 200 ill. 840 frt., Kisszeben 10 zs. és 140 ill. 420 frt., Kassa 115 zs.) Spiess Mihály városi pénztárost Budára küldték, aki a többi város küldöttjeivel együttesen tárgyalt Thurzó kincstartóval. Megegyeztek, hogy a fenti városok, Kassa kivételével, együtt subsidium fejében és a zsoldosok helyett 1400 régi jó forintot adnak. A városok követei azt mondták, hogy egyelőre nincs náluk annyi pénz. (De volt, amint kitudódik.) Thurzó erre Batthány Ferenchez utasítja őket. Hogy pénzt kapjanak? — Dehogy. Az urak egymás kezére játszottak. A subsidium nagyon is kellett katonákra, de a kincstartó először behajtá egyik jó barátjának 600 frtnyi követelést a királlyal szemben. Az igaz hogy a városoknak nem kellett ezt a 600 frtot azonnal lefizetni, — valószínűleg ezért mentek bele az üzletbe — hanem csak kötelezvényt adtak róla Neustetter budai kereskedőnek, akinek ismét Batthány tartozott (illetőleg valószínűleg ez csak strohmann volt). De a városok kötelezvénye fölért a készpénz is, különösen abban

az időben. A többi pénzt (tehát 800 jó forintot) készpénzben fizette ki Spiess uram a lőcsei pénztáros (omnem hanc pecuniam pro civitatibus deposuit), lehet hogy egyelőre a magából adta. (Megtehetette, mert igen gazdag ember volt. Amikor 1535-ben meghalt (Wag II. 182) 100.000 frtnyi vagyont hagyott jó barátjaira, akiket pedig nem igen szeretet életében — jegyzi meg a lőcsei bíró. Róla valószínűleg megfeledkezett.)

Ilyen előzmények után, amikor látták, hogy a befizetett pénzt vagy elszámolják vagy elsikkasztják a kezelők és legkevésbé fordítják arra a célra, amire kérték, nem csoda, hogy amennyire csak lehet, kibújni próbál mindenki. De meg azért is, mert a veszedelem egy ideig tényleg késett is.

Közvetlenül a mohácsi vész előtt, de már elkésve, a királyi tanács a pápa engedelmével elhatározta, hogy a hadjárat céljaira le kell foglalni a templomok kincseinek és pénzének felét. Úgy a pápa mint az esztergomi érsek fej- és jószágvesztés terhe alatt szigorúan meghagyták, hogy engedelmeskedjenek a fenti parancsnak. „De ha nem írt volna igen szigorúan a király Őfelsége, alig adtunk volna valamit a pápa meg az érsek parancsára“ (Sperfogel W. II. 146.)

A rendelet fogyanatosítására Lőcsére jött az egri sz. Péterről címzett prépost és Both János világi biztos. A parochián voltak megszállva, ahol megvendégelték őket. Sperfogel bíró, a tanács és Henckel Sebestyén plébános tárgyaltak velük, de azok eleinte szigorúan ragaszkodtak a királyi parancshoz. Egy-egy ezüst serleggel azonban némileg megpuhították őket, hogy nem vettek számításba 2 úrmutatót, 3 nagy keresztet s mindazt, ami a tabernaculumban volt, továbbá az ispotályban és a kápolnában sem irtak össze mindent. A többi arany és ezüstnemű, kelyhek, keresztetek, keretek stb. súlyát megmérték. Megmérték 125 márkát (egy márka 233·85 gramm). A felezésnél ismét valami engedményt tettek, hogy t. i. a király számára 56 márkát különítettek el, habár a király része 82 márka lett volna, ha t. i. a tekintetbe nem vett tárgyakat is megmérték volna. (Így tehát a lőcsei templom összes kincsei 164 márkát nyomtak.) Az elkülönített részt egy ládába tették, lezárták és lepecsételték. De nem vitték el Lőcséről, amíg királyi parancs nem érkezik, hogy hova szállítsák. Azt is remélték, hogy hátha visszavonják a parancsot, vagy pedig a lefoglalt részt megváltják pénzen. A biztosok mondták is, hogy szívesebben veszik a megváltást, sőt maga a király is megengedi. Ez érthető, mert

épen pénz kellett. A lőcsei bíró azt mondja, hogy megváltották volna, de éppen akkor nem volt pénzük. A dolog inkább úgy áll, hogy amennyire lehetett, elodázták a fizetséget.

Körülbelül helyesen jegyzi meg a lőcsei bíró, hogy csak a király javain foglaltak (a városok is azok voltak), de a földesurak jószágain semmit. „A végén még megköszöntük a biztosoknak a tett engedményeket; elég keserű még köszönetet is mondani a mi kárunkért“.

Bizony Lőcse sem fizetett, ép úgy mint a többiek s a katasztrófa bekövetkezett. Persze, hogy Mohács után még kevésbé akartak fizetni, mert fejetlenség volt s kitudódott, hogy sokan érdeklődnek ugyan a kincsek felől, de a maguk érdekében. Így írt az egri püspök is, Várdai Pál, — ő talán önzetlenül — hogy küldjék a pénzverőbe Kassára, de írt több megye is „subdole et false“, a király nevében hamisan és csalárd szándékkal. Nem igen jutottak volna azok a pénzverőbe az akkori időben. A csata után még sz. Gál napjáig (okt. 16) megtartották, de aztán meggondolták, hogy hátha később mégis kénytelenek lesznek kiadni, ha az urak rájuk írnak, és így elvitték Besztercebányára s ott eladták Koch Pálnak (aki valószínűleg aranyműves volt). 68 márkát vittek (úgy látszik a megmért mennyiség felét), de csak 67 márkáért kaptak pénzt, a 6 jó forintot, összesen 402 jó forintot, mert az egyik kehely belseje (lába) agyaggal volt kitömve. Mai pénz szerint ez az összeg 2124 K 97 f-t tenne ki ($402 \times 5:286$); de a készpénz értéke akkor nagyobb volt; Acsády (Mill. Tört. V. 183) szerint a 16. század első felében körülbelül 10—12-szer annyi árut vagy gabonát lehetett venni egy forinton mint ma (2 K 28 f-ért), a fenti összeg értéke tehát kerek számban 20.000 K volna. Ma nem volna ez nagy adó, de óriási a különbség a mostani és a régi adózás és közjövödelmek között. A régi és mostani adózás és közjövödelmek közötti arány még hatványozza a fenti értéket.

A következő években még súlyosabban kellett adózni, pénzt, katonát, lőport adni János királynak majd pedig Ferdinándnak. A két király közötti háború súlyát éveken át érezték. Tizenöt éven át éppen Lőcse lett a felvidéken a Ferdinánd-pártiak főtábori helye. A katonák elszállásolása pedig igen terhes volt. Egy pár évvel később a lőcsei bíró már azt mondja, hogy a város nemcsak minden készpénzét kiadta a háboru céljaira, hanem még adósságot is csinált. I. Ferdinándnak két kötelezvénye még most is kifizetetlenül hever a város levéltárában, oly pénzről, amit katonái számára

kölcsön vett (1528 Kaczianer 1310 frt 30 kr. VI. o. I. cs. 12. sz. 253 frt. 1538. VI. o. B. szekr. 16. sz.). Az elsőről Sperfogel is megemlékszik (152. l.). Sajnos, hogy ebben a gyászos és káros küzdelemben fecséreltek el vagyont és erőt, amit előbb okosan felhasználhattak volna.

A templomi kincsek eseténél Szalay-Baróti történelme a biztosokat az utókor megvetésének adja át. Fraknoi (Mill. Tört. IV. 436) is elítéli a tanács 1522-iki eljárását. De ha tekintetbe vesszük az akkori viszonyokat, nem csodálkozhatunk azon, hogy a lőcsei tanács kétkedik, húzza-halasztja a dolgot, alkudozik, amikor néha zsarolják és zsarolni próbálják, vagy a befizetett pénzt leggyakrabban elsikkasztják és épen nem arra a célra fordítják, amire kérték. A török veszéllyel rémítették az országot 1521 óta folyton, de a török öt esztendeig mással volt elfoglalva, nem jött, s így később, amikor tényleg itt volt, sokan nem hitték el. A sár és megvendégelés pedig egészen megszokott dolog volt, velejárt az akkor minden pénzügyi művelettel.

BAL JEROMOS.

Késmárk és a Thököly család.

I.

Két éve mult, hogy a bújdosó kuruc király, gróf Thököly Imre hamvait idegen ország hideg földje helyett szeretett hazája, régen elhagyott szülővárosa fogadta be. Késmárk megbecsülte nagy fiának emlékét, de egyúttal nagylelkűségéről is szép bizonytságot tett, mikor oly lelkesen küzdött azért, hogy gróf Thököly Imrének ő nyújthasson utolsó pihenőt és mikor hazajötteének gyászünnepeit egy szívvel-lélekkel megülte. Megmutatta ezzel a tetteivel, hogy tud feledni akkor, mikor emlékeznie kegyeletlenség volna, s a Thököly család dícső sarjának temetését nem zavarta meg dissonáns hang. Az elkeseredett küzdelmekre és a szenvedésekre, melyeket a Thökölyek Késmárknak okoztak, a kuruc király sírjánál fátyolt borítottak a késő unokák.

Mert a történelem nem palástolhatja el azt a ma már általános ismert tény, hogy e város és a várúrak nem éltek ideális egyetértésben, sőt egyik részről a hatalmaskodás, másik részről a panasz és vádaskodás úgyszólván sohasem szünetelt, mióta a Thökölyek a vár birtokába jutottak. Ezt a békétlen viszonyt azonban nem mai mértékkal kell mérnünk, mert különben mind a két háboruskodó félt egyoldalúan itélnők el. Hibás volt a Thököly család is, a városi polgárság is, de a kor szelleme s az uralkodó áldatlan viszonyok sokat kimentenek, sokat megmagyaráznak.

Az ellenségeskedés magva, legalább a belső lélektani okot tekintve, benne volt már abban a módban, ahogyan a Thökölyek Késmárk várának birtokába jutottak.¹⁾ A család voltaképeni megalapítója, *Thököly Sebestyén* nem a csatatéren szerzett érdemei jutalma gyanánt lett e vár úrává, hanem igazi élelmes üzletember módjára ravasz kombinációval, *zálogjog* megváltása révén. Abban a korban, melyben úgyszólván kizárólag csak a harci dícsőség szer-

¹⁾ L. Károlyi Árpád: Thököly Sebestyén megszerzi Késmárkot. (Századok 1878.)

zett közbecsülést s a százados, nemesi címer adott tekintélyt, nem imponálhatott Thököly Sebestyén, a nagyszombati borkereskedő, kit lócsiszárnak csúfolnak s ki csak anyai ágon nemes. Thököly Sebestyén, amilyen eszes fő, nagyon jól tudta, hogy arra, hogy igazi főúri dinasztiaát alapítson, a nagy vagyon nem elég s azért rang, összeköttetések után nézett. Sok jó szolgálatot tett, mint türelmes hitelező a királyi udvarnak, mely gyakran megszorult pénz dolgában s a király, Rudolf, hogy lekötelezze, 1572-ben nemességet adott neki.¹⁾ Második házassága, melyet 1580-ban nagylucsai Dóczy Zuzsánnával kötött, a legelőkelőbb családokkal juttatta rokonságba (Forgách, Nyáry stb.) s most már csak a nagyúri birtok hiányzott. Az udvar nem hagyta helyben Vöröskő megvételét, de nehogy elkedvetlenítse e hasznavehető emberét, az ellen már nem tett kifogást, mikor a késmárki vár megszerzésén fáradozik.

A vár ebben az időben a lengyel származású Laszky Alberté volt, kinek atyja Jeromos diplomaciai érdemeiért kapta azt az uradalommal együtt.²⁾ A könnyelmű, préda lengyel azonban, a pénzszerző józan Thököly Sebestyénnek merőben ellentéte, már évekkel előbb zálogba adta birtokát 42000 frtéért Rueber János főkapitánynak.³⁾ Rueber szintén pénzszűkében lévén, 1579-ben Thököly Sebestyénnek adja át a zálogot, megfelelő összeg fejében s ettől fogva Thököly mindent elkövet, hogy a vár megmaradjon családja kezén, mint a megalapított új dinasztia méltó fészke. Laszkynek még tetemes összeget ad kölcsön azzal a kikötéssel, hogy ha három év alatt nem fizet, a vár Thököly tulajdonába menjen át zálogjogon. Thököly Sebestyén jól számított; Laszky a három év elteltével sem tudta örökségét kiváltani, ehelyett kijelentette, hogy egy fillért sem fog fizetni Thökölynek, ki „rosszabb a zsidónál“⁴⁾ s kire az udvarnál áskálódott. Ilyen módon lett Thököly *1583-ban* Késmárk várura,⁵⁾ de a nehezen szerzett birtok megtartásáért úgyszólván egész életén át küzdenie kellett. Bécsben nem jó szemmel nézték, hogy a protestáns Thökölyé legyen e fon-

¹⁾ Országos levéltárban van Th. S. nemesi oklevele; l. még Thököly Sebestyáni originalia documenta. (Magy. Nemz. Múz. levéltárában 1165./F. L.)

²⁾ »Késmárki Thököly Imre fejedelem emlékezete« c. füzetben lásd »A késmárki várkastély történelme« c. cikkemet.

³⁾ Késmárk sz. kir. város titkos levéltára fasc. V. num. 14.

⁴⁾ Késmárk sz. kir. város titkos levéltárában fasc. V. num. 19. és l. még 1581 szept. 30-iki keltezéssel bécsi áll. levéltárban.

⁵⁾ Késmárk sz. kir. város titkos levéltárában fasc. VI. num. 46.

tos végvár s szivesebben tudták volna Rueber kezén. Rueber azonban meghalt 1584-ben és halála újabb bonyodalmakat támasztott. Laszky nem tudott belenyugodni Késmárk elvesztésébe és cselet eszelt ki. Bizott a polgárság szeretetében, mely a gavallér úrhoz csakugyan jobban ragaszkodott, mint Thökölyhez, ki nem volt épen elnéző velök szemben, sőt sokféle követeléssel terhelte őket.¹⁾ Nogarolli, kassai generális kapitány állítása szerint is „a késmárkiak bálványozzák Laszky Albertet, ellenben gyűlölik az erőszakos és szerénytelen új várúrát“.²⁾

E kijelentés ugyan túlzott s ha van is benne igazság, nem szabad feledni, hogy Laszky volt az, ki a könnyen befolyásolható néphangulatot Thököly ellen irányította. Husvét napján Thököly tudta nélkül belopódzik a városba, összegyűjti hű embereit és előttük hosszasan szónokol, kedveskedő és megindító szavaival teljesen meghódítva hallgatóságát. „Kedves gyermekem“-nek³⁾ szólítja a becézgetéstől régen elszokott polgárságot, ígér fűt-fát, ha birtokába visszaállítják s tiz évi adómentességről biztosítja őket. Elmondja, mennyire vágyódott vissza szülővárosába, melyet atyja vérrel szerzett s hogy békét és boldogságot akar nyújtani neki a mostani elnyomás helyett.⁴⁾ Leirhatatlan lelkesedéssel fogadták beszédét, melyben igen ügyesen lázít Thököly Sebestyén ellen. A polgárok, bár még csak rövid pár nappal előbb fogadták újból hűséget Thökölynek,⁵⁾ most fegyvert ragadnak és Laszkyval együtt ostromolni kezdik a várat. Thököly Sebestyén nem ijedt meg egyhamar és míg Kassáról segítséget kért Nogarolli generális kapitánytól, erélyesen védekezett és sikerült is Laszkyékat visszaszorítani. A szenvedett háborgatást részletesen elpanaszolja levélben Ernő főhercegnek,⁶⁾ kitől katonaságot kér a vár védelmére. Laszky-nak az udvar rossz néven vette ezt az allattomas eljárást s ő,

¹⁾ Anonymi relatio historica, quomodo Kesmark ad Tökölös devenerit. (Wagner: Analecta Scepsii II. 297—307 l.)

²⁾ Károlyi Árpád i. m. 273. l. »Der Tekhilyi . . . ist stolz, unbescheiden, tyrannisch und dardurch von menniglich in und ausser der Statt gehasst. dargegen herr Lazky adorirt.

³⁾ Anonymi relatio historica i. m. 303 l. »dilecti filii mei« . . .

⁴⁾ U. o. i. h. . . me huc ad vos conferre, apud quos natus, apud quos educatus sum, quos in omnibus peregrinationibus meis terra, marique in oculis semper tuli.

⁵⁾ Késmárk sz. kir. város fitkos levéltárában fasc. V. num. 22.

⁶⁾ Károlyi Árpád i. m. közli úgyszólván az egész levelet (268—272. l.)

hogy mentegetőzzék, Prágába sietett s összeesküvés gyanúját szerette volna felkelteni Thökölyre és több magyar főúrra, de jobban ismerték ott jellemét, semhogy a gyanakodó természetű Rudolf királyon kívül más valaki is hitelt adott volna árulkodásának és Thökölyt nem érte bántódás, sőt Nogarollit utasították, hogy mindig készen legyen Thököly védelmére.¹⁾

Laszkyval nem volt ezután Thökölynek komolyabb összeütközése, de a sok huzavona, bujtogatás, fegyveres erőszak annyira elmérgeztették már akkor a viszonyt a város és a várúr között, hogy Thököly Sebestyén sohasem nyerhette meg a késmárkiak szeretetét és bizalmát. Gyűlölt zsarnoknak tekintették, pedig csak vaskezü férfi volt, ki semmi kihágást nem hagyott megtorlatlanul s mert néha többet követelt a polgároktól, mintsem jogában állott volna, azok dacoltak vele s világos kötelességeikről sem akartak tudni.

Pedig sok kedvező körülmény volt, mely előmozdíthatta volna a várúr és a város békés, jó viszonyát, mely mind a két félre olyan áldásos lett volna. Ezek közé tartozik első sorban a meg-egyező vallásfelekezet, melynek abban a korban sokkal nagyobb jelentősége volt, mint ma és már magában véve is egyetértés teremtője mindenütt. A régi lutheránus várostól azt várhatta volna a buzgó lutheránus Thököly Sebestyén, hogy szíves szeretettel és bizalommal fogadja. Ő maga, legalább eleinte a legjobb szándékkal viseltetett a polgárság iránt; ajándékokat osztogatott²⁾ s különösen felesége, az áldott lelkű Dóczy Zsuzsánna, szerzett családjuknak híveket azzal, hogy a szegényeknek pártját fogta, betegeket gyógyított.³⁾ Még a meglehetősen elfogult régi feljegyzés is elismer annyit, hogy „Anfangs hat er uns noch ziemlich gelinde traktiert.“⁴⁾ De a jobb viszony nemsokára felbomlott Laszky ármánykodásai folytán s mikor e kalandort 1586-ban Késmárkról Thököly Sebestyén Nogarolli Ferdinánddal együtt elúzi, a császári generális-kapitány elrendelte a polgárság lefegyverzését. Egy fenmaradt jegyzék a nem ugyan Thökölynek, hanem Nogarollinak beszolgáltatott fegy-

¹⁾ I. m. 276. l.

²⁾ Moes A. és ifj. Kray Jakob : »Die Stadt Kässmark« c. kézirat. A kézirat másolata a késmárki ev. líceum könyvtárában van; az eredeti példány Patonay A. úr szíveségéből birtokomba jutott.

³⁾ Oratio Funeris Susannae Doczi Consecrata a Sebastiano Ambrosiano. Heidelbergae A. 1600. Magyar fordítását közzétettem a »Karpathen-Post« c. késmárki hetilap 1908. évf. 2. és 3. számában.

⁴⁾ Moes és ifj. Kray J. kéziratában.

verekről mutatja, hogy a háborús időben még a békés városi polgárok is ugyancsak el voltak látva hadi felszereléssel.

A fegyvertár készlete e jegyzék szerint¹⁾: 150 doppelhacken²⁾; 4 handhacken³⁾; 3 falconettel⁴⁾; 8 kleine Stücke⁵⁾; 5 grosse Stücke⁶⁾; 2 Feldschlangen⁷⁾; 2 orgeln⁸⁾; 3 öntött mozsár; 2 Armbrust; 1200 drb. nyíl; 8 drb. hajítódárda; 32 tonna puskapor; 3 tonna saletrom; 4 tonna gyanta; 4 tonna kén, 100 drb. szurokkoszorú és 150 drb. kisebb és nagyobb kőgolyó.

A lefegyverkezés azonban korántsem vetett véget a viszálykodásnak. A felingerült Thököly Sebestyén is követelőbb lett a város iránt, mely elé a következő pontokat szabta:

1. Vendégeinek mindenkor szabad szállást adjon;
2. Thököly boraiból bizonyos mennyiséget eladni köteles;
3. Nemesi felkelés esetén lóval, kocsival, pénzzel segítse a várurat;
4. Az iparosok ingyen dolgozzanak Thökölynek;
5. A várúr marháit a városi legelőn legelhessenek; ezen kívül
6. Thököly a városi tisztviselők választásába is beleszólást követelt, sőt

7. a várost biráskodása alá vetette és nem egyszer tisztviselőket s polgárokat le is tartóztatott.⁹⁾

Előre látható volt, hogy Késmárk e kissé túlhajtott kívánásokba nem fog belenyugodni s csakugyan egymást érték a zavarások, zendülések. Thököly, hogy akaratának érvényességét szerezzen, iudicium delegatumot tart a várban az 1586-ik évben, melynek tagjai Berthoti Kristóf, Sárosmegye alispánja, Görgey Kristóf, Szepesmegye alispánja, Máriássy Pál, Bornemisza György és Horváth György¹⁰⁾ Ez a bíróság, bár a város felett ítélni nem volt illetékes, elmarasztalta az összeesküvés bűnében és fejtés jószágvesztésre ítélte. A szörnyű szigorú ítéletnek meglett a

¹⁾ Recordanz-Buch von 1554 ad An. (Késmárk sz. kir. város nagy levéltárában.)

²⁾ Doppelhacken alatt értjük a 16 latos ólom golyókat lövő ágyukat.

³⁾ Handhacken kisebb ágyúk.

⁴⁾ Falconettel négy fontos ólom golyókat lövő táborigyű.

⁵⁾ Kleine Stücke kisebb táborigyű.

⁶⁾ Grosse Stücke nehéz ostromló ágyúk.

⁷⁾ Feldschlange hosszú csőű ágyúk, rendesen madarak neveit viselték.

⁸⁾ Orgel két nagyobb kaliberű cső kombinálása.

⁹⁾ Moes és ifj. Kray J. kéziratában.

¹⁰⁾ U. o.

várt eredménye: a megrémült polgárok, nem látván más menedéket, 1586 január 24.-én reverzálist adtak¹⁾, melyben kijelentik, hogy:

1. a város bűnösnek ismeri el magát s belátja, hogy jogtalanul fogott fegyvert Thököly ellen;

2. megígéri, hogy harminckét napon belül a mozgalom vezetőit kikutatja és megbünteti, de a büntetés nemeit Thökölyvel közli s ha ő nem ellenzi, akkor azonnal végrehajtja őket;

3. ha a példás megbüntetést a város elmulasztaná, akkor Thököly maga fogja iudicium delegatum által a lázadás vezetőit testileg és vagyoniilag megfenyíteni;

4. Thököly kártérítést kap 4000 frtot;

5. Thököly viszont kijelenti, hogy ha a város a felkelés vezetőit kellően megbüntette s őt az elkövetett sértésekért megköveti, úgy bocsánatot nyer s szabadságai még épségben hagyatnak;

6. Thököly kívánja, hogy a polgárság határozott ígéretet tegyen, hogy soha Laszkyval vagy mással Thököly ellen tárgyalást nem kezd, soha Thököly Sebestyén ellen felkelést nem támaszt s iránta hűtlen nem lesz, hanem mindenkor életével és vérével kész lesz hűségét és engedelmességét bizonyítani. Ha mégis közülök valaki gonosztságot árulna el, felhatalmazza Thökölyt, hogy a vétkest keményen megbüntesse. Ha pedig az egész város fellázadna, akkor Thököly embereivel, mint földesuruk — dominus terrestris — gonosztevők módjára a város összes lakosságát sújthatja.

7. Sontag Imre, (Laszky titkára, ki Laszkyknak a városba lopódzását és orvtámadását csalárdul leplezte Thököly Sebestyén előtt s a mozgalmat előkészítette) praescribáltatott s bárhol bárki az országban reáakad, megbüntetheti s javai Thököly Sebestyénnek mint földesúrnak birtokába jussanak.²⁾

A város elfogadta e súlyos feltételeket s mindent ígért, csak hogy a bajból szabaduljon. Az egyezséget Késmárk részéről Unterbaum Márton városi jegyző írta alá.³⁾

E kötelezvény nevezetesen megváltoztatta a jogviszonyt a város és várúr között még pedig határozottan Thököly javára. Ő ezentúl jogosan avatkozhatott bele a város minden jelentéktelen magánügyébe s ezt nem is mulasztotta el. Csakhogy mikor több ízben csupa jóakarató érdeklődést mutatott a polgárság belső ügyei iránt, a gyanakvó természetű városi lakosság rosszakaratot, kém-

¹⁾ U. o.

²⁾ U. o. és lásd Késmárk sz. kir. város titkos levéltárában fasc. V. num. 23.

³⁾ U. o.

kedést látott tettében s csak annál zárkozottabb lett. Természetesen ezzel nem nyerte meg Thököly jóindulatát. Lassanként olyan lesz, amilyennek híresztelték, kemény várúr, ki csak parancsoláshoz szokott s alattvalóitól meghunyászkodást követel. Jellemző a közhangulatra egy feljegyzés, mely szerint Thököly úgy nyilatkozott, hogy ő a város királya, generálisa, kamrája és privilegiuma egy személyben.¹⁾ E mondás hitelessége azonban igen kétes. Egy adoma is érdekesen világítja meg a két fél viszonyát. Mikor 1591-ben ágyúlövés jelezte, hogy a várúrnak fia született, valaki megjegyezte: „Meváltó született“ mire társa így felelt vissza: „Az ám, de ördög az apja.“²⁾

Az elégedetlen városi polgárság két követ útján panasszal is keresi fel Rudolf királyt. Thököly, kinek tudomására jutott a dolog, haragra lobbant, halálra keresteti a követeket s emberei el is fogják az egyiket Magyaróvár táján. Börtönbe vetteti a bírót és két tanácsost s várát 250 drabanttal erősíti meg.³⁾

A másik követ azonban eljuttatja a panaszokat Rudolfhoz, ki ezúttal erélyesen intézkedik.⁴⁾ E buzgalmának oka abban keresendő, hogy az udvar lassanként felismerte azt a szerepet, mely a magyar nemességtől úgyszólván elszigetelten élő városi polgárság hazánk történelmében betöltött. A fontosabb szabadalmakkal bíró városok polgársága ugyanis majdnem kivétel nélkül idegen eredetű, leginkább német, kik nyelvükhöz a legújabb időkig szívésen ragaszkodtak s magyar hazafiságukkal nem igen tüntek ki. Mint békés iparűzők, megmaradtak egyszerű életviszonyaik mellett és nem hatoltak el hozzájuk a magyar nemzeti élet hullámcsepái. Mint inkább a németiséghez szító elemek Magyarországon, a városok a bécsi kormánynak igen alkalmas és hasznavehető eszközök gyanánt tüntek fel a magyarság önállósági törekvéseinek megakasztására. Ezért a Habsburg uralkodók mindig jóakarattal voltak a városok iránt és őket készségesen támogatták, sőt kitüntették, ellentétben a magyar főnemességgel, mely megszerzett jogaikat is nehezen akarta elismerni. Rudolfnak különösen szüksége volt rá, hogy Késmárkkal jó viszonyban legyen már a lengyel szomszédság miatt

¹⁾ Christian Genersich: Merkwürdigkeiten der könig. Freystadt Késmark. Kaschau 1804. I. 298. l.

²⁾ L. Az ev. egyház anyakönyveit; továbbá Genersich i. m. I. 327. l. és Angyal Dávid: Késmárki Thököly Imre. Bpest. 1888. 9. l.

³⁾ Genersich i. m. 298. l.

⁴⁾ Moes és ifj. Kray i. m.

is, mert ha Báthory István, lengyel király esetleg fegyverhez nyulna, a határ közelében levő megerősített város igen jó szolgálatot tehetett volna neki. A király tehát felkarolja a késmárkiak ügyét s hogy panaszait orvoslja, 1597-ben bizottságot küld ki, hogy alaposan végére járjanak, mennyiben indokolt a polgárok elégedetlensége s hogy valóban milyen sérelmeket szenvedtek? A bizottság tagjai Pethe de Hetes nagyváradai püspök elnöksége alatt szerdahelyi Dersfi Miklós, honti főispán és királyi tanácsos, Hoffmann György a kamara részéről és Draveczy J. szepesi alispán. Thökoly Sebestyént pedig utasította a király, hogy a vizsgálat befejezéséig minden erőszakoskodástól tartózkodjék, a foglyokat bocsássa szabadon s a város szabadságait vegye tekintetbe.¹⁾

Rudolf levélben részletesen utasítja a püspököt, miként járjon el s a többi közt ezeket mondja: „Méltatlan eljárás, hogy Késmárk, mely azelőtti uraitól szabadságaiban s kiváltságaiban nem háborgattatott, most különösen háborús időkben, mikor a kirótt taxát ők is megfizették annyi jogtalanság-, igazságtalanság- és törvénytelen zaklatással megtámadtatnak.“ Mihelyt a török háború miatt lehetséges, tűzzön ki alkalmas időt a püspök és minden panaszt, feleletet és ellenvetést, bizonyítékokat és hiteles okleveleket mérlegelve hasson oda, hogy a viszály békés módon intéztessék el és így béke és egyetértés hozassék létre. Ha ez nem sikerül, az egész ügy lefolyásáról és tárgyalásáról s hogy miért nem lehetett békésen az ügyet elintézni és kiegyenlíteni s hogy melyik részen van több igazság, az ő véleményével együtt, azután a királyhoz terjesztessék fel.²⁾

Közben a Rueber család t. i. János és György is szót emeltek a város érdekében a váradi püspöknél, ki is a tárgyalást 1598 január 22.-ére tűzte ki,³⁾ de a terminust el kellett halasztani, mert Thökoly Sebestyén ekkor Schwarzenberg A. és Pálffy M. vezetése alatt vitézül harcol⁴⁾ Győrnél és Vácnál és olyan nagy érdemeket

¹⁾ Késmárk sz. kir. város titkos levéltárában fasc. XXXI. num. 9. — *Commisimus autem praefato Sebastiano Thekely, domino vestro moderno, ut interim ab omnibus iniuriis et violentiis, vobis ulterius inferendis, abstinere, captivos vestros dimittere ac in libertatibus vestris vos conservare et a praefata Commissione pacide et pacifice expectare debeat.*

²⁾ *Protocollum Correspondentiarum* ab 1589. (Késmárk sz. kir. város nagy levéltárában. 108. l.)

³⁾ Késmárk sz. kir. város titkos levéltárában fasc. XXXI. num. 10.

⁴⁾ Wagner i. m. I. 31. l.

szerez, hogy még ez évben elnyeri a bíróságot jutalmúl. Emberei ezalatt Rudolf tilalmaival nem sokat törődnek, úgy hogy a zaklatott város ismét a királyhoz fordul orvoslásért. Rudolf erre újabb levelet intéz Thökölyhez és utasítja, hogy a november 16.-iki bizottság előtt okvetlen megjelenjék s a jövőben Késmárk kiváltságai és szabadságai ellen szokatlan terheket ki ne rójjon és foglalatásokat ne tegyen, minden jogtalanságtól és erőszakoskodástól tartózkodjék, foglyait bocsássa haza, hogy a bizottság összeüléseiig ügyeiket rendezhessék és felkészülve jöhessenek a tárgyalásra.

A levél hangja most már meglehetően éles és kemény: „Nem tudom, miféle szellem lakozik benned, midőn határozat akarunk és parancsunk ellenére vakmerően előbbi feltevésedben megmaradtál és a megnevezett panaszlókat, különféle lefoglalásokkal sújtod, a foglyokat el nem bocsátod, sem a távollévőknek a városba a visszatérést nem engedted meg és azokat, nehogy ügyeik- és ügyleteikkel felszerelve jelenhessenek meg a bizottság előtt, visszatartottad. Minthogy a szegények ilyenemű jogtalanságai, elnyomása előttünk felette *gyűlöletes*, akarjuk hogy te a mi törvényes parancsunkat *több tiszteletben tartsad.*“¹⁾

Thököly most már kénytelen volt a bizottság előtt megjelenni, mely részletes kihallgatás, tárgyalás után egyetértésre szólította fel a peres feleket, de hiába. A vizsgálat nyomán kitünt, hogy a város felelős és bűnös az excessusokért, mivel magát a földesúr bíraskodása alól kivonni akarta s azért a bizottság egyenként 20 frt. bírsággal marasztalja el a vezetőket, de közbenjárására Tököly ezt elengedi.²⁾ A polgárságnak azonban újból esküvel kellett hűséget, engedelmességet és tiszteletet fogadnia Thököly Sebestyénnek és örököseinek, azonfelül 3000 frt. erejéig kezességet vállalt, hogy újabb lázadás nem fog kitörni.³⁾

A várúr és a város között a jogviszonyt ilyenformán szabályozták s ezentul nyugalmasabb korszak következik, de a város

¹⁾ Tu tamen, nescitur quo spiritu ductus, contra expressam voluntatem et mandatum nostrum, pertinaciter in priori tuo proposito persisteres, dictosque exponentes, diversis exactionibus gravares, neque captivos dimitteres, neque absentibus regressum ad civitatem indulgeres; . . . későbbben így folytatja . . . quum eiusmodi violentias, pauperumque oppressiones, plane exosas habeamus, velimusque te *mandata nostra legitima, in meliore respectu habere.* . . . (Késmárk sz. kir. város titkos levéltárában fasc. XXXI. 1598 d. Nov.)

²⁾ Késmárk sz. kir. város titkos levéltárában fasc. XXXI.

³⁾ Késmárk sz. kir. város nagy levéltárában: Protocollum Correspondentiarum ab Anno 1589. 139 l.

felvirágzásának azért sok akadály van, első sorban a tizenöt éves háboru, a Boeskey féle felkelés, mely az egész felvidéktől nagy áldozatokat követelt. A háborus idők nagyon megsínylette Késmárk kereskedelmi és régi jólléte. Thököly Sebestyént az országos mozgalom most elvonta a belső viszálykodásoktól és a városnak nem volt többé oka panaszkodni reá. A földesúr tekintélye is növekedett már azzal, mikor 1598-ban báróvá lett, majd mikor a bécsi békekötés pontjainak szövegezésénél olyan erélyesen védte a protestáns vallásfelekezetek egyenjogságát.¹⁾ A bécsi békét azonban nem sokkal élte túl; 1607. febr. 3-án elhunyt.

Thököly Sebestyén pályája folytonos küzdelmek között folyt le. Nagy célok kivívása s a megszerzett javak megtartása egyaránt lefoglalják egész sokat bányatett életét. Emléke ott ahol élt: Késmárkon nem részesül kellő méltánylásban, mint ahogy életét s érdemeit sem tudták igazán elfogulatlanul megítélni.

Bizonyosan hibás volt az áldatlan egyenetlenkedés közül mind a két fél, de Késmárk kezdte el a gyanakodást, a visszavonást, nem gondolva meg, hogy mennyit nyerhetek volna a békés egyetértéssel mind a ketten. Thököly Sebestyén erejét és idejét méltóbb küzdelmekre áldozhatta volna, ha otthon nyugalom és pihenés várja, viszont Késmárk, ha megtudta volna szerezni a világlátott és tapasztalt várúr kegyét, sok üdvös utbaigazítást nyerhetett volna tőle s széleskörű összeköttetései a város nagykereskedelmét fellendíthették volna, annyival inkább, mert hiszen Thököly, mint késmárki várúr még mindig foglalkozott kereskedelmi²⁾ és pénzügyi³⁾ műveletek lebonyolításával, úgy hogy Késmárk azzá lehetett volna, amivé kedvező földrajzi helyzete praedestinálta: a felvidék kivitelének első emporiuma.

E szép kilátások azonban nem valósultak meg s ennek első sorban az volt az oka, hogy a késmárkiak nem értették meg ezt

¹⁾ Dr. Bruckner Győző: Báró Thököly Sebestyén és a bécsi béke. Igló 1906.

²⁾ Thököly Sebestyén a báróság elnyerése után is foglalkozott még borkereskedéssel, bizonyosságul hivatkozhatunk Iglóra, amely város 1602-ben február hó 21-én báró Thököly Sebestyéntől 38 akó bort vásárolt, akóját 44 frt-ért s az érte járó összeget 1672 frt-ot a város még ez évben kifizette. (Igló város levéltárában Weinbuch 10. sz.)

³⁾ Pénzügyi műveleteire világot vett Körmöcbánya kötelezvényének a másolata, amelynek értelmében a város 1594 december 14-én 38300 frt-ot vett fel Thököly Sebestyéntől s pedig négy évre, ennek fejében elzálogosítja Turóc- és Barsmogyében levő birtokait. (Lőcse sz. kir. város levéltárában fasc. VI. 91.)

a csupa akaratembert, ki eszével, munkájával a semmiből oly magasra tudott emelkedni s a nyárspolgáriás középszerűség az ő kiválóságát nem tudta megbocsátani, annál kevésbé, mert jellemének árnyoldalait ragyogó neve, családjának hőstettei nem palástolhatták. A parvenü sohasem szimpatikus a nagy tömeg előtt, mely mindig csak a magához hasonlót látja benne, ha érdemei árán az első között foglal is helyet. Thököly Sebestyén ügyes családi politikája révén már az ország első mágnásai közé tartozik s nevét általános tisztelet környezte, csak a késmárkiak nem tudták méltányolni s ahol csak lehetett, ujjat húztak vele.

Az áldatlan gyűlölködések, lázítások folytán elmergesedett viszony még azért sem fordulhatott egykönnyen jóra, mert Thököly Sebestyén és a városi polgárság politikai elvei épen nem egyeztek össze. Thököly Sebestyén maga hamar el látszott feledni polgári eredetét és szívesen értett egyet a magyar főurakkal, kik akkor általánosan nem sokba vették a városi polgárság privilégiumait, sőt figyelemre nem méltó kapaszkodásnak minősítették azoknak jogok után való törekvését.

A polgárság legtöbbször egész életét városra szűk határain belül élte le; annak érdekei, jogai voltak reá nézve a legelső, legfontosabbak és nem tudott magasabb szempontra emelkedni, hogy a szűkebbkörű otthon helyett széles e haza javára gondoljon.

Thököly Sebestyén tapasztalt ember; sokféle járt, sokféle viszonyokkal megismerkedett s a politikában a lokál-patriotizmust az általánosabb érdeknek mindig alárendelte. Küzdelmes életpályáján megtanulta, hogy az ügyes alkalmazkodni tudás sokszor előbbre visz, mint a higgadtság nélkül való nyers erő és hogy egy munka sem méltatlan eszköz az emelkedéshez, ha becsületes munka. S míg a préda és dologtalan életmód, a hősködés, indolencia és tudatlanság miatt az idők folyamán elpusztult sok százados nagyúri család, megkopott sok fényes címer és elzüllött sok nagynevű ősök ivadéka, addig Thököly Sebestyén, a munka embere, mindenható akaratával mindent kivívott magának a sorstól; az egyszerű kalmár unokája grófi koronával (1654.¹⁾ ékeskedik fejedelmi fényben pompázó várkastélyában, dédunokája pedig már az egész szabadság után sovárgó magyar nemzet reménye, a dícsőségben és nyomorúságban egyaránt részes kurucság királya, kinek rövid pályafutását legszebb és legszomorúbb lapjai egyikére jegyezte fel a magyar história.

*

¹⁾ Országos levéltár N. R. A. fasc. 132 num. 18.

Mintán Thököly Sebestyént megható gőzszivattyóval¹⁾ eltemették 1607. február 23-án, idősebbik fia, István, vette át a késmárki várnak és hozzátartozóságainak kezelését. István képzett, művelt volt és széles látókörrel rendelkezett, hiszen tanulmányait külföldi egyetemeken végezte és utóbb nagy utazásokat tett Europa legműveltebb államaiban, mint Hollandiában, Franciaországban és Olaszországban. Az udvari élettel is megismerkedett, amelyiben külföldi utazásaiból visszatérve Mátyás főherceg udvarában kapott állást.²⁾

Számos ismerete és tapasztalata révén azt is nagyon jól átlátta, hogy milyen viszonyban kell élnie Késmárk város polgárságával, hogy a kölcsönös egyetértés előmozdítsa mind a várúr, mind a város szociálgazdasági ügyeit. Közvetlenül tapasztalhatta külföldön a virágzó városok óriási kulturális és gazdasági jelentőségét és épen azért teljes szeretettel és nagy buzgósággal karolta fel a polgárság gazdasági, ipari és kereskedelmi törekvéseit. Kezdetben megtett mindent a jó viszony előmozdítására és fentartására. Udvarias, előzékeny és szívélyes a várossal szemmel, de mindennek dacára még sem képes a késmárki polgárság bizalmát megszerezni.

Már 1607-ben ajánlkozott, hogy elvinné magával az országgyűlésre a város privilegialis okleveleit megerősítés végett, de a város nem bizott benne és elég udvariatlanul visszautasította szíveségét és külön követeket küldött Pozsonyba, de azok hiába fordultak meg ott, mert az országgyűlés csak 1608-ban nyílt meg.³⁾ E fontos országgyűlésre, mely a bécsi békét, — amelynek megkötésénél Thököly Sebestyén és fia István is nagy érdemeket szereztek — törvénybe iktatta, megjelent Thököly Istvánnal a városi jegyző Ambrózy Sebestyén is, aki a város megerősítendő privilegialis okleveleit magával hozta.

A megerősítés azonban oly nagy összegbe került, hogy a városi követ csak Thököly István anyagi támogatásával tudta a megerősítő oklevelet kiváltani. Thököly István szívesen kölcsönzött e célból 300 frtot, de azon fentartással, hogy az oklevelek

¹⁾ Genersich egykoru feljegyzések alapján, amelyekre sajnos hosszas kutatásaim dacára sem akadtam rá, részletesen leírja a gőzszivattyót i. m. I. 339. l.

²⁾ Lam Ambrosius az Oratio funebris-ben bevezetésként részletesen előadja Thököly István, tanítványának végzett tanulmányait.

³⁾ Késmárk sz. kir. város nagy levéltárában: Liber Censuum et aliarum Diariorum ab Anno 1603—1610 v. Connumeratio Chronologica Libr. Civ. Késmark ab A. 1521—1618.

az összeg kifizetéséig nála maradjanak és azok 1609. február 15.-ig valóban nála is voltak.¹⁾ Thököly István tehát ez alkalommal is kész volt a várost pénzzel támogatni. A barátságos viszony a várúr és város között mindenképen csak előnyös lehetett, hiszen Thököly István gondoskodhatott az út- és jogbiztonság emeléséről és ép azért hálás is volt vele szemben a polgárság és a Thököly család örömnepéin készségesen résztvett és mindent megtett az ünnepélyek emelése érdekében. Városi ünnepélynek tekintették Thököly István egybekelését Hoffmann György kamarai tanácsos, Zsófia nevű leányával 1609-ben.²⁾

Harangszóval és üdvözlő lövésekkel fogadta a teljes számban kivonult polgárság a Nagyeőr felől jövő új párt. Nov. 12.-ikén Altmann Pál városi bíró két polgárral, Gutsmithl Zakáriással és Gandl Kristóffal, külön tisztelegett a város nevében a várúr és fiatal neje előtt. Ez alkalommal a bíró szép ezüst edényt nyújtott át, amelyet a város címere díszített; az úrnő pedig biztosította a küldöttséget jóindulatáról és jószívüségéről.³⁾

A városi krónikás örömteljes kommentárt fűzött e részlet elbeszéléséhez és sok jót várt e békés egyetértéstől.⁴⁾

Ez a jó viszony, amely a város és Thököly család között István alatt megindult, hozzájárulhatott ahhoz, hogy a polgárságban még erősebben kifejlődött a munka megbecsülésének tudata és az emelhetne nemcsak iparát és kereskedelmét, de egyúttal termelőképességét is. A város patronust látott Thököly Istvánban és viszont Thököly István várbirtokainak szociálgazdasági felvirágoztatójára ismert a városi polgárokból.

A jó egyetértés azonban 1610-ben némileg megbomlott. Ez évben szerezte meg Thököly István 13000 frtért az *örökjogot* a késmárki várra nézve Rueber Jánostól és ez által a Thököly család is más jogi viszonyba jutott a várossal szemben. A város féltette régi kiváltságait és bizalmatlansággal tekintett már most az

¹⁾ U. o.

²⁾ U. o.

³⁾ Darauff sie sich fleissig bedanket und sich erboten ihre benevolintz und Gutherzigkeit sie wir darumb nach gebür gegen die Statt Zuerzeigen. (U. o.)

⁴⁾ Gott gebe Gnade dafür, dass wir diese Ehr eine gueter Amfang genommen, also auch zur erwünschlichen Mitl von Ende, neben Fried, ehrlicher und gueter Einigkeit Zeitlicher und ewiger wolfart beyderseits gereichen und wir alle dadurch reich und selig werden mögen. Amen. (Liber Censuum et aliarum Diariorum 78. és 79. l. nagy levéltárban.)

örökjoggal bíró Thököly családra.¹⁾ Aggodalmaiban Rueber Jánoshoz fordult és e lépésével akaratlanul újból tapintatlanságot követett el, mikor közvetítő után nézett, jóllehet egyenesen Thököly Istvánnal tárgyalhatott volna. Ez a bizalmatlanság bántotta is Thököly Istvánt s úgy látszik e miatt nem vették fel az átadási oklevél szövegébe a késmárkiaktól annyira óhajtott pontot, hogy a késmárkiak a magyar királyoktól kapott jogaikban nem háborgattanak. De utóbb, midőn Thököly és Rueber visszaérkeztek a szepesi káptalantól, ahol t. i. letétbe helyezték az örökjog lemondásáról, illetőleg megvételéről szóló oklevelet, a városi bíró újból felkereste Ruebert, aki csakugyan önzetlenül közbenjárt Thökölynél a város érdekében. Thököly aki az örökjog megszerzése után arra az álláspontra helyezkedett, hogy Késmárk nem szabad királyi, hanem *magánföldesúri* város, még most is a jó egyetértés fenntartása szempontjából hajlandónak mutatkozott a város kívánságainak egyben-másban eleget tenni.²⁾ Különösen hangsúlyozta, hogy a várost tőle telhetőleg védelmezni és oltalmazni fogja, sérelmeit pedig mindenkor meghallgatja és épenséggel nem tervez semmit sem a város romlására s kezet nyújtva a városi küldötteknek, biztosította Késmárkot teljesen jóindulatáról.³⁾

Rueber János erre eltávozott, a városi polgárság pedig illő tisztelettel és kísérettel elbucszott régi várúrától. E történetek után a városi bíró június 13.-ikán istentisztelet végeztével összehívta a külső és belső tanácsot és tudtára adta nekik, hogy a Thököly család megszerezte immár az örökjogot és e miatt felhívja a lakosságot további engedelmességre, békés szomszédságra és jó egyetértésre.⁴⁾

A fennálló viszony egyelőre megzavarva még nincsen, de a viszálykodás magvát már elhintették a késmárki polgárok akkor, mikor bizalmatlanul Rueberhez fordultak a jogaik épségben tartásáért és ez által önkéntelenül figyelmeztették Thököly Istvánt arra, hogy a jogi viszony másképen is alakulhatna a város és várúr között.

Annyi tény, hogy Thököly István most arra az útra tér, melyen édes atyja haladt; azt vallja, hogy ő a város földesúra és

¹⁾ U. o.

²⁾ . . . Herr Tökhely wolle sich in einen, andern Punkt finden lassen. (Késmárk sz. kir. város nagy levéltárában i. h.)

³⁾ U. o.

⁴⁾ U. o. 87. l.

Késmárk csak magánföldesúri város. E miatt feszültebb lett a két fél között az érintkezés és a legelső nagyobb összekülbözés időpontja 1617-re tehető, mikor Thököly István épen magánföldesúri jogaiból kifolyólag testvére, Zsigmond, fényes temetésének költségeire 100 frtnyi hozzájárulást követelt, majd még az ez évben hirdetett országgyűlésen való megjelenése költségeinek fedezésére 200 frtot.¹⁾ Thököly István ez alkalommal praecedens esetekre hivatkozott, amennyiben atyjának több ízben bocsátott rendelkezésre a város pénzt, sőt temetési költségeit is részben ő fedezte.

Bár mennyire zúgolódnak a késmárkiak, a praecedens esetek miatt, kénytelenek engedni és az 1618-iki országgyűlésre való menetelre is adtak Thökölynek hat lovat, élelmet, két kocsist és takarmányt.²⁾

Jóllehet a viszony már 1617.-től kezdve feszültebbé vált köztük, Thököly István alkalomadtán még mindig felkarolja a város érdekeit. Ezt látjuk 1626-ban is, midőn Bethlen Gábornál oda hat, hogy a fejedelem felmentette a késmárkiakat a nemesi felkelők elszállásolása alól.³⁾

Ez a feszült állapot ellenségeskedésbe csapott át 1630 után, midőn a szomszédos nagyőri Horváth Baltházár földesúr határvillongásokba keveredett Thököly Istvánnal és e viszályba bele sodorta a várost is.⁴⁾ Amint látjuk, ismét egy harmadik, a városon kívül álló tényező idézte elő ezt a harcot, mint Sebestyén idejében a Laszky és Rueber család.

A város, mintha csak előre sejtette volna, hogy ez az ellenségeskedés romlásba dönti majd jóllétét és gazdagságát, csak habozva fogott a perhez és előbb Sárosy Mártonhoz, a jogképzett híres eperjesi jegyzőhöz fordult tanácsért. Csak azután, miután Sárosy Márton helyeselte a város álláspontját, fogott az jogainak megvédéséhez.⁵⁾

A városi közgyűlés tiltakozik mindenekelőtt az ellen, hogy Thököly a városi polgárokat „*mancipia*“ azaz szolgálóknak nevezze, kiknek vagyona és élete felett rendelkezik. Ily vérig sértő kitétel nem hagyható szó nélkül. A város nem hajlandó Krentz nevű

¹⁾ U. o.

²⁾ U. o.

³⁾ Acta Judic. de Anno 1625—1657. (Késmárk sz. kir. város nagy levéltárában.)

⁴⁾ U. o.

⁵⁾ U. o.

birtokaiból semmit sem átengedni, mert azok a város jogos birtokai, minthogy a város kiváltságai alapján birtokjoggal is rendelkezett és különben is sokkal előbb épült, mint a vár, tehát tulajdonjoga is régibb.¹⁾

Ezt az erélyes tiltakozást, amely a polgárság önérzetét eléggé mutatja, beterjesztették a szepesi káptalannak.

A város ezen határozott fellépése Thököly István részéről is nagy ellenállást provokált. Az eddigi tapintatos, szelíd bánásmód helyébe a szigor, sőt az erőszakoskodás lép. Thököly István hatalmának, nagy katonai erejének tudatában megakarja leckésztetni a városi polgárságot ama hetyke hangon tartott óvásáért. Kitűnik csakhamar, hogy a milyen előzékeny, udvarias volt Thököly István kezdetben a késmárkiakkal szemben, ép olyan kemény, rideg és kegyetlen tudott most lenni. Hozzájárult még az is, hogy Késmárk meglehetősen távol volt a központtól és így Thököly I. azt tehetette minden ellenőrzés nélkül, amit épen akart és kiméletlenül kiaknázhatta az ellenséges helyzetnek az ő részére kínálkozó előnyeit.

A békétlenség, mely csakhamar valóságos háború jelleget vett fel, első sorban Késmárk fejlődését hátráltatta és rövid idő alatt tönkre tette. Pedig mennyi előny, mennyi haszon várt volna mind az egyik, mind a másik félre, ha kölcsönösen támogatják egymást! Késmárk a hatalmas Thököly családdal a háttérben átvethette volna a hanyatló Kassa és az emelkedő Lőcse szerepét. Késmárk lehetett volna, ha megértik egymást a polgárság és a Thököly család, egész Felsőmagyarország legvirágzóbb városa, ipari és kereskedelmi gócpontja. A Thököly család pedig hivatva lett volna a város közjogi és szociálgazdasági szervezetét erősen kidomborodó nemzeti jelleggel ellátni és a polgárság magyarosodását biztosítani, hogy e város nemcsak II. Rákóczi Ferenc szabadságharca idején, hanem már megelőzőleg is a nemzeti és alkotmányos élet védőbástyája lett volna.

A Thököly család biztosíthatta volna Késmárkon az ipar fejlesztését és termelőképességét, hisz hatalmas várúr volt mind-egyik Thököly ivadék, akik az utak biztonságáért szavatolhattak. A kastélyban pedig Thökölyi István alatt nagyarányú építkezés folyt²⁾ és ez, abban az esetben, ha meg lett volna a kellő egyet-

¹⁾ U. o. és lásd a titkos levéltárban fasc. V. num. 27.

²⁾ Dr. Bruckner Győző: Késmárk sz. kir. város műemlékei, 1908. Lásd »A várkastély« c. fejezetet 17—35. l.

értés a várúr és polgárság között, újra csak előmozdíthatta volna az ipar fejlődését, az iparosok vagyonosodását. A vár stilszerű szépülése szintén hatalmas átalakító, fejlesztő, felvirágoztató befolyással lett volna a polgárságra. Az Olaszországból hozatott stukkóművesek, sgraffitókészítők és festők jobban érintkezhetek volna a városi iparosokkal és fejleszthették volna azoknak műizlését. A fényes ünnepélyek, amelyek óriási pompával folytak le a várkastélyban, továbbá az előkelő vendégek és pedig sokszor fejedelmi vendégek, akik egész kísérettel érkeztek Késmárkra, oly élénkséget teremthettek ott, ha akkor Thökölyi és a város közt nincsen ellentét, hogy több mint valószínű, hogy igazi nagyvárosi élet lüktetett volna Késmárkon.

A várkastély már Thököly Sebestyén, de még inkább Thököly István alatt művelődési gócpont, ahol a várúrak foglalkoztak legszívesebben tudománnyal és művészettel. Thököly Sebestyén alatt a várkastélyban két nevezetes hitvita is folyt le;¹⁾ Thököly István pedig egész tudományos könyvtárt szerzett be. Sokra becsülte a könyveket s mint általánosan ismert Maecenasnak a heidelbergi egyetemi rektor is neki ajánlotta egyik munkáját.²⁾ Határozottan nagy érzeke volt a tudományok iránt és ha jó barátságban élt volna vele a polgárság, mindenesetre ő is kiküldötte volna néhány szegényebb polgárnak tehetséges fiát külföldi egyetemekre, a mint megtették ezt barátai, Horváth Stansith Gergely és politikai elvtársai Bethlen Gábor és I. Rákóczi György. Hogy ezt elmulasztotta, nem nagylelkűségén mult; hiszen az a tény, hogy heidelbergi egyetemi hallgató korában Szenczi Molnár Albertet, a kiváló írot bőkezűen támogatta, eléggé mutatja pártfogó hajlamait.³⁾

Mindent összevetve bátran állíthatjuk, hogy amint e néhány kiemelt tényből is kiviláglik, nemcsak Késmárk és a Thököly család, hanem a magyar állam nemzeti kiépítése és műveltsége szempontjából is nagyon káros és végzetes volt az a harc, évtizedekig húzódó háború, amely e felvidéki kis város és e hatalmas család között a XVII. század harmincas éveiben kitört.

Ennek lefolyásáról, szereplőiről és szomorú eredményéről majd legközelebb szólunk.

DR. BRUCKNER GYŐZŐ.

¹⁾ A hitvita lefolyását lásd idézett munkám 39—41. l.

²⁾ Stenius Simon két zsoltárnak görög versekben készült fordítását neki ajánlotta; lásd a címlapok hasonmását Angyal D. i. m. 12. és 13. l.

³⁾ Szenczi Molnár Albert Naplója. (Történeti Lapok 1876.)

A lőcsei fehérasszony a történelemben.

Lőcse város 1710-es ostromához és bevételéhez kapcsolódik egyik legérdekesebb helyi mondánk: a „fehérasszony“ mondája.

Tárgyilagos szempontból vizsgálva e mondát, fejlődésében a következő fokozatokat figyelhetjük meg:

Gróf Bercsényi Miklós már 11 nappal Lőcse eleste után, 1710 február 24-én azzal vádolja Andrássy Istvánt, a város kuruc parancsnokát, hogy „Lőcsét nem az Ellenség ereje, hanem az ő istentelen hitetlensége vesztette.“ (Görgey Albert: A topporci és görgői Görgey nemzetség történetéből. 143. lap.). Ez a vád ismétlődik Bercsényi egyéb leveleiben és az ő nyomán Rákócziéiban is (l. Thaly Archivum Rákóczianum-át), *de konkrét bizonyíték nélkül.*

Rákóczi Emlékiratai is megemlékeznek Lőcse átadásáról, s — *ő is hiteles forrás megemlézése nélkül* — úgy adja elő a dolgot, hogy az ostromló Löffelholtz tábornok neje Andrássynak kedvese útján bírta rá Andrássyt, hogy a várat titkon adja át a császáriaknak. De hozzáteszi, hogy „sohasem tudta meg igazán: miképen történt a németek bejuttatása?“

Thaly Kálmán a Századok 1872. évfolyamának 579—622. lapjain ismertette a lőcsei városi levéltár Rákóczi-kori iratait, az 596—616. lapon részletesen leírja ezek nyomán Lőcse 1710-es ostromát. Ő már biztosra veszi Rákóczi és Bercsényi gyanuját: hogy Andrássy, kedvesének unszolására a várost titkon elárulta. Thaly Andrássy állítólagos kedvesére (a 609. lapon) indokolás nélkül a Korponay Jánosné Géczy Juliánna nevet ruházza, s már elhatározó szerepet is tulajdonít neki, mikor a Probstner-kert ajtaján levő fehérasszony-kép alapján azt állítja, hogy maga Andrássy kedvese bocsátotta ott be éjjel az ostromlókat a városba.

Kétségtelenül Thaly e cikke adta az eszmét Jókainak „A lőcsei fehér asszony“ regényéhez. Az ő költői képzelete kerekítette és színezte ki ezt a mondát úgy, amint a köztudatban most él.

De másrészt más forrás is támogatni látszik a város elárulásáról szóló hitet.

Ez a megszálló Löffelholtz tábornok jelentése a bécsi haditanácshoz a város ostromáról és bevételéről, mely a „Feldzüge des Prinzen Eugen von Savoyen. Herausgegeben vom k. k. Reichs-Kriegs-Ministerium“ című nagy mű XI. kötetének 496—8. lapjain jelent meg. Ennek tartalmát Acsády Ignác a Szilágyi-féle Magyar Nemzet Története VII. kötetének 654—5. lapjain foglalta össze. Ez (az eredetihez nem volt módomban hozzájutni) nem tud ugyan semmiféle asszony szerepléséről, de meglepetésszerű bevonulásról beszél, mintha a polgárság nem tudott volna a város átadásáról.

Ki hát az áruló? Andrassy István vagy a „fehérasszony“: Korponayné?

E kérdésre a tárgyilagos feleletet a *jelenvoltak vallomásai* adják meg, nem pedig a minden esemény után gombamódra elszaporodó kósza hírek. Leghitelesebb forrásunk erre nézve Lőcse 1710. évi jegyzőkönyve. (Lőcse város levéltárában, XXI. osztály 17. szám.)

*

A szerencsétlen végű trencsényi csata után a császári hadak elkezdték előzönlenni hazánkat. Egyik hadosztályuk Löffelholtz tábornok vezérlete alatt 1709 őszén a Szepességig jutott, itt a XIII szepesi városba télire beszállásolta magát és a Szepesség várait: Szepesvárat, Lőcsét, Késmárkot ostromolta. A két többi város védelmére 1500 hajdu volt rendelve báró Andrassy István tábornok és Czelder Orbán dandárnok parancsa alatt. (Archivum Rákócziánium VI. k. 390. l.) Késmárk gyors megvétele után ez az őrség nagyjából Lőcsére szorult.

Löffelholtz időnként megadásra szólította fel a várak őrségét. Így 1710 január 25-én is ilyen felszólítást közöl Andrassy várparancsnok Lőcse város tanácsával. Ez behatóan tárgyalja a felszólítást. A tanácsurak egyenkint kifejtik, hogy a már 7 év óta folyó hadjárat az egész vidéket a legsiralmasabb gazdasági és anyagi helyzetbe juttatta, úgy hogy a városbeli élelmi- és lőszerhiányt semmiképp sem lehet pótolni. Ezt a megállapodást a tanács közli Andrassyval. De ő tovább akar harcolni; február 3-án is élelmet kér a várostól és építőanyagot a megrongált bástyák megerősítésére. A tanács meg is igéri, de alig tud neki eleget tenni.

Február 4-én Löffelholtz újra megadásra szólítja föl Andrassyt. Ez ismét közli a felhívást a várossal. A tanács összeül és a ki-látástalan nyomor láttára megállapítja a következő megadási föl-

tételeket. (Lőcse város levéltára, II. osztály, V. csomó, 195. szám, 4 folio lap. Az egész irat Brockhoff János György városi jegyző eredeti fogalmazványa.)

Puncta Capitulationis istius Regiae Liberae Civitatis Leuchouiensis cum Suae Majestatis Sacratissimae Plenipotentiaro Generalis Campi Mareschalli Locumtenente, Unius Regimentis Pedestris ordinarii Colonello & Suae Majestatis Sacratissimae uti & Confoederati hic in Scopusio Constituti Exercitus Generali Commendante Excellētissimo Domino Georgio Vilhelmo Sacri Romani Imperii Libero Barone Löffelholtz à Kolberg (plenissimo Titulo) initaē.

1°. Apprime memor Ciuitas ista benignissimi praedefunctae suae Majestatis Sacratissimae Leopoldi Domini utpote & Regis sui clementissimi gloriosae reminiscētiaē adhuc sub dato diei 13-ae Mensis Augusti Anno 1703 emanati Mandati, in quo Sua Majestas Sacratissima armis hostilibus coactos Fideles suos omnes, statim ac victricia altefatae Suae Majestatis Sacratissimae arma adventaverint, citra moram ad debitum obsequium redire, & integrum benignissimi animi Sui affectum sperare jubet, mox ac Excellētissimus Dominus Generalis Campi Mareschallus & Plenipotentiarus nunc feliciter regnan-

Magyarúl:

Lőcse sz. kir. városnak ő legszentebb felsége teljes hatalmú altábornagyával, egyúttal egy rendes gyalogezred ezredesével, valamint ő legszentebb felsége szépeességi szövetséges hadseregének főparancsnokával: nagyméltóságú kolbergi Löffelholtz György Vilmos úrral, a római szent birodalom bárójával kötött megadási föltételei.

1. Először is ez a város megemlékezve ő legszentebb felségének, boldogult Lipót úrnak, úgy is mint dicső emlékü legkegyelmesebb királyának 1703 augusztus 13-án kiadott meghagyásáról, amelyben ő legszentebb felsége összes hiveinek, kiket az ellenség fegyvere leigázott vala, megparancsolja, hogy mihelyt említett ő legszentebb felségének győzelmes fegyverei odaérkeznek, haladéktalanul a köteles engedelmességre térjenek és kegyelmes lelkének teljes jóindulatát reméljék; mikor a nagyméltóságú tábornagy úr és most szerencsésen uralkodó ő legszentebb felségének I. Józsefnek meg-

tis Suae Majestatis Sacratissimae Josephi I. Dominus Comes Sigefridus ab Heister (pleno Titulo) huc cum Exercitu appropingavit, proprio benignissimo Mandato sese humillime accomodare non intermisisset, nisi hic impraesidiata Copiosa Militia, Ciues & numero & robore longe superans proposito ejusdem obstitisset; — tamvero eadem quoque militia Capitulationi imminente, ultro eadem Ciuitas in Deuotionem Suae Majestatis Sacratissimae veluti legitimi naturalis & Clementissimi Domini & Regis sui concedit, Simulque Sequentia Puncta per Excellentissimum Dominum Generalem Georgium Vilhelmum Liberum Baronem Löffelholtz à Colbern (Salvo ulteriori Titulo) in forma vigorosae et inuolabilis Capitulationis gratiose acceptari & ratificari demisse instant, et quidem:

3°: Ne Ciuitas ista, quae sub decursu istius Belli nimium extenuata praecipue autem praeteritis hybernis & vel maxime recenti obsidione & hanc subsequuta diuturna Bloquada fere irreparabiliter ruinata & exhausta est, numeroso milite praesidietur, & si omnino pro ratione Suae Majestatis Sacratissimae Servitij miles ad Civitatem locandus esset, talis ob maximum defectum Pabuli (si possibile) in Peditatu consistat,

hatalmazottja: gróf Heister Szigfrid úr ide hadsereggel közeledett, ennek kegyelmes megfigyásához igenis alázatosan alkalmazkodott volna, ha az itteni nagyszámú katonaság, amely a polgárokat számban és erőben nagyon felülmúlta, e szándékával szembe nem szállott volna; — most azonban, hogy ugyane katonaság is megadásra készül, ez a város önként ő legszentebb felségének mint törvényes, természetes és legkegyelmesebb urának és királyának hűségére tér, s egyúttal nagyméltóságú báró kolbergi Löffelholtz György Vilmos tábornok úrtól a következő pontok kegyes elfogadását és jóváhagyását kéri alázatosan, érvényes és sérthetetlen megadás alakjában, és pedig:

3. Ezt a várost, mely e háború folyamán nagyon meggyöngült, de különösen a múlt tébeli elszállásolásoktól és talán leginkább az utolsó ostromtól és az ezt követő hosszas bombázástól szinte helyrehozhatatlanul tönkre van téve és kimerült, számos katonaság ne lakja; és ha mégis ő legszentebb felsége szolgálása érdekében katonaságot helyeznének a városba, ez a nagy abrahiány miatt (ha lehet) gyalogság legyen.

4°. Ciuitas haec in suis antiquis per Divos condam Hungariae Reges ipsi clementissime impertitis & sacris quoque Diplomatus Regis solidatis Privilegijs, Juribus, Libertatibus, Immunitatibus & Consuetudinibus, quibus hactenus gauisa est. plenarie & imperturbate conservetur.

5°. Ambae Communitates Leuchovienses nimirum Catholica & Evangelica in usu Templorum, Scholarum & omnium appertinentiarum ac beneficiorum tam in Civitate, quam in Pagis Civitatis in illo statu, in quo actu nunc essent, usque ad proxime affuturam Generalis Regni Dietae in negotio Religionis fiendam determinationem relinquuntur, nec ratione hactenus perceptorum Decimarum Proventuum Evangelica Communitas per quemcunque infestetur & damnificetur: sed nec Evangelici ad ullam pro Parte Venerabilis Cleri Catholici praestationem Stolarium alias Evangelicis Ministris in adjumentum Salarij a suis Auditoribus cedentium adigantur, denique liberum Religionis suae exercitium habeant.

6°. Et quia in Parochiali Templo, duae Nationes Evangelica utpote Germanica & Schlaunonica liberum Religionis suae Exercitium, ob factam pro Dominis Catholicis in eodem

4. Ez a város a maga régi, Magyarország egykori boldogult királyaitól adományozott és királyi szent oklevelekkel is megerősített szabadalmaiban, jogaiiban, szabadságaiban, mentességeiben és szokásaiban, melyekben eddig élt, teljesen és zavartalanul maradjon meg.

5. Mindkét lőcsei egyház, t. i. a katolikus és evangélikus, templomainak, iskoláinak s minden hozzátartozónak és kedvezményeinek használatában úgy a városban, mint a város falvaiban abban az állapotban maradjon, amelyben most van, a legközelebbi országgyűlésnek a vallás dolgában hozandó határozatáig; sem az evangélikus egyházat az eddig fölvetett tizedjövödelem miatt senki se háborgassa és kárhoztassa; de az evangélikusokat a tisztelendő katolikus papságnak való stóla-fizetésre se kényszerítsék, mert ez utóbbi az evangélikus lelkészeknek hiveiktől adandó fizetési hozzájárulás címén jár; végre szabad vallásgyakorlatuk legyen.

6. És minthogy a plébánia-templomban a két evangélikus egyház, úgy mint a német és a tót, szabad vallásgyakorlatát — ugyane templomban a katolikusok számára történt elkü-

Templo Seqvestrationem com-
mode haud perficere possent,
ita ut eadem Nationes Tem-
plum Suum Suburbanum, prae-
sertim Dominicis & Festis Die-
bus alternatim frequentare de-
buerint, ibique etiam mortuos
suos potissimum sepelire sole-
ant, Ideò eidem Communitati
Evangelicae liberum & inte-
grum sit, dictum Suburbanum
Templum suum, quod occasione
hujus Obsidionis funditum com-
bustum est, una cum Schola, in
illo ipso loco, ubi antehac fuit,
reaedificare, & cum omnibus
accessorijs ad idem et eandem
spectantibus, per omnia, uti
antea, possidere & usitare, &
Religionem Suam libere, paci-
fice & imperturbate ex innata
Suae Majestatis Sacratissimae
clementia, ibi quoque exercere.

7°: Electio Magistratus Ciui-
lis juxta Leges Patrias libera sit.

8°: Si quae Bona mobilia &
immobilia ad Ciuitatem hanc
Leuchouiensem vel Ciues ac In-
colas ejusdem optimo ac indu-
bitato Jure pertinentia, extra
vel intra Civitatem ubicunque
actu confiscata vel impetrata
essent, talia legitimis suis Pos-
sessoribus utpote perspecificatae
Civitati, Ciuibusque & Incolis
ejusdem plenarie restituantur.

9°: Ciues & Incolae istius Ci-
vitatatis, qui in hoc vel alijs Co-
mitatibus vel etiam extra Re-

lönítés miatt — kényelmesen
alig végezheti, úgy hogy ezek
az egyházak városon kívüli
templomukat kénytelenek külö-
nösen vasárnapokon és ünne-
pokon látogatni s főképpen
ugyanott szokták halottaikat
is eltemetni: azért az evange-
likus egyháznak szabad és joga
legyen nevezett városon kívüli
templomát, amely ez ostrom
alkalmával teljesen leégett, az
iskolával együtt ugyanazon a
helyen, ahol azelőtt volt,
újra fölépíteni, s a hozzájuk
való összes tartozandóságokkal
együtt mindenben úgy birhas-
sák és használhassák mint az-
előtt, és vallásukat ő legszen-
tebb felsége veleszületett ke-
gyelméből ugyanott szabadon,
békében és zavartalanul gyako-
rollhassák.

7. A polgári hatóság válasz-
tása a hazai törvényeken belül
szabad legyen.

8. Ha valamely, e Lőcsé
városhoz, vagy polgáraihoz és
lakóihoz legjobb és kétségtelen
jogon tartozó ingó vagy ingat-
lan javakat a városon kívül
vagy belül akárhol valaki tény-
leg elkobzott vagy kapott: eze-
ket adják teljesen vissza jogos
tulajdonosaiknak, t. i. a neve-
zett városnak, polgárainak és
lakóinak.

9. E város polgárainak és
lakóinak, akik most ebben vagy
más megyében vagy ez orszá-

gnum hoc pronunc constituti essent, liberam cum Passu Suae Excellentiae huc redeundi facultatem habeant, praeviaeque Amnystiae & Capitulationis hujus beneficij per omnia compotes reddantur.

2º: Omnia hactenus sub decursu modernae revolutionis uti & sub Civitatis istius Anni 1703 Obsidione, et illam subsecuta Deditio, vel aliàs ex parte istius Civitatis ejusdemque Civium ac Incolarum contra Suam Majestatem Sacratissimam & publicum Regni Statum vel quoscunque publice vel privatim, directe vel indirecte & qualicunque modo commissa vel omissa in perpetuam Amnystiam abeant, ita, ut eadem Causa nemo praemissorum in Vita vel Bonis aut alijs Unquam mulctetur.

10º: Quomodo Nobiles Armalistae hujus Civitatis jam à congruo tempore vigore Contractus cum Inclyto Comitatu Scepusiensi habiti Personaliter non insurrexerunt, ita etiam imposterum vel eò, quod Cives sint, Civibusque oneribus, uti sunt Vigiliae, Census, Quartiria & id genus alia, obnoxij habeantur, se à Personali Insurrectione immunitari & pro defensione Civitatis relinquere Petunt.

11º: Ministri Evangelici in Spirituali functione sua in et extra Templum nullatenus tur-

gon kívül laknak, öngyméltóságának útlevelével szabad legyen ide visszajönniök, s az előzetes bocsánatnak és e megadás jótéteményének mindenben részesei legyenek.

2. Minden, amit eddig a mostani forradalom folyama alatt, valamint e város 1703-iki ostroma és azt követő átadása alatt, vagy másképpen e város és polgárai s lakói részéről ő legszentebb felsége és az ország vagy bárki más ellen nyilvánosan vagy magánosan, közvetlenül vagy közvetve és bármily módon elkövettek vagy elmulasztottak, örökös bocsánatot nyerjen, úgy hogy e dolog miatt senkit az említettek közül sem életében, sem javiban vagy egyebében sohase büntessenek.

10. Minthogy ennek a városnak okleveles nemesei már jó idő óta, a jeles Szepesmegyével kötött szerződésnél fogva személyesen nem keltek fegyverre, azért jövőre nézve is, lévén ők polgárok, kik a polgári terhekre, úgymint őrségekre, adóra, beszállásolásra és egyéb ilyesmire kötelesek: kérik a személyes fölkelés alól fölmentésüket és a város védelmére hátrahagyásukat.

11. Az evangélikus lelkészeket egyházi működésükben a templomban és kivülről semmi-

bentur nec à visitatione & dispositione aegrotorum arceantur, sed nec ad pauciores numerum, qvam actu sunt, reducantur, tam nunc qvam futuris temporibus.

12°: Eorundem Ministrorum uti et Venerabilis Romano-Catholici Cleri, Ecclesiae item & Scholae utriusque hujus Religionis Seruitorum, nec non Judicis Senatorum & Tribunorum Plebis Domus à Quartirijs immunes praeserventur.

13°: Sub ingressu in Civitatem Suae Majestatis Sacratissimae Militiae, nullae Templorum, Parochiarum, Scholarum, Claustrorum, Collegij & Convictus ac Nobiliarium et Ciuilium Domorum sive publicarum, sive privatarum ut & fornicum, Cellariorum & aliorum quorumcunque apertiones & uiolationes permittantur aut fiant.

14°: Distributio Quartiriorum penes Civitatis Quartirii Magistros maneat.

15°: Si qui Incolae Civitatis hujus à Civitatis Jurisdictione & communibus oneribus sub exposito uno vel altero Colore, sese eximere Satagerent, tales ubi ad Excellentissimum Dominum Generalem forsann recurrent, non protegantur, quin potius juxta Leges Patrias ad dependentiam à Jurisdictione Ciuili per Suam Excellentiam

kép se zavarják, sem a betegek látogatásától és elhelyezésétől ne tiltsák el, sem a mostaninál kisebb számra ne szállítsák le őket se most, se a jövőben.

12. Lelkészeknek, valamint a tisztelendő róm. kat. papságnak, s mindkét vallás templomi és iskolai szolgálainak, a birónak, tanácsuraknak és városi képviselőknek házai a beszállásól mentesek legyenek.

13. Ő legszentebb felsége katonaságának a városba vonulásakor a templomok, paplakok, iskolák, zárdák, a kollégium és konviktus, valamint a nemesek és polgárok akár nyilvános akár magánházainak, kamráinak, pincéinek és bármi egyebének kinyitása és megsértése ne legyen megengedve, se ne történjék.

14. A szállások kiosztása a városi szállásmesterek kezében maradjon.

15. Ha e város valamely lakója a városi bíraskodás és községi terhek alól, ilyen vagy amolyan mentséggel előhozakodva, ki akarná magát vonni; ha esetleg a tábornok úr ő nagyméltóságához folyamodnék, ő ne támogassa; sőt inkább ő nagyméltósága és ő nagyméltóságának hivatali utódai komolyan kényszerítsék a hazai tör-

et Suae Excellentiae Officij Successores serio adigantur.

16°: Qui occasione modernae Revolutionis quacunque Bellica Seruitia ex Parte Confederatorum Hungarorum Subiissent, nunc vero Seruitijs ijsdem relictis, in Civitate hoc Leuchouiensi degerent, ijsdem quoque prout & Adamo Devay alias Postarum Magistro & Annonario Similiter Jonae Heckel Vices gerenti Tricesimali hujatibus generalis Suae Majestatis Sacratissimae amnystia suffragetur.

17°: Si quae Bona cujuscunque generis per modernam praesidiariam Militiam Hungaricam hic sub his temporibus confiscata & distracta essent, propterea Civitas in colectivo & Partitivo sumpta à nemine impetatur, multo minus damnificetur.

18°: Occasione emigrationis hinc Militiae Hungaricae, nullae violationes Domorum & alij qualescunque excessus in Civitate Excellentissimus Dominus Generalis & Plenipotentarius Suae Majestatis Sacratissimae Dominus Georgius Vilhelmus Liber Baro Löffelholz à Colbern permittere ita &

19°: Hanc Civitatem Leuchouiensem & ejusdem Ciues ac Incolas, qui hac Revolutione durante, ex Szomolnokiensis negotiatione vel aliunde Cuprum emerunt vel pro Debitis et alijs

vények szerint a polgári bíraskodástól függésre.

16. Akik a mostani forradalom alatt a szövetséges magyaroaktól bármely hadi szolgálatot vállaltak, de most e szolgálatakat elhagyva, ebben a Lőcse városban laknak, ezeknek is, úgymint Dévay Ádám posta- és élésmester, hasonlóképpen Heckel Jónás harmincadkezelő, itteni lakosoknak ő leszentebb felsége általános bocsánata jutassék.

17. Ha bármiféle javakat a mostani várórzó magyar katonaság elvett és elosztott: ezért a várost összesen és egyenkint senki se bántsa, annál kevésbé károsítsa.

18. A magyar katonaságnak innen kivonulásakor ő nagyméltósága báró kolbergi Löffelholz György Vilmos tábornok úr és ő felsége meghatalmazottja a házak feltörését és bármi más kihágást ne engedjen meg, valamint

19. ezt a Lőcse várost és polgárait s lakóit, akik e forradalom alatt a szomolnokai kereskedéstől vagy máshonnan rezet vásároltak vagy adósság fejében és másért elfogadni

acceptare debuerunt, hoc in passu contra omnes impetitores indemnes praeservare dignetur.

Super quibus praetitulatae Suae Excellentiae gratiosam Resolutionem Eadem Regia Libera Civitas Leuchouiensis humillime praestolatur.

N. Judex et Senatus
Tribuni Plebis totaque
Communitas Regiae Liberae Civitatis Leuchouiensis.

Die 7a Februarii in Senatu & Die 8 Februarii Anno 1710 in Communitate Publicatum.

Anno 1710 Die 9a Februarii Excellentissimo Domino Generali Löffelholtz Illyesfalvae praesentatum.

kénytelenek voltak, ezen az alapon minden támadókkal szemben sértetlenül kegyeskedik megőrizni.

Ezekre előbb említett ő nagyméltóságának kegyes elhatározását ez a Lőcse sz. kir. város legalázatosabban várja.

N. Lőcse sz. kir. város
birája, tanácsa, városi
képviselői és egész közönsége.

Február 7-én a tanácsban és 1710 február 8-án a közgyűlésen kihirdetve.

1710 február 9-én nagyméltóságú Löffelholtz tábornok úrnak Illésfalván bemutatva.

*

A városi jegyzőkönyv többet is tud.

Február 11-én a városi tanács nevében két tanácsos Andrássyhoz megy és újra elpanaszolja az általános nyomort, melybe a várost a már 13-ik hete tartó ostrom döntötte. Andrássy kijelenti, hogy ő is látja a nyomort, segítségre sincs kilátás; ezért az őrség kénytelen megadni magát. De Löffelholtz a seregtől fegyverletételt kíván és esküt arra, hogy a császár ellen nem fognak többé harcolni. Ezt a katonák nem akarják elfogadni, s ezért Czelder Orbán brigadéros még aznap kimegy Löffelholtzhoz, hogy e föltétel enyhítésére birja.

A végső nyomor megegyezésre is birja az alkudozó feleket. 1710 február 13-án Löffelholtz császári tábornok hadaival bevonul Lőcse falai közé és a várost I. József nevében birtokába veszi.

*

Lőcse város 1710-iki megadása tehát 13 heti ostrom után, a városi tanács és közgyűlés hozzájárulásával történt; úgy hogy a város elfoglalásában a meglepetés ki van zárva.

Az egykorú adatok semmit sem tudnak sem Andrassy árulásáról, sem asszony szerepléséről a megadás körül.

Úgy vagyunk ezzel a fegyverletétellel is, mint az 1849-iki világosival. Mindkét megadást a viszonyok kényszerítő ereje hozta létre, nem árulás. A valóságnak nem is volt szüksége árulásra, csak a képzeletnek. Ez itt is, ott is teljesítette hivatását.

DR. HAJNÓCI IVAN.

Az első Lőcsei Kalendárium Krónikája.¹⁾

— Első közlemény. —

Lőcsei kalendárium! „Van-e, ki e nevet nem ismeri?“ De hányan vannak széles hazánkban, kik annak a hírhedett kalendáriumnak csak egy példányát látták is?

Ahány ócska adomát hall a magyar ember, mindenikre szinte önkéntelenül réá mondja: „Ez is a lőcsei kalendáriumból való!“ Még is, akárkit kérdezni, annak a kalendáriumnak csak a híret hallotta.

Pedig a lőcsei kalendárium a maga idejében, 116 éven át, országos nevezetesség volt.

A lőcsei *Brewer-(Breuer-)*féle könyvnyomóintézetéről sokáig az a közhit élt, hogy hazánkban az elsők egyike vala, s 1580-ban már országszerte ismerték imakönyveiről. Csak 1902-ben derítette ki *Hajnóci Iván*,²⁾ hogy a műhelyt 1614-ben alapította *Klősz Jakab* bártfai könyvnyomómester. Három évig ennek, s azután hét évig *Schultz Dániel* kassai mesternek fiókja volt; 1624-ben *Breuer Lőrinc* lőcsei mester kezébe szállott át.

Ez intézetnek legkiválóbb termékei gyanánt jelentek meg a nevezetes magyar kalendáriumok, német és tót nyelvű testvéreikkel együtt, az imént említett író nyomozásai szerint 1626-tól 1741-ig. Sok-sok éven át rendkívül nagy elterjedésnek örvendtek. Mindjárt kezdettől, de kivált a XIX. század elejéről származott közmondásos hírók. Amit egyébként nem adomáiknak, hanem gondosan szerkesztett vásárjegyzéköknek, tudákos és vallásos jövőmondásaiknak és magyar történelmi krónikáiknak köszönhetek.

¹⁾ Mutató a közlőnek »Az első Lőcsei Kalendárium« című, sajtó alatt levő művéből.

²⁾ A lőcsei könyvnyomó. A Szepesi Lapok 1902. évi 51.—53. számaiban. Igló. — A lőcsei könyvsajtó kezdetei. A Magyar Könyvszemle 1905. évi 3. füzetében. Budapest.

Az idők viharai kipusztították ez érdekes évkönyveknek majdnem valamennyiét. Csak az újabb évfolyamokból van még itt-ott néhány példány azon az eddig egyetlen legrégebben kívül, melyet itt bemutatok. Ennek megmenekülése is különös érdekű.

Görög Gyula elbeszélése szerint,¹⁾ 1884. évi január hó 17-edikén a kassai székesegyházban az újjraépítő bizottság kimozdítván helyéből a szószékes főoszlop mellett állott síremléket, mely az 1587-ben elhunyt *Illenfeldt Andrásnak*, Felső-Magyarország egykori császári főhadvezérének nyugalóhelyét jelölte, a vörösmárvány síremlék megől kicsiny tizenhatodrés alakú, zsoltártöredékekkel befrott hártába kötött, kopottas könyvecske jutott napvilágra: az 1626. évi első lőcsei kalendáriumok egyik példánya. A könyvet *Münster Tivadar*, Kassa szabad királyi város polgármestere, 1885. évi május hó 24.-én „Emléklül Lőcse sz. kir. városának“ ajándékozta. S Lőcse városa most kegyelettel őrzi gazdag és szép levéltárában régi dicsőségének szerényke tanújelét.

Kétségtelen, hogy e kalendárium az első évfolyamból való. Ezt nemcsak az bizonyítja, hoy eddig sem *Szabó Károly*,²⁾ sem régi könyveink többi kutatói³⁾ nem találtak öregebb példányt, hanem főképpen az, hogy harmincnegyedik lapján kiadója mint „első iudiciumát“ ajánlá gyámjának. *Breuer Lőrinc* előtt, *Hajnóci Iván* szerint, a lőcsei könyvnyomóműhely úgyszólván csak tengődött, mint más városi műhelynek fiókja. Korábbi tulajdonosai, kiknek összesen 20 termékét: imádságos könyveit, vallásos elmélkedéseit és halottbúcsúztatóit ismerjük, nem is gondoltak amolyan kockáztatott vállalatra. *Breuer* ugyan 1624-ben vette át műhelyét, de az első évben fölszerelésének kiegészítésével foglalkozott, abból az évből származó nyomtatványa nem ismeretes; 1625-ben készítette legelső kalendáriumát, amit harmincharmadik oldalán, a prognosticon címlapján, nem sajtó-, hanem gondolathiba következtén jelez is.

A könyv eléggé jó állapotú; alig látszik meg rajta majdnem három évszázados kora. Régi pergamentábláját már leszedték róla.

¹⁾ Egy eddig ismeretlen nyomtatvány 1626-ból. A Felső-Magyarországi Múzeum-Egyetel Ötödik Évkönyve 62. stb. lapjain. Kassa. 1884.

²⁾ Régi Magyar Könyvtár 1531.—1711. Budapest. 1879. M. Tud. Akadémia.

³⁾ A Magyar Könyvszemle 1878. és következő évi folyamaiban *Ballagi Aladár*, *Flórián Jakab*, *Fraknoi Vilmos*, *Hellebrandt Árpád*, *Kiss Áron*, *Kudora Károly*, *Majláth Béla*, *Ráth György*, *Szabó Károly*, *Szinnyey József* és mások közlései.

Eredetien ötvenkét leveles volt, de most egy levele, a 15.—16. lapos, hiányzik. Szívós meritett bordás papírra nyomott. Betűi ódonak, de épek és élesek; könnyen olvashatók, de nagyon sok benne a sajtóhiba.

Nyelve meglehetősen jó magyar, de naptári, vásárjegyzéki, prognosticoni és krónikai részeiben más-más tollból származottnak látszik. Helyesírása ósdi, majdnem teljesen ékezetlen.

Címlapja fekete és vörös nyomású. Közepén együgyű rajzzal és durva fametszettel a koronás országcímer. A címert két oldalt egy-egy ágaskodó, s a korona fölé koszorút nyújtó kétfarkú oroszlán tartja. A kezdetleges modorú pajzs négy mezőre oszlik; a felső kettőben a négy folyó, s a kettős keresztű hármás halom mai alakja szerint, az alsó kettőben pedig helyet cserélve van ábrázolva.

A könyvecske második lapján időrendi tábla következik, melynek hűen másolt szövege ez: Szamlaltatik ez Esztendőben Christus Wrunk születése után, 1626. Vilag teremtése után, 5596. Viz özön után, 3937 körül metelésnek rendelete után 3543. Husvetnek és Pünkösdeknek rendel, 3153. Romai birodalomnak kezdeti után, 1668. Magyaroknak első bé iövesek után, 1238. Magyaroknak 2. bé iövesek után, 768. Töröknek birodalom után 996. Romai ado szam után, 9. Az Arany szam, 12. Napnak Cyculasa 11. Vasarnap iegyző Bötű D. Ez a kortábla szerkesztőjének hazafiasságát nagyon, de történelem-tudását kevésbé dicséri. Mert a vízözönről, s a húsvétről nem is szólva, a Krisztus után 1626-odik év a római birodalom (valószínűen a császárság) kezdete után az 1657-edik, a magyaroknak első (helyesebben a hunnoknak) bejövése után az 1251-edik, a magyaroknak második (igazi) beköltözése után a 730-adik, s a török (szeldsuk) birodalom megalapítása után az 568-adik vala. (Az 1626. keresztény évnék Hedsra-évszáma 986, helyesebben 1004.)

Harmadik lapján a naptári rész jegyeinek magyarázata, s „Az Éghbeli tizenkét Ielek“ vannak. A naptár jegyei, a hold négy fényváltozásán kívül, az egészség ápolására, s a munkálkodásra vonatkozó javaslatokat is mutatják. Az „éghbeli tizenkét jelek“ az állatkörnek ma is divó jegyei; semmivel sem idomtalankabbak, mint akármelyik új „népnaptár“-unkéi.

A negyedik laptól a huszonkettedikig a naptári rész következik, a szokásos közbevetett jegyzéklapokkal. A naptári rész a rendes róm. kath. kalendárium; a görög naptárnak csak napszámait közli; protestáns naptár nincsen benne. A hónapokat latin neveik

mellett magyaros egyházi neveikkel is jelzi: „Januarius, Boldog Asszony Havanak XXXI. nap. Februarius, Böjt elő Honak XXVIII. nap.“ stb. A hónapok latin nevei, s napjaik számai, meg a vasárnapok, az ünnepek, s némely nevek, egyházi jelmondások és hold-, s egészségi-jegyek vörössel nyomtatvák, a szöveg többi része fekete. A vasárnapok evangéliumai pontosan ki vannak jelölve, de sok helyütt eltérnek a *Károli Gáspár* első magyar fordításától. A napok sorszámait kiírják, de neveiket csak a naptári betűk: e, f, g, a, b, c, d, mutatják. A napi szentek nevei és az ünnepek nem mind egyezők az akkori egyházi naptárral. A hold változásaira, s az egészség ápolására és a foglalkozásra vonatkozó jegyek, meg az időjósítások, s az állatkör jegyei, a napi szentek nevei mellé helyezték. Időjósításai éppen olyan ruganyosak, mint napjainkban: „mértékletes hideg, zürzavart, alkalmas éltető lég, homályos majd ismét szép, esőre hajlandó, néhány nap temperált, sok helyeken vízőzön“. Közben-közben titkos értelmű nagy mondások vöröslenek: február 6. „Uj szándékok“ stb. December 14. „Csudálatos hír“. Ki érti ma ezeket? Hasonló érthetetlen tréfának látszik a görög naptár közlésének módja is. A Gergely-féle naptár nap-számaival egy sorban nyomvák a *Calendarium Julianum* nap-számai, január 1-sőjén a megelőző évi december 22-edikével kezdve. S a görög nap-számok mellett, mindenik napra egy-egy szótagot juttatva, a szentek neveihez fűzött, csonka mondatokból szerkesztett beszéd van. Ennek egy-egy összefüggő része így hangzik: február 6.—8. „Do-rot-tyá-val Ko-lost ad-ta Bá-lint-nak. No nem bá-nom, mert Pé-ter Má-tyást ki-ná-lá“ stb. December 7.—23. „Má-ri-a mond-jad Lu-cá-nak, hir-des-sen jó hirt Ta-más-nak“. Ez a szakgatott furcsaság a római naptár szentjeinek neveihez fűzött időjósítás, de egyúttal emlékeztető is, a szentek napjaira.¹⁾ Érdekes példája ama kor népies mondókáinak. Még érdekesebbek azok a tanácsadó versek, melyek a hónapokat kísérik. Bennök a kornak egész életrendi bölcsesége és rigmusgyártó képessége visszatükröződik. Okos tanácsaik olyan jóízűek, hogy némelyikőjüket ma is hajlandó követni az ember.

A naptárba fűzött tiszta lapokon, néhai tulajdonosának, valószínűen sáros-vármegyei birtokosnak és abaúji táblabírónak tollából, öreges írással magánjellegű följegyzések vannak.

¹⁾ Dr. Hajnóci Iván nyomozása szerint ugyanilyen kevésbé értelmes emlékeztető versek vannak a régi francia naptárakban is. (*Charles Nisard: Histoire des livres populaires. Paris. 1854. I. kötet. 2. fejezet.*)

A kalendárium huszonnyolcadik-harminckettedik lapjain „Sokadalmok“ cím alatt rövid vásárjegyzék van. A vásárok helyeit hónaponként az ünnepek, s a szentek napjai és „Az után való Vasarnap“-ok szerint jelzi. Benne csak némelyik helynévnek és helyragnak a maitól eltérő írásmódja méltó figyelemre. Ilyenek: „Ungvárat, Szőlőst, Eperjest“, stb.

A harmincharmadik laptól a hatvanegyedikig a könyvecskének legérdekesebbik része következik: a Prognosticon astrologicum, azaz az égi fő csillagoknak forgásából való jövőndőlés, e mostani 1625. esztendőre, némínemű történeendő dolgokról és az időknék változásiról, etc.

E prognosticon címlapjának hátán levő ajánlás azt mondja, hogy a prognosticon magá a könyvnyomó *Breuer Lőrinc* fordította le, ki is „Vy Magyar nyelvre fordítatot elso IVDICIVMAT“ gyámjának, *Ficker Mihály* lőcsei kereskedőnek ajánlja és újesztendőre ajándékozza.

E rendkívül érdekes prognosticon első része korának jellemző együgyűségével beszél az égi testeknek a Földre hatásairól. Szinte gyermekes hittel hirdeti az 1626. év uralkodó bolygójának, „legtő Generálissának, a kegyes Mercurius“-nak, az időjárásra kedvezőtlen hatását. Második, harmadik negyedik és ötödik része amaz év telére, tavaszára, nyarára és őszére szóló zavaros időjósítás. Semmivel sem jobb, de nem is rosszabb napjaink hasonló kísérleteinél. Csak avval különbözik emezektől, hogy az időjárás változásait mind az égi testek együtt járásából következteti. Hatodik része az év két napfogyatkozását és egy holdfogyatkozását „A Bölcs Tycho Brahe Astronomusnak tetszése szerint“ meglepő pontossággal határozza meg. Szerzőjének nem közönséges tudását mutatja, hogy a fogyatkozások területeit helyesen jelöli ki. A lelki fogyatkozásokról szóló elmélkedése pedig ihletett prédikátorra vall. A prognosticon hetedik része az akkori asztrológusok nagyképű tekintélyeskedésének kiváló példája. A hadakról és egyéb veszedelmekről alig prófétált író még büszkébben és homályosabban. Mintha csak az őskor Dodonáját hallanók, mikor megzendíti jósló versét: „Európa, mi kedves házunk“, stb. A nyolcadik rész a betegségekről hasonló beburkolt módon jósolgat. Jó orvos legyen, aki megérti. A kilencedik résznek, mely a remélhető termést eléggé világosan jövőndóli meg, egészen szociálista ízű befejezése van. Az bizonyosan a fordító műve. Csak az „okos és körültekintő“ lőcsei polgár javasolhatta, hogy a városok és falvak elüljáróságai

a kereskedők, iparosok és termelők rovására, olcsó árszabásokat állapítsanak meg. Ilyesmi manapság is elkélne. A tizedik rész a mezei munkára, kivált a különféle magvak elvetésére, nagyon jó tanácsadó. Mai gazdáink is hasznát vehetnék.

A kalendárium hatvanötödik—hetvenkilencedik lapjain „Rövid chronica Christus Urunk születése után“ cím alatt valóban rövid történelmi korjegyzék van. Krisztus után a 2. évtől az 1620. évi Kisasszony (augusztus) havának 25. napjáig, nagy év-ugrásokkal és tömött mondatokban adja elő az általános és a magyar történelemnek körülbelül kétszáz, túlnyomóan háborús adatát. Főérdekessége fölfogásának szűkkörűsége. Bevezető adatai között feltűnik, hogy a hunnokat magyaroknak tartja; hogy a magyarok végleges beköltözését Kr. u. 744-re teszi; hogy a lőpor föltalálását *Sibaris* nevű barátjának tulajdonítja; s hogy háborús följegyzései közzé művelődéstörténetieket is vegyít. Hazánk történetéből csak Felső-Magyarországot látszik ismerni. *Anjou-házi* nagy királyainkról egy szót sem ír; az 1444. évi várnai veszedelemben *Lajos* királyt szerepelteti; a mohácsi ütközetet meg sem említi; a törökök hódításait csak apróságokul sorolja föl; az Alföldnek alig egy-két váráról szól. Ellenben Erdély történetéből sokat tud; a fejedelmeket mind felsorolja; az erdélyi és fölvidéki magyar-német harcokat aprózó részletességgel adja elő. Az 1590-edik évtől kezdve már a kortársnak mindentudásával beszél, de közlései ekkor is túlnyomóan Erdélyről és Felső-Magyarországról szólnak. Legszebb tulajdonsága hazafias szelleme, ami különösen utólsó harmadában nyilatkozik meg. A magyar ügyért küzdő fejedelmek és hadvezetők cselekedeteiről szinte örvendő számol be. Szárazsága és együgyűsége mellett is eléggé becses adatsor, kora és köre fölfogásának megvilágosítására. Naív hangja amaz idők embereinek rideg és mégis gyermekes gondolkozását, magyar nemzeti iránya pedig a fölvidék városainak akkori hazafias közszellemét bizonyítja. Hűen másolt szövege ez:

(a jövő számban következik.)

DR. HAJNÓCI R. JÓZSEF.

CSALÁDTÖRTÉNET.

Szepes vármegye nemes családjainak összeírásai.

A vármegyét a nemesek összessége alkotta és irányította. Polgárember jóformán csak városa életében, a jobbágy pedig sehogy sem érvényesült. Ha tehát azt kutatjuk, hogy valamely korban mely családok játszottak vármegyénkben szerepet: az akkor élt nemes családokat kell sorra vennünk — annyival is inkább, mert amióta a városi élet virágzásnak indult, királyaink azokat a polgári családokat, melyeknek valamely tagja akár szellemileg, akár anyagilag kimagaslóbb polcra emelkedett, a nemesség adományozásával tüntették ki.

A Szepességen kezdettől fogva aránylag csekély volt a nemesek száma: a vármegye területét lefoglalták az aránytalanul nagyszámú városok határai, egy-két hatalmasabb családnak és az egyházi rendeknek nagykiterjedésű birtokai. Kevés föld maradt tehát a kisenemes számára. Legnagyobb számban még a X Lándzsások területén, az ú. n. „kis“ megyében éltek a nemesek, maradványaként a honfoglalás — vagy első királyaink korabeli magyar határőrvidéki telepítésnek.

A vármegye birtokos nemeseinek névsorát a legrégebbi időkre nézve csak az oklevelek neveinek összekombinálásából állíthatjuk össze. Ezt a mohácsi vész előtti korra vonatkozólag megtette *Hradszky József*¹⁾ (összesen 155 család), a Hunyadiak korára nézve: *Csánki Dezső*²⁾, az 1500-tól 1560-ig terjedő korról *Sváby Frigyes*³⁾.

¹⁾ Szepesm. Tört. Társ. Évkönyve, IV. évf. 63—69. l.

²⁾ Magyarország tört. földrajza a Hunyadiak korában.

³⁾ A régi vármegye. (Szepesm. Tört. Társ. Évk. V. évf. 23—30. l.)

A XVI. századtól kezdve nagyban megkönnyítik az ezirányú kutatást a fenmaradt *nemesi összeírások*.

A nemesi felkelések szervezése, katonai adók kivetése vármegyénként történvén, Szepes vármegyének márcsak e hadi terhek arányos felosztása céljából is szüksége volt arra, hogy a területén lakó nemeseket nyilvántartsa. E célból a szolgabírák időnként hivatalosan összeírták őket. Ezenkívül — a XVIII. századtól kezdve — a nemesi előjogoknak ellenőrzése céljából országosan elrendelt nemesi vizsgálatok és összeírások is folytak.

Ilymódon számos nemesi összeírás maradt meg vármegyénk levéltárában. Egy részöket már közölték¹⁾. Mi e helyütt hármat fogunk bemutatni:

- I. a fenmaradt legrégebbit (1591—1595),
- II. az 1754—55. évi országos összeírás²⁾ alkalmával készült jegyzéket,
- III. egyet a XIX. század negyvenes éveiből, a nemesi előjogok fennállásának végső idejéből.

I. Az 1591—1595. évi nemesi összeírás.

Regestum dominorum Nobilium Comitatus Scepusiensis.

(*A szepesmegyei nemes urak jegyzéke.*)

1. *Regestum dominorum Nobilium portas habentium.*

(*A birtokos nemes urak jegyzéke.*)

Primus Processus

(*első járás*):

Georgius Horwat
Sigismundus Rakotzy
Praepositus de Landek (*törölve*)

Christophorus Gergey

Paulus Redey

Balthasar Thlwk

Valentinus Swabowsky

Gregorius Horwath

Sebastianus Theokeolly

¹⁾ *Scáby* Fr. (Évk. V. 90—95. l.) az 1664. évit; *uyyanö* (Évk. III. 69—83. l.) az 1732—33. évi nemesi vizsgálat eredményeit; *Hradszky* (A szepesi X Lándzsások Székének története, Lőcse 1895, 184—214. l.) a »kis« megye nemesinek többrendbeli összeírását.

²⁾ Közölte *Illésy* J. (Az 1754—55. évi orsz. nemesi összeírás. Bp. 1902), de csak betűrendben, a lakóhely megjelölése nélkül. Folyóiratunk *községek szerint* fogja felsorolni a nemeseket, úgy ahogy e névsor az egykorú vmegyei jegyzőkönyvben fenmaradt.

Relicta Georgy Sempsey (S. G.
özveggye)
 Nicolaus Berzewitzey
 Jeremias Berzewitzey
 Andreas Maryassy
 Martinus Grothkowsky
 Stanislaus Kolatskay
 Kesmark Civitas (K. város).

Secundus Processus
 (második járás):

Christophorus Soldos
 Johannes Hworansky
 Adamus Krigowsky
 Johannes Draweczky
 Caspar Draweczky
 Andreas Draweczky
 Franciscus Mariassy
 Sigismundus Mariassy
 Relicta Pauli Mariassy (M. P.
özveggye)
 Relicta Christophori Theoke
 Johannes Theoke
 Andreas Theoke

Stephanus Theoke (*törölve*)
 Benedictus Gergey
 Relicta Ladislai Gergey
 Civitas Lewtsonia (*Lőcse város*)
 Johannes Bodony (*törölve*).

Tertius Processus
 (harmadik járás):

Praepositus Scepusiensis (a sze-
pesi prépost)
 Capitulum Scepusiense (a sze-
pesi káptalan)
 Johannes D. a Lichtenstein
 Christophorus Zednyczky
 Martinus Pethrotzy (*törölve*)
 Balthasar Petrotzy
 Plebanus de Olazy (az olaszii
plébános)
 Stephanus Jekelffalwssy
 Johannes Tharnoczky
 Franciscus Banyay (*törölve*)
 Nobiles Grantsy (a G. család-
béli nemesek).

*

2. *Regestum Dominorum Nobilium portas non habentium.*
 (A birtok nélküli nemes urak jegyzéke.)

Primus Processus
 (első járás):

Jacobus Zabo
 Johannes Swaby
 Michael Swaby
 Johannes Warady (*törölve*)
 Franciscus Dekan (*törölve*)
 Sigismundus Moes
 Job Reichenpoch
 Mathias Bobrowniczky
 Petrus Hworansky.

Secundus Processus
 (második járás):

Laurentius Slawikowsky
 Georgius Slawikowsky
 Relicta Stanislaj Slawikowsky
 Georgius Korom
 Andreas Tsorba
 Caspar Tseptsansky
 Georgius Dolyansky
 Valentinus Kalna

Johannes Seldnar dictus Pethras
(*törölve*)
Johannes Kyszel (*törölve*)
Fridericus Bobsth
Christophorus Heltj.

Tertius Processus
(*harmadik járás*):

Emericus Almassy (*törölve*)
Valentinus Baso
Martinus Swaby
Simon Somogy
Thomas Zekel
Nobiles Warallienses 4 (*négy*
váraljai nemes)
Sandrinus Korothnoky

Relicta Benedicti Korothnoky
(*K. B. özvegye*)
Gregorius Gyernek
Johannes Gyernek
Christophorus Gyernek
Ludovicus Berthollthy
Nobiles de Krompak 4 (*négy*
krompachi nemes)
Gregorius Theoke
Caspar Knebel
Georgius Roskowany
Johannes Nemes
Andreas Nemes
Benedictus Nemes
Martinus Pethrotzy
Franciscus Korothnoky.

*

3. *Regestum Nobilium Sedis X. Lanceatorum Scepusiensium.*
(*A szepesi X. Lándzsások Széke nemesének jegyzéke.*)

Chenczitze:

Martinus Kwrtha
Mathias Kyszel
Mathias Kalna
Johannes Fornoszeghy.

Chengow:

Jacobus Chengowsky.

Makhalfalwa:

Lucas Lewkowsky
Petrus Nemeth (?)
Adamus Hadbawny
Relicta Starnowska (*Star-*
nowsky özveggye)
Relicta Johannis Hadbawny
Christophorus Abrahamowsky
Ladislaus Makhalowsky.

Adusffalwa:

Johannes Asgwthy
Relicta Jacobi Ludman
Simon Somogy.

Bethlemffalwa:

Petrus Faigel
Ciriacus Faigel
Laurentius Thenzel.

Miklusffalwa:

Andreas Koritthiany
Relicta Georgij Joo
Johannes Azel.

*Hisffalwa:*¹⁾

Thomas literatus de Jazo
Christophorus Aczel

¹⁾ = Kisóe (v. ő. Hradzsky. Évk. II. 115. l.)

Casparus Malethinsky
Stephanus Benchik
Johannes Benchik
Ladislaus Chepcheny
Balthasar Kalna.

Ganowecz:

Stephanus Korothnoky
Albertus Ganowsky
Johannes Gombos
Petrus Ganowsky
Gallus Kalna.

Filitze:

Michael Filitzky
Jacobus Ribarsky.

Hozelec:

Michael Kubiny.

Lewkowcze:

Demianus Lewkowsky
Leonhardus Lewkowsky
Gregorius Kral
Adamus Madachy

Felix Chorba
Johannes Lewkowsky
Stephanus Lewkowsky.

Abrahamffalwa:

Emericus Namessansky
Bartholomeus Namessansky
Herniolaus Abrahamowsky
Mathias Horwath
Relicta Martini Ganowsky.

Pikowcze:

Johannes Kalna.

Zenth Andras:

Nicolaus Koritthany
Johannes Zent Andrassy
Georgius Filiczky
Gregorius Benchik
Alter Gregorius Benchik (*a
másik B. G.*)
Petrus Bor
Relicta Melchioris Zenth An-
drassy.

*

Az összeírás végén *Personae Dominorum Nobilium (A nemes urak személyei)* címen összegezõ jegyzék foglaltatik, mely a felsoroltakon kívül még a következõ neveket tartalmazza:

Johannes Kraws
Balthasar Roznawer
Franciscus Zalay
Jeremias Guldenffinger
Gregorius Thirnawer.

(Eredetije Szepes vármegye levéltárában, *Acta Prot. Fasc. I. No. 354* jelzetű iratok közt.)

Közli: DR. FÖRSTER JENŐ.

VEGYES KÖZLÉSEK.

A XIII szepesi város jegyzőkönyveiből.

A szepesi németeknek kezdettől fogva az volt főtörekvésük, hogy ügyeiket magok intézzék. Mikor 1412-ben városaik java lengyel kézre került, ez a 13 város az idegen uralom alatt is meg tudta tartani önkormányzati jogát. Igaz, hogy ez kissé megváltozott, mikor 1593-ban eddigi gazdájuk, a lergyel korona, Lubomirskyék magántulajdonába juttatta őket. De ha evvel nagyobb lett is az ellenőrzés és beavatkozás, önkormányzatuk azért elvileg megmaradt mindvégig.

Maguk választotta hatóság intézte belső életüket: minden város polgársága megválasztotta bíróját és arányos számban képviselőket (hundertleute) küldött az egész tartományt igazgató »százas tanács«-ba (grosse Botschaft). Ez a »külső« tanács megválasztotta a városok összeségének fejét: a grófot, reá és az egyes városok bíráiból kikerült »belső tanács«-ra (Grafenstuh) bízván a közigazgatás és törvénykezés vezetését.

E tisztes fórum elé került aztán minden fontosabb ügy. Ez ügyelt a rendre, ez intézte a városok polgárainak ügyes-bajos dolgait, ez közzétette a felsőbbbség rendeleteit. Sok mindenről kellett tehát tanácskoznok és ítélniök. És mindezt lelkiismeretesen feljegyezték »Landbuch«-nak nevezett jegyzőkönyveikbe.

Nemcsak szepesi de országos művelődéstörténeti szempontból is nagy szerencse, hogy e könyvek a XVI. század közepétől kezdve ránk maradtak.¹⁾ Valóságos kincsesbányái a városi polgárság XVI—XVIII századbeli kulturális életének. Szó van bennök mindenről, ami ez egyszerű emberek lelki világát foglalkoztatta; beletűnk legintimebb viszonyaikba; megtudunk mindent, ami szenzáció akár közügyeikben akár magánéletükben időről-időre előadódott.

¹⁾ Jelenleg Szepes vármegye levéltárában őriztetnek.

Amellett ritka közvetlen és ép azért jellemző a hangjuk, különösen a XVI. század végéig, mert e korban maga a gróf vagy tanácsának valamely irástudó tagja, tehát többnyire egyszerű iparos emberek, jegyezték az eseményeket. Csak a XVII. század elejétől kezdve fogadtak fel külön e célra tanult embereket (Landschreiber), kik jobban színezik ki és kissé tudakosabban adják ugyan elő a dolgokat, de előadásuk azért nem kevésbé közvetlen és jellemző.

Azt hisszük, a kulturtörténetnek is jó szolgálatot teszünk vele, olvasóink is szívesen fogják venni, ha e jegyzőkönyvekből időnként bemutatunk egy-egy jellemzőbb részletet.

*

Vertzeichung eines ampts lesterers.

Im Jar 1574. den nechstenn Sontag nach dem Newenn Jarstag bin ich Stephan Kuppferschmidt Ordentlicher Graff der dreyzehen Städt von einem Ehrlichenn man in die hochzeit eingeladen Alda nach gewonheit gegen dem abendt, mit andernn eingeladenen gestenn ins Weinhaus gangenn. Wie ich mich zu Tische sasz, ist Clement Roll, ein Schneider seines Handwercks ein hausgesindt im Neundorff vnd ein freilediger, vber einen andernn tisch geseszenn, toll vnnd voll, geschrierenn mit der kannen auf den tisch klopfet, vnnd sonst sich vnntz vnd vber die maszen vngebürlich gehalten, an alle schew meiner vnnd anderer Ehrlichenn leüt. Wie es zu viel war, vormaneten in ettliche guete leüt, er solte es nicht so garstrig treibenn, vnnd bedenkenn der Herr Graff wer alda. Drauf antwortet er, was hatt mir der Graff oder der Richter zue gebitten, ich bin so redlich, als sie sind, vnd trieb es fort,

Kegyelem egy hivatalt-sértőnök.

1574-ben, újév napja után, való első vasárnapon egy becsületes ember lakodalomba hívott meg engemet, Kuppferschmidt Istvánt, a tizenhárom város rendes grófját. Estefelé más meghívott vendégekkel együtt, szokás szerint, elmentünk a korcsmába. Mikor asztalhoz ültem, egy másik asztalnál ott ült Roll Kelemen szabómester, Iglóra való legényember, ki az italtól elázva lármázott, kancsóval ütötte az asztalt és mindenképen helytelenül és szerfelett illetlenül viselkedett, nem is hederítve rám és más becsületes személyekre. Mikor már sok vala a jóból, egy-néhány jámbor ember megintette, hogy hagyjon fel ocsmányságaival és gondolja meg, hogy itt vagyon gróf uram is. Mire ő felförmedt, hogy hát: mit parancsol nekem akár a gróf akár a bíró, vagyok olyan becsületes ember, mint ők; azzal tovább garázdálkodott. Akkor már magam is rászóltam néhány szor; Roll Kelemen tartsd a szá-

da sagt ich selbest ettlich mal wieder im. Clement Roll halt das mau, aber du wirst anderst wohin gefüret werdenn. Er wolt aber auch meiner Vermanung nicht vollgenn, vber das so lies ich in hin fürenn. Alda hatt er erst angefangenn, mich vnnnd mein Ampt zu schenden vnnnd zu schmehehn, das sich auch die leüt, die es gehört habenn, geschewt habenn anzuzeigenn. Weil aber mir, meinen Ehrnn vnnnd meinem Ampt solches in keinem weg zu leiden vnnnd zu duldenn war. Hab ich die newenn vnnnd altenn 13 Richter, vnnnd auch die hundertman beruffen, meine anklag gegen Innenn vorgebracht, vnd diesen meinen Spott iren Rechtenn vbergeben, auch daneben gebetenn, das sie erkhehnenn woltten, was ein solcher der beide Gottes ampt, sein ordnung vnd die Person geschmehet hatt, verdienet hett. Da war nach verhörtenn vnnnd dargestelletenn Zeugenn erkant vnnnd beschloszenn worden, das er, als ein Verächter vnd wiederstreber Göttlicher Ordnung, des Todts sterben solt. — Aber auf vorbitt vieler frommer vnnnd Ehrlicher leit, die sich seiner angenommen: Insonderheit vnsers Herrnn Pfarhers Magistrj Lucac Cononis, hohe vnnnd trewe bitt, vnd weil mich auch nach seinem bluet nicht gedurstet vnd rachgriger weis nach seinem tod; noch keines andern mein lebenlang nicht gestandenn, ist im sein leben, mit

dat, különben általvitetlek más-hová. De nem hajtott ő az én intő szavamra sem, azért hát be-kisértettem. Most kezdett csak igazában szitkozódni és gyalázkodni rám és a hivatalomra, olyan szavakkal, hogy akik halották is, szem-érmetességéből nem jelentették fel. Mivel pedig az ilyesmit nyugodtan eltűrni sem az én sem a hivatalom becsülete nem engedé: összehívtam az ujonnan megválasztott és a régi bírákat, valamint a százas tanácsot, előadtam nekik panaszomat és rábíztam ezt a rajtam esett csúfságot az ő bíraskodásukra, egyben kértem, mondják ki: mit érdemel az olyan ember, ki az Istentől rendelt tisztséget és annak viselőjét káromolta. Mire a tanúk kivallatása után kimondották az ítéletet, hogy — mint aki fitymálva ellene szegült az isteni rendnek — halállal bünhődjék. — Ámde számos jámbor és becsületes ember közbenjárására, akik ügyét magokévé tették, — főképen pedig tisztelendő urunknak, C. Lukács mesternek nagy buzgósággal előadott kérésére és mert-hogy én sem szomjúhoztam vé-rére, sem bosszúvágyból nem kívántam halálát (aminthogy egész életemben senki vesztére nem törtem), — az én beleegyezéssel megkegyelmeztek életének. De azután örökre való büntetésképen azt az ítéletet mérték rá, hogy máshová kell költöznie és hogy Iglón élte fogytáig ne lehessen

meiner bewilligung, gefreiet wordenn. — Darnach aber endtlich beschloszenn, vnnd im zue einer ewigverbleibendenn straff aufferlegett wordenn, das er anderst wo hin wonen zi henn sol, vnnd im Neundorff sein lebenlang keine stette woung haben soll. So er aber das nicht halten wirt, so sol er wiederumb ins Recht gezogen werden, vnd des Sententz gewärtig sein, der oben vermelt ist wordenn.

állandó lakása. Ha pedig ezt be nem tartaná, újból törvény elé kell idézni és akkor el lehet készülvé, hogy végrehajtják rajta a főntebb közölt szentenciát.

*

(Eredetije Szepes vármegye levéltárában, a XIII szepesi város jegyzőkönyveinek I. kötete 192—193. lapján.)

Közli: DR. FÖRSTER JENŐ.

Cipszerek a szinpadon.

1908 tavaszán egy bécsi nagynémet egyesület (Verein zur Erhaltung des Deutschtums in Ungarn) előadatta *Franz Keim* osztrák költő: „*Der Königsrichter*“ című ötfelvonásos verses szomorújátékát, a mely 1879-ben íródott s majdnem harminc évig várt színrehozatalára. E darab figyelmet érdemel, mert — bár tendenciózus ferdítéssel — hazánk történelméből meríti tárgyát, a szepesieket pedig már csak azért is érdeklí, mivel az osztrák írók máskülönben igen rokonszenves széniora, nekünk »cipszerek«-nek visszatetsző szerepet juttat pangermán pamflét íző drámájában.

Keim Ferenc darabját az erdélyi szászok »dicső nemzetének« ajánlja. Az előszóban megmondja, hogy a leigázott szászok tömegesen keresték fel halás soraikkal, a miért »Sturmlied« c. szövegében feltárta a világ előtt a »lovagias« magyarok rút eljárását. Személyesen nem felelhet minden halálkódó szász atyafinak; e darabja a válasz, hiszen a német költészet eszménye a nemzeti tragédia; a szászok történetéből vett tárgy pedig igen alkalmas erre a célra. A »Königsrichter« tehát német harci kiáltás akar lenni.

Tartalma röviden a következő: Nagyszebenben Pempflinger Márkus királybíró a mohácsi vész után I. Ferdinánd partjára áll, mert Zápolya János neki: Kronenräuber, Schurke; a magyarok pedig Gesindel. — Pempflinger börtönbe veteti János király követeit: Mailáth István »palatinus«-t és „Smill von Kunstadt“ székely grófot; Mailáth gróf huga: a tündérszép Ilona áruhában érkezik Szebenbe, hogy fogoly bátyját kiszabadítsa. Hermann, a királybíró derék fia, beleszeret a csinos magyar leányba. Ez az ártatlan szerelem »csúf árulás« a királybíró s a vele egy húron pendülők szemében. Pempflinger Márkus azt a szégyent, hogy fia »magyar« leányt szeret, igazán »lovagias« módon akarja megtorolni.

»Dafür büsst sie,

Man setzt sie auf ein Tier und peitscht sie aus«.

Meghagyja, hogy a fia hajtsa végre a kegyetlen parancsot; de Hermann fellázad, így szavalva: »Nicht Sohn, nicht Sachs mehr! *Fremdling, Feind und Ungar!*

Meg akar szökni Szebenből kedves mátkájával; útközben Ilonát megölik, Hermann elfogják áruló szász kémei. Pempflinger fiát halálra ítéli, mert ő először *szász*, azután pedig atya. De hírnök jő s jelenti, hogy Izabella királyné, az özvegy, átadta az országot Ferdinándnak s hogy Nagyszeben felszabadult az ostrom alól. Az »áruló« Hermann császári kegyelmet kap, de Pempflinger Márkus a sok izgalom következtében meghal e szavakkal: »Das Sachsenrecht ist heilig!«

Jól tudom, hogy a költőnek szabadságában áll a művészi hatás érdekében a történet tényein is változtatni; tette ezt Schiller a »Stuart Mária« és »Orleánsi Szűz« c. darabjaiban; azonban Keim nem művészi szempontból módosítja az eseményeket, hanem határozott magyarellenes céllal. Pempflinger Márkussal egész pangermán vezércikk-sorozatot mondat el.

A szászok nem voltak olyan sziklaszilárd és elvhű Ferdinándpártiak. (Lásd: Dr. Veress Endre: Izabella királyné. 100. lapon. Magy. Tört. Életrajzok. 1901.) Nem mertek színt vallani.

A Keim munkájából kirívó nagy közjogi tudatlanságnak egyik példája: a szepesiek szerepeltetése. Már a személyek felsorolásában megütőzéssel olvassuk: „*Der Erbschulz von der Zips*“. Ilyen furcsa méltóságot nem ismer a történelem; ez teljesen Keim úr találmánya. A darabból kiviláglik, hogy szerzőnk nem ismeri a Szepesség történetét és földrajzi tekvését; azt hiszi, hogy az a bizonyos »Zips« az erdélyi szásztság alárendelt exoziturája, függeléke, vagy appendixe, a mely a nagyszebeni királybíró ortalma alatt áll. Mindjárt az első jelenetben fellép *Der Erb-*

schulz von der Zips, amidőn Brassó, Beszterce és Segesvár követei bejelentik, hogy fegyvert fognak Zápolya ellen:

»Das hofft die freie Zips von Euch, Ihr Sachsen,
Was Euch gefällt, gefällt auch uns daheim«.

Még furcsább az *Erbschulz* úr következő szövegének töredéke:

Kraft alter Einheit, heiliger Erinnerung
Und gleichen Ursprungs bitt' ich hier um *Schutz*.
Zum *Erbgraf* uns'rer freien Zips erhoben,
Hat Zápolya uns tausendfach gekränkt.
Das heilige Metall in unsern Bergen,
Das Münzrecht, unser uralt sächsisch Amt,
Riss er an sich; er tritt das Recht mit Füßen . . .
Wir bitten Euch auf Leben und auf Sterben,

Erhaltet uns die Landesfreiheit — helft! (12. old.)

Márkus erre a botrányos botlásokkal spékelt beszédre így felel: »Zählt auf mich, Herr Erbschulz! — Kenn' ich mein Volk, so fleht Ihr nicht umsonst!« Mailáth gróf, mint János király követe esküt tesz, hogy ura nem fogja bántani a szász szabadságot. Az »Erbschulz« úr így kellemetlenkedik neki: »Ihr schwört zu viel, Herr Graf, das weiss die Zips«. Hogy a szepesiek valaha a szászokhoz fordultak volna segítségért, ez gondolatnak is komikus; a földrajzi távolságot mellőzve, ismertes, hogy e két néptöredék történelme és érdekszférája mennyire ellentétesek Igaz, hogy volt köztük állandó szellemi összeköttetés; az is igaz, hogy Pempflinger ismerte a Szepességet. Laszky Jeromos találkat ad Pempflinger Márknak, a ki I. Ferdinánd löcsei kapitánya volt. Durádon találkoztak s mint testvérek beszélgettek 1535-ben. (Lásd: *Genersich: Merkwürdigkeiten der kgl. Freistadt Késmark I. 234.*) A midőn a színdarabban cserben hagyják Pempflingert barátai, így kiált fel:

»Wo ist der Schulz von Leutschau? Wenn der Sommer

Dahin geht, zieh'n die Schwalben mit ihm fort. (64. old.)

Derékn őseink szerepeltetése nem volt okos gondolat; szerepük nem alapszik tényeken.

Keim darabja aktuális; az osztrák drámaírók nesztorával sokat foglalkoznak a folyóiratok. (Pld.: *Literarisches Echo. 1908. évf. 929. old.*)¹⁾

Szepesi vonatkozásainál fogva talán nem volt felesleges e drámát kuriózumképen bemutatni.

LÁM FRIGYES.

¹⁾ Március havában a »Budapesti Hírlap« is közölt rövid tudósítást a darabral kapcsolatos tüntetésekről.

KÖNYVSZEMLE.

*A Szepesmegyei Történelmi Társulat Évkönyve. — 11-ik évfolyam. III. Póllék Wagner: Szepesmegye Okirattárához. Össze-
gyűjtötte Weber Samu. Lócse 1908.*

Alig van hazánkban terület, mely oly gazdag volna történelmi és művészeti emlékekben, mint a Szepesség. A jó anyaföld itt számtalan emléket őrzött meg kőben, fában és papírosban, mely emlékek a Szepességet hazánkban történelmi tekintetben egyik legérdekesebb földjévé avatják. E föld gazdag történelmi forrásanyagának összegyűjtése és kiadása a XVIII. évszázban kezdődik, midőn *Wagner* Károly, a tudós jezsuita 1776—1778-ban *Analecta Scepusii sacri et profani c.* művében összeállította Szepesmegye legfontosabb kútfőit. Művének kiegészítéseképen két „*Supplementum*“ jelent meg, *Bárdossy*-tól (1802), majd *Schmauk*-tól (1889). Ezekhez csatlakozik a fent jelzett cím alatt megjelent mű, melyet néhai *Weber* Samu, a Szepesség multjának egyik legszorgalmasabb kutatója gyűjtött össze, mintegy 20 év alatt. 1300-tól 1811-ig terjedő időből 124 oklevelet nyújt a legkülönbözőbb tartalommal. Találunk városi szabadalmakat, határjárási okleveleket, adás-vevési szerződéseket, a 13 elzálogosított város kiváltságainak megerősítését lengyel királyok által, kereskedelmet szabályozó okiratokat, céhszabályokat, iskolát alapító oklevelet, rendeleteket a lubói várkapitánytól és halálos ítéleteket meg egyéb kisebb jelentőségű okleveleket. Ép ez a nagy változatosság részben hibája a műnek, mert az oklevelek minden rendszer nélkül szinte ötletszerűen vannak összegyűjtve s időrendben közölve. A sok értékes és érdekes anyag mellett vannak igen jelentéktelen oklevelek is, melyek helyett sokkal fontosabbakat lehetett volna közölni. Egészben véve azonban igen sok érdekes és hasznos anyagot ad, különösen *művelődéstörténelmi* szempontból. E tekintetben ki kell emelni a

cipészek, kalaposok, kovácsok, lakatosok, sörfőzők, szűcsök, takácsok és egyéb kézművesek szabályait, melyek élénk világot vetnek azok életére és gondolkozásmódjára.

Nemcsak a szakembereknek, hanem mindenkinek általános érdeklődésére tarthatnak számot ama nagyszámú halálos ítéletek, melyeket a 13 városban, továbbá Podolinban és Gnédzában a XVI. és XVII. évszázban véghez vittek. Eme idők zordon, kegyetlen igazságszolgáltatása teljes meztelenségében látható, nemkülönben egyes bűnösök megátalkodottsága és gonoszsága. Egyike-másika a bűntényeknek valósággal rémregénybe való. Némelyike a legnagyobb részletességgel írja le a bűnös viselt dolgait. Bizonyára mindenki nagy érdeklődéssel fogja olvasni, hogy gyujtogatott Iglón Neuhertzen Pálné, „ein gottloses, versoffenes Weib“, kinek bűnhődése az, hogy tízes fogóval szaggatják testét és élve megégetik.

A magyar közoktatás történetével foglalkozókat érdekelni fogja ama oklevél, mely a lőcsei gimnázium alapításáról és a Jézustársasági atyáknak való átadásáról szól (1673 február 18-án). A műhöz esatolva van II. Rákóczy Ferenc egyik levelének fényképmásolata, mely Igló város költségén készült.

Nem hallgathatjuk el a műnek ama hibáját, hogy a terminus technicusok itt-ott nem elég szabatosak, mely hiba a név- és tárgy-mutatóban is észlelhető.

Általában azt mondhatjuk, hogy Weber Samu igen derék, hasznos munkát végzett, midőn ez okleveleket összegyűjtötte és kiadta. Bárcsak találna követőkre!

Igen kívánatos volna a szepesi városi levéltárak gazdag anyagának mielőbbi publikálása.¹⁾

DIVÉKY ADORJÁN DR.

A topporci és görgői Görgey nemzetség történetéből. Irta: *Görgey Albert.* — Igló, 1908. Szepesi Lapok nyomdavállalat műintézete (144 l.).

Valamennyi szepesi tősgyökeres család közül határozottan a Görgeyek játszották a legmélyebre ható szerepet vármegyénk történetében. E családhoz fűződik a szepesi szászok letelepítése.

¹⁾ Ez folyóiratunknak is egyik fontos programpontja. *Szerk.*

tehát e vidéknek a kultúra számára való meghódítása, — a lakosság szervezése és vezetése, majd a kialakult vármegye közügyeinek irányítása. Hol mint a szászoknak, hol meg mint a vármegyének „comes“-ei századokon át állandóan az elsők között szerepelnek a Görgeyek. E nemzetség történetében tehát visszatükröződik az egész Szepesség története.

Ép azért örömmel kell fogadnunk mindent, ami e család fényes múltjának felderítését célozza. Örömmel fogadjuk Görgey Albert könyvét is. Annál inkább, mert családja történetével eddig aránylag nem sokan foglalkoztak.

A Szepesm. Tört. Társulat kiadványaiban és Wagner, Bárdossy, Schmauknál elszórtan található részleteken kívül tulajdonképpen csak két összefoglaló feldolgozás jöhet itt tekintetbe: egyik *id. Görgey István* magvas tanulmánya (A Görgey nemzetség története, Századok. 1904), mely eredetileg a *Görgey Jordán* által szerkesztett „Családkönyv“¹⁾ számára készült; a másik *Nagy Imre* közlése (A Görgey család árpádkori okmányai. Századok, 1872), mely a család főlevéltárának (jelenleg a M. N. Múzeumban) legrégebbi okleveleit ismerteti.

Görgey Albert nemzedékek szerint (a pusztán hagyománybeli 3 első nemzedék beszámításával: 24) vonultatja fel őseinek hosszú sorát, elmondván róluk, amit az okmányok és a családi hagyomány fenntartottak. Majd a „függelék“ című fejezetben közli több családi okmány szövegét. E részbe vannak ékelve az Építészeti Emlékek, Grófi korona a címerben, Kegyúrság, Régi és új idők emlékei című fejezetek. Végül „pótlék“-ül közli azon leveleket, melyeket a Rákóczyak és Bercsényi Miklós intéztek kuruc Görgey János Szepesvár kapitányához és fiához, Györgyhöz. Ezen utolsó fejezet igen becses része a könyvnek.

A munkán meglátszik, hogy szerzője nagy szorgalommal és lelkesedéssel fogott a tárgy kidolgozásába és ha csupán az volt a célja, hogy a laikus közönség számára megrajzolja a G. család kialakulásának összefoglaló képét, akkor könyve sikerültnek is mondható. Ámde tudományos szempontból némileg kifogás alá esik. Eltekintve attól, hogy hangja néhol nem eléggé tárgyilagos (főleg

¹⁾ E *Családkönyv* kézirat alakjában magában foglalja a G. család még élő tagjainak sajátmaguk által megírt rövid életrajzait, valamint a teljes családfát, anyakönyvi és egyéb összeállításokat, a családot érdeklő okmányok és különféle nyomtatott közlések másolatait stb. — Jelenleg Görgey Jordán úr (Lőcse) őrzi.

a G. Arturról szóló részben, melyre — minthogy a Szepességgel alig függ össze, nem kívánunk kiterjeszkedni, — különösen azt kell kifogásolnunk, hogy amit tényképen felhoz, ahhoz nem idézi esetről-esetre az okmányi bizonyítékot vagy a fedezetül szolgáló egyéb forrást; ha okmányra hivatkozik vagy szószerint közli, nem mondja meg: hol van ennek az okmánynak eredetije, közölték-e már és hol?; végül hogy az eredetileg más (latin) nyelven írott okleveleket csupán magyar fordításban adja.

E hiányoktól eltekintve a szerző — ismételjük — derék munkát végzett. Remélhető, hogy tudásának és munkakedvének még sok hasznát fogja venni a Szepesség történetírása.

A sienai eredetű Gallicus család és művészete. (Adatok az anjoukorbéli magyar kézművesség történetéhez). Irta: *Berwaldszky Kálmán*. Igló, 1908. Szepesi Lapok nyomdavállalat műintézete (30 lap).

E kis könyv összefoglalja azokat az adatokat, melyeket a szakirodalom (főleg: Gárdonyi A., Turul 1907, és Divald K. Szepesvm. műv. eml. III. köt.) Gallicus Péterről, I. Károly király pecsétjének készítőjéről s egyuttal szepesi alispánról, valamint ennek Miklós nevű öccséről felderített; kiegészítvén ezen adatokat a két mester szepességi szereplésére nézve okmánytárainkban és Igló város levéltárában található egyéb utalásokkal. Ilymódon áttekinthető képet nyújt életükről, művészetükről és evvel a szepességi ötvösművészet XIV. századbéli állapotáról.

The first part of the history of the
 world is the history of the
 creation of the world and the
 life of the first man, Adam.
 This is the history of the
 first man, Adam, who was
 created by God in His own
 image and likeness. He was
 placed in the Garden of
 Eden, where he lived with
 his wife, Eve, until he was
 driven out by the serpent.
 This is the history of the
 first man, Adam, who was
 created by God in His own
 image and likeness. He was
 placed in the Garden of
 Eden, where he lived with
 his wife, Eve, until he was
 driven out by the serpent.

The second part of the history of the
 world is the history of the
 life of the first man, Adam,
 and his descendants. This is
 the history of the first man,
 Adam, who was created by
 God in His own image and
 likeness. He was placed in
 the Garden of Eden, where
 he lived with his wife, Eve,
 until he was driven out by
 the serpent. This is the
 history of the first man,
 Adam, who was created by
 God in His own image and
 likeness. He was placed in
 the Garden of Eden, where
 he lived with his wife, Eve,
 until he was driven out by
 the serpent.

TÁRSULATI ÜGYEK.

Jegyzőkönyv.

Fölvétetett Lőcsép, a vármegyeház dísztermében az 1908-ik év december hava 15-ik napján, a Szepesmegyei Történelmi Társulat 25 éves fennállásának megünneplése végett tartott

DÍSZKÖZGYŰLÉSEN.

Jelen voltak *Párzy* Sándor doktor, valóságos belső titkos tanácsos, szepesi püspök, elnök vezetése alatt a következő választmányi, alapító és rendes tagok, valamint vendégek: Alexy János dr., Andreidesz György (Poprad), Ábrahám Károly, Barcs Gyula, Bruckner Győző dr. (Igló), Breuer Róbert, Baumöl Róza, Bráz Jánosné, Blcha Marián (Lublóvár), Bal Jeromos, id. Bojársky Béla, Baller Jenő dr., Bauer József, Bénkó István dr., Burián Lajos, Banczik Samu dr. (Késmárk), Breznyák János, Barla-Szabó Titusz, Bielek Gusztáv, Csáky Vidor gróf (Szepesgörgő), Cseh Márton, Czeizel János, Divéky Adorján dr., Dénes Ferenc, Folgens Kornél (Igló), Farkas Vilma, Fábry Sándor, Förster Jenő dr., Fedor Miklós, Förster Rezső, Fleischhacker Lajos, Gundelfinger Kálmán, Görgey Jordán, Görgey Ella, Greschik Viktor, Garda Jenő, Gundelfingen Aladár, Glósz Lajos, Greschik Gyula, Hoepfner Gusztávné, Hadik Richárd, Hucskó Mihály, Horváth János, Illgenn Antal, Illgenn Antalné, Jermy Sándor, Keill Aladár, Kalmár Elekné, Krausz Antalné, Klein Gyula, Kelemen Albert, Kompanyik Cölesztin, Kahanyecz Mátyás (Savnik), Kussinszky Vince (Létánfalva), Kheberich Márton dr. (Szepeshely), Kauff-

mann Aurél, Kubaszky János, Kovách István (Poprád), Kiss Győző, Kaynár Gyula, Krausz Károly, Klein Ferenc, Kiss Kálmán, Krssák József, Kardeván Vilmos, Lupkovics József dr., Loysch Andor, Lederer Miksáné, Lorx Ellinor, Legeza István, Moesz Gyula, Máriássy Tiborné báróné, Mirkva Jánosné, Matavovszky Aladárné, Matavovszky Aladár dr., Matavovszky Mici, Méray Lajos, Marekker Ferenc, Madarassy Jenő, Marekker Márton, Matyasek József, Máriássy Tibor br., Mercz Pál, Neogrády Lajos dr., Nagy Árpád dr., Nagy Pálné, Nagy Árpádné, Neogrády Lajosné, Olessák Károly, Péter Kálmán, Prihradny Oszkár, Pirhalla Márton dr., Pajdussák Máté (Igló), Pukács Román (Szepesgörgő), Rolny Ferenc dr. (Igló), id. Ribiczey Béla, Rerkó Jakab, Rejovszky János, Ribiczey Béláné, Sax Lajos (Káposztafalva), Somossy András dr., Schvarczer Emil, A. Salamon Géza, özv. Sváby Ilona, Sváby Anna, Safáry Irma, Schwarz Károly dr., Szilas Izidor dr., Szlavkovszky Ferenc (Ábrahámfalva), Szent-Iványi Sándorné, Székely Klára, Takács Sándor, Timcsák Ferenc, Tilkovszky Istvánné, Tilkovszky István, Ujfalussy Ernő dr., Ujfalussy Marcsa, Vitéz Árpád, Valent Kálmán, Wufka Ernőné, Weisz Náthán. és még többen mások, valamint nagyszámú tanuló ifjú, végre Kalmár Elek titkár, mint jegyző.

1. Neogrády Lajos dr., ügyvivő alelnök üdvözlővén a jelenlevőket, indítványozza hogy három tagú küldöttség hívja meg az elnök urat az ünnepi diszközgyűlés megnyitására és vezetésére.

A közgyűlés kiküldi Legeza István elnöklete alatt Nagy Árpád dr. és Rolny Ferenc dr. tagokat.

2. Párty Sándor dr., elnök a tagok lelkes éljenzése közt belépven a terembe, gyűjtő és elragadó ünnepi beszéddel nyitja meg a diszközgyűlést.

A programm megkezdése előtt javasolja, hogy üdvözzölje a közgyűlés Apponyi Albert gróf közoktatásügyi minisztert, mint a közművelődés és tudományosság vezérférfiát és Csáky Albin grófot, mint e társulat alapító elnökét táviratilag. Megköszöni a beérkezett üdvözléseket és jelenti, hogy Vajdovszky János dr. alelnök betegsége miatt a megjelenéstől való fölmentését kéri.

A javaslat elfogadtatván, az üdvözlő táviratok a közgyűlésből elmentek.

3. Lupkovics József dr. javasolja, hogy az elnök úr nagyhatású és szép gondolatokban bővelkedő beszédét, e hazafias érzelmekben gazdag szónoklatot vegyék be egész terjedelmében a jegyzőkönyvbe, nyomassák

ki és küldjék meg minden tagnak és minden hazai történelmi társulatnak.

A javaslat élénk helyesléssel elfogadtatván, a megnyitó beszéd gyorsirói följegyzésben ide fűzetik.¹⁾

4. Neogrady Lajos dr. ügyvivő alelnök felolvassa »Visszapillantás a társulat 25 éves működésére« című emlékbeszédet. A szép lendülettel világosan megírt, tanulságos és élvezetes előadást a közgyűlés élénk tetszéssel fogadja s az elnök indítványára elhatározza, hogy ezt is

kinyomatja és megküldi a tagoknak és társulatoknak.

5. Kalmár Elek titkár olvassa az évi jelentést a pénztár 1907. évi számadásai megvizsgálásáról s az elnökség és választmány 1907/8-i működéséről. Jelentésével kapcsolatosan a választmánynak következő indítványait emeli a közgyűlés határozatokká:

1. Weber Samu tiszteletbeli alelnök, választmányi tag elhúnyta fölött fájalmát fejezi ki a közgyűlés és érdemeit, buzgó tudományos működését, a társulat felvirágoztatására irányult fáradozását jegyzőkönyvébe iktatja.

2. Förster Rezső pénztárosnak elismerése kifejezése mellett az 1907. évre a fölmentést megadja.

3. Weber Samu helyébe választmányi tagul megválasztja Kübecher Albert leibici ág. h. ev. lelkészt.

4. A társulat 25 éves fennállásának ünnepe alkalmából tiszteleti tagokul egyhangulag és lelkesedéssel megválasztja:

Wlassics Gyula v. b. t. tanácsost, a közigazgatási bíróság és a Múzeumok és könyvtárak orsz. tanácsának elnökét,

Berzeviczy Albert dr. v. b. t. tanácsost, a Magy. Tud. Akadémia elnökét,

Fraknoi Vilmos dr., c. püspököt, a M. Tud. Akadémia tisz. tagját és a Múzeumok és könyvtárak orsz. főfelügyelőjét,

Forster Gyula br. dr., nyug. miniszteri tanácsost, a Műemlékek orsz. bizottságának elnökét,

Szalay Imre miniszteri tanácsost, a Magy. Nemzeti Múzeum igazgatóját,

¹⁾ E magas nivójú elnöki megnyitót, valamint a díszközgyűlés összes felolvasásait, a Szepesm. Tört. Társ. fogja közölni idei kiadványában. *A szerk.*

Fejérpataky László dr., udvari tanácsost a Magy. Nemzeti Múzeum Széchenyi orsz. könyvtárának igazgatóját,

Vajdovszky János dr., kanonok-plébánost társulatunk al-elnökét,

Demkó Kálmán dr., nyug. áll. gimnáziumi igazgatót, társulatunk első titkárát.

6. Neogrády Lajos dr., ügyv. alelnök jelenti, hogy tiltakozás ellenére és tilalom dacára is föl kell olvasnia a közügy és közhála érdekében a következő, mai napon vett levelet: »Nagyságos Uram! A Szepesmegyei Történelmi Társulat 25 éves jubileuma alkalmából a mellékelt egyezer koronát azon tiszteletteljes kérelemmel szolgáltatatom ki, hogy az összeget a választmánnyal egyetértőleg a társulat céljaira felhasználni szíveskedjék. Hazafiui üdvözlettel Nagyságod alázasos szolgálja Dr. Párvy Sándor szepesi püspök. 1908 dec. 15«. Indítványára

a közgyűlés a nagy lelkesedéssel fogadott fényes adományért hálájának azonnal a jegyzőkönyvben ad őszinte kifejezést.

7. Pirhalla Márton dr., választmányi tag, podolini plébános felolvassa »Lublóvár története« című dolgozatát, megtoldva néhány érdekesebb történelmi hagyománnyal a magyar-lengyel kölcsönhatásról, utána

Bal Jeromos löcsei gimn. tanár, választmányi tag felolvassa a »Szapolyaiak viszonya a Szepességhez« c. dolgozatát, végül Pajdussák Máté iglói vikárius felolvassa »Szepesmegye középkori ércöntvényei és azok mesterei« c. dolgozatának főbb részeit.

Elnök úr mindahárom felolvasónak külön-külön a közgyűlés köszönetét fejezi ki értékes munkálatukért s a dolgozatok

a közgyűlés Emlékkönyvében közzé fognak tétetni.

8. Több tárgy nem lévén, elnök úr a jegyzőkönyv hitelesítésére fölkéri Legeza István, Nagy Árpád dr. és Kompanyik Cölesztin tagokat s a következő meleg szavakkal zárja be a díszközgyűlést:

»Én őszinte, benső köszönetet mondok a megjelent nagyérdemű közönségnek azért a buzgó érdeklődésért és türelemért, amellyel az ünnepi közgyűlést kísérni és rokonszenvüket kimutatni méltóztattak. Én még azt a bizalmas kérést intézem a megjelent közönséghez, különösen a hölgyekhez, tartsák meg továbbra is jóindulatukban és nagybecsű figyelmükben ezt a társulatot, ennek a társulatnak az ügyét. Legyen ennek a társulatnak dicsősége Szepes vármegyének a dicsősége, és ha szabad kérnem a hölgyeket, ők is tekintsék ezt a társulatot, ennek az

ügyét az ő ügyüknek, mert ennek a társulatnak dicsősége a nemzet dicsősége és ha a hölgyek hozzájárulnak ehhez az ügghöz, akkor a hölgyek dicsősége. Külömben pedig ajánlom magam továbbra is szives érzelmeikbe és a közgyűlést bezárom.«

Ezzel a közgyűlés élénk éljenzés és taps között véget ért.

Kelt, mint fent.

Jegyzette :

Dr. Párny Sándor s. k.
elnök.

Kalmár Elek s. k.
titkár.

Hitelesítjük :

Legeza István s. k. *Dr. Nagy Árpád* s. k. *Kompanyik Cölesztin* s. k.

The first part of the report is devoted to a general
 description of the country and its resources. It
 is followed by a detailed account of the
 various industries and occupations of the
 people. The report concludes with a summary
 of the principal facts and a list of the
 names of the persons who were engaged in
 the work.

The second part of the report is devoted to a
 description of the various industries and
 occupations of the people. It is followed
 by a detailed account of the various
 occupations and industries of the people.
 The report concludes with a summary of the
 principal facts and a list of the names
 of the persons who were engaged in the
 work.

The third part of the report is devoted to a
 description of the various occupations and
 industries of the people. It is followed
 by a detailed account of the various
 occupations and industries of the people.
 The report concludes with a summary of the
 principal facts and a list of the names
 of the persons who were engaged in the
 work.

The fourth part of the report is devoted to a
 description of the various occupations and
 industries of the people. It is followed
 by a detailed account of the various
 occupations and industries of the people.
 The report concludes with a summary of the
 principal facts and a list of the names
 of the persons who were engaged in the
 work.

The fifth part of the report is devoted to a
 description of the various occupations and
 industries of the people. It is followed
 by a detailed account of the various
 occupations and industries of the people.
 The report concludes with a summary of the
 principal facts and a list of the names
 of the persons who were engaged in the
 work.

Kérelem.

Olvasóink közül bizonyára lesznek olyanok, akik *régi családi iratoknak* akár maguk is birtokában vannak, akár pedig tudomásuk van róla, hogy hol, mely családnál és annak melyik tagjánál léteznek ilyen irományok.

Tisztelve kérjük, hogy ezt szerkesztőségünknek tudomására hozni sziveskedjenek.

Ismeretlen helyeken eltemetve, tehát értéktelenül hevernek sokszor olyan emlékek, melyekből a szakember nagybecsű és hézagpótló történeti adatokat hámozhatna ki.

Szerkesztőségünk nemcsak arra vállalkozik, hogy a tulajdonosok által rövid használatra beküldött ilyenemű iratokat szak-szerű áttanulmányozás után hiánytalanul visszaszármasztatja, hanem — amennyiben az iratoknak hozzánk való beküldése bármily okból nehézségekbe ütköznék — szívesen küldjük ki szerkesztőségünknek valamelyik tagját, ki a tulajdonos engedelmével ennek családi iratait *a helyszínén* átvizsgálná.

Meg vagyunk róla győződve, hogy olvasóinknak ilyenén való segédkezése mellett sok értékes anyagot hozhatnánk napfényre.

A szerkesztőség.

I. ÉVFOLYAM.

1909. ÁPRILIS.

2. SZÁM.

KÖZLEMÉNYEK

SZEPES VÁRMEGYE MÚLTJÁBÓL

SZEPES VÁRMEGYE TÖRVÉNYHATÓSÁGÁNAK ÉS A
SZEPESMEGYEI TÖRTÉNELMI TÁRSULATNAK TÁMOGATÁSÁVAL
MEGJELENŐ FOLYÓIRAT

SZERKESZTI ÉS KIADJA:

DR. FÖRSTER JENŐ

VÁRMEGYEI LEVÉLTÁRNOK

MEGJELENIK NECYEDÉVENKÉNT. — ELŐFIZETÉSI ÁRA:
EGY ÉVRE HAT KORONA.

LŐCSE, 1909.

REISS J. T. KÖNYVNYOMÓ INTÉZETE.

TARTALOM.

	Lap
Lőcsei vonatkozású művelődéstörténeti adatok a középkorból. Irta: dr. Iványi Béla	65
Késmárk és a Thököly család (második közlemény). Irta: dr. Bruckner Győző	71
Szepességi tanulók a krakkói egyetemen (1400—1550). Közli: dr. Divéky Adorján	88
Az első Lőcsei Kalendárium Krónikája (második, befejező közlemény). Közli: dr. Hajnóci R. József	99

Családtörténet.

Szepes vármegye nemes családjainak összeírásai: II. Az 1754—55. évi országos nemesi összeírás. Közli: dr. Förster Jenő	105
---	-----

Vegyes közlések.

A XIII szepesi város jegyzőkönyveiből (II). Közli: F. J.	113
Csáky István gróf utasításai a szepesi vár porkolábjá számára. Közli: F. J.	116
Toldás »a lőcsei fehérasszony a történelemben« című cikkhez. Irta: Görgy Albert	119

Könyvszemle.

<i>Divald Kornél</i> : Magyarország Csúcsiveskori Szárnyasoltárai. Ismer- teti: . . . r.	121
<i>Dr. Just</i> : Briefe des Feldzeugmeisters <i>Paul Freiherrn Kray</i> an seinen Bruder Alexander von Kray	123
<i>Friedreich Endre dr.</i> : Franco János élete	125
Kisebb cikkek ismertetése	125

Társulati ügyek.

A Szepesm. Történelmi Társulat közlései	127
---	-----

Szerkesztőség és kiadóhivatal: **Lőcse** (vármegyeháza).

KÖZLEMÉNYEK

SZEPESVÁRMEGYE MÚLTJÁBÓL.

I. ÉVFOLYAM.

1909. ÁPRILIS.

2. SZÁM.

Lőcsei vonatkozású művelődéstörténeti adatok a középkorból.

MAGY. AKADEMIÁ
KÖNYVTÁRA

I. Stanczel Teofil és Krausz János lőcsei festők.

Ábel Jenő, a korán elhunyt nagyérdemű és neves tudós, Bártfa város gazdag és nagybecsű levéltárából a Történelmi Tár 1884. évfolyamában¹⁾ érdekes és becses művészet- és művelődéstörténeti adatokat közölt. Ezek közt szerepel két levél, melyeknek mindegyikét Stanczel Teofil festő intézte Bártfa város tanácsához, illetve Bártfán lakó nővéréhez. Erről a Teofil festőről Ábel,²⁾ meg Miskowszky is,³⁾ azt állítják, hogy bártfai ember volt, ezen állításukat azonban be nem bizonyítják, a történelmi adatok pedig az ellenkezőt látszanak igazolni. Ugyanis Stanczel Teofil, kinek működése a XVI. század első három évtizedére esik, leveleit *Lőcséről* keltezi. Azon négy levél közül, mely tőle a középkorból fennmaradt, *három Lőcséről van keltezve*, és az 1523. augusztus 1-én kelt levelében⁴⁾ magát egyenesen „*eyn moler zu der Lewtsch*”-nek nevezi. Mindez azt bizonyítja, hogy Teofil festő, ha tán esetleg Bártfán született is, húzamos ideig (1517—1523 közt) lőcsei lakos volt. Innen járta be a környék városait, hogy a művészeti megbízásoknak eleget tegyen. Ábel azonosnak tartja őt azzal a Teofil festővel, aki 1509-ben a bártfai „városház csúcsfalait frescofest-

¹⁾ Művelődéstörténeti adatok a XV. és XVI. századból. Történelmi Tár. 1884. évf. 524—546. l.

²⁾ U. itt. 532. l.

³⁾ Miskowszky: Bártfa város műemlékei I. kötet 114. l.

⁴⁾ Tört. Tár. 1884. 543—44. l.

ményekkel diszíté és 1510—11-ben az utolsó itéletet festette, alkalmasint a városház tanácstermének belső nyugati falán.¹⁾ Ez az állítás nem bizonyos ugyan, de valószínű. Bártfa városa ebben az időben — különösen a XVI. század második évtizedében, — erősen foglalkoztatta a környékbeli művészeket, köztük Stancel Teofil is. Ebbe az időbe esnek azok az adatok is, melyeket e sorok írója Bártfa város levéltárának rendezése alkalmával talált meg s melyek alkalmasak arra, hogy Stancel Teofil működésének történetéhez adaléku szolgáljanak.

A kérdéses levelek 1517-ből valók²⁾ és kettő közülök *Lőcsén kelt*. Az elsőt 1517 március 12-én, a kelethely megnevezése nélkül, de a legnagyobb valószínűség szerint Lőcséről írja Stancel Teofil „eyn moler“, amint magát nevezi. A levél Rauber András bártfai bíróhoz van címezve, benne Teofil mester valami sodrony (drót) ügyében ír, azután tudatja Rauberral, hogy mikor jöhet Bártfára, végül pedig arra kéri, hogy nővéreinek adjon kétszáz dénárt „auf mein geding, und dyweil eyn kubel getreyd, das sy mir de weyl bück brot.“ Ezen év januárjában tényleg kapott Bártfa városától az orgona aranyozására stb. megbízást, amint az Bártfa város számadáskönyveiből ki is derül.³⁾ Ugyanebben az esztendőben Teofil mesternek a bártfai templomtorony vagy városház gombját is el kellett készíteni, amint ez a következő két levélből kiderül.

1517 augusztus 22-én kelt levelében ír Rauber András bártfai bírónak, „von wegen den Knop, dy ich dan zugericht hab het ich si gerne geschickt vor 8 tagen, ich hab nicht gehabt myt wem, meyne knecht kan ich jecz nicht entperen wann ich hab vil genotiger orbeyt, dy ich uber hopt ausrichten soll und ewer herschaft hot myr doranf geben 1/2 fl., weyter schik myr ewer herschaft noch 1 1/2 fl. Ich hab von eyer yetlichen czwar 1 fl. vordinet, aber ich losz sy euch, dy *mayster pey uns* haben mir eyn itlichen vor 1 fl. gescheezet. Und das gelt pyt ich ewer weysheyt myr czu schicken myt dem furman.“ A művésznek tehát elég dolga és megbízatása van, úgy, hogy még kisegítő személyzetet is kénytelen tartani. Látjuk továbbá azt is, hogy Teofil mester nem volt kapzsi ember, ő maga többre becsüli munkáját a többi mesterek véle-

¹⁾ U. o. 534. l.

²⁾ Mindannyi Bártfa város levéltárában.

³⁾ Id.: ezt a »geding«-et a Történelmi Tár 1884. évf. 545. l. »Magistro Teophilo pictori« cím alatt.

ménye alapján, mint a bártfaiak, de ha mégis kevesebbel jutalmazták, nem zúgolódik, hanem elengedi a különbözetet. 1517 augusztus 30-án ugyancsak Lőcséről ír Rauber András bártfai bírónak. Ebben a már említett gomb (Knop) árának ügyében ír, azután megemlékezik valami bolthajtásról, végül megemlíti, hogy Kristóf szepesi kanonoknak dolgozik, aki egy képet rendelt nála, tehát most Bártfára nem jöhet. Látjuk tehát, hogy Teofil mester — ami különben az akkori időkben nem szokatlan jelenség — amolyan egyetemes lángész lehetett, aki festett, aranyozott, építésekkel eszközölt, sőt még templomtorony-gombok készítéséhez is értett.

Amint már említettük 1523-ban ír ismét csak Lőcséről „aus der Leutsch“, és ebben a levélben nevezi magát lőcsei festőnek.*)

Életének további, különösen 1528—30 körüli folyását Ábel idézett közleményében elég bőven ismerteti,¹⁾ amint ebből látjuk Teofil mester életének vége nemcsak kalandos, de küzdelmes is volt. A XVI. század negyedik évtizedében elhallgatnak róla a források, úgy látszik valahol lengyel földön fejezte be sokat hányattott életét.

Krausz (Craws) János festőről Miskowszky Viktor emlékszik meg „Bártfa műemlékei“ című művében (I. rész 115. l. és II. rész 29. l.) elmondva róla, hogy a mester a bártfai számadáskönyvek tanúsága szerint 1521-ben a bártfai Szent Egyed templom és a városház festményein dolgozott. Ez a Krausz János egész határozottan lőcsei ember volt. Bizonyítja ezt három levél, melyeknek eredetije szintén Bártfa város levéltárában őriztetik. Ezek közül az első 1517 március 17-én Lőcsén kelt és Lőcse városának tanácsa intézi Bártfa város tanácsához, azzal a kérelemmel, hogy *Krausz János lőcsei polgárnak, Jakab* lelkésszel szemben fenforgó ügyében, tekintettel Krausz szegénységére, adjanak halasztást. Nyilván adósságról volt szó, és Krausz moratoriumot kért. Hogy pedig ez a Krausz János teljesen azonos a festő Krausz Jánossal, az kitűnik a mesternek egy nappal később, 1517 március 18-án Lőcsén kelt leveléből. Ebben a levélben Krausz (Craws) János magát egyenesen „*eyn moler aus der Leitschau*“ nevezi, szól pedig „am wirdigen Herren *Jacobo Wagner* baccalaureo, ycz yen spitall czw Bartfall“. Ebben János mester igéri, hogy legközelebb Bártfára fog jönni és őt, t. i. Jakabot, meg fogja látogatni,

*) Lőcsén fenmaradt művészi alkotásait ismerteti *Divald K.* (Szepesvm. művészeti emlékei, II. rész, 92—97. l.) — *a szerk.*

¹⁾ U. o. 533. l.

valószínűleg azért, hogy a szóbanforgó ügyet rendezze. Világos tehát, hogy az a Krausz János festő, aki 1521-ben Bártfán dolgozik, lőcsei polgár volt.

Még egy levelet ismerünk, melyet ez a Krausz János írt, ennek tartalma nem lényeges ugyan, de a teljesség kedvéért ismertetjük. A levél 1517 május 4-én kelt ugyancsak Lőcsén és Rauber András bártfai bíróhoz van intézve. Valami házbér ügyében ir benne János mester, és ebben az ügyben kér a bírótól intézkedést.

Ezekkel az oklevelekkel óhajtottuk igazolni, hogy János mester lőcsei festőművész volt.

II. Adalék Lőcse város harangjainak történetéhez.

1484-ben Lőcse városa harangot öntetett vagy a templom, vagy talán a városház számára. De meg voltak akadva akkor, midőn a harang készen lett és el kellett volna helyezni, mert a városnak nem volt megfelelő emelő készüléke, csigasora. A város tanácsa szorultságában kénytelen volt Bártfa város tanácsához fordulni, hogy adnának kölesön ilyenféle emelő szerszámot. 1484 szeptember 24-én ir a tanács ebben az ügyben Bártfára a következőképen: „Ir habet ynn Ewrenn mittel solchen hanndtgerethe, damit man pfeget swere last awss czyhen. Nu habe wir ytczunndt lassen giessen eyn glocken, unnd haben nicht denn czwene czoge dy czu solchen dyngen dynen, unnd man mag diesze glocken mit den czwayn czogen nicht betwingen. Pitt wier ewer weishait, habet ir solchen gerethe, wollet uns das leyhen, wir wellen euch das frewnndtleych wyder haym senden.“¹⁾ Nem tudjuk megmondani, hogy vajjon a lőcseiek megkapták-e a kívánt emelő szerszámot? Az oklevelek a dolgról nem emlékeznek meg többé.

III. Lőcse város hóhértartásáról.

A felsőmagyarországi öt város, úgymint: Kassa, Eperjes, Bártfa, Kisszeben és Lőcse a XV. és XVI. században szoros érdekszövetségben állottak egymással. Bár befelé mindenik város saját külön életet élt, kifelé, ha közös érdekeiket érintő kérdéstről van szó, mindig egyöntetűen járnak el. A levéltári adatok egész sorozata bizonyítja, hogy pl.: hadjárat, adókirovás, vitális gazdasági,

¹⁾ Eredetije Bártfa város levéltárában.

kereskedelmi érdekeik sérelme, különféle jogi kérdések elbírálása, a királyi udvarral szemben mikénti magatartás eldöntése stb. esetén tanácskozássra gyűlnek össze, melyre mindegyik város elküldte a maga megbizottait, rendszerint a bírót néhány tanácsbelivel, itt azután megtárgyalták, hogy a konkrét esetben milyen egyöntetű eljárást fognak követni és a hozott határozathoz tartották magukat. Még közös intézményei is voltak ennek a szövetségnek, így például, hogy csak egyet említsünk, a kitünően szervezett hír- és kémszolgálat. Az érdekszövetség egyik legtekintélyesebb tagja Lőcse városa volt. Ez a régi és gazdag város megengedhette magának azt a „fényűzést“ is, hogy a maga számára saját külön hóhért tartson, akit azután, ha szükséges volt, esetről-esetre kölcsön adott a szövetséghez tartozó városoknak. Így például 1432-ben (angusztusban) Bártfán dolgozik a lőcsei kölcsön hóhér, amint azt a bártfai számadáskönyvekben olvassuk. A lőcsei hóhér ekkor „hat 111 mensch gericht“, ami a bártfaiaknak a hóhér oda-vissza utazásával együtt épen 30 frtjukba, az akkori fogalmak szerint rengeteg pénzbe került.¹⁾ Bár a hely neve kitéve nincsen, de nagyon valószínű, hogy 1444-ben is Lőcséről hoznak Bártfára kölcsön hóhért, ami, ha nem is bizonyítható, az azonban a számadáskönyvekből pontosan kimutatható, hogy a hóhért kívülről hozták.²⁾ 1464-ben Eperjesen szerepel a lőcsei kölcsön hóhér, amikor is Eperjes városa, „dem henger *aus de Lewtz*“ munkálkodásáért 3 és 1/2 frtot és 13 dénárt fizet.³⁾ Így lehetett az egész XV. század folyamán, míg végre a XVI. század elején, annak első évtizedében Kassa és Bártfa városok közt tárgyalások indultak meg arra nézve, hogy ők Eperjes városával egyetemben külön hóhért tartanak maguknak. Ezen tárgyalások 1507-ben indulnak meg. Ezen év augusztus 10-én Kassa városa egy Bártfa városa tanácsához intézett levelében veti fel az eszmét erre nézve, irván: „Von wegen eyns czuchtigers est ewer weisheit wol wissentlich, das on eyn sulchen menschen dy Stedt czw vor nicht seyn mügen, zo mag keyner eyn auszkommen haben an eym halben gulden dy

¹⁾ Item Lang Jorgen nach dem czochtigern *in dy Lewtscha* fl. 6. — Item dem czochtiger das der hat 111 mensch gericht fl. 16. — Item Lang Jorgen czerunge *in dy Lewtscha* mit dem czochtiger fl. 8. Fejérpataky: Magyarországi városok számadáskönyvei 310. l.

²⁾ Item turtori pro expensis 950 den. — David *ad viam cum turtori* 400 den. Fejérpataky: I. m. 599. l.

³⁾ Eperjes város levéltára. — 1464. évi számadáskönyv-töredék.

woch. Wer wnszer willen, das wyr drey Stet eynen hylden, wnnde wyr ym geben wolden eyn woch eyn halben gulden, wnnde ewer weisheit eyn orth denar., wnnde dy herrn vom Epperyes auch eyn ort denar., also möcht sich eyner auszholden wnnde von eyner Stadt yn dy ander czyhen, zo ys noth wer.“ Amint ezen sorokból látszik, a hóhértartás nem volt olcsó dolog. Évenként 52 forint salláriumot kap, amennyit ebben a korban még a városi jegyző sem kapott.

A tárgyalások a következő év februárjában folytak tovább. 1508 február 25-én Kassa város tanácsa levelet intéz Bártfa város tanácsához, melyben írja, hogy az eperjesi urak „czw wns komende, auch dereyn vorwilligt haben, alsz nemlich von wegen eynes czuchtigers. Pitt wir dorinne, das ewer weisheit wolde lassen erforschen noch eynem, es sey in Polen, aber ausserhalb, wnnde den wns schicken, wen villeycht wyr eynes sulchen menschen bedorfen weren, doch aleyn *von forcht halben* wer gutt eyn sulcher czw halden. Wolder om eynen seyn, bit wyr ewer namhaftige weisheit fleysiglich unnde wns den schicken.“ Következő napon, 1508 február 26-án Kassa város Bártfa városa tanácsához intézett második levelében megismétli ezen kérelmet: „Alz wyr euch den auch geschryben haben von wegen eyns czuchtigers, zo yr eynen hettet, woldet den wns schycken, habt yr den nicht, das yr y se besser noch eynem erforen losset.“ A közös hóhértartásból, melybe 1509 október 7-én kelt és Bártfa város tanácsához intézett levelével Lőcse város tanácsa is beleszólt, nem lett semmi, hanem maradt minden a régiben. 1515 ápril 4-én Lőcse város tanácsa Bártfa város tanácsának kérelmére „auff ewer namhaftigen weisheit *beger, schicken wyr den czuchtiger*“, ¹⁾ akinek egy többszörös gyilkossal kellett végezni. Így tehát a lőcsei hóhéri tiszt a szövetséges városoknak mintegy közös intézményévé nőtte ki magát és úgy látszik az is maradt az egész középkoron át.

DR. IVÁNYI BÉLA.

¹⁾ Valamennyi idézett oklevél Bártfa város levéltárában.

Késmárk és a Thököly család.

II.

Thököly István 1630 óta békétlen tömegnek tekintette a késmárki polgárságot, amely jó szóra nem érdemes. Különösen boszankodott azon, hogy a város nem akarta többé borait kimérni, jöllehehet apjának 1586-ban adott reversalisában elismeri ennek kötelezettségét. Thököly István ezen felháborodva követeli mármost, a szerződés összes pontjainak betartását, de a borelárúsítás a legfontosabb előtte. Úgylátszik ő is folytatja még apjának jövedelmező üzletét; legalább erre enged következtetnünk az egyik tanu kijelentése az 1648-iki per alkalmából, ki vallomásában azt állítja, hogy a Thököly család ezen foglalkozása miatt bornagykereskedő nem élhet meg Késmárkon.¹⁾ A boreladás tehát akkor Késmárkon még mindig a Thököly család monopoliuma.²⁾ Thököly István, hogy ezen nevezetes jogát el ne veszítse, kemény magatartásra határozta el magát, sőt megfenyegette a városi bírót és tanácsot, hogy a hűsvéti ünnepek után vizsgálatot tart, kik indítványozták borainak bojkottálását. E szerencsétleneket majd megbotoztatja, kitépeti és megeteti velök szakálukat.³⁾ Ezzel a kijelentéssel természetesen Thököly István nagyonis elvetette a súlykot és ezentúl mind a két részről szenvedélyek irányítják az eseményeket. Ezt a nyers bánásmódot a késmárkiak sehogyan sem tudták elfelejteni és felhozva egyuttal a többi sérelmeket is, határozott tiltakozást nyújtanak be a szepesi káptalannál, elpanaszolva, hogy nékik keresztény szabadságban született és felnőtt polgároknak minő rabszolgai

¹⁾ Késmárk sz. kir. város titkos levéltárában fasc. VI. num. 47.

²⁾ A Thököly család nagy súlyt helyezett arra, hogy tőle csak jó minőségű borok kerüljenek forgalomba. A bor kitűnő minőségét igazolják nemcsak a késmárkiak, de még az iglóiak is. Iglón a Th. S-től szállított erős borok miatt több kihágás, sőt egy ízben gyilkosság is történt. (L. Münnich Sándor: Igló kir. korona- és bányaváros tört. Igló 1896. 303 l.)

³⁾ Késmárk sz. kir. város titkos levéltárában fasc. V. num. 27.

bánásmódban van részük.¹⁾ A szakálkítéppéssal való fenyegetést nemcsak az 1635-iki, hanem az 1647-iki és 1648-iki protestációban is felemlítik, mint a szabad polgárok önérzetét és becsületét sértő kifejezést.²⁾

Ezek után már nyíltan kitör az ellenségeskedés; sem a város, sem Thököly István nem igyekszik többé ápolni az addig is nagy nehezen fentartott békeséget. A sok gyanakodás végre is megbontotta közöttük az egyetértést s mindegyik fél fegyverrel kész jussát megvédelmezni. Akkor élesedett ki annyira az ellentét Késmárk és Thököly István között, midőn a harmincéves háború hullámcsapásai ismét hazánkat érintették. Thököly István híve I. Rákóczi Görög felkelésének és így jó viszony volt közöttük. Ennél fogva lehetséges, sőt valószínű, hogy Thököly István említést tett I. Rákóczi György előtt a késmárki zavargásokról, mert a fejedelem megidézttette a késmárkiakat Bártfára az úriszék elé. I. Rákóczi György láthatta, hogy a késmárki viszály lekötötte Thököly erejét és e miatt mindenképpen kezére akart járni.

A város természetesen — kiváltságai alapján — nem ismeri el illetékesnek az úriszékét és azért egyszerűen távol marad, nem küld követet Bártfára. A Thököly embereiből összállított úriszék e miatt elmarasztalta Késmárkot és kimondotta, hogy annak polgársága halálra érdemes. Thököly István a törvényes formák betartása mellett most már 800 katonát hozatott Árvaváraljáról és ezzel a tetteivel nagy félelembe ejtette a várost.³⁾ A belvillongás most már háborús jelleget öltött. Komoly veszedelem fenyegette a várost s a lakosság méltán aggódott, mert az edzett, hivatásos zsoldosokkal való szembeszállás nem nyújtott semmi reményt a győzelemre. Miután pedig Thököly István katonái a városi majorkokat már fosztogatni kezdték, nem maradt egyéb hátra, mint a békés megegyezés. De ez a megegyezés még súlyosabb terheket rótt Késmárkra az 1586-iki reversálnál, melyet István apja, Thököly Sebestyén kapott a várostól.

A reversális súlyos pontjai ezek: 1. a bíró, a gondnok (Keller Dávid) továbbá Pica Sebestény és Kitzinger Thököly Istvánnak kiszolgáltatók; 2. átadandó mindennemű hadiszer, puskapor,

¹⁾ Imo quod Christiano homini in libertate nato et educato auditu horrendum. (u. o.).

²⁾ Az 1635-iki, 1647. és 1648-iki protestációk másolatai feltalálhatók a késmárki titkos levéltár V. fasc. ad num. 27. jelzés alatt.

³⁾ Mols és ifj. Kray J. kéziratában.

fegyverek és az alsó torony kulcsa ; 3. a mérleg lerombolandó ; 4. a szabóbástya is a várúr kezére jusson ; 5. a város évente 200 hordó bort mérjen ki Thököly boraiból ; 6. udvartartásába húst szállítson ; 7. az iparosok várában csekély díjazás mellett avagy ingyen dolgozzanak ; 8. vendégeit a városi polgárság tartsa és szállásolja el ; 9. országgyűlésre menetnél térítsék meg az útiköltségeit és adjanak neki megfelelő útikisérletet ; 10. leveleit a városi darabontok kézbesítsék ; 11. bírót és jegyőt tudta nélkül Késmárkon nem választhatnak és a megválasztottak esküt tegyenek neki ; 12. az összes darabontok Thökölynek esküdjenek hűséget ; 13. késmárki lakos máshová nem mehessen ; 14. idegen jövevény polgárnak csak akkor fogadható be, ha Thökölynek előbb esküt tesz ; 15. a késmárkiak sem az országgyűlésen, sem a megyegyűlésben ne jelenhessenek meg ; 16. felebbezni csak Thökölyhez lehessen ; 17. az összes polgárok váltsák meg házukat egyenként 40 frttal ; 18. az okozott költségek miatt 10,000 frtot fizessenek ; 19. e költségek kiegyenlítéséig a város, falvak és malmok Thökölynek hatalmában maradjanak.¹⁾

Ez a reversális, melyet a város 1646-ban a kényszerítő körülmények hatása alatt elfogadott, megsemmisítette Késmárk önállóságát, megszüntette városi jogainak gyakorlását és szabad lakóit földöz, röghöz ragadt jobbágyokká süllyesztette ; megfosztotta a várost a bíraskodás jogától és belügyeinek elintézése ezentúl teljesen Thökölytől függött. Egyszóval Késmárk sz. kir. városi jellege megszűnt, mert önkormányzatát, autonómiáját teljesen megnyírbálták. A város jólétét a sok új teher, birságkirovás aláásta és egész vérkeringése megbénult.

A város tehát végzetes helyzetbe jutott, a Thökölyek pedig ezentúl jogosan hivatkoznak arra, hogy Késmárk csak magánföldesúri város, mert jogait, szabadságait feladta és írásban biztosított a Thököly családnak befolyást és felügyeleti jogot ügyeinek elintézésében.

A város egyetlen reményét, hogy kiváltságos helyzetét visszanyeri, az országgyűlés és a király, III. Ferdinánd igazságszeretetébe vetette. Jogorvoslást keresett sérelmeire és e megindított mozgalom sikerrel biztatott, annyival is inkább, mert a kamara

¹⁾ A szerződés feltételeit egész terjedelmükben közöltem, mivel Genersich közlése (I. k. 380—381) nem fedti teljesen az eredeti szöveget. (Késmárk sz. kir. város titkos levéltárában fasc. V. a 1646. és Mols-Kray kéziratában.)

még mindig sz. királyi városnak tekintette Késmárkot és meghívta az 1646/47-iki országgyűlésre.¹⁾

A város tisztában volt az országgyűlésen tárgyalandó ügynek fontosságával és azért első tisztviselőit, a városi bírót Moes Zsigmondot és a jegyzőt Finx Ferenc Vilmost küldötte képviselőiben Pozsonyba. Mind a ketten buzgón szolgálták a város érdekeit, sok helyen megfordultak és mindenütt dolgoztak a város jogaiért; még Wienbe is elmentek és kihallgatást kértek III. Ferdinándnál. A király kegyesen fogadta őket, sőt oltalomlevelet állított ki Késmárk részére, melyben intette Thököly Istvánt, hogy tartózkodjék minden erőszakoskodástól.²⁾ A városi követek meglepéssel láthatták e sikert, de alig értesült Thököly István III. Ferdinánd intézkedéséről, azonnal óvást emel az oltalomlevél ellen. Thököly küldöttei, Faigel Zsigmond és Deák Gáspár, megértettek ahhoz, hogy hangulatot csináljanak a követek közt Késmárk ellen. A köznemesség különben sem látta szívesen az országgyűlésen a városok képviselőit; állandóan a nemzeti aspirációk ellenfeleinek tartotta őket és amióta a legtöbbnyire német városok a Habsburgház legbuzgóbb hívei lettek és a nemzeti mozgalomnak rendszerint passív szemlélői, azóta a köznemesség kétszeres ellenszenvvel nézte a városok országgyűlési szereplését. A késmárki követek felszólalását kedvetlenséggel, sőt ellenséges indulattal fogadták. Faigel Zsigmond hevesen tiltakozik az ellen, hogy Késmárk ezentúl az országgyűlésre hívassék, mikor Thököly Istvánnal kötött szerződésében lemondott önálló rendelkezési vagyis városi jogairól. A késmárkiak csak alattvalók, jobbágyok, parasztok; hiszen bírót nem választhatnak Thököly engedélye nélkül, kinek borait kimérik. Deák Gáspár, Thököly István másik megbízottja, különösen az országgyűlési tárgyalásokon kívül, magánbeszélgetésben igyekezett a követeket arról meggyőzni, hogy Késmárk tulajdonképen nem is város, hanem csak mezőváros, melynek nincsenek privilegiumai, hiszen a város kapukulcsait is Thököly Istvánnál őrzik. A késmárkiak pártján voltak az összes városok képviselői, de hiába buzgózkodtak a késmárki követek; ³⁾ Thököly

¹⁾ In Protocollo Correspond. ab Anno 1646 (Késmárk sz. kir. város nagy levéltárában).

²⁾ Késmárk sz. kir. város titkos levéltárában fasc. V. mm. 33.

³⁾ Különösen bántotta a késmárkiakat, hogy Faigel Zs. *parasztoknak* nevezte és a miatt a királyi personálnál külön óvást emeltek. (Késmárk sz. kir. város titkos levéltárában fasc. V. num. 28.)

pártja erősebb és a nemesség vele tart. Thököly tiltakozó és felebbező emlékirtot terjesztett be az országgyűlés és a király elé, amelyben kimutatja, hogy követelései a várossal szemben törvényesek, mert a város egyezsége lépett vele. Azt óhajtja és arra kéri a királyt meg az országgyűlést is, hogy a királyi oltalomlevelet, amely őt jogainak gyakorlásában erősen sérti, hatályon kívül helyezték, mert Késmárk csakugyan magánföldesúri város.¹⁾ A kormány féltette terveit a nemességtől és azért hajlandó volt a királyi oltalomlevelet semmisnek nyilvánítani és becikkelyezte Thökölyinek Késmárk városára vonatkozó jogait az 1647: 118. t.-cikkbe.²⁾ Thököly és vele a köznemesség célt ért; a városok rendjét megtörték, megalázták ezzel a törvénycikkkel, amelynek hozásához a király főleg azért is járult hozzá, mert fiát IV. Ferdinándot ez az országgyűlés koronázta meg.³⁾

Genersich említett művében⁴⁾ Schuller Tóbiás városi bírónak és Renhelt J.-nak is nevezetes szerepet juttat abban, hogy az országgyűlési követek nem járhattak el több sikerrel, sőt egyenesen áruállással vádolja a bírót. Annyi tény, hogy Renhelt J. Thököly pártján állott és nem adott mindenben igazat polgártársainak; emiatt akarta a tanács Renheltet későbbben a város tornyáról letaszítani. Schuller Tóbiást pedig az a vád érte, hogy szándékosan nem küldötte fel Pozsonyba a városnak Rudolftól kapott kiváltáslevelét megerősítés végett és ily módon elősegítette Thököly István tervét arra nézve, hogy a város elnyomására törvényes alapot nyerjen. De ismerve az akkori közhangulatot, az sem megy lehetetlenség számba, hogy a bíró nagy felelősségének tudatában el sem merte küldeni e privilegialis oklevelet, nehogy azt a városból elvegyék és megsemmisítsék. A városi polgárok közt épen a legnagyobb veszélyek idején megbomlott az egyetértés, az össze-

¹⁾ Moes és if. Kray kéziratában.

²⁾ Et siquidem intellexissent Status et Ordines Regni, Oppidanos Kesmarkiensis, in derogamen iuris et usus consveti, Magnifici Domini Stephani Thököly erga ipsos Oppidanos, a memoria hominum usurpati, contra eundem Dominum Stephanum Thököly protectionales literas, a Majestate sua Sacratissima extraxisse; Ob id discernunt iidem Status et Ordines, ut idem Dominus Stephanus Thököly, von obstantibus iidem Majestatis suae Sacratissimae literis Protectionalibus, in posterum etiam, iure suo priori et continuato, erga ipsos Oppidanos Kesmarkiensis uti possit. (Corpus iuris Hungarici. Nagyszombat 1696. Decretum H. An 1647. 228. l.)

³⁾ L. Angyal D.: késmárki Thököly Imre. Budapest 1888. 17. l.)

⁴⁾ Genersich i. m. I. 390. l.

tartás és ez a körülmény nevezetesen könnyítette Thököly emberei-
nek a dolgát s megnehezítette a városi küldöttekét, akik most
már a magyar kamarához fordultak jogorvoslásért. A kamara
magáévá tette a késmárkiak sérelmét és megbizta a koronaügysz,
Alvinczy Pétert, hogy a királyi fiskus nevében protestációt nyújtson
be Draskovics János nádornál.¹⁾ Kiemeli, hogy Késmárknak, mint
sz. kir. városnak sarkalatos joga, hogy semminemű úri szolgál-
mányokat teljesíteni nem tartozik, mert „*peculium regium*.”²⁾
Már néhány hónappal előbb — március 17-én — a késmárki
követek a pozsonyi káptalannak is beterjesztettek egy heves tilta-
kozó iratot, amelyben az országgyűlés határozatát igazságtalannak,
isteni és emberi törvénnyel merőben ellenkezőnek mondják. Nem
mulasztják el kitérni Thököly István jogtalankodásaira, a többi
között arra, hogy a 800 durva fegyverrel a városban sok erőszakra
ragadtatta magát; tiz napon át zárva tartott polgárokat, néhány-
nak a házát zsákmánynak tekintette és két polgárt mindenféle
módon megkinoztatott, hogy kis hija volt, hogy bele nem puszt-
ultak sebeikbe s végül, hogy a várost tarthatatlan szerződés alá-
írására kényszerítette.³⁾

A királyt is felkeresik egy újabb könyörgő folyamodvánnyal
és részletesen kiterjeszkednek a város nyomorult állapotának ecse-
telésére, amelybe ezt a Thökölyvel való küzdelem sodorta. Bizo-
nyítják, hogy Thökölyt csak a census illeti, mint annak idején a
Laszkyékat. Késmárk sz. kir. városi jellegét pedig eléggé mutatja
az, hogy a kamara még évről-évre szedi a királyi taksát tőle;
hogy a király dekretumában is annak nevezte; hogy a város a
kir. komissarius előtt mint sz. kir. város tett hűségi esküt; hogy
mint sz. kir. város élvezte eddig e városok jogait és ebbeli közjogi
állását I. Mátyás is biztosította midőn címert adott neki; hogy a
megyei gyűlésre követet küldhet, aki szavazattal is bir s végre
hogy van birtoka is, amelyen alattvalói laknak.⁴⁾

A város követei tehát mindent megkísérlettek, hogy a neve-
zett, reájuk nézve sérelmes törvénycikk szentesítését megakadá-

¹⁾ A protestációt 1647 jul. 19-én terjesztette be. (Késmárk sz. kir. város titkos levéltárában fasc. V. num. 37.)

²⁾ »*Peculium regium*« alatt értjük a sz. kir. városoktól szedett census nyereségét és átvitt értelemben magát a várost is annak nevezték. (*Peculium* = szerzemény, tőke.)

³⁾ Késmárk sz. kir. város titkos levéltárában fasc. V. num. 32.

⁴⁾ Moes — ifj. Kray kéziratában.

lyozzák Közben még a királyi kamara jegyzője, Hagon Mihály is tiltakozást jelent be a szepesi káptalannál Thököly István azon eljárása ellen, hogy városi polgárokat letartóztatott, majorokat, házakat, malmokat és iparosműhelyeket kifosztott¹⁾ és számtalan kárt tett másoknak is.²⁾

A város összegezi is a kárt, amelyet Thököly István és Ostrovits embereivel együtt a késmárkiaknak okozott. Ez pedig március hónapban 6687 frt 97 denárra rúgott.³⁾

Ez időben Késmárkon már valóságos hadiállapotok voltak. Thököly emberei, de meg a városi polgárok is azon voltak, hogy egymásnak ártsanak és helyesen jegyzi meg Simplicissimus, aki még a vizzályok idejében fordult meg a városban, hogy a késmárkiak csak úgy igyekeznek Thökölynek kárt okozni, mint Thököly emberei a késmárkiaknak. Simplicissimus is kivette a maga részét e vizzálykodásból. Feljegyzése szerint⁴⁾ épen akkor ért Késmárk közelébe, mikor az esteli harsona jelezte a kapuk bezárását. Mikor ő és útítársai a falakon kívül ácsorogtak, megkésétt városi polgárok jöttek és megvizsgálták őket azzal, hogy velük együtt a vastag toronynál levő kis felvonó-hídon át bejuthatnak. Simplicissimusnak azonban még sok viszontagságon kellett át-
esnie, mielőtt Késmárkot megláthatta volna. Ugyanis Thökölynek több katonája szintén hazafelé igyekezett s örömmel használta fel az alkalmat, hogy bemehessen. A polgárok és Thököly katonái azonban itt sem férhettek meg békében, hanem az

¹⁾ Késmárk sz. kir. város titkos levéltárában fasc. V. num. 31.

²⁾ *Günther* Gy. harmincados és *Olmucher J.* a XIII szep. város grófja is bepanaszolja Thökölyt erőszakoskodásaiért. Előbbi azért, mivel késmárki házát fosztották ki Th. katonái. (Késmárki titkos levélt. fasc. V. num. 34.) — *Gally* Tóbiás is protestációt nyújtott be a szepesi káptalannál, mivel Th. várnagya, Meder Istv. gúnyos és gyalázatos szitkokkal illette és azonfelül halállal is fenyegette. (Késmárki titkos levélt. fasc. V. num. 26.) — *Lőcse* is már régóta panaszkodott Th. I. ellen, így 1630-ban az árúmegállítói jog miatt. (Lőcsei városi levéltár fasc. VIII. 29. sz.); 1632-ben a király Teplíc birtokaiban megerősíti Lőcsét Th. I.-nél szemben. (U. o. fasc. VI. 109. sz. és lásd még u. o. fasc. VI. 119. sz.).

³⁾ Késmárk sz. kir. vár titkos levéltárában fasc. V. num. 35.

⁴⁾ Hungarici, seu Daciani Simplicissimi peregrinatio Scepusiensis. (Wagner: *Anel. Scepusii* II. k. 311—312. l.). Újabbán Simplicissimus útleírását Urbanek R. (1906, Priebach'sche Buchhandlung) becsátotta közre Breslauban illusztrációkkal. Ezen illusztrációk között van a késmárki jelenet is (46 l.), mikor Thököly emberei letaszítják a polgárokat és magát Simplicissimust a vizárokba.

utóbbiak elég szerénytelenül olyan tolakodást és lökdösést vittek végbe, hogy a jámbor utasok közül négyet s köztük magát Simplicissimumot is a vizárokba taszították. Jó szerencse volt még, írja Simplicissimus, hogy közelben volt a zsilip s odaúszva a partra tudtak vergődni. Csakhogy ezalatt a hidat már felvonták s ők ismét künn rekedtek. Nagysokára megint jött néhány polgár, kiknek leeresztették a hidat, de a bejutás most sem sikerült, mert néhány erőszakoskodó katona újból tolakodni kezdett. Ezt már a békeszerető Simplicissimus is megsokallta és hogy megmutassa, milyen a német virtus, Thököly hajdúi közül egyet a vízbe lökött. Vitézkedését azonban kis hija, hogy drágán nem kellett megfizetnie, mert egy másik katona meg őt ragadta meg és hogy bajtársáért bosszút álljon, szörnyű szitkozódások között ledobta Simplicissimumot hozzá, s még utána is kiáltotta németül: „Nesze pajtás!” A vízben lubickoló katona most fojtogatni kezdte a diákot, fejét a víz alá buktatta, úgy hogy a megkinzott Simplicissimus már azt hitte, hogy utolsó órája ütött.

Azonban a lármára többen figyelmesek lettek s nehogy a katonák megint komolyabb bajt csináljanak, segítségért kezdtek kiáltozni. Az őrség csakugyan meg is jelent nemsokára és hosszú póznákkal szétválasztotta a vízben dulakodókat s Simplicissimumot a partra húzta. Most már végre bejutott utasunk a városba és barátságos szállásadójánál iddoggálva tért csak egészen magához ijedségéből. Utitársai és mások is mulattak tragikomikus esetén és egészségére kívánták néki a fürdőt s Simplicissimus velük nevetett. „Szerencsém volt” — mondta aztán — hogy könyveimet nem hoztam magammal s így azok szárazon jutottak Késmárkra.“ Mikor barátai tudakozták, hogy mi módon szállíttatta irományait, akkor kitünt, hogy Simplicissimus mindnyájukat megréftáta s velük hozatta az ő bagázsiját is. Ugyanis őt kinevették a többiek, hogy nehéz batyuja miatt nem győzte a velök való gyaloglást s ekkor Simplicissimus éjjel szétosztotta súlyos könyveit s mind-egyiknek juttatott belőlük néhányat. A rászédettek ugyancsak boszankodtak s kidobálták holmijuk közül a könyveket, de Simplicissimus néhány pint bort hozatott s erre megint szent lett a béke s a vándorlegények szives búcsúval váltak el tőle.

E kisebb jelentőségű s jó véget ért incidens mellett azonban Késmárk története komoly összeütközéseket is jegyez fel a polgárok és Thököly emberei között, melyek sok esetben az utóbbiak hetvenkedéséből származtak s melyek nagyon elkeseredett hangu-

latot támasztottak a várúr és családja ellen is, noha minden valószínűség szerint Thököly tudta nélkül történtek. Így egyzben Thököly szolgálja, Georky Gáspár többedmagával rátört Eisdorfer Demián házára s pisztolyával már célba is vette a ház urát, de szerencsére a puskapor elégett és a pisztoly nem működhetvén, Eisdorfer a biztos haláltól megmenekült. Az egyik tanácsbeli ember le akarta fogni Georkyt, de a szolga fegyverével a közbelépőt véresre verte. Nem járt jobban Eisdorfer Jakab sem, aki testvérét Demiánt védelmezte a garázdálkodótól, mert Georky pisztolya csóvével olyat sújtott fejére, hogy bőre mentén felhasadt. Az időközben összezsúródult polgárság azonban elfogta Georkyt, aki a felháborodott tömeg haragjától csak úgy menekülhetett élve, hogy a bíró házába vitték. Útközben még a sokadalomban módot talált rá az elvetemült ember, hogy késével Toppertzer Sebestyént vesélyesen megsebesítse. ¹⁾

Még ugyanazon a napon nagy zavar támadt a várutcában, mert a várbeliek a polgárokat sarcolni és fosztogatni kezdtek. A rémült lakosság félreverte a harangokat s e váratlan támadást nem tudta, mire vélje. Sokan összefutottak a zajra s Olmüczér János cipészlegény is kiment háza elé az utca túlsó oldalán, hogy lássa, mi történik. De bár fegyvertelenül állott és semmi részt nem vett a csetepatében s ellenséges szándékot sem árult el, Thököly egyik szolgálja, Almássy János mégis rálőtt és lábán nagy és fájdalmas sebet ejtett. ²⁾ Jellemző ez a néhány eset arra a szellemre, mely a várban uralkodott. Thököly népei a várost mintegy közprédára bocsátott meghódított területnek tekintették, lakosait pedig ellenségnek, kit pusztítani és esetleg megölni is megengedett és dicsőséges dolog.

A városi követek az újabb sérelmekkel megint a királyhoz fordultak és kérve kérték, keljen védelmükre. A király úgy látszik méltányosnak tartotta a késmárkiak kérelmét és úgy rendelkezik, hogy a késmárkiak taksát fizessenek a királynak és Thökölynek, de azontúl jogaikban ne háborgattassanak. ³⁾ A rendek nem voltak megelegetve e királyi leirattal és azt tartják a törvényes eljárásnak, hogy Thökölyt régi és állandóan gyakorolt jogainak élvezze-

¹⁾ Késmárk sz. kir. város titkos levéltárában fasc. V. num. 35.

²⁾ U. o.

³⁾ Moes — ifj. Kray kéziratában.

tében meghagyják, mivel a késmárkiak neki, mint földesúrnak alattvalói.¹⁾

A városi követek látván e veszedelmes fordulatot, melyet ügyük vett, újból és pedig most már tizedszer a királyhoz fordulnak és igazságot kérnek tőle. Sőt arra az esetre, ha a várost Thököly joghatóságától teljesen felszabadítanák, 54.000 frtot ajánlanak fel és kérik egyúttal egy vizsgáló bizottság kiküldését.²⁾

Most már a magyar kamara is Késmárk érdekében emel szót. Egyfelől Thökölyt önmérsékletre inti és figyelmezteti, hogy a király nem hagyhatja eserbén a sz. kir. várost és hogy a megerősítendő törvénycikk sem ad néki sem több jogot, mint a mennyit apja élvezett.³⁾ Másfelől III. Ferdinándhoz fordul a kamara és hathatós támogatást kér Késmárk részére, mivel Thököly a késmárkiaknak az országgyűlés tartama alatt már 27.000 frtnyi kárt okozott és azonfelül törvénytelen szerződést erőszakolt ki és a szentesített törvénycikk Thökölyt könnyen újabb jogtalanságokra ragadhatná. Legcélszerűbbnek véli a kamara, hogyha egy királyi nyilatkozat intéztetnék a rendekhez, amely világosan kimondja, hogy Késmárk városának igazságot szolgáltatassanak és ehhez az út senkitől el ne zárassék.⁴⁾ A kamara közbejárása sikerrel járt, a királyi nyilatkozat megtörtént⁵⁾ és így megszabadultak a késmárkiak egy nagy veszedelemtől. A városi jegyző azonban még most is sürgette a a kancellária révén az ügyek végleges rendezése miatt a bizottság kiküldését,⁶⁾ mert a várost teljesen Thököly hatalmába adó 118. t.-c. még mindig fenyegette Késmárk közjogi helyzetét.

Thököly István, az eddigi sikeren felbátorodva, 25.000 frtot ígért a királyi kincstárnak, ha földesúri jogait teljesen érvényesítheti Késmárkkal szemben, de a pozsonyi kamara e tervét határozottan ellenezte és az udvari kamarát óvva intette attól, hogy beleegyezzenek. Megcáfolta a téves hirt, hogy Késmárk csak közönseges kisközség lenne, holott várfalakkal és bástyákkal megerősített

¹⁾ Verum quia Kesmarkiensis ipsorum Domino terrestri subiecti esse intelligantur, aequum esse censent Status et Ordines praefatum Donn Steph. Thököly in possessorio et gubernatione praedictorum Kesmarkiensium suo priori et continuo jure ufi possit. (Moes — ifj. Kray kéziratában.).

²⁾ Késmárk sz. kir. város titkos levéltárában fasc. VI. num. 40.

³⁾ Moes — ifj. Kray kéziratában.

⁴⁾ Késmárk sz. kir. város titkos levéltárában fasc. V. num. 38.

⁵⁾ Moes — ifj. Kray i. m. és titkos tevéltár fasc. V. num. 39.

⁶⁾ Moes — ifj. Kray i. m.

sz. kir. város, amely fontos vegvár szerepet teljesített a lengyel határon; amely 1000, sőt 3000 frt. dietális költséget is vállalt magára és háboruban nagy szolgálatot tett királynak és országnak egyaránt. A város Thökölynek csak 600 frt. censussal tartozik, de egyébbel nem. Thököly ajánlatának elfogadása minden körülmények közt veszedelmes és könnyen praecedensül szolgálhat a többi város elnyomására. Sokkal inkább megfontolandó és hasznosabb eljárás lenne, ha a király 60.000 frttal megváltaná a Thököly birtokot. A birtok megváltásához szükséges pénz pedig maga a város teremtené elő és így e kérdés közmegelégedésre volna elintézhető; a királynak pedig megmaradna a város mint peculium regium.¹⁾

Ezen tárgyalások, fontolgatások és alkudozások alatt azonban az 1647: 118. t.-c. szentesítésének a híre eljutott már Késmárkra is, ahol elesüggedés és nagy rémület szállotta meg a kedélyeket. E hirre az első pillanatban teljesen lesújtott polgárság elégedetlen volt követéivel, Weigmann Jánossal, Pika Sebestyénnel, Moes Gyulával; talán legjobban bízott még Finx F. Vilmosban, a városi jegyzőben. A város közel volt már a kétségbeeséshez, midőn Pika Sebestyén, kit egyesek, mivel Schuller Tóbiás sógora volt, gyanus szemmel néztek, előre Késmárkra sietett, bátorságot és önbizalmat önteni a kishitűekbe. Pika Sebestyén további küzdelemre serkentette a polgárságot, mivel Alvinczy Péter koronaügyész protestációt nyújtott be a város érdekében.

Pika lelkesítésére csakugyan szükség volt, mert a késmárkiak ellásultak már a folytonos izgalmaktól. Végső ellentállásra ösztönözte azonban őket Thököly István azon intézkedése, hogy az árvai kapitányt, Abaffy Andrást újabb zsoldosokkal Késmárkra rendelte és követelte a felsőbástya kulcsát, amely bástya fegyvertár gyanánt szolgált.²⁾ A teljes elkeseredés elszántságot eredményezett, úgy hogy a késmárkiak 1647 dec. 19.-én egyességre léptek. Ezen egyességben, amelyet a polgárok sajátkezüleg irtak alá, kijelentik, hogy a várost semmi szín alatt cserben nem hagyják, onnét el nem költözködnek, hanem Thököly ellenséges támadásaival szemben a várost életre, halálra megvédelmezik.³⁾

¹⁾ A pozsonyi kamara 1647 szept. 23-án tette ezt az ajánlatot. (Moes — ifj. Kray kéziratában.)

²⁾ Genersich i. m. I. 404. l.

³⁾ Késmárk sz. kir. város titkos levéltárában fasc. V. num. 42.

A válságos helyzet tudata így elsimitotta az ellentéteket a polgártársak között és mert az utolsó percben együtt éreztek valamennyien, egy célért, egy eszme alatt tömörültek. Az összetartó polgárság fellépésének eredménye lett a régóta sürgetett bizottság kiküldése, amely már 1648 jan. 30. és 31.-én összeült és sorba kihallgatta a tanukat, hogy azután igazságot szolgáltatson¹⁾. Ezen a vizsgálaton 16 tanu súlyos vádakát emelt Thököly István és embereinek fosztogatása, erőszakoskodása és zsarnoki bánásmódja ellen. Kiemelik, hogy Thököly István nem tiszteli mások tulajdonjogát, mivel árvai katonáival elhajtatta a polgárok marháit, fosztogatta azok majorjait, sok kárt tett nekik méheseikben, sőt Droszel Jánost annyira kiforgatta mindenéből, hogy azt feleségével együtt csak egy szál ingben hagyta házában. Thököly arra is kényszerítette az iparosokat, hogy várkastélyában ingyen dolgozzanak; hogy a mészárosok fél árban szállítsák neki a húst. Követelte, hogy a város 50 hordó bort vegyen tőle kimérésre; vadászatoknál nagy kárt tett a polgárok rétjeiben és földjeiben; a Lócséről szállított élelmi szereket rendszerint lefoglalta. Erőszakoskodásai erősen sértették a polgárok önértetét, mivel nem egyszer megbotoztatta, bántalmazta és elzáratta őket. Kiemelendő Schmid György panasza,²⁾ amely szerint őt elhurcolták a várba, mezitelenre vetköztették, elverték, tömlöcbe zárták és jéghideg vízbe mártották. Másnap vasba verve felszólították, nevezze meg azokat, akik Thököly ellen árulkoztak. Miután ő erre nem felelt, az egyik darabont csákánnyal akarja fejét beverni, majd a kínzókamrában akarják vallomásra bírni, de mire ez sem használ, megfenyegetik, hogy 20 árvai zsoldos szétmarcangolja. Utóbb ismét tömlöcbe vetik és kalodába csukják hét napon és hét éjelen keresztül.

A vizsgáló bíróság a tanuk kihallgatását befejezván, eltávozott Késmárkról, Thököly István pedig elhatározta, hogy karddal szerez érvényt a rezerválisokban biztosított jogainak. A város erre kétségbeesetten a nádorhoz fordul és követeli Finx és Bergh által jogorvoslást kér, mivel eltökélt szándéka a városnak vérrel szerzett szabadságait és jogait megvédelmezni.³⁾

Erre 1648 febr. hó 7.-én újabb bizottság érkezik Késmárkra,

¹⁾ Késmárk sz. kir. város titkos levéltárában fasc. Arcens. II. 1648.

²⁾ Késmárk szab. kir. város nagy levéltárában Protocollum Correspond. Anno 1648.

³⁾ Az oklevél szövegét közli Genersich e. m. I. k. 412. l.

amely hivatva volt azon jogi kérdéseket tisztázni, amelyek miatt épen a Thököly család és Késmárk városa között a viszály kitört. Ez a bizottság a kihallgatott nyolc tanhoz nyolc általános kérdést intéz, amelyekből megállapítható, hogy Késmárk város tartozott-e a Thököly családnak kezdettől fogva bizonyos kötelezettségekkel, amelyeket azonban most nem hajlandó teljesíteni. Erre való tekintettel a bizottság csak 60—80 éves öreg polgárokat hallgatott ki, akik még visszaemlékezhetnek azon jogviszonyra, amely fennállott Thököly Sebestyén és Késmárk között. Felvetik tehát a következő kérdéseket.¹⁾

1. „Tudgyáké aszt és hallottáké, mi formán rebelláltak volt késmárkiak szegény örögh ur Tököly Sebestin ur elle, Laszky Albertet titkon az városban be botsátván és emlitiké azt, hogy mind fejeket, s mind jóságokat elitilte az törvén, de szegény ur, sok könyörgések után, contractust tsinalt vilek.“

2. „Emlitiké azt, hogy az örögh ur, birt az kapuk kuczával és ő Nagysága nitatta és zaratta be az város kapuit, az város drabantinak penig levél hordozasbul, paranczolté szegény ur.“

3. „Tudgyáké azt, hogy az városhazanál lévő törvények az örögh ur ideiben is az ur székére appellaltattak és ot szakadott vége és sem tavernicorum regalium magister eleiben, sem más helekre nem appellaltattak.“

4. „Emlitiké azt, hogy szegény Urtul, tartoztanak bizonyos számu borokat el venni az város koresmaira.“

5. „Tudgyáké azt, hogy mikor szegény örögh ur taborba ment, tarszekeret és gyalogokat praestaltanak késmárkiak, hasonlóképpen országgyűlésire is tarszekerrel és kültssiggel tartoztanak.“

6. „Emlitiké azt, hogy az malombéli lovakat, az szegény ur ideiben az várbeli szüksigre is tartoztanak szolgálni.“

7. „Tudgyáké azt hogy az szegény ur ideiben, mindenüt az határban, szabadosan éltek fával, az vár szüksigre és hogy az réteken az ur lovai és katonáké öiveltek.“

8. „Tudgyáké, hogy az mészárosok az hust és egyéb mesteremberek is magok marháit olczobban atták a várban.“

Ezen felvetett kérdésekből a bizottság a tanuk vallomása alapján igyekszik a bonyolódott jogviszonyt, mely e család és Késmárk között az utóbbi években fennállott, megállapítani. Kiter-

¹⁾ Késmárk sz. kir. város titkos levéltárában fasc. VI. ad num. 47.

jeszkedik a vizsgálat még három erőszakoskodási esetre, amely a polgárság és Thököly emberei között újabban felmerült.¹⁾

E vallomások azonban kivétel nélkül a Thököly család javára ütöttek ki, úgy hogy világossá válik előttünk, hogy a Thököly család hatalmaskodásának volt némi törvényes alapja és hogy erőszakoskodásai nagyrészt onnét erednek, hogy, miután a késmárkiak jogos követelményeit teljesíteni nem akarták, erővel, sőt sokszor fegyverrel kellett jogait érvényesítenie.

A surlódást és ellentéteket, ha azok már ennyire elmérgesedtek, kiegyenlíteni, elsimítani felette nehéz, sőt sokszor lehetetlen. Egyik fél sem tartotta magát a törvények szabta korlátokhoz; mindegyikben felébredt az önzés politikája, amely mindent mást ismer, csak igazságot nem. Elfogultság és rosszakarat uralja nemcsak Thököly István, hanem a késmárkiak egész gondolkodásmódját is. Ártani akarnak egymásnak; Késmárk megtagadja régi elvállalt kötelezettségeinek teljesítését, kérvényekkel, feliratokkal úgyszólván ostromolja a kamarát, kancelláriát és királyt, kigyót békát kiált Thökölyre, aki viszont az akkori idők szellemének megfelelően fegyveresen akarja megtorolni a városi polgárság makacságát és ilyen fegyveres igazságszolgáltatás mellett természetes, hogy sokszor túllőttek a célon. A késmárkiak gyűjtögetik az erőszakoskodás adatait és ismét gróf Draskovits János nádorhoz fordulnak egy újabb vizsgáló-bizottság kiküldéséért.²⁾ Kérésük sikerrel jár, amennyiben 1648 április elején gróf Pálffy Pál országbíró megbízást ad a szepesi káptalannak az ügy megvizsgálására és a tanúk kihallgatására. Zavor Izsák királyi megbízott és Bartholomeus Kolozs kanonok április 5.- és 7.-én tartják meg a vizsgálatot, amelyen 20 tanut hallgatnak ki.³⁾

Már megelőzőleg 1648. április 3-án a céhtestületek is összeültek és megállapították, hogy Thököly István eddig már mennyivel károsította meg őket. E kimutatás szerint a mészárosok céhtestületének kára 12000 frtra, a cipészeké 1300 frtra, a kovácsoké 1200 frtra, a szabóké 140 frtra, a szücsöké 44 frt. 99 denarra, a fazekasoké 137 frtra és a vásznosoké 135 frtra rüg, tehát összesen

¹⁾ U. o.

²⁾ Késmárk szab. kir. város titkos levéltárában fasc. XXXI. num. 17 és lásd még num. 14.

³⁾ Késmárk sz. kir. város titkos levéltárában fasc. VI. num. 51 és XXXI. num. 16.

15032 frt. 99 denárra becsülték a mesteremberek szenvedett kárukat.¹⁾

Az 1648. április 5. és 7-iki vallomásoknál a tanuk tizenhárom felvetett kérdésre feleltek.²⁾ E vallomásfelvételnél tekintettel vannak egyfelől arra, hogy tisztázzák a Thököly család és Késmárk között fennálló jogi viszonyt, másfelől figyelembe veszik a jogtalankodások egyes konkrét eseteit is.

Kérdik 1., hogy mi módon jutottak a kapukulcsok a Thököly család birtokába? A tanuk nagyobb része nem emlékszik erre, de tudják, hogy régebben a város kezében voltak.

2. Felvetik a bormérés jogát, amire a tanuk kijelentik, hogy a város magas és szinte elviselhetetlen árakat³⁾ volt kénytelen Thököly boraiért fizetni.

3. Iparosok kényszerítettek-e súlyos és egészen szokatlan munkálatokra a nélkül, hogy fizetést kaptak volna, volt-e részük verés- és elzáratásban? A tanuk igazolják, hogy egyesek fél bért kaptak, mások semmit, egyesek meg verést és börtönt.

4. Történt-e Thököly emberei részéről gyujtogatás a városban? Ezt nem állítják egész határozottan a tanuk, de valószínűnek tartják.

5. Thököly emberei rontottak-e iparosok házaiba, megsarcoltak-e, megsebesítettek-e valakit közülök? igaz-e, hogy egyiknek eltörték a kezét, a másikat pedig úgy ütötték, verték, hogy három nap múlva meghalt? Erre a pontra Beller Tamás 81 éves aggastyán ad felvilágosítást. E szerint egy mészároost, aki nem adta olyan árban a húst, amilyenben Thököly apródja követelte, ez úgy főbe ütött, hogy három nap múlva kiadta lelkét. Ugyanezt erősíti Mauks János tanu vallomása.

6. Megtagadta-e Thököly István az igazságszolgáltatást a várossal szemben akkor, mikor katonái ott több izben jogtalanságot, fosztogatást, lopást és ehhez hasonló erőszakoskodásokat követtek el? A tanuk megerősítik a vádat, hogy a késmárkiak, ha panaszt emeltek Thököly emberei ellen, vagy egyszerűen elküldettek anélkül, hogy Thököly elé kerülhettek volna, vagy gyalázatos megjegyzések kíséretében űzettek ki a várból.

7. Igaz-e, hogy a város követéit, kik a királyhoz voltak menendők, a város panaszainak előterjesztésére, az országoton Thököly

¹⁾ Késmárk sz. kir. város titkos levéltárában fasc. XXXI. num. 13.

²⁾ Késmárk sz. kir. város titkos levéltárában fasc. VI. num. 51 és fasc. XXXI. num. 16.

³⁾ . . . magno et intollerabili precio . . . (u. o.).

emberei elfogták és majdnem félévig börtönben tartották? A tanuk kijelentik, hogy mind Thököly Sebestyén, mind István több ízben cselekedték ezt, legutóbb 1647-ben, midőn az egyik követ oly kegyetlen bánásmódban részesült a börtönben, hogy rövid időn belül meghalt.

8. Igaz-e, hogy Thököly István Czernely Györgyöt, késmárki polgárt a várba hurcoltatta, kegyetlenül megbotoztatta, mivel akkor, mikor lopáson tetten érte Thököly egyik szolgáját, védekezés közben azt megsebesítette? A tanuk megerősítik ezt a vádat is, sőt felemlítik, hogy nevezett késmárki polgár csak 40 frt. váltságdíj lefizetése mellett nyerte vissza szabadságát.

9. Bebizonyítható-e, hogy Thököly emberei feltörték a késmárki polgárok pajtáit és onnét gabonát loptak és ha ők emiatt panaszt emeltek is, soha sem nyertek igazságot? A tanuk igazolják ezt a vádat is, hangsúlyozzák egyuttal, hogy Thököly a mezőn levő gabonában és a rétekben is sok kárt tett a polgárságnak.

10. Fennáll-e az a tény, hogy számos borkereskedő otthagya Késmárkot, mivel Thököly megtiltotta a polgároknak, hogy náluk bort vegyenek? A tanuk megemlítik, hogy a boreladásnál a Thököly család tagjaival állandó viszály volt, de neveket nem sorolnak fel, kik emiatt elköltözködtek volna a városból.

11. Igazolható-e, hogy Thököly katonáit a városba vezette és hogy azok fegyveresen a városban strázsálva az ágyukat a város felső részére fordították volna és a nagy ijedelem alatt csűrőkben, malmokban és számos lakóházban raboltak és ellenségeskedtek? A tanuk ezt a vádpontot is igazolják. Így 1647-ben küldte a várúr a katonákat a város fosztogatására; sok ház elpusztult és a lakószobákban lovakat helyeztek el, a butort elrabolták, elvitték; néhány polgárt meztelenre vetköztettek és szégyenszemre az utcára kergettek.

12. Igaz-e, hogy a halászati jogot is elvette Thököly a késmárkiaktól? A tanuk kijelentik, hogy Thököly bitorolja a halászati jogot nemcsak a Fehérpatakban, hanem az összes folyókban.¹⁾

13. Való-e az, hogy Thököly a városi erdőkből fát szállított magának? A tanuk ezt az állítást is megerősítik, hiszen néhány héttel azelőtt nyujtottak csak be egy protestációt a szepesi káptalannál, amelyben bevádolják Thököly Istvánt, hogy a „Hosszu erdő”-ben nem veszi figyelembe a határjeleket.²⁾

¹⁾ Késmárk sz. kir. város titkos levéltárában lásd még a halászati jog bitorlására fasc. VI. num. 49. és fasc. VI. num. 66.

²⁾ Késmárk sz. kir. város titkos levéltárában fasc. VI. num. 49.

A káptalan eljárta a késmárkiak ügyében, amennyiben királyi megbízott által Thököly István intést és figyelmeztetést kap a „Hosszu erdő“-ben elkövetett erőszakoskodásai miatt.¹⁾

Miután a tanuk kihallgatása megtörtént, híre terjedt annak, hogy Thököly István 300 katonát rendelt Árvaváraljából Késmárkra. A késmárkiak lelket ismét félelem és rettegés szállotta meg. Rögtön hozzáfogtak a védekezéshez és sáncokat emeltek a várutcában, utcában és ópiacra. Thököly István látván ezeket a hadimunkálatokat, sérelmesnek tekintette őket magára nézve s azért a szepesi káptalan közvetítésével felvilágosítást követelt a késmárkiaktól. A késmárkiak kijelentették, hogy az árvai zsoldosok esetleges támadásai ellen védelemre készülnek, különben nincsenek háborus szándékaik. Thököly István nem elégedett meg e felvilágosítással, hanem augusztus 25.-ére uriszek elé idézte a város összes lakóit, férfiakat, asszonyokat, gyermekeket egyaránt. Nagy bajtól tartottak valamennyien és úgy látszik a nádor is attól félt, hogy Thököly István felindulásában nem találja majd meg az ügy elintézésére a helyes utat, mert megbízta a szepesi káptalant a vizsály rendezésével.²⁾ A város meg a koronaügyészhez fordult és hogy mennyire veszedelmes volt a helyzet, mutatja az is, hogy Alvinczy Péter koronaügyész, helyettesével, Zatureczky Szaniszlóval személyesen sietett Késmárkra. Alvinczy Péternek Késmárkra való megjelenése üdvösnek mondható, amennyiben az ügyek beható és részletes megvizsgálásáig nem engedi a várost megidéztetni, Thököly István haragját is lecsendesíti és emberségesebb bánásmódra kéri, ami az készségesen meg is ígér. A várost „regium peculium“-nak jelentette ki, amit a város birtokában levő oklevelek kivonatával indokolt.³⁾ A vizsály végleges rendezésére az 1649-iki országgyűlést tartotta hivatottnak, amelyre mármmost a város nagy reményekkel küldötte el követeit.

DR. BRUCKNER GYŐZŐ.

¹⁾ Késmárk sz. kir. város titkos levéltárában fasc. VI. num. 50.

²⁾ Késmárk sz. kir. város levéltárában fasc. II.

³⁾ U. o.

Szepességi tanulók a krakkói egyetemen (1400—1550.)

Ha Krakkó főteréről — a Rynekről — betérünk a Szent Anna utcába, egy ódon komor épületet pillantunk meg. Külseje mit se mutat, aki azonban tudja mi ez épület, az belép a kapun s a következő pillanatban a csodálattól eltelve áll meg a gyönyörű csúcs-ives udvarban. Középiütt emelkedik Kopernikus Miklósnak, a krakkói egyetem legkiválóbb tanítványának repkénnyel befuttatott szobra; a háttérrel nemes arányu, pompás díszítésű oszlopcsarnok, gazdag ajtó és ablakbélletek képezik.

E csendes épület jelenleg az egyetemi könyvtár, egykor pedig a tudományos világ Mekkája a híres krakkói egyetem volt. 1364-ben alapította Nagy Kázmér. 1400-ban pedig II. Ulászló gazdag adománnyal látta el s ekkor indul virágzásnak e főiskola. Fénykora a XV-ik évszáz. Ekkor keresik fel nagyszámban a tudományszomjas ifjak e studium generalet, hogy a „septem artes liberales“ (hét szabad művészet) tudományát magukba szívják. Bezzeg más élet volt akkor itt; a mostan csendes termek akkor viszhangzottak a hallgatók élénkségétől. Európa minden részéből sereglettek ide az ifjak ismeretszerzés céljából. Nemesak a szomszédos ország fiaival találkozunk itt, de Svájcból, Olaszországból, Belgiumból, Hollandiából, Dániából, Svédországból, Angliából, sőt még Spanyolországból is felkeresték. A hallgatók majdnem fele külföldi volt. 1433—1510 között 44 %-ot tett ki az idegenek száma, kik közül a legerősebben a magyarok voltak képviselve; nem kevesebb mint 2876 magyar ifju kereste fel a krakkói alma matert, e 77 év alatt, ami közel tizenhét százalékát teszi az összes hallgatóságnak.

A krakkói egyetem nagy híre s a magyarnak a lengyel iránt érzett rokonszenve vonzotta annyi hazánkfíat ide. Legfőképp a tősgyökeres magyar vidékek szülöttei keresték fel a krakkói egyetemet, melynek anyakönyveiben a Csáky, Bánffy, Homonnai, Korlátközi,

Nádasdy, Széchy családok neveivel találkozunk. Ott végezte tanulmányait Telegdy Miklós pécsi püspök, Erdősi Szilveszter János, Dévay, Gálszéchy és Székely István. A magyar tanulók nagy számánál fogva a krakkói egyetem humanista irányának nagy befolyása volt a magyar humanizmusra.

A középkori tanulók nagyrészt *burzákban*-internatusokban laktak. A magyarok nagy száma Krakkóban szükségessé tette, hogy burzát állítsanak számukra, mely a Bracka-utcában állott fenn. Lakóinak neveit ismerjük abból a lajstromból, melyet a krakkói egyetemi könyvtár egyik pergamentje őriz. A felvidéki városok német ifjai leginkább a német egyetemeket keresték fel, de azért akartak szép számmal olyanok is, akik Krakkót választották tanulmányaik helyévé. A szepeesség intelligens, szorgalmas német polgársága is sűrűn küldte fiait a lengyel fővárosba. Hisz Krakkó közelebb feküdt, mint akár Pécs, Buda, Pozsony vagy Bécs. Tekintetbe kell még venni azt is, hogy az előbbi egyetemek sok viszontagságnak voltak kitéve, minek következtében hosszabb-rövidebb ideig szüneteltek.

A krakkói egyetem hallgatóinak névsora megjelent az *Album Studiosorum Universitatis Cracoviensis* c. műben, melyet 1887-ben adtak ki Krakkóban.

Ebből állítottuk össze a szepeességi tanulók névsorát, kik az egyetem fénykorában ott jártak. A nevek sokszor hibásan vannak írva, mert az adatok lengyel bejegyzője csak hallás után írta be a különböző nemzetiségű tanulók neveit a jegyzékbe. A tanulók illetőségét sem lehet sok esetben megállapítani, mert a helységnev vagy el van ferditve, vagy oly nevű, mely több helyen fordul elő s nem lehet megállapítani, hogy melyiket érti, pl. Nova Civitast, Novavillat említ Magyarországon (több egyházmegyében), Lengyelországban s Németországban is. Ezekből egyáltalán nem lehet megállapítani, hogy egyik vagy másik nem-e Iglót jelent, s ép azért nem is vettük fel. Egyes városok nevei a legkülönbözőbb alakban fordulnak elő; legjellemzőbb példa erre Lőcse neve. A XVI-ik évszázban már megemlítik az egyházmegyét is, a hova az illető város vagy falu tartozik, ami a meghatározást illetőleg nagy könnyítést jelent, bár itt is előfordulnak tévedések (pl. Lőcsét néhány esetben az egri egyházmegyéhez sorozza). Ahol kétes a helységnev, kérdőjel mutatja. Nagy kár, hogy nem adja a tanuló vezetéknévét, hanem csak atyjának keresztnévét. Pedig mily becses lenne ez egyes családokra nézve! A történeti hűség kedvéért teljesen változatlanul adjuk az *Album Studiosorum* adataiból a szepeesi tanulók névsorát.

1401.
Nicolaus Johannis de Kesmarg.
1402.
Sigismundus de Cyps.
1403.
Gregorius de Palmarsdorff (Pál-
mafalva).
1404.
Anthonius de Bela.
Sthephanus Valentini de Cor-
pavia plebanus de Scepus.
1406.
Johannes Walpusch de Kes-
markt.
Michael Theodrici de Antiqua
villa (Szepesófalu?).
Georgius Johannis de Lublovia.
1407.
Petrus Czyns de Neudorf (Igló).
1408.
Frater Ladislaus Ladislai de
Czyns.
1413.
Anthonius de Cyps.
- 1414—1415.
Jacobus de Podolyno.
1416.
Philippus Woslai de Mnyszek
(Poprédremete?).
1417.
Jeorgius Nicolai Schremschin de
Cyps.
1418.
Seruacius Petri de Czyns.
Jadocus de Loyczovia (Lőcse).
Seruacius Petri de Villa Durandi.
1419.
Nicolaus Jacobi de Czyns.
Simon de Czips.
Nicolaus Cuprifabri de Cyps.
Michael de Cyps.
Gabriel de Cyps.
1420.
Dionisius Ladislai de Kaczwinkil
(Szentmindszent).
Jacobus Andree de Bela.
1421.
Egidius Nicolai de Foro caseo-
rum (Késmárk).
1423.
Franciscus de Cyps.
1424.
Johannes filius Nicolai de Lew-
czovia.
Petrus Cristanni Popchen de
Leutsch.
1425.
Franciscus Steynmetz de Lew-
czovia.
1427.
Georgius Martini de Cyps.
1428.
Johannes Nicolai Weyssir de
Lewczovia.
Martinus Nicolai de Leuczovia.
1429.
Caspar Cristanni de Lewczovia.
Nicolaus Hyndinbrandi de Wal-
lyndorf (Szepesolaszi).
1430.
Martinus Hinczonis de Lau-
czovija (Lőcse).
Petrus de Lauczovia.
Nicolaus Petri de Wagantrusszel
Sacristianus ecclesie Sancte
Marie (Merény).
1434.
Thomas Jacobi Golczmath de
Lanczovia (Lőcse).
1435.
Georgius Petri de Suburbio castri
Scepusiensis (Szepesváralja).
1436.
Martinus Engelman de Lan-
czovia (Lőcse).
Johannes Petri de Suburbio castri
Sepuziensis (Szepesváralja).

Johannes Caspari de Kezmarg.
Nicolaus Petri de Levczouia.

1437.

Zyndramus Cristanni de Kezmark.

Anthוניus Georgy de Kezmarg.
Blasius Anthony de Philca.
(Felka).

Johannes Helie de Villa palmarum (Pálmafalva).

1438.

Johannes de Podolyno canonicus de Monte sancti Martini de Czepusio (Szepeshely).

1441.

Georgius Nicolai de Kezmark.

1444.

Bartholomeus Freuben de Leuczouia.

1445.

Martinus Petermeyer de Leubicz
Servacius Johannis de Leuczouia.

1447.

Martinus Benedicti de Lamczowya (Lőcse).

Stephanus Petri de Leyczouia.

Anthוניus Nicolai de villa Mathei (Mateóc).

1449.

Johannes Petirrichter de Villa Durandi.

Johannes Jacobi de Levczouia.
Cristannus Cristanni Platnar de Gelnicia (Gőlnicbánya).

Michael Engelbrecht de Lewbecz (Leibicz).

Johannes Glowacz de Leuczouia.
Valentinus Jacobi de Leybycz.

1450.

Simon filius Nicolai de Lyece (Lőcse?).

Mathias Menardy de Karzemarg (Késmárk).

Thomas Petri de Leuthczouia.

1451.

Gregorius Johannis de Lyeuczouia.

Martinus Johannis de Honczdorph (Hunfalva).

Thomas Johannis de Honczdorf
Petrus Laurencii de Lyeuczouia.

Quirinus Leopoldi de Alceueia (Lőcse).

Johannes Georgy de Reythnikel de Levczouia.

Simon Mathie de Kezmarg.

Georgius Ladislai de Laybicz.

1452.

Johannes Petri Messyngsloer de Lewtheza.

Ambrosius Pauli carnificis de Valendorf (Szepesolaszi).

Benedictus Nicolai Telpus de Leuczouia.

Laurencius Nicolai de Moelenbach (Malompatak?).

1453.

Valentinus Groszhannus de Keszmark.

Casper Senaldi de Leutscha (Baccalarius in artibus Viennensis).

Benedictus Johannis Clegil de Kyesmerg (Késmárk).

Johannes Petrischolcz de Elczouia (Lőcse).

Tomas Vladislai de Pharcalfalva (Farkasfalva).

1454.

Michael Bartholomei de Keszmark.

Jacobus Laurencii de Leuczouia.

Georgius Sigismundi de Valendorff (Szepesolaszi).

Anthוניus Johannis de villa Cunczindorff (Kiskuncfalva).

Jacobus Laurencii de Leuthschow.

Andreas Anthony de Leubycz.

Mathias Jacobi Thranczar de
Leopezowia (Lócse).
Casper Platonis de Leuczowia.
Johannes Andree Teschen de
Wallendorf.

1455.

Mathias Nicolai Swynczer de
Kyessmark.
Petrus Lodwidzy de Lyepezowia.
Nicolaus Georgy Gremczer de
Lewtschouia.

1456.

Johannes Mathie de Kyesmarg.
Georgius Cleig de Levczouia.
Johannes Johannis cerdonis de
Lewczouia.
Johannes Johannis Gerliczar de
Levczowia.
Mathias Michaelis de Kacz-
winkyl de Key smarck.

1457.

Petrus Jacobi Newdorfer de Gyl-
nincia. (Gölnicbánya?)
Johannes Cleynding de Leybicia.
Georgius Ladislai de Schepusch
(Szepes.)
Georgius Sernacy de Lumnycz
(Lomnic).
Philippus Fryberger de Lev-
thschowia.

1458.

Martinus Jacobi de Podolino.
Johannes Nicolai Belen de Lev-
czouia.
Benedictus Pauli de Monte Sancti
Georgy (Szepesszombat).
Cristophorus Pecz Mesinkfloer
de Levczowia.
Jacobus Nicolai de Levezo
(Lócse).
Johannes Kunesch de Newdorff.
(Igló?)

1459.

Petrus Petri Gruneberg de
Lewthschovia.

Johannes Petri Polner de Kesz-
mark.
Johannes Ymmelman de Czepus.

1461.

Andreas Johannis pellificis de
Cascoforo (Késmárk).
Jacobus Petri de Kyeszwark.
Valentinus Pauli Helende de
Kesmark.
Nicolaus Filius Johannis Ken-
lich de Lewtschouia.

1462.

Mathias Nicolai de Philka
(Felka).
Benedictus Cleuthomis de Lew-
bicz.
Sebastianus Luce de Mynth-
szenth. (Szepesmindszent?)

1463.

Matheus Casparis de Kyerch-
dorff (Szepesvárálja).

1464.

Nicolaus Casparis fabri de Pud-
lino (Podolin).
Petrus Casper de Noua Villa
dioc. Cepusziensis (Igló).
Gregorius Henys de Dewczen-
dorf (Poprád).

1465.

Benedictus Nicolai de Lublav.
Jacobus Thome Frank de Lau-
czouia.
Jacobus Niklinmerten de Kyes-
merk.
Martinus Martini Bluemichen
de Wogendrussel (Merény.)
Johannes Pauli Gerardi de Sub-
urbio castri Scepusiensis (Sze-
pesvárálja.)
Laurencius Jacobi Lotczman
de Lewtschaw.

1466.

Emericus Thome Swarcz de
Kezmargt.

1467.
 Nicolaus de Kezimburg (Kés-
 márk).
 de Kyesmarg.
 Johannes Francisci de Levczowa.
 Caspar Stephani de Levczowia.
 Emericus Thome de Bela.
 Blasius Nicolai de Valendorf.
 Petrus Mathei de Podolino.
 Valentinus Georgy Melder de
 Levczowia.

1468.
 Georgius Conradi de Levczouia
 dioc. Strigoniensis.
 Cristoforus Jacobi de Levczovia.
 Jacobus Thome de Levczovia.
 Adrianus Georgy de terra Scepus.
 de Lanczouia (Lőcse).
 Jacobus Clementis de Lanczouia.

1469.
 Martinus Johannis de Waralya
 (Szepes-Váralja).
 Valentinus Johannis de Liblav
 (Lubló).
 Valentinus de monte sancti
 Georgy filius Nicolai (Szepes-
 szombat).

1470.
 Gregorius Martini de Lewczouia.
 Ambrosius Valentini de Podo-
 lynecz (Podolin).
 Lucas Georgy de Levbicz.

1471.
 Johannes Nicolai de Lowczew
 (Lőcse?).
 Jacobus Simonis Griffe de Lev-
 bicz.
 Benedictus Sigismundi de Lev-
 bicz.
 Georgius Michaelis de Walen-
 dorf.
 Thomas Nicolai de Villa Mi-
 chaelis (Strázsa?).
 Gregorius Georgy de Dayczer-
 doff (Poprád?).
 Symon Georgy de Philka (Felka).

1472.
 Bartholomeus Sworcz de Bela.

1473.
 Stanislaus Jacobi de Kesmerk.
 Matheus Johannis Gocz de Leu-
 byczia (Leibic?).
 Matheus Valentini de Cesmerk.
 Bernardinus Gregory de Kyes-
 marg.

1474.
 Stephanus Symonis de Abraham-
 falwa.
 Stanislaus Laurency de Podolino.

1475.
 Gregorius Adriani de Kesz-
 margkt.
 Matheus Thome de Fylka.
 Symon Georgy de Leybicz.
 Gregorius Nikolai de Bela.

1476,
 Martinus Jordanus de Leubicz.

1478.
 Nicolaus Martini de Caseoforo.
 Stephanus Jacobi de Caseoforo.
 Urbanus Laurency de Kyesmarg.
 Emericus Seruacy de Scepus.
 Paulus Anthony de Bela.
 Sigismundus Martini de Law-
 czouia.

1479.
 Sebastianus Anthony de Lewt-
 czouia.
 Matheus Anthony Glatz de
 Kesz margk.

1480.
 Leonardus Danielis de Kyrch-
 dorff. (Szepes-Váralja).
 Simon Johannis de Elczouia
 dioc. Strigoniensis. (Lőcse).
 Johannes Petri Kromer de Noua-
 civitate Hungariae (Igló?).

1481.
 Nicolaus Georgy de Leuczowia
 Baccalarius Viennensis.

Georgius Georgy de Leuczowia.
Leonardus Jacobi de Almarzs
de terra Scepus (Almás).

1482.

Jacobus Luce de Lewczowia.
Benedictus Nicolai de Gergew
(Görgő).

1483.

Thomas Pauli de Chetherthechel
(Csütörtökhely).
Laurentius Jeronimi de Lau-
czouia.
Melchier Jacobi de Kyeszmar
(Késmárk).
Mathias Pauli de Alczowia
(Lőcse).
Johannes Odolrici de Drazen-
dorff (Daróc?).
Sebastianus Nicolai de Iglo.
Martinus Benedicti de Czypsz.

1484.

Jheronimus Blasy de Helczo-
wia (Lőcse).
Alexius Simonis de Levczovia.
Ambrosius Laurency de Varalia
(Szepesváralja?).
Martinus Valentini de Varalia.
Caspar Mathie de Varalia.
Ambrosius Petri de Varalia.
Erasmus Anthony de Millen-
bach (Malompatak?).

1485.

Martinus Anthony de Kezmerk.
Valentinus Romani de Laybycz.

1486.

Johannes Johannis de Bela.
Caspar Martini de Gyelnycz
(Gölnicbánya).
Sebastianus Laurency de Lay-
czovia.
Johannes Pauli de Elschovia
(Lőcse).
Clemens Cristanni de Valendorff.
Jacobus Melchiarri de Valendorff.
Ermolaus Bartholomei de Kyesz-
mark.

Bartholomeus Andree deVaralia.
Marcus Jacobi de Slakendorf
(Nagyszalók).
Georgius Petri de Laczowia
(Lőcse).

1487.

Allexius Leonardi de Dewtzen-
dorf (Poprád).
Michael Pauli de Noua villa
Strigoniensis dioc. (Igló?).
Stephanus Mathie de noua villa
eiusdem dioc. (Igló?).
Cristiannus Johannis de Noua
villa Strigoniensis dioc.
(Igló?).
Bartholomeus Laurency de monte
sancti Georgy.
Johannes Johannis de Nissa
Kunczendorff (Kiskuncfalva?).
Caspar Martini Thurszo de
Lewtczovia.
Gregorius de Villa teutonica ex
terra Scepusiensis (Poprád).
Cristannus Mathei de Myllem-
bach (Malompatak?).

1488.

Vlricus Georgy de Terra Sce-
pus.
Bartholomeus Pancracy de
Kyeszmark.
Georgius Petri de Caseoforo
(Késmárk).
Johannes Petri de Cepus.
Georgius Stephani de villa
Abraham (Ábrahámipikfalva).

1489.

Stephanus Stephani de Elczo-
wya (Lőcse).
Gregorius Bartholomei de Gyl-
nycia (Gölnicbánya).
Johannes Casparis de Bela.

1490.

Martinus Stephani de Daczen-
dorff (Poprád?).
Conradus Nicolai de Lethsze
(Lőcse?).

Gregorius Ladislai de Glynycza
(Gölnicbánya).

Clemens Jacobi de Kyesmarg.
Sebastianus Cristanni de Valen-
dorff.

Hermolaus Thome de Monte
sancti Georgy dioc. Strigoniensis.

1492.

Paulus Gregory Gebel de Leuc-
zouia dioc. Strigoniensis.

1493.

Michael Jacobi de Kesmark
dioc. Igorati (?).

Antonius Benedicti de Podo-
lino dioc. Vngaricalis.

Johannes Petri de Podolino
dioc. Strigoniensis.

Jeronimus Andree de Monte
Georgy dioc. Strigoniensis.

Johannes Gregory de Sigea de
terra Scepus dioc. Strigoni-
ensis.

1494.

Cristannus Johannis de Leuc-
zouia.

Johannes Martini de Terra
Scepus.

Andreas Gregory de Mylem-
bach (Malompatak?).

1495.

Andreas Petri de Leuczouia.

Johannes Alberti de Leuczouia.

Johannes Benedicti de Podo-
lino.

1498.

Johannes Georgy de Lewczouia
Strigoniensis.

Vrbanus Anthony de Hunes-
dorff (Hunfalya).

Caspar Melchiaris de Lewczouia.

Thomas Valentini de Lewczouia.

Gregorius Mathei de Caseoforo.

Caspar Martini de Lewczouia.

1499.

Matheus Clementis de Suburbio
Scepus Strigoniensis.

Gallus Andree de Layczovia
Strigoniensis.

Andreas Martini de Marcuscho-
wice (Márkusfalva?).

Laurencius Jodoci de Wogen-
dressel Strigoniensis (Me-
rény).

Augustinus Johannis de Mile-
bach (Malompatak?).

Franciscus Mathei de Millen-
bach (Malompatak).

Wlricus Conradi de Wohendresz
(Merény?).

Jacobus Egidy de Caseoforo.

1500.

Petrus Martini de Molembach
(Malompatak?).

Cristannus Thome de Molem-
bach.

Achacius Benedicti de Laybicie
(Leibic?).

Jacobus Johannis de Walendorff
Gregorius Thome de Bela.

1501.

Blasius Simonis de villa Thev-
thonicali (Poprád).

Georgius Johannis de Byela
(Szepesbéla?).

Simon Thome de Monte Georgy
(Szepesszombat?).

Johannes Valentini de Monte
Georgi (Szepesszombat?).

Johannes Georgy de Leucz-
chewya (Lőcse).

Caspar Andree de Monte sancti
Georgy Scepusiensis.

Johannes Laurency de Levczou-
via Strigoniensis dioc.

1502.

Valentinus Martini de Kasioforo.

Clemens Clementis de Kasiforo.

Johannes Clementis de Kesz-
mark.

Nicolaus eins dem de Kezmark.

Emericus Thome de Keszmark.

Johannes Johannis de Lauczou-
wia.

Matheus Mathei de Laybyczya
(Leibic).

Johannes Jacobi de Caseoforo.
1503.

Jacobus Bartholomei de Lay-
byczya.

Cristannus Johannis de Gelniczya
(Gölnicbánya).

Paulus Andree de Alczovia
(Lőcse).

1504.

Johannes Georgy de Levczouia.
Hieronimus Clementis de Lev-
czouia.

Hieronimus Gasparis de Lev-
czouia.

Petrus Benedicti de Elchouia
(Lőcse).

Johannes Jacobi de Caseoforo.

Georgius Johannis de Levczouia.

Jacobus Anthony de Keszmark.

Johannes Dominici de Elczovia
(Lőcse).

1505.

Antonius Michaelis de Villa
Mathei (Mateóc).

Vrbanus Quirini de Laybicia.

Gregorius Nicolai de Varalia
dioc. Strigoniensis.

1506.

Johannes Pauli de Levczouia.

Caspar Andree de Caseo foro.

Benedictus Francisci de Caseo
foro.

Casper Seruacy de Leuczowia.

Amandus Caspari de Leuczowia.

Cristophorus Jodoci de Leczouia.

1507.

Johannes N. de Elczovia.

Petrus Thyzak de Elczovia.

Stephanus Leonardi de Schmoel-
nicia (Szomolnok).

Baltazar Galli de Kemarek
(Késmárk).

Petrus Gregory de Kesmerk
dioc. Strigoniensis.

1508.

Benedictus Petri de Leuczouia.

Petrus de Lyeszemark (Kés-
márk?).

Valentinus Martini de Gylnicia.
1509.

Thomas Benedicti de Monte
sancti Georgy.

Antonius Demetry de Alczovia.

Antonius Gregory de Szmel-
nicia (Szomolnok?).

Sebastianus Fabiani de Lev-
czovia.

Georgius Caspar de Concendorf
(Kiskuncfalva?).

Andreas Anthony de Vogyn-
dresyl (Merény).

Valentinus Anthony de Podoline.
1510.

Martinus Georgy de Levczouia.

Franciscus Gregory de Caseoforo.

Michael Petri de Caseoforo.

Antonius Johannis de Monte-
georgy (Szepesszombat?).

Sebastianus Herardi Zaur de
Schmelnycz (Szomolnok).

Andreas Johannis de Lomnycz.

1512.

Georgius Emerici de Nova Civi-
tatedioc. Strigoniensis (Igló?).

1513.

Sebastianus Georgy Henkiel de
Lewocza dioc. Agriensis Bac-
calarius Vienensis (Lőcse).

Cristophorus Johannis Thonel
de Schmelnicia dioc. Strigo-
niensis (Szomolnok).

Alexander Vrbani de Lewczovia
dioc. Strigoniensis.

Valentinus Valentini de Fylka
dioc. Scepusiensis.

Johannes Thome de Lewczovia
dioc. Strigoniensis.

1514.

Caspar Clementis de Suburbio
dioc. Strigoniensis (Szepes-
váralfa?).

Achacius Petri de Lauconia
dioc. Strigoniensis.

Georgius Pauli de Lenczoniam
dioc. Strigoniensis.

1515.

Simon Johannis de Mylembach
dioc. Strigoniensis (Malom-
patak?).

1516.

Valentinus Benedicti de monte
s. Georgy dioc. Strigoniensis.

Stephanus Hemerici de Bela
dioc. Strigoniensis.

Thomas Johannis Karl de Smel-
nicia dioc. Strigoniensis (Szo-
molnok).

1517.

Johannes Johannis de Lew-
czonia dioc. Strigoniensis.

Johannes Melchior de Levczo-
via dioc. Strigoniensis.

Johannes Petri de Levczovia
dioc. Strigoniensis.

Andreas Leonardi de Kesmark
dioc. Strigoniensis.

Balthasar Herardi Zawycz de
Smolicia dioc. Strigoniensis.

Georgius Theophori Leydyscht
de Levczoniam dioc. Strigoni-
ensis.

Matheus Bernardi de Levczonia
dioc. Strigoniensis.

Ladislaus Emerici de Nova villa
dioc. Strigoniensis (Igló?).

Johannes Vincency de Caseoforo
dioc. Strigoniensis.

Balthazar Melchior de Lev-
czonia dioc. Agriensis.

1518.

Michael Pauli de Levczonia
dioc. Agriensis.

Georgius Thomé de Levczonia
dioc. Strigoniensis.

Laurencius Jacobi de Monte
Georgy dioc. Strigoniensis
(Szepeesszombat).

1519.

Johannes Johannis de Kesmark
dioc. Strigoniensis.

Simon Georgy de Kesmark dioc.
Strigoniensis.

Michael Petri de Smelnicia
(Szomolnok) dioc. Strigoni-
ensis.

1520.

Johannes Petri de Laczovia
dioc. Strigoniensis.

1521.

Valentinus Quirini de Laczovia
dioc. Strigoniensis.

1522.

Calixtus Leonardi de Smolnicia.
Leonardus Johannis de Szmel-
nycia dioc. Strigoniensis.

Ladislaus Melchior de Levczo-
via dioc. Strigoniensis.

1523.

Franciscus Melchioris de Lev-
schovia dioc. Strigoniensis.

Nicolaus Jacobi de Lauconiam
dioc. Agriensis.

1529.

Ladislaus Quirini de Sepusio
dioc. eiusdem.

Stephanus Ladislai de Varadi-
ensi dioc. Scepusiensis (Sze-
pešvárallya?)

1536.

Mathias Pauli de Levczovia
dioc. Agriensis.

Johannes Bernardi de Levczovia
dioc. Agriensis.

Conradus Conradi de Levczovia
dioc. Agriensis.

1541.

Baltasar Andree Caseoforensis
dioc. Strigoniensis.

Richardus Petri de Varalia
dioc. Strigoniensis.

Laurencius Casparis de Varalia
dioc. Strigoniensis.

Bernardus Christopheri de Va-
ralia dioc. Strigoniensis.

Thomas Luce de Leuczouia
dioc. Grano.

Johannes Johannis de monte
S. Georgy dioc. Strigoniensis.

Thomas Fulgency de Bela dioc.
Strigoniensis.

1542.

Laurencius Georgy de Bela dioc.
Strigoniensis.

Stephanus Johannis de Leu-
cuvia dioc. Strigoniensis.

Ime 150 év alatt közel 400 szepességi tanuló kereste fel Keleteurópa leghíresebb egyetemét. A XV. évszáz első éveiben még csak szórványosan találkoztunk szepesi és általában magyar tanulókkal. Az egyetem hírének növekedésével azonban arányosan emelkedik a magyar, köztük a szepesi tanulók létszáma. Főképp a XV-ik évszáz második felében és a XVI-ik első húsz évében keresték fel sűrűn a szepesi tanulók Krakkót. Ez az időköz volt ugyanis az egyetem történetének fénykora.

Az 1520-ik évtől kezdve rohamosan hanyatlak a szepesi tanulók száma. Mi ennek az oka? Főképp a hitújítás föllépése, melynek következtében a szepességi németajkú és a lutheranizmussal rokonszenvező ifjak inkább a német egyetemeket — első sorban Wittenberget — látogatták. De oka volt a viharos, vésteljes idő is, mely akkor hazánk politikai egét borította. Az 1520-as években alig van magyar tanuló a krakkói egyetemen; 1526-ban, a mohácsi csata évében, öt magyar tanuló iratkozott csak be, holott azelőtt 20—30 volt a beiratkozók száma. 1523 után sokszor évekig nem jelentkezik az egyetemen szepességi tanuló; kivételt képez az 1541-ik év, amidőn többen kérték fölvételüket az alma materbe, utánuk még egy-kettő jön, azután már nem keresik fel az egyetemet.

DR. DIVÉKY ADORJÁN.

Az első Lócsei Kalendárium Krónikája.

— Második (befejező) közlemény. —

RÖVID CHRONICA CHRISTVS WRVNK

Születése után.

2. Az Magusok az gyermek Iesust imádgyak. 30. Christus keresztelkedik.

33. Christus meg hal, föl tamad, az Eghbe megyen. Szent Lelket el küldi.

36. Sz. Pal meg tér. 76. Nero Romaban feiet vetete.

72. Titus Vespasianus Ierusalem varosat az Templommal együt földig le rontya.

87. Szent Janos Apostol, Pathmos szigetbe megyen.

316. Az nagy Constantinus Czaszar Christus hitit vérszi. Meg hala, 342.

373. Az Magyarok először Scithiabol ki iöven, az Tanais vizen által kelven, Europaban szállanak. 380. Az Magyarok Pannoniaban le telepedenek.

401. Atilla Magyar Hercegge tetetik, 445. Meg hala 124 Esztendös koraban.

446. Az Magyarok ki mennek az Orszagbol. 623. Az Török birodalom kezdetik. 744. Az Magyarok masodsor iünek Magyarorszagban. 990. Az Magyarok Keresztyenne lésznek, Geysa és Szent Istvan Kiraly ideiben.

1038. Sz. Istvan Kiraly meg hal 14 Aug.

1095. Sz. Laszlo Kiraly meg hal Varadon.

1141. Vak Bela Kiraly meg hal.

1222. Andras Kiraly az Szent földre mégyen. Bánk Bán az Kiralyne Aszszont megh öli. 1240. Az Tatarok rabollyak Magyarorszagot, Bela Kiraly ideiben.

1282. Az Tatarok masodszor rabollyak Magyarorszagot.
1367. Sigmoid Kiraly születetik. Az tizenharom Varosokat zalogban á veti Lengyel Kiralynak. 1425. Meg hal. 1437. ezt.
1380. Sibaris nevü Barat, az puzka és algyu lövest talallya.
1415. Husz Ianos Pragai Tanito, tüzre itiltetik és megh egettetik Constantiaban az Keresztyeni hitert.
1419. Ziska Janos, az Czech orszagi Clastromokat el rontya.
1430. Az Czehek Magyar orszagban Varakat, Varosokat vesznek.
1438. Albert Magyar Kiraly koronaztatik.
1443. Matyas Kiraly születek.
1444. Laios Kiralynak veszedelme Varnanal. 1448. Hunyadi Ianos, Deszpot arultatasa által meg veretek, 18. Octob.
1452. Az Köny-nyomtatás talaltatik Moguntyaban, Capistranus Ianos az keresztesekkel Magyar orszagban öve.
1453. Constantzinapolt az Török veszi, 20. Majj.
1459. Hunyadi Matyas, Királysagra valasztatik. 1480. Becset meg veszi. 1482. Nemet Vyvarat megh veszi. 1490. Megh hal Beesben. Laszlo Kiraly valasztatik 12. Jul.
1493. Ali Bek hadá meg veretik Erdelyben. 1499. Columbus Christoph az uy vilagot talala. 1517. Luther Marton oppugnallya az Indulgentiakat.
1521. Nandor Feyer-varat az Török meg veszi. 1527. Carolus V. Romat meg veszi: 1575. meg hala. 21. Septemb. Ferdinand Ianos Kiralt Budabol ki üze. 1529. meg Coronaztatik. Ianos Kiral Budat viszsza veszi. Szuliman Czaszar Beczet megh szallya 1530. Ferdinand masodszor Budat megh veszi. Az Napnak fenyé tellyesseggel el vesze. 1541. Szuliman Czaszar Budat meg veszi, 2. Sept. Maylat Istvan az Török fogsagaban esik. 1543 More Laszlot az Törökök el fogiak. Valpot, Soklyost, Esztergomot, Feyer-varat és Peczet az Török megh veszi.
1549. Muran varat meg veszik.
1551. Isabella az Magyar Coronat Ferdinandnak küldi ü maga Opoliaban megyen. Frater Györgyöt meg ölek.
1552. Temes-varat az Török meg veszi. Eger-varat szallya az Török, 10. Septemb: meg ter alola 13. Octob.
1557. Az Olahok az Nyirseget dullyak. Karasznahurka alatt valo veszedelem. Nagy Ida Vara el rontatik. 1558. Isabella meg ölete Kendi Ferenczet, Kendi Antalt, és Bebek Ferenczet, Feyer varat.

1563. Magotsi Gaspar Török kezben essek 22. Junij. 1563. Ferdinandus meg veszi Szakmart, meg hal. Maximilian Magyar Kirallya Koronaztatik 8. Septemb.

1565. Svendi Lazar Tokayt megh szallya, 5. Feb: 1566. Szuliman Török Czaszar meg hal Sziget alat, 3. Sept: Gyulat meg veszik 4 Sept: Sziget Varat penig 6 Sept.

1570. Az Fekete embernek hada megh veretik Balasz. Miklos alat.

1571. Ianos Wayda megh hal. Bathori Istvan Erdelyi Vaydava valasztatik. Gedon Varat az Török meg veszi.

1572. II. Rudolphus Magyar Kirallya koronaztatik 25. Sept: Vy czillag lattatik.

1573. Kallo Vara epittetik, Fogaras Varat meg veszik, Bekes Gaspar ki menven belöle. 1576. Bathori Istvan valasztatik Lengyel Kirallya. Bathori Christoph Erdelyi Vaydava tetetik.

1577. Az Török Szikszot praedallya, de vissza nyerik, 11. Novemb.

1580. Hatvant, Magyar és Nemet megh dullya, 4. April: Sasvar Beket megh vetik Nadudvarnal, 19. Jul: Bathori Christoph meg hal. Sigmond valasztatik helyeben.

1582. Onad Varosat megh gyutya az Török 11. April.

1585. Geczí Ianos Erdelyi Gubernatora valasztatik. Nagy hirtelen valo Dragasag s- döghalal következet.

1588. Szikszo alat masodszor meg veretik az Török. Geczí Ianos, az Erdelyi Gubernatorsagot az Orszag gyüleseben le teszi, Meggyesen 23. Dec: 1589 meg hala Feyervarat, 7. Janu. 23. Decemb. Bathori Sigmond az Erdelyi Feyedelemsegre eskeszik.

1590. Nagy föld indulas lön Becs és Poson környül.

1592. Boczkai Istvan Varadda iöt az Generalissagra 20. Jun: Sok eghi czudak lattatnak eyszak fele, Karacson havaban: Az Boszniai Bassa nagy rablast teszen Horvatorszagban, ki miatt az frigy föl bomla.

1593. Bathori Sigmond el haiol az Töröktül. Horvat-országban az Kupa vizenel meg veretik az Török. Filek varat meg veszi Tiffenbach Christoph. Szinan Passa meg veszi Palotat.

1594. Az Tatarok Husztnal ki iönek Magyar országban, nagy rablast és egetest tesznek. Bathori Sigmond öt Vrat vagat le, Kendi Sandort, iffiu Ianost, Kendi Gabort, Forro Ianost, és Sz. Egyedi Gergelyt. Györvarat Szinan Passa meg veszi.

1595. Esztergomot meg veszi az Manszföldi Groff. Bathori Sigm: Lippat és Ienöt meg vöven, megh vere Szinau Passat Havasalföldeben. Az Lengyelek Moldovat az Tatarok ellen otalmazzak. Maximilian Herczegh Sz. Miklost és azon kívül egynehanz Török Kastelyokat el rontatta.

1596. Az Török és Tatar mikor Lippat meg szállottak vala, el üzettenek alola az Erdelyiektül Bathori Sigmond megh szalla Temes-varat héiaba. Esztergomot és Vaczot meg nyerek az Töröktül, 22. Iulij. Hatvan Varat meg vövek 3. Sept. Eger Varat meg veszi Török Czaszar, 12. Octob:

1597. Papat az árulo Bolonoktul vissza vövek, es ekképpen az Török birodalomtul alig mentettek meg. Temes-varat masodszor vijak, heiaban.

1598. Nagy Györ-varat Isten czudaiara vissza nyerik az Keresztyenek. Bathori Sigmond Rudolphus Czaszarnak aianlya Erdelyt, ü maga Opoliaba megyen, 13. Apr: Rudolphus Czaszar Varadot el foglallya. Bathori Sigmond vissza iü Silesiabol, az Erdeliek ismet melleie allanak. Varadot megh szalla az Török, de kelletek el menni alola. Matyas Herezeg ki Buda Varat meg szállotta vala, el kelletek iüni alola, a nagy essök és vizek miatt.

1599. Bathori Sigmond Erdelyt hadgya Bathori Andrasnak, ü maga Legyel Orszagba megyen, az Felesege Erdelyből ki küldetek, Mihaly Vayda meg vere Bathori Andras hadat, 28. Octob. ü maga-is az Cardinal meg öletek.

1600. Kanisat megh vöve az Török: Bastha György Mihaly Vaydat ki üze Erdelyből.

1601. Az Erdelyek B. Sigmondot Moldovabol titkon ismet hi hozak Colosvaria. Basthanak bucsu adatek. Bastha meg vere Sigmondot Goroszlonal, 3. Aug: Sigmond ismet Moldovaban megyen, és vissza iü Törökkel, Tatarral, Sz. Andr. havaban: Bastha kenszerittetik ki iüni Szakmarra, az Tatarok nagy rablast tesznek Erdelyben.

1602. Mihaly Vayda által veretek. Bathori Sigmond föl mene Pragaban. Bastha György meg vere Szekely Moysest Feyervarnal.

1603. Szekely Moyses Törökkel Tatarral el foglallya Erdelyt, Szeben és Segesvaron kívül, az Nemesseget-is hozzaia hayta, vegre meg veretek Brassonal holott ü maga-is el vesze. Nagy dragasag liütt Erdelyben.

1604. Az Nemetek Pest Varosat el hadgyak. Hatvant megh veszik. Sok eyeli ielek lattatanak. Iakab Ianos Sz. Iobot el fog-

lallya. Boczkai Istvan á Haydukkal meg vere Iakab Ianos és Pecz Ianos hadat. Pecz Ianos foglya esik. 15. Octob: Iakab Ianos futva szalad Varadtul, az Hayduk utanna leven. az Raczkok közzül sokat le vaganak Rakomoznal. 25. Octob; Kallot megh adgyak Boczkai Istvannak 29. Octobri. Kassa Varosat megh adak 31. Octob. Bastha György meg vere Német Balas hadai, az utan Boczkai hadaval-is megh ütközök Edelenel. Basta Cassat megh szalla, 3. Dec; el szalla alola 7. Decemb. Onnet Epperisse megyen minden hadaval.

1605. Bastha az Tokai Nemeteket meg segite, Szakmart meg adak az Nemetek, és ki menven belöle, le vagattatanak az utban. Boczkai Istvan Feiedelemsegre valasztatik. Honorius Tanhauser Fileki Kapitan, Boczkaihoz haiol, és Filek Varat meg adgya Redai Ferencznek. Boczkai Erdelybe megyen, és Meggyesen Ország Feiedelmeve valasztatek. Rakoczi Sigmond Erdelyi Gubernatorra tetetik Erdelyben, Boczkai Istvan az Vezertül megh Coronasztatik az Rakos mezeien. Esztergom Varat az Török meg veszi.

1606. Az Lippai Raczkok, kik az előte Lippat el arultak vala, le vagyak az benne valo Törököket, és az Varat Boczkainak adgyak Vilagos-varat és Somlyost-is meg adgyak. Varadot az benne valo Nemetek megh adgyak, ki mennek belöle 22. Nov: Boczkai Istvan megh bekellik Rudolphus Czaszartal: ismet az ket Czaszar között bekeseget szerze: Veghre, ugyan azon Esztendőnek vege fele, meg betegedven, meg hal: Cassan 28. Decemb.

1607. Ragoczi Sigmond Erdelyi Feyedelemme valasztatik. 1608. Ragoczi Sigmond bucsuzik Erdelyből, és ismet Magyar Országba megyen. Az Fölseges Matyas Austriai Herczeg, Magyar Kiralya Coronasztatik, Bathori Gabor Erdelyi Feiedelemsegre megyen.

1611. Bathori Gabor Szeben Varosaban be szalvan, az Szaszokat ki üze belöle.

1613. Bathori Gabor Erdelyből ki iöven, Varadban szalla, és ugyan ott egy néhány nap mulvan nagy veletlenül meg öletek, 27. Octobris.

Bethlen Gabor az mi kegyelmes Feyedelmünk Erdelyi feiedelemsegre valasztatik, kit Isten eltesse sok io esztendeiglen.

1614. Szilasi Ianos és Ladani Gergely az Megyesi Toronybol ala hanyattatanak, Bathori Gabor halalaért.

1616. Thurzo György Palatinus megh hal.

1618. Egy üstökös Czillag lattatek, Decemberbe.

Az 1619. Esztendőben szent Mihály hava 21. Napian, az Fölséges Bethlen Gabor Erdely Országból nagy haddal Kassara be gyüt: és az felső Magyar Ország hely Statussokkal következendő hetben gyülest tartot. Ezen szent Mih: Hav: 28 Nap Kassarúl ki indulván, Epperesre, Szebenben, Löczere, etc. Posomban Orzágh gyülesére fel ment.

1620. Szent Ivan Hav: 10. Nap: Az Fölséges Bethlen Gabor Kassarúl ki indulvan Besterche Banyara 3 Orakor masodsor Orszagh gyülere be ment. Az ő Felséghe be menetele allat történek hogy az otvalo Conrectort az ablakból kinézven, által löttek. Az 18. Nap: Török követ Budarúl 20. magaval Besterche Banyara az Fölséges, Bethlen Gaborhoz szép modgyával és ekessen be ment. Kis Asszony Hav: 25. Nap Az Fölséges Bethlen Gabor Besterche Banyan Magyar Kirallya választátek.

Közl: DR. HAJNÓCI R. JÓZSEF.

CSALÁDTÖRTÉNET.

Szepes vármegye nemes családjainak összeírásai.

II. Az 1754—55. évi országos nemesi összeírás.

A mindinkább szaporodó katonai terhek arányos felosztása, illetőleg az adóalanyok szaporítása céljából szükségessé vált a nemesi előjogok országszerte való megvizsgálása. Ez 1723—1755 közt három ízben is megtörtént s eredménye az 1754—55. évi országos nemesi összeírás.¹⁾

1754 június 6-án érkezett le Szepes vármegyéhez a m. kir. helytartótanács rendelete, mely szerint Ő Felsege tudni óhajtván, hogy az egyes vármegyékben kiket illetnek meg kétségtelenül a nemesi előjogok, — e célból terjessze fel a vármegye a kebelében lakó nemesek hiteles névsorát.²⁾ Szepes vármegye erre felhívta a három járás szolgabírait, hogy lakóhely illetve birtokaik fekvése szerint írják össze járásuk nemeseit. Így készült az alábbiakban közlött jegyzék, mely a vármegye 1754—55 évi (81. számú) protokollumának 150—164. lapjain maradt meg. A helytartótanács hoz nem ezt a jegyzéket terjesztette fel a vármegye, hanem tekintet nélkül a lakóhelyre, csupán birtokos és birtoknélküli címerleves nemesek szerint különítve el a neveket. Ez utóbbi jegyzék szolgált alapul Illéssy betűrendes közlésének.³⁾

¹⁾ Illéssy J. dr. Az 1754—55 évi orsz. nemesi összeírás. Bpest, 1902. — 1—3. lap.

²⁾ Szepes vármegye levéltára, Acta Prof. Anni 1754. Nro. 426.

³⁾ I. m., 104.—106. l.

Az alábbiakban adjuk a nemeseket községek szerint feltüntető eredeti jegyzéket; megjegyezvén, hogy a szepesi X lándzsások székének (kis vármegye) nemeseiről ilyen községek szerinti jegyzék a jelzett évekből nem maradt ránk.¹⁾

Series Nobilium

Juxta praescriptum Excelsi Consily Regy Locumtenentialis, et Determinationem Inclytae Universitatis Comitatus Scepusiensis in Mense Decembri 1754. confecta. (Nemesek névsora, mely a magas kir. Helytartótanács előírása és Szepes vármegye nemes közönségének határozata alapján 1754. év december havában készült).

Primus Processus (első járás).

In Libera Regiaque Civitate Kesmarkiensi (Késmárk sz. kir. városban):

Dominus Michael Vitalis Possessionatus (V. M. birtokos nemes).

Armalistae (cimerleveles nemesek):

Martinus Kornides Senior
Paulus Altman
Samuel Devay
Joannes Adamus Moës
Joannes Georgius Szakmary
Andreas Berk Senior
Andreas Berk Junior
David Mauksch
Georgius Schmicz Senior
Georgius Schmicz Junior
Elias Berg
Donatus Berg
Joannes Mauksch
Martinus Zontagh
Michaël Várady Szakmáry
Tobias Mauksch
Lucas Melezer

Sebast'anus Guthmittel
Martinus Kornides Junior
Joannes Várady Szakmáry
Adamus Moës
Sigismundus Moës
Michaël Stenczel
David Melczely
Jacobus Engelmajer
Martinus Svartner
Jacobus Szakmáry

Possessionati (birtokosok):

D. Samuel Mudrány
Thomas Kornides Junior
Paulus Mudrány
Joannes Zontag
Michael Goldberger
Jacobus Kray
Mathias Badányi
Joannes Petanczy.

In Batis-falva:

Relicta Emerico-Mariássiana
Possessionata (M. J. özvegye, birtokos).

¹⁾ A lándzsás nemeseknek községek szerinti jegyzékét csak *tíz év előtti* időből (1744) ismerjük; közölte: *Hradszky* (A szep. X lándzs. székének tört., Lőcsé 1895; — a 211.—214. lapon).

In Kakas-Lomnicz Possessionati:

D. Alexander Junior Berzeviczy
 Paulus Kiss
 Relicta Michaelis Plenczner
 Relicta Stephano-Berzevicziana
 Samuel Abhortis
 Joannes Abhortis
 Michael Matuska

In Hunsdorff Possessionati:

D. Joannes Vitalis
 Gabriel Podhorányi
 Michael Zontag
 Stephanus Berzeviczy
 Relicta Nicolao-Ujfalussiana
 Paulus Schierlacher
 Andreas Schierlacher Armalista
 impossessionatus.

In Straska¹⁾:

D. Emericus Horváth Possessionatus.

In Keresztfalva:

D. Gregorius Horváth Possessionatus.

In Hollolomnicz Possessionati:

D. Balthasar Görgőy Junior
 Relicta Joannis Ujházy
 Relicta Severiniana.

In Kolacsko Possessionati:

D. Relicta Andreae Székelyiana
 Franciscus Senior Rélyovszky
 Franciscus Junior Rélyovszky
 Balthasar Rélyovszky
 Relicta Ladislao-Szentiványiana.

In Toporcz Possessionati:

D. Ladislaus Görgőy
 Baltsasar Görgőy Senior
 Alexander Görgőy
 Jobus Görgőy
 Martinus Görgőy
 Vilhelmus Görgőy.

¹⁾ Nagyőr.

In Krigh Possessionati:

D. Emericus Draveczy
 Ladislaus Draveczy

In Rokusz Possessionati:

D. Relicta Sigismundo-Podhorányiana
 Relicta Melchioris Keviczky.

In Busócz Possessionati:

D. Alexander Matyasovszky
 Nicolaus Podhorányi
 Ludovicus Görgőy
 Ladislaus Ujfalussy
 Conthoralis Michaelis Matyasovszky (M. M. neje)
 Relicta Joannis Szent-iványi

In Tóth-falu Possessionati:

D. Baro Leo Luzinszky
 Ludovicus Matyasovszky
 Georgius Doloviczenyi
 Martinus Lányi
 Joannes Grodkovszky
 Relicta Joannis Doloviczenyi
 Relicta Davidis Spillenbergh
 Joannes Sváby Senior
 Joannes Sváby Junior
 Emericus Grodkovszky
 Relicta Emerici Horánszky
 Ladislaus Doloviczenyi
 Relicta Georgy Szalay
 Andreas Bohus
 Relicta Emerici Almássy
 Emericus Sváby
 Adamus Horánszky
 Sigismundus Horánszky
 Michael Matyasovszky
 Relicta Martini Sváby
 Stephanus Podhorányi
 Relicta Georgy Sváby
 Successores Adamo-Svábiani (S. Á. utódai)
 Franciscus Grodkovszky
 Samuel Grodkovszky
 Thomas Matyasovszky
 Franciscus Sváby
 Joannes Horánszky.

In Ófalu Possessionati:

D. Michael Vitalis
Relicta Gabrielis Korponay
Georgius Lenarth.

In Uj-Bela:

D. Alexander Detrich
Melchior Detrich Possessionati
Abrahamfalvae (A-n birto-
kosok).

In Nedecze Possessionati:

D. Samuel Sváby
Joannes Almássy.

In Alsó-Labs

Joannes Schehovics Armalista
impossessionatus (birtok nél-
küli címerleveles nemes).

In Felső-Labs

Armalistae impossessionati:
Joannes Schehovics
Thomas Schehovics
Stephanus Schehovics
Christophorus Schehovics.

*In Arce Dunavecze (Nedecz
várában):*

Illustrissimus D. Baro Ladislaus
Joanelly.

In Fridmany:

Illustrissimus D. Baro Antonius
Mednyánszky.

*In Oppido Lublyó (Lubló vá-
rosában):*

Thobias Galambossy
Antonius Demek
Antonius Zatorszky
Joannes et Josephus Szegedy
Casimirus Csepcsényi
Andreas Horanszky

Michael Baranyay
Antonius Koripszki.

In Drusbach:¹⁾

Georgius Matyasovszky²⁾

In Obgart³⁾ Armalistae:

Sigismundus Peky
Joannes Peky.

In Oppido Gnezda:

Michael Koripszki Armalista.

*In Oppido Montis S. Georgy⁴⁾
Armalistae**Impossessionati:*

Joannes Than Senior
Martinus Than
Jacobus Than
Joannes Roxer
Joannes Than Junior
Martinus Than Mediocris (a
középső Th. M.)

Georgius Than

Michael Than

Joannes Zontagh Senior

Georgius Zontagh

Samuel Vaáhl

Petrus Glosz

Jacobus Glosz

Joannes Zontagh Junior.

*In Oppido Poprad Armalistae
impossessionati:*

Jacobus Lányi Senior

Jacobus Lányi Junior

Paulus Malleter Senior

Paulus Malleter Junior.

In Oppido Mathaei Villa⁵⁾:

Jacobus Lányi Armalista.

In Oppido Stráza:

Paulus Lányi Armalista.

In Oppido Libicze⁶⁾ Armalistae:

Joannes Jónyi

Thobias Jónyi.

¹⁾ Ruzsbach (ma: Alsó- és Felsőzúgó).

²⁾ Helyesebben: *Matavovszky*.

³⁾ Obgart, a mai: Komlóskert.

⁴⁾ Szepesszombat. — ⁵⁾ Mateócz. — ⁶⁾ Leibicz.

Secundus Processus (második járás).

*In Libera Regiaque Civitate
Leutshoviensi* (Lőcse sz. kir.
városban):

Joannes Ludovicus Heckel Pos-
sionatus
Doctor Mathias Institoris Pos-
sessionatus in J. Comitatu
Thurocz
Christianus Phansmidt
Pancratinus Phansmidt
Zacharias Phansmidt
Michael Mauksch Possessionatus
Sigismundus Joannes Kacsir
Joannes Günther
Ezechiel Pobst
Daniel Finck
Adamus Egerland
Samuel Schajerman
Thobias Finck
Mathias Finck Senior
Mathias Finck Junior
Martinus Simonis
Joannes Simonis
Martinus Grob
Stephanus Grob
Mathias Grob
Godefridus Barczy
Joannes Georgius Engelmajer
Godefridus Kramer
Stephanus Alanda
Andreas Sluka
Conradus Kramer
Sigismundus Pietske Possessio-
natus
Mathaens Pietske Possessionatus
Godefridus Frey
Joannes Rithauzer Possessio-
natus
Paulus Kecskés Possessionatus
Stephanus Horváth
Doctor Michael Glaczinger Pos-
sessionatus
Petrus Bosznyák Possessionatus.

In Görgő Possessionati:
D. Laurentius Görgőy
D. Ezechiel Görgőy
D. Emericus Senior Görgőy
D. Joannes Görgőy
Alexander Görgőy Junior
D. Emericus Junior Görgőy
Relicta Sigismundo-Görgőiana
Relicta Nicolao-Görgőiana.

In Dolyan Possessionati:
D. Sigismundus Tőke Senior
D. Sigismundus Junior Tőke
Laurentius Tőke.

In Koncsán Possessionati:
D. Christophorus Tőke
D. Emericus Tőke.

In Körtvélyes Possessionati:
D. Andreas Daxner
Orphani Francisco-Tőkeiani (T.
F. árvái).

In Haraszt:
D. Franciscus Xav. Mariássy
possessionatus.

*In Vogondrísze*¹⁾:
Jacobus Lang impossessionatus.

In Csepanfalva Possessionati:
D. Wolfgangus Mariássy
D. Franciscus Senior Mariássy.

In Káposztalfalva Possessionati:
D. Emericus Furár
D. Emericus Borlo
D. Georgius Badinszky
D. Gabriel Lányi Armalista
impossessionatus.

In Oppido Igló:
D. Joannes Jónyi Possessionatus
D. Thobias Jónyi Possessionatus
D. Josephus Szulyovszky Pos-
sessionatus
D. Martinus Grienblath Posses-
sionatus

¹⁾ Merény.

D. Jonas Szmrecsányi Possessionatus
 Martinus Szepsy
 Michael Dierner
 Andreas Zontag
 Jacobus Marsalko
 Antonius Szent-Miklössy
 Godefredus Szent-Miklössy
 Martinus Marsalko
 Paulus Dierner
 Joannes Bőr
 Michael Sontag
 Joannes Dierner Senior
 Georgius Malleter
 Paulus Sontag
 Martinus Reich
 Joannes Sontag
 Mathias Schnajder
 Joannes Dierner Junior
 Georgius Sontag
 Josephus Marschalko Senior
 Josephus Marschalko Junior
 Daniel Marschalko
 Joannes Georgius Sontag
 Joannes Marschalko
 Daniel Bőr.

In Farkasfalva Possessionati:

D. Ladislaus Görgőy
 D. Stephanus Görgőy

D. Georgius Kiss
 D. Joannes Villand
 D. Michael Kissóczy
 D. Alexander Sándory.

In Lucsivna:

D. Joannes Fasko possessionatus.

In Vikártócz:

Mathias Rutkay possessionatus
 in J. Comitatu Lyptoviensi
 (Liptó-vm-i birtokos).

In Primócz:

D. Sigismundus Grotkovszky
 possessionatus.

In Dravecze Possessionati:

D. Georgius Görgőy
 D. Georgius Horváth
 D. Joannes Doloviczényi
 D. Stephanus Patty
 D. Michael Horanszky
 D. Josephus Horanszky
 Relicta Balthasaris Berzeviczy
 Relicta Stephani Draveczy
 Relicta Petri Horanszky
 Relicta Alexandri Pobst.

Tertius Processus (harmadik járás).

In Korotnok:

D. Samuel Korotnoký possessionatus.

In Polyánócz:

Vidua Pattiana possessionata
 (P. özvegye, birtokos).

In Petrócz-Grancs Possessionati:

Ladislaus Petróczy
 Joannes Petróczy
 Laurentius Petróczy.

Zsegre:

Andreas Szent Iványi Possessionatus.

Vojkócz:

Paulus Petróczy possessionatus.

Jekelfalvae possessionati:

Emericus Jekelfalusy
 Michael Jekelfalusy
 Joannes Jekelfalusy

Folykmar:

David Fabricius } Possessio-
 Magnus Fabricius } nati, qua
 Inscriptionistae (inscriptio
 alapján birtokosok).

Remethe:

Andreas Kaill } In fundis Ci-
 Joannes Kaill } vilibus resi-
 Jacobus Kaill } dent, et in me-
 dium Communitatis contri-
 buunt (polgári telkeken szé-
 kelnek és a községnél fizetik
 az adót).

Helczmanóc:

Franciscus Koch, in fundo Do-
 minali residet, qua Provisor
 actualis (urasági telken székel
 mint ezidőszerinti tisztartó).

Szomolnok:

Sigismundus Kompoty } In
 Senior Franciscus Koch } fundis
 Civilibus resident, et licet
 sint officiales Suae Maiestatis
 Sacratissimae, tamen in medi-
 um Communitatis contribuunt
 (polgári telkeken székelnek
 és ámbár Ő legszentebb Fel-
 ségének tisztviselői, mégis a
 községnél fizetnek adót).

Samuel Ocsovay } In fundis
 Josephus Fabricius } Civilibus
 Martinus Vitalis } resident,
 contribuunt in medium Com-
 munitatis (polgári telkeken
 laknak, a község kebelébe
 fizetik az adót).

In Huttis Regys¹⁾:

Martinus Nyulászy
 proprium habet Domicilium
 (saját háza van).

Krompach Possessionati:

Ladislaus Guldenfinger
 Georgius Guldenfinger
 Sigismundus Guldenfinger
 Joannes Phansmidt.

Olcznó:

Mathias Reviczky possessiona-
 tus.

Pongráczfalva:

Nicolaus Almásy possessionatus.

Olysvicza:

Joannes Jamborszky possessio-
 natus

Joannes Olysvaszky imposses-
 sionatus Armalista.

Harakócz:

Joannes Glacz possessionatus.

Szlovenka:

Basilius Jamborszky posses-
 sionatus.

Kluknó:

Relicta Paulo—Jancsoiana.

Brutócz Possessionati:

Franciscus Jancsó
 Josephus Horváth.

Almás:

Georgius Gliviczky } In fundis
 Andreas Gliviczky } Illustris-
 simi Domini Episcopi resi-
 dent, contribuunt, et censum
 solvunt Domino. Armalistae
 (a méltóságos Püspök Úr
 telkein székelnek, az adót
 Uruknek fizetik. Cimerleve-
 les nemesek).

Vidua quondam Stephani Ne-
 messányi possessionata (néh.
 N. J. özvegye, birtokos).

Ignatius Boboth possessionatus.

Nemessány:

Vidua D. quondam Michaelis
 Nemessányi possessionata.

¹⁾ Szomolnokhután.

Felső-Szabolok Possessionati:

Franciscus Horváth Kissevics
 Stephanus Szerdahelyi
 Joannes Szerdahelyi
 Antonius Szerdahelyi
 Vidua Ladislai Kolacskovszky
 Stephanus Kalacskovszky
 Emericus Radácsy
 Casparus Simonis
 Mathias Nieblingh
 Vidua Casparis Rholl
 Ignatius Vitkóczy.

Várallya:

Michael Csepesényi possessio-
 natus
 Michael Milejter
 Georgius Tron
 Martinus Gyorgyi
 Paulus Holossay

Georgius Vajszer Senior
 Martinus Vajszer
 Georgius Vajszer Junior
 Joannes Toporczer
 Paulus Kesmarszky
 Joannes Kesmarszky
 Michael Vida
 Thobias Vida
 Daniel Vida
 Andreas Grosman
 Joannes Grosman
 Daniel Grosman.

Hi omnes in fundis Civilibus
 resident (ezek mind polgári
 telkeken székelnek).

Olaszy:

Andreas Jeszenszky
 in Fundo Civili residet (pol-
 gári telken székel).

Közli: DR. FÖRSTER JENŐ.

VEGYES KÖZLÉSEK.

A XIII szepesi város jegyzőkönyveiből.

II.

Casus

Geschehen zwischenn zweien personen von Walndroff, Agnetha Kromerin vnd Greger Schuester einen frewen ledigen gesellen.

Anno 1579 Sind vor mich Benedict Grüssel dieser Zeit der 13 Städt Graffenn vnd meine 13 beisitzende richter . . . khommenn vnd erschienen diese hernach benandte 2 Personen als Agnetha Khromerin vnd Greger, ein frej lediger schuch knecht, beide zue Walndorff wonhafft vnd auf einander diese klagen gefurt, wie volget: Agnetha klaget an den Greger, das er in ir heisel sambt seiner mutter vnd andern gesellenn oft khommen wer, alda gesessen, gessen vnd getruncken, ir auch umb dieser trew willenn zugesagt sie vnd kheine andere zur ehe zue nemenn. Darumb begert sie starckh, er wol seiner zuesag ein genuegen thuen. Bit das Ehrbare gericht man wol in darzu zwingen.

Két olaszii személy: Kromer Agnes és Schuster Gergely legényember között történt eset.

1579. évben elébem, Grüssel Benedek, a 13 város ezidőszerint való grófja, valamint a mellém rendelt 13 birónak szine elé járula az imitt megnevezett 2 személy, t. i. Khromer Ágnes és egy Gergely nevezetű nőtelen vargalegény, mind a kettő olaszii lakos, és emilyen panaszt tevének egymásra: Ágnes bepanaszolja Gergelyt, hogy az anyjával és más legényekkel egyetemben gyakran bejárt vala az ő házikójába; ott ült, evett-ivott, és a vele tett eme hívséges szolgálat fejében meg is ígérte neki, hogy őt veszi feleségül és senki mást. Miért is határozottan követeli, hogy váltsa be ígéletét. Instálja a tisztos biróságot, hogy kényszerítsék rá.

Greger antwort das er nie frej guetwillig in ir hausz khommen ist: Sondern so oft er dahin gann, so wer er von ir gefordert wordenn, doch nie nicht allein Sondern alweg mit andern gueten ehrlichenn gesellen, aber nicht in der meinung, das er sie nemen soll. Sondern in gueter meinung. Hett er aber gewust, das das weib in in solcher Condition zue sich fordert so wolt er sein leben lang in ir hausz nicht khumen sein. Drob bit er auch dergleichenn das Ehrbare Gericht, man wol in zue dem nicht zwingen, was er sein leben lang nicht in sinn vorgenommenn noch gedacht habe. Weill aber auf beiden teilen khein gründtlicher noch gewisser beweis gewesen. vnd das Gericht vermerkhet, das diese alte Fetlden gesellenn gern gehabt. So hat man anfencklich dahin gehandelt, vud ist also dazumal, weil es nicht stell gehabt, verlassen worden. Der Herr Richter von Walndorff sol in seinen Gericht sambt seinenn Herren diese sach vornemen, beide Personen nach notturfft verhören, vnd als dann nach erkhentnusz der sachenn den Sententz fellen. Welches der herr Richter gethan. Vnter andern ist ez weib von einen Ehrbarn Rath alda zue Walndorff gefragt worden ob sie diesem Greger wuste etwas unbillihes nach zue redenn oder irgent eine unehr auf in zue sagenn. Drauff sagt sie, Sie

Gergely azt feleli, hogy soha se járt házába a maga jószántából, hanem a hányszor elment, mindig ő (Ágnes) hívta vala meg, és soha sem ment egyedül, mindenkor más jámbor, becsületes legényekkel, nem is gondolva arra, hogy elvegye, — hanem igenis jóhiszeműen. És ha tudta volna, hogy a némbor milyen ellenszolgáltatás fejében hívja magához, soha míg él be nem lépett volna házába. Azért kéri a tisztos bíróságot, ne kényszerítsék olyasmire, ami soha életében még csak eszébe sem jutott. Minthogy pedig egyik fél részén sem vala alapos és kétségen kívül való bizonyosság, és a bíróság amúgy is észrevette volna, hogy ez a vén szipirttyó szeretné megkaparítani a legényt, azért egyelőre úgy intézkedtek és — nem lévén az ügy illetékes helyen — azt a határozatot bocsájtották ki: hogy vegye elő ezt a dolgot ítélkezés végett az olaszii bíró úr és tanácsbéliei, hallgassák ki, amennyire szükséges, mindkét személyt és megismervén a dolog mibenvoltát mondják ki rájok az ítéletet. Amit bíró uram meg is cselekedett. A tisztos olaszii tanács többek közt azt is megkérdezte e nőszemélytől, tudna-e ennek a Gergelynek valami helytelenséget a szemére vetni vagy tud-e róla valami becsületes dolgot mondani? Amire azt felelé, hogy ilyesmiről nincsen tudomása; ám ha (Gergely) tagadja, hogy

wuste solches der dingen gar nichts. Allein weil er leignet, das er ir seine trew nicht zuegesagt, so fahr er Immer hin. Sie begert nur vor Ire vnkosten ire bezalung. Welches das gericht nicht kundte erkennen oder in dar zue zwingenn. Weil sie selbst bekhandt das sie es aus guetem Willen gethan. Vnd zue ersehen war, das sie in nur drumb eingeladen, damit er sie nemen solt. Auff solche ire selbst frej sagung, ist der Greger Schuster uon diesem weib von dem Gericht zue Walndorff, frej und quit gesagt wordenn.

Nach dem hat das Weib ein zeitlang still gehalten. Da sie aber vermerkt, das er eine andere wolt nemen fing sie wiederumb ahn, und offenbaret, ausz boszheit, das er mit ir Vnzucht getrieben. Aber der sachen nirgendt khein beweis gewesen. vnd kham vor des Herrn Graffens Gericht. Wie sie aber von dem Gericht gefragt worden: worumb sie es vorhin nicht gethan ehe sie in gantz vnd gar dieser aller sachen frej gesprochen hat. Gab sie zur Antwort sie hat es darumb gethan, weil sie noch alzeit gehofft, er wirt sie laut seiner zuesag zum weib nemen. Da aber das Gericht vermerkt, das dies Weib mit lauter Vnwarheit vmbgangenn, Ires alters nicht geschont. Sonderen vnbedachter weis, in vermuttung sie woll in noch also zue ir zwingen,

hüségét fogadott neki, hát menjen isten hírével; csak a költségeiért követel tőle kárpótlást. Amit azonban a bíróság nem ismerhetett el helyénvalónak, sem Gergelyt erre nem kényszeríthette, mert a néember maga is bevallotta, hogy jószántából hívta meg és különben is a dolog nyilvánvaló volt: csak azért hívta, hogy elvétesse magát vele. Ilyenképen a nő maga mentvén fel Schuster Gergelyt, az olaszii bíróság teljesen felszabadítá őt az asszonytól.

Ennek utánna a néember egy darab időre elhallgatott. Ám amikor észrevehé, hogy (Gergely) mást akar elvenni, újra kezdte; bosszúvágyból nyíltan hangoztatta, hogy paráználkodott vele. De e dologra semminemű bizonyosága nem vala. Mégis előállott gróf uram széke elé. Mikor pediglen a bíróság megkérdezte tőle: miért nem cselekedte ezt meg előbb, mielőtt ártatlannak nyilvánította volna, feleletképen azt hozá fel, hogy azért nem tette, merthogy még mindig abban reménykedett vala, hogy ígéretéhez híven feleségül fogja venni. Ámde amikor így nyilvánvalóvá lőn, hogy ez a néember csupa hazugságban törte a fejét és tekintet nélkül vén korára, megondolatlanul abban a reményben vádolta meg ilyen állítólagos bűnrel a legényt, hogy

mit einer solchen misethat, die er solte begangen haben, hat es erkant, das er von Ir gantz vnd gar frej sein solt. Dem Herrn Richter von Walndorff dem itzigen vnd khunfftigenn ernst beuolhen, vnd mit geben. Wo dies weib hernach etwas anfangenn wolt wieder diesen Greger so soll der herr richter sie in der gemein nicht leidenn. Sondern sie ausz dem Markt vertreiben.

ily módon még magához kényszerítheti: a bíróság azt a végzést hozta, hogy a legénynek teljes szabadulása legyen tőle. Az olaszii bíró úrnak pedig, a mostaninak épenűgy mint a jövőbelieknek, szigorú utasításképen meghagyták, hogy ha ez a némben a jövőben valamiképen újra ki akarna kezdeni Gergelyvel, bíró uram ne tűrje meg községében, hanem kergesse ki a városból.

(Eredetije Szepes vármegye levéltárában, a XIII szepesi város jegyzőkönyveinek I. kötete 20—22 lapján).

Közli.: F. J.

Csáky István gróf utasításai a szepesi vár porkolábja számára.

Mióta Csáky István 1638-ban megszerezte Szepes várát, ez lett állandó székhelye. A vár elég tágas és alkalmas volt arra, hogy udvartartása nagyúri rangjához illő és védelmi szempontból is megfelelő legyen. Az e célra felfogadott nagyszámú várszemélyzet élén a várnagy állott (hosszú ideig öreg hive: Vadas Gábor), de a legfőbb felügyeletet mindenkor a várúr maga gyakorolta. Szigorú és rendszerető természetének megfelelően pontosan meghatározta és írásba is foglalta, kinek mi a kötelessége. E szigorú házirendbe élénk bepillantást nyújtanak az alább közölt 1657. évi porkolábi utasítások, melyek egykorú másolatokban maradtak meg *a gróf Csáky-család löcsei levéltárában* (C. C. C. fasc. 140, nro. 1. alatt).

*

Szepes Vari fő Porkolabok instructioia és reuersálisok mássa.

Látuán fogiatkozott ereiet az szolgálatra Szepes Vári fő Porkolábornak Bekes Péternek, rendeltem melléie az Várbeli szükséges szolgálatoknak négbe nitelére Héránt Geörgiöt ez ideig also Várbeli Porkolabomot, ugi hogi ez ide aláb meg irt punctumok szerint uisellye hiuen magát.

1. Az Eöreg Porkolábot Bekes Pétert meg becsüllye és io értelmet uisellien uéle, ha ualami kérdöre ualo dolgok találkozik mingiart tuttomra adgia, és senkit az Várbeliek közzül meg ne neressen, azt hagigía én reám.

2. Az Várat igen tisztán tartassa minden részeibe. Az Tár házak aítaira nagí uigiázása legien éjjel és nappal is, ezeknek pedig kulcsai én nálam lesznek. Az töb házoknak, és pinczeknek kulcsai nála ugi mint Héránt Görginél allianak kiket záros ládái-ába tarcson az kapuk kulcsaiual egigiütt. Az sindeliezesekre, csatornakra gongia legien.

3. Midön az kapukat bé kel tenni és fel kel nyitni mindenkor személye szerint ielen legien másra az kulcsokat ne bizza, és nap uilággalis uigie uegbe, ollyankor pedig az also Várbeli pincében léuó boraimat mind estue reggel meg látogassa, de nem egiedül hanem nagíob igasságának miuoltaért melléie híia az also Várbeli Tizedest és az Bodnárt is s' azok előtt látogassa, tisztitassa töltögettesse az borokot. Ezen modon cselekedgiek az felső Várbeli Pincékben léuó borokkalis, es olliankor az felső Tizedest híia maga mellé az Bodnarrol egigiütt és ezek nélkül fel se nyssa az pincéket ezt igi cselekeduén bizonságot teszen maga hiuésege felöl.

4. Az Várbeli Darabantok közzül senkit csak egy napi szabad-ságrais ki ne bocsásson, hanem ha más io Legént állat helyében, ha pedig uéletlen szükségé találkoznék ualamely Darabantnak tehát egy étszakára egy egy legént mindenik kapubul fegiuere nélkül ki bocsáthat, ki ha más napra az rendelt orára uiszsza nem ióhetne, és mástis helyébe nem küldene, tehat az ollyannak niolcz poturát¹⁾ uonnon ki fizetésébül és azt szegenieknek osztassa az Pater átal ki ide fel fog iárni.

5. Az also Várbeli Tizedest rendeltem első uigiázonak mindenekre az also Várban, és hogi ebben az hiuatalban iobban uisellie magát szorgalmatos uigiázása legien reá Heránt Geörginek mind nappal látogatása, és tudakozása átal, s' mind pedig éjjel halgatása átal, mert az felső bástyára meg hallik ha reszegekedneke etszakának idein, uagi nem. Ehez az punctumhoz foglaltatik az Pattantiusoknak is csendes magok uiselése mind nappal s' mind éjjel nemis kel őket egigiütt ki bocsátani, hanem egiszer egigieket, és maszszor az másikát.

6. Az fát igen meg kel kimilleni, söt az also Várban csak szintén az forgácsokkál táplállyak magokat minden rendek. Az kemenieket tisztogattassa.

7. Tartozzék az Porkoláb minden Vasárnap nékem tuttomra adni írása átal, ki mint alkalmaztattya magát az ide le irt punctumokhoz, mert ualaki engedetlenségbe találtatik, mind az Darabantok közzül, mind az Tizedesek, Pattantiusok és minden Várbeli szolgák

¹⁾ Egy poltura = 1 1/2 krajczár.

közzül, ottan meg büntetem érette, és senkinek uétkét meg nem engedem.

Keolt Szepes Varaban S. Imre Herczeg napian ¹⁾ 1657.

*

Az alsó várnak külön porkolabja volt, kinek tiszte főképen a külső kapuk őrzésében állott. Ennek teendőit a következő utasítások szabják meg:

Az also porkolab tanusaganak massa.

Az also Porkolab Heránt György ²⁾ ehez tarcsa magát.

Az én, és Feleségem, szolgainak és cseledinek közzül senkit az kapun ki ne bocsássanak magunknak engedelme nélkül, kiről hirt tegjen az kapus az Csigán vigjázó Drabantnak, a' kiis tartozzék mingjárt nekem felölle izennj, es valamedigh töllem tanusága nem leszen, senkit ki ne bocsásson az kapus.

Fiam István és Felesége szolgaj s cseledi közzülis senkit külömben ki ne bocsásson az also Porkoláb hanemha az én Pecsétemet meljnek hátára nevetem irtam küldj kezebe István fiam, de azt az Pecsétett tartozzek az Porkoláb meghirt fiamnak mingjárt visszáküldenj.

Ha penigh találkoznék valakj olly vakmerő, hogy erővel ki talalna mennj az kapun tartozzék az kapus mingjarást tuttomra adnj, mert ha el tittkollja százat vernek rajta erette.

Ha valaki, akar feő rendek közzül akar köz emberek fele az kapura érkezik senkit bé ne bocsássanak az én hirem nélkül, hanem az kapus fel kialcson és az Csigán vigjázónak adgja értésére.

Az én Jozságombol valo szolga rendek, paraszt emberek, és majorokbelj cselédek azonkeppen az Várbeli gyalogoknak és muskotáljosoknak Feleségek ha bé akarnak jeönj bé kell bocsattanj az én hirem nélkülis, de senki azok közzül az felső Várban ne maradjjon etszakára, ha pedigh ez tilalom ellen valo talaltatik, tehát, az also Porkoláb négy polturával büntesse megh mindannyiszor a' mennyiszor cselekszj.

Az Lajtmán ³⁾ mikor az eő Gjalogi és cselédi közzül ki bocsát valakit, annak szabad ki menetelj es bé jeövetelj légjen, de eő is reá vigjázson hogy az eő alatta valok részegsegek miatt engemet valamj kárban és gjalázatban ne hozzanak és az szokás szerént valo istrasálást ejjel nappal megh tartassa az zoldátokkal mind az felső mind az also Várban.

¹⁾ November 5.

²⁾ Azonos avval a H. Gy.-el, kihez az előbb közölt főporkolábi utasítások szólnak; a jelen (alsó-porkolábi) utasítás t. i. néhány hónappal korábban kelt (1657 június 25.).

³⁾ Hadnagy (lieutenant).

Mikor az étekek fel adására dobolnak ebedre és vacsorára, olljankor az also kaput es sarampot is az szokás szerént bé tegjék, senkit se ki se bé ne bocsássanak, és minden rendek az eő helljekre takarodgjanak, az konjha vagy sáfár ház környül ne maradgjon senki, hanem dobolás után fogják ki minden rendek Praebendájokot¹⁾ és az kik az ujj majorban²⁾ laknak idejyn oda mennjenek, az kinek penigh az alsó Várban vagion rendelt Praebendája az olljanis helljere mennjen.

Mikor az én Szolgaimnak vagy Fiam Szolgainak Szolgaj fel akarnak geőnj kiknek itt fen rendelt lakások nincsen, hirt tegjenek nekem felölle, és bé ne bocsássák az én engedelmemnélkül. Azonkeppen valakik korcsomara akarnak be jüni nekem megjelense az kapus.

In Arce Scepusiensi 25 Junjj 1657.

Közli: F. J.

Toldás „a lőcsei fehérasszony a történelemben“ című cikkhez.

Dr. Hajnóci Iván úrnak »a lőcsei fehérasszony a történelemben« című, e folyóirat előző számában megjelent közleményéhez s az Andrássy István áruházi legendájához még következőket fűzhetem hozzá:

Mint láttuk a hiteles kapitulációs okmány szövege 1710 febr. 7. és 8-ikán hirdettetett ki a tanácsban és közgyűlésen, 9-ikén pedig bemutatták Löffelholcz tábornoknak.

Hogy Lőcse tényleg meg lehetett szorúlva, arra vallanak az alábbi tények is, melyekre a Görgey-levéltárban találunk adatokat.

1710 január 8-ikán, tehát egy hónappal előbb, Andrássy listet kér Görgey Jánostól, Szepesvár kapitányától, s ennek átvételére oda katonákat küld; ezen tény mindenestre nem normális körülményekre vall: ha egy vár, egy várost lát el élelmiszerral.

1710 január 28-ikán Berthoty utasítja Görgey Jánost, küldjön Lőcsére 6 mázsa puskaort.

1710 február 3-ikán gróf Bercsényi értesíti Görgeyt, hogy Eperjesről küldtek Lőcsére puskaort, de azért igyekezzék ő is (t. i. Görgey) küldeni; ugyanezen levélben kifejezi azon reményét, hogy Lőcse is

¹⁾ illetményüket.

²⁾ ma: Szepesújvár (Hotkóc).

Rákóczy pártján van, bár (mint mondja) tudomása van róla, hogy az ellenség is mozgolódik benne.

Hogy az Andrassy árulási legendája csak téves információk alapján kelhetett szárnyra, ezt igazolja gróf Bercsényinek 1710. évi február hó 24-ikén, titkos betűkkel, Görgey Jánoshoz írott levele, melyben ő is (t. i. Bercsényi) árulás áldozatának tünteti fel Lőcsét, s Andrassyt mint árulót kárhóztatja

Ha Bercsényi, a főgenerális, árulónak mondta Andrassyt, nem lehet csudálni, hogy ezen hit a közfelfogásban meggyökeresedett.

GÖRGEY ALBERT.

KÖNYVSZEMLE.

Magyarország Csúcsiveskori Szárnyasoltárai. — Művészettörténelmi Tanulmányok. Irta: Divald Kornél. — Első sorozat. 43 képpel. Budapest 1909. Patria irodalmi vállalat és nyomdai részvénytársaság nyomása, ivrét, 27 l. Ára ?

Hazánk műemlékeinek egyik legalaposabb ismerője, éles szemű és ritka tevékeny kutatója, *Divald Kornél* füzet alakjában közrebocsátotta a magyarországi csúcsives szárnyasoltárokra vonatkozó tanulmányait, azzal az ígérettel, hogy az első sorozatot mielőbb a többiek követik. Tartalmas munkája általános érdeklődésre érdemes, de a szepesiek figyelmét még különösebben is felkelti, mivel ez a rész épen a szepesmegyei nevezetesebb szárnyasoltárokkal is foglalkozik és kimutatja a kapcsolatot, melyben ezek a felvidék jelentékenyebb ilyenemű műalkotásaival állanak. Szepességi emlékeinket, művének jellege és a feldolgozásra váró anyag nagy terjedelme miatt, nem ismerteti olyan részletesen, mint „Szepesvármegye művészeti emlékei“ c. hasonló tárgyú munkájában, Társulatunk kiadványában, de eleget nyújt ahhoz, hogy helyes fogalmat nyerjünk ez emlékek művészi becséről.

Bevezetésében kimutatja a szerző, hogy a magyarországi szárnyasoltárok épen nem tekinthetők a német mesterek munkái szolgai másolásának, amint a német műtörténetirók szívesen hangoztatják, hanem önálló felfogás és annyira faji és egyéni vonások lelhetők fel rajtuk, hogy külön magyarországi fafaragó-iskolát különböztethetünk meg. A felvidék szárnyasoltárait kevésbé tanulmányozták még műtörténeti szempontból és sok jeles példány ismeretlen. A legújabb időkig 80-ra tették a szárnyasoltárok számát, de *Divald* szerint magában Abanj-, Sáros- és Szepesmegyében 253 maradt fenn többé kevésbé jó karban, melyek között a közepes munkák mellett kiváló műalkotások nem ritkák. Mind az oltárok számát,

mind azok értékét tekintve a Szepesség a külföldnek műemlékekben leggazdagabb vidékeit is felülmulja.

A fafaragás primitív emlékei a XIV. sz.-ba vezetnek vissza, mikor a vallásos buzgóság a monumentális alkotásokba már mintegy belefáradt és kisebbszerű, de mégis művészi alakban keresett kifejezést. Az első fafaragók a kőfaragó-műhelyekből kerültek ki s a legrégebb faszobrok határozottan kőjelleműek, vagyis az anyag-szerűség híjával valók. Ilyen faszobrok a nagyecőri és a szlatvini Madonnaszobrok is, melyek már a XV. sz.-ból valók. Ilyen korú a lőcsei plebánia templom kisebb szt. Jakab-szárnyasoltára, mely a szt. Borbála oltár tetején áll és mely Divald nézete szerint kezdetben a főoltár volt, mignem 1508-ban a mai pompás főoltárral, Lőcsei Pál szobrász művével cserélték fel. A csúcsives, oszlopos fülkében levő négy szent (Jakab, János, András, György) szobra azonban a XIV. sz. hagyományai alapján készült.

E legelső szárnyasoltárok után Divald a kassai Szt. Erzsébet templom oltárait ismerteti tüzetesebben. A kassai dóm mestereinek műve a sárosmegyei berkii Mária halála-oltár, melynek fejlettebb kompozíciója átmenet a Szepesség szárnyasoltáraihoz. Az ország távolos vidékein fenmaradt Mária-halála-oltárok motívumainak rokonsága alkalmat ad a szerzőnek arra, hogy a fafaragást általános vonásokban jelleméze. Szerinte az Európaszerte divó kompozíciót sem nálunk, sem másutt nem merték módosítani, mint ahogy pl. azelőtt Veit Stossnak, a krakkói oltár híres szobrászának tulajdonították a nálunk nagy számban található Mária-halála-oltárok legjelesebbjét, a *szepeshelyit*. Feltehető azonban, hogy közös minta után dolgoztak Stoss és a *szepeshelyi* fafaragó.

Szepesmegye legkiválóbb műemlékei Mátyás korából valók s klasszikus formaérzék és nemes realizmus jut érvényre bennük, emellett az olasz művészet behatása is félreismerhetetlen. Elsőrendű műalkotásnak tekinti Divald az *iglói* templom diadalkeresztjét, mellékalakjaival együtt, a *lőcsei* Vir dolorum oltárt, a *késmárki* szent kereszt templom feszületét s a *csütörtökhelyi* Pietát.

Divald kutatásai alapján megállapítja, hogy a XVI. sz. elején a felvidéken már önálló jeles festők voltak; ilyen Koehler János bártfai mester és Stancel Teofil, kinek Lőcsén is több műve maradt fenn.

Az érdekes füzetet 43 kép díszíti, melyek a szövegbe igazán életet adnak és melyeknek szép és kifogástalan kivitele elismerésre méltó.

Briefe des Feldzeugmeisters Paul Freiherrn Kray de Krajova et Topolya an seinen Bruder Alexander von Kray, — mitgeteilt und zu einer Lebensschilderung erweitert von Hauptmann Dr. Just, — (Sonderabdruck aus den Mitteilungen des k. u. k. Kriegsarchivs, III. Folge, 6. Band.) — Wien, Druck von Jos. Roller u. Comp. 1909. — 306 lap.

A báró Kray Pál tábornaszernagyra vonatkozó katonai szakirodalom értékes művel szaporodott: *dr. Just* százados közreadta az európai hírvé hadvezérnek öcséséhez intézett 214 levelét, melyeknek eredetieit Kray István szegedi táblai elnök úr, másolatait a wieni cs. és kir. hadilevéltár őrzi.

A Szepesség mindig büszkén vallotta fiának Krayt; a szepesi Karok és Rendek magokénak tekintették és szülővárosával, Késmárkkal, egyetemben osztoztak dicsőségében¹⁾; ehhez képest a szepesi írók is sokat foglalkoztak vele²⁾. Bennünket tehát *Just dr.* könyve már csak tárgyánál fogva is érdekeli.

Fokozza érdeklődésünket az a körülmény, hogy szerző kiterjeszkedik a Kray család többi tagjaira is és pontos leszármazási táblát csatol művéhez. Kray Páltól kezdve, aki Morvaországból jött hazánkba és 1662. évben mint bártfai ev. lelkész magyar nemességet nyert, a család leszármazói itt éltek és szerepeltek a Szepességen. A nemességszerző Pálnak fia: Jakab Késmárk város bírása, követe és II. Rákóczi Ferencnek tevékeny ügynöke volt; ebbeli tevékenységéért Késmárk ostroma alkalmával vértanúi halált halt (Heister tábornok 1709 dec. 16-án lefejeztette). Hasonnevű fia, a tábornaszernagy apja, fényes katonai pálya után Késmárkon telepszik le és élénken részt vesz a város közügyeiben. Itt születik 1735-ben fia Pál, a későbbi hadvezér.

¹⁾ V. ö. Szepeshármegyének hozzája intézett üdvözlő iratait és Krainak 1799. évből való köszönő levelét a vm. levéltárban (Acta Prot. Anni 1799, nro 248, 461, 647.); — Késmárk város 1888-ban (mely évben Ő Felsőge rendeletére a 67-ik gyalogezred Kray nevééről neveztetett el) nagy ünnepélyességgel leplezte le a szülőházára illesztett emléktáblát.

²⁾ 1. *Christ. Genersich*: Merkwürdigkeiten der königl. Freystadt Kesmark. Löcse, 1804. II. kötet 335.—470. l. — Ezen életrajz, mely Kray halála évében jelent meg, a tábornaszernagynak és Sándor öcsésének útmutatása, illetőleg felügyelete mellett íródott.

2. *Jacob Meltzer*: Biographien berühmter Zipser. Kassa 1832. — 192 l.

3. *Weber Samu*: Ehrenhalle verdienstvoller Zipser. Igló, 1901. 347—52 l.

4. *Kray Miksa*: krajovai és topolyai báró Kray Pál tábornaszernagy (Szepesm. Tört. Társ. évkönyve, 1888. évfolyam. 200—212. l.).

A szóbanforgó leveleket Kray 1784—1804 között intézte Sándor öcséséhez, aki 1791-ig szintén katona volt, majd őrnagyi ranggal nyugdíjba vonulva Késmárkon telepedett le.

Kray Pál leveleiben testvéri bizalmassággal szól öcséséhez és épen ez az őszinte hang teszi őket különösen becsesekké: belelátunk írójuk érzelmi világába, megismerjük a nagy hadvezérben az embert. Megismerjük mint apát, ki korán özvegységre jutván, meghatóan gondoskodik fiairól a harc zajában is (mind a három katona volt); megismerjük mint késmárki szegény rokonainak jólelkű segítőjét; megismerjük örömeit, gondjait, reményeit; megtudjuk, hogy fővágya volt itthon a Szepességen jószágot szerezni és itt nyugodtan élni le öreg napjait (a curia-tybei birtok megszerzése ügyében audiencián jár a királynál, meg akarná venni a vörös klastromi uradalmat).

E leveleket Just dr. — igen ügyesen — életrajzzá bővítette ki olyformán, hogy amely időből nincsen levél, ott röviden beszúrja a közbeeső eseményeket. Ily módon teljes és összefüggő képet nyerünk Kray életéről; nyomon kísérhetjük pályáját: miután már a hét éves háborúban kitüntette magát, 1784-ben leveri az erdélyi oláh felkelést és elfogja a lázadás vezéreit, Horát és Kloszkát; 1788-ban a törökök elleni háborúban vitézkedik és elfoglalja Craiovát, mely fényes hadi tetteért tábornokká lép elő és 1790-ben megkapja a magyar báróságot „de Krajova“ előnévvel. 1793-tól kezdve a francia háborúban játszik nagy szerepet; 1799-ben dicsőségének tetőpontját éri el az olasz hadjáratban, főleg Mantua bevételével, amiért tábornagygyá lesz és tulajdonosává a 34. gyalogezrednek. 1800-ban a rajnavidéki seregek főparancsnoka, mely tisztségétől ez év aug. 20-án felmentetvén, miután már előbb megkapta donatio mixta-képen a topolyai (Bács m.) uradalmat, nyugdíjba vonul és hol birtokán hol Pesten és Pozsonyban tartózkodik († 1804-ben).

Mindezt maga mondja el leveleiben, és pedig frissiben, az események közvetlen hatása alatt. Így tehát a kép, melyet életéről nyerünk, minden eddiginél élénkebb és igazabb.

Eltekintve attól, hogy e levelek hadi- és általános történeti szempontból mennyire fontosak, közzétételük ránk szepesiekre nézve már csak azért is nyereség, mert felelevenítik és a leghelyesebb világításba hozzák egyik nagy földünk emlékét.

Franco János élete. Irta Friedreich Endre dr. kegyesrendi tanár. (Különlenyomat a kegyes-tanítórendiek váci főgimnáziumának 1907—1908. évi értesítőjéből), Vác, 1908. — 114 lap.

A római származású Franco János (1596—1662) első házfőnöke volt a piaristák podolini kollégiumának, a kegyesrend legrégibb magyarországi házának. E rendházat Lubomirski Szaniszló, a XIII szepesi város ura, alapította 1642-ben, főleg oly célból, hogy iskolája erős katolikus szellemben nevelje az ifjúságot és ezzel egyengesse a nagyobbára protestáns szepesi városok visszatértésének útját. Franco János szervezte és a megalapítástól kezdve 20 éven át igazgatta a podolini kollégiumot, életének leírásából tehát természetesen sokféle fény verődik a Szepesség akkori viszonyaira.

És főleg az olyan életrajzból, amelyet szerzőnk nyújt: ki széleskörű forrástanulmány alapján Franco János alakját a legtagabb miliőbe állítja. Megtudjuk, milyen körülmények közt sikerült Lubomirskinak az akkor igen kapós piarista rendet szepesi uradalmában letelepíteni; e célból mennyi anyagi áldozatot hozott (alapítvány 16 rendtag számára, az építkezés, felszerelés költségei); mint fejlődött a rend Franco János gondos keze alatt; milyen volt a háznak és iskolájának belső képe; kikből kerültek ki a tanulók; milyen befolyása volt a rendnek a Szepesség egyházi viszonyaira; a politikai események mennyiben érintették; miképen támadt vetélytársa a szepesváraljai jezsuita iskolában (viszály Lubomirski és Csáky István gróf közt) stb.

Nemcsak a magyarországi kegyesrend, hanem mi szepesiek is örömmel fogadhatjuk ezt az élénk kis korrajtot.

Kisebb cikkek ismertetése.

— *A Századok* ez évi februári száma (175. — 178. l.) közli a Szepesmegyei Történelmi Társulat negyedszázados történetének főbb mozzanatait, kivonataképen ama kimerítő feldolgozásnak, melyet *dr. Neogrády Lajos* ügyvezető alelnök állított össze s olvasott fel a Társulat múlt évi december 15-én lefolyt ünnepi közgyűlésén. E felolvasás egész terjedelmében meg fog jelenni a Társulat ezidei évkönyvében.

— *Az 1909. évre szóló „Lőcsei Kalendárium“* (Lőcse, Singer-féle könyvnyomda, 1909) 17.—28. lapján egy névtelen szerző „*Lőcse szabad királyi város történetéből — vázlatos korszépek*“ címen dióhéjba szorítva adja Lőcse város történetét. Ujat nem mond és fejtegetései nem is önálló kutatáson, hanem a Szepesmegyei Történelmi Társulat millenniumi kiadványain alapulnak, de a fontos események helyes kiválogatásával és kellő világításba helyezésével, ügyes előadásával a szakembert is rokon szíven érinti.

— »*Az első levegőből hajós*« — címen „*Krónikás*“ cikket közöl a Pesti Hirlap f. évi február 28-iki számában, melyben szavahihető feljegyzések alapján (Bredetzky S: *Neue Beiträge zur Topographie und Statistik des Königreichs Ungarn*, Wien, 1807; — »*Hasznos multságok*« 1825 évfolyam, és Reissig gömör-vármegyei mérnök feljegyzése a XIX. század elejéről) kimutatja, hogy az első magyar léghajós — szepességi ember volt: egy *Cyprián* nevű vörös klastrombeli szerzetes II. József császár idejében. »A barát éveken át dolgozott a klastromban levő laboratoriumában a két szárnyon, amelyet karjára csatolt, de amelynek két nyulványa is volt, amelyeket óraszerkezettel a két főszárny hozott mozgásba... A kísérlet egy holdvilágos estén történt; a klastrom magas kőfal-kerítéséről indult el a barát s mind fölebb és fölebb emelkedve a levegőben, valósággal úszott az űrben, miglen elérte a Korona hegy tetejét. Onnan azonban már gyalogszerrel jött le... A környékbeli nép, látva a levegőben úszó emberi alakot, csodát vélt és valóságos búcsújárás volt a klastromban, ahol utóbb megtiltották Cypriánnak a kísérletezéseket, szárnyait pedig megsemmisítették.«

Hozzátehetjük, hogy Cyprián barát ezen kísérletének emléke monda alakjában most is él a Szepességen¹⁾; költőileg feldolgozta *Lindner* Ernő: »*Der fliegendije Minnich — ä zipsersche Kläustergeschicht*« — című költeményében²⁾.

„*Krónikás*“ fentemlített cikke folytán a magunk részéről is megindítottuk a kutatást: nem e volna bővebb okmány bizonyíték szerezhető az első magyar léghajós repülési kísérletének körülményeire és repülőgépének szerkezetére nézve?

¹⁾ V. ö. Magyarországi Kárpát Egylet évkönyve, 1876. évf., 262. l.

²⁾ »*Fartblühndijer Zöpserscher Liederposchen... von Lëndners Ernst von Käisenmark*«, Budapest—Lőcse, 1879, — 9.—16. l.

TÁRSULATI ÜGYEK.

— *A Szepesmegyei Történelmi Társulat* jövő évi tagilletményül Hain Gáspár Lőcsei Krónikájának első részét óhajtja kiadni. A kiadás tetemes költségeire való tekintetből a társulat számos tényezőhöz fordult támogatásért és igyekezetét már eddig is szép siker koronázza. Első helyen áll a Magyar Tudományos Akadémia, mely 1910-re 600 koronát szavazott meg; a következő évekre nem akarja ugyan magát előre lekötni, mert nem ismerheti még a más irányu szükségleteit, de kilátásba helyezte, hogy ha a beküldendő kézirat a tudományos követelményeknek meg fog felelni, tovább is telhetőleg támogatni fogja a vállalatot. Az Akadémia egyúttal elismerését nyilvánította a társulat tudományos törekvései iránt. Azonkívül Lőcse városa is elismerésre méltó aldozókészséggel támogatja a főkép rá nézve fontos kiadványt, amennyiben 4 évre évi 300 koronát szavazott meg a kiadás költségeire. Igló városa hasonló készséggel évi 50 korona segítséget szavazott meg 3 évre, a Szepesi Hitelbank 100 korona összeget, Késmárk városa 3 évre évi 20 koronát, Szepesszombat és Szepesváralja évi 10 koronát, Szepesbéla pedig egyszersmindenkorra 20 koronát szavazott meg a kiadványra. A taggyűjtés is meglehetősen eredménnyel járt.

— *A Szepesmegyei Történelmi Társulatot* Lőcse városa felhívta, hogy készítsen javaslatot a lőcsei régiség- és levéltár további rendezése és látogatása tárgyában. A társulat nagyon szívesen fogadta a felhívást és komolyan akar annak megfelelni. Egyes tagoktól szakvéleményeket gyűjtött össze és ezeket a vezetőség összegezi s az így megbeszélt javaslatot fogja a városi tanácsnak betervezni. A társulat kiterjeszkedik arra is, hogy a város többi nevezetességeinek látogatása mikép volna rendezhető.

Az 1909 évi előfizetési díjat megfizették:

Apáthi Vilmos, Abauj-Torna vármegye levéltára, dr. Alexy Albert, Andrasovszky Béla, Belóczy Sándor, dr. Bugsch Gusztáv, dr. Bene Jenő, Borbély Lajos, Burián Lajos, dr. Beszkid István, Bethlenfalvy Ernő, dr. Breuer Sándor, Bihar vármegye levéltára, dr. Békefi Remig, Borsod vármegye, Bugsch Sándor, dr. Bielek István, Bethlenfalvy Antal, Buttykay Viktor, Burgyán Aladár, Buttykay Ferenc, Boháresik Sándor, Besztercebánya sz. kir. város tanácsa, Csoma József, gróf Csáky Albin, gróf Csáky László, özv. gróf Csáky Zenóné, Cziriák Mihály, Dénes Ferenc, dr. Dirner Gusztáv, Debreczen sz. kir. város, dr. Engelmayer Ödön, Emeritzy Emil, Földi János, Förster Rezső, dr. Fischer-Colbrie Agost, Fertsek Nándor, özv. Förster Edéné, Fleischacker Lajos, Förster Gyula, Fedor Sándor, Glosz Lajos, Görgey Gusztáv, Görgey Albert, Görgey Gyula, Gölnicbányai iparosok köre, Galbavy Flóris, Gölnicbánya r. t. város közönsége, Guhr Márton, Gárzik András, ifj. Gretzmacher Gyula, Gattinger Márton, Günther Antal, Gonda István, Gergely Sándor, Hillay Neit, id. Holénia Sándor, dr. Holénia Sándor, dr. Hensch Aurél, Halmi László, dr. Hritz Lajos, Hybján Samu, Harencsár József, dr. Horváth Ödön, Hibján Gyula, Hvizdos János, báró Jungenföld Edmundné, Iglói róm. kath. népiskola, Iglói kaszinó, dr. Jurkovich Emil, Iglói főgimn. történeti Szemináriuma, Jancsó István, Jónásch Antal, Jablonovszki József, báró Jungenföld Károly, Juhos Gyula, Igló város tanácsa, Irányi Gyula, dr. Jankura Iván, Iglói áll. polgári fiúiskola igazgatósága, Iglói ág. ev. nép- és polgári leányiskola, Iglói m. k. áll. Tanítóképzőintézet igazgatósága, dr. Kheberich Márton, Késmárki felső keresk. iskola magyar Önképzőköre, Késmárki áll. polg. és felső keresk. iskola, Kiss Albert, M. O. Kárpátgyesület Muzéuma, Kahanyecz Mátyás, Kurucz Andor, Kovalszky Lajos, Kassai felső kereskedelmi iskola »Baross Önképzőköre«, Kosáry Emil, Kassai Múzeum, Koromzay György, Késmárk sz. kir. város tanácsa, Kassa Oderbergi Vasút igazgatósága, Karacsony János, Klimkovics Elemér, Kinsky Béla, Kassa sz. kir. város tanácsa, Kray István, Kulman János, Kovács Sándor, Kégel Árpád, dr. Kiss István, Késmárki ev. lyceum könyvtára, dr. Lupkovich József, Legeza István, Lőcsei Kaszinó, Lőcsei püspöki polgári leányiskola, Ludvigh Gyula, Laczko Viktor, hadusfalvi Ludmann Gyula, Laufik Ferenc, dr. Lorx Sándor, Ludvigh Gyula, Liptó vármegye alispánja, Leibic r. t. város tanácsa, Loisch Mátyás, Lőcsei m. kir. áll. főreáliskola ifjusági könyvtára, Lőcsei kir. kath. főgimnázium Önképzőköre, báró Máriaassy Tiborc dr., Maléter Ernő dr., Marcsek Andor, dr. Máriaassy Mihály, Máriaassy Ödön, Mateóc nagyközség előljárósága, Majunke Gábor, Markovich János, dr. Mauks Károly, Matyasovszky Boldizsár, dr. Nagy Árpád, Nagy Pálné, Nemessányi körjegyzőség, M. kir. Országos levéltár, Óshegyi József, Okolicsányi-Zsedényi Éde, dr. Párvy Sándor, dr. Payer Géza, Petróczy Lajos, dr. Posewitz Tivadar, Piovarcsy Károly, Podhradszky Pál, Posewitz Kornél, Probstner Gyula, Posewitz Artúr, dr. Polnisch Artúr, Polyák Gyula, dr. Rolny Ferenc, Róth Márton, dr. Róth Gábor, Raisz Aladár, dr. Róth László, ifj. alapi Salamon Géza, Szlavkovszky Ferenc, Sax Lajos, Spóner Andor, Székely Gyula 2 példányban, medgyesi Somogyi Zsigmond, dr. Szász Agoston, Sütő József, Szegedi Somogyi könyvtár, Svedlér bányaváros, Szomolnok bányaváros, dr. Széll László, dr. Szelényi Oszkár, Szaltzer Lajos, dr. Szelényi Ödön, Seyfried Károly, Széll Mór, Szepesremete község, Szepesolaszi r. t. város tanácsa, Scholcz Róbert, Sáros vármegye alispánja, dr. Schwarcz Károly, Scholtz Albert, dr. Szontagh Sándor, Tilkovszky István, Topscher Samu, Toperczer Árpád, Tarcafői körjegyzőség, Takács József, Ujfaluassy Béla, Urbányi János, Ujházy Iván, Venczko János, Wieland Ákos, Weber Samu, dr. Vajdovszky János, Várady-Szakmáry Adorján, Wagner Tivadar, Vaitzik Ede, Záhorszky Mihály.

Kelt Lőcsein 1909 évi április hó 3-án.

A kiadóhivatal.

Kérelem.

Olvasóink közül bizonyára lesznek olyanok, akik *régi családi iratoknak* akár maguk is birtokában vannak, akár pedig tudomásuk van róla, hogy hol, mely családnál és annak melyik tagjánál léteznek ilyen irományok.

Tisztelve kérjük, hogy ezt szerkesztőségünknek tudomására hozni sziveskedjenek.

Imeretlen helyeken eltemetve, tehát értéktelenül hevernek sokszor olyan emlékek, melyekből a szakember nagybecsű és hézagpótló történeti adatokat hámozhatna ki.

Szerkesztőségünk nemcsak arra vállalkozik, hogy a tulajdonosok által rövid használatra beküldött ilyenemű iratokat szakszerű áttanulmányozás után hiánytalanul visszazármaztatja, hanem — amennyiben az iratoknak hozzánk való beküldése bármily okból nehézségekbe ütköznék — szívesen küldjük ki szerkesztőségünknek valamelyik tagját, ki a tulajdonos engedelmével ennek családi iratait *a helyszínén* átvizsgálná.

Meg vagyunk róla győződve, hogy olvasóinknak illetén való segédkezése mellett sok értékes anyagot hozhatnánk napfényre.

A szerkesztőség.

I. ÉVFOLYAM.

1909. JÚLIUS.

3. SZÁM.

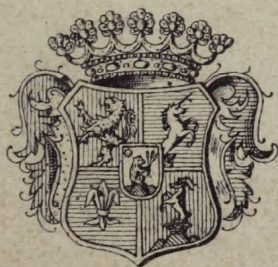
KÖZLEMÉNYEK SZEPES VÁRMEGYE MÚLTJÁBÓL

SZEPES VÁRMEGYE TÖRVÉNYHATÓSÁGÁNAK ÉS A
SZEPESMEGYEI TÖRTÉNELMI TÁRSULATNAK TÁMOGATÁSÁVAL
MEGJELENŐ FOLYÓIRAT

SZERKESZTI ÉS KIADJA:

DR. FÖRSTER JENŐ

VÁRMEGYEI LEVÉLTÁRNOK

MEGJELENIK NEGYEDÉVENKÉNT. — ELŐFIZETÉSI ÁRA:
EGY ÉVRE HAT KORONA.

LŐCSE, 1909.

REISS J. T. KÖNYVNYOMÓ INTÉZETE.

TARTALOM.

	Lap
A podolini piarista kollégium a XVII. században. Irta: dr. Friedreich Endre	129
Késmárk és a Thököly család (harmadik közlemény). Irta: dr. Bruckner Győző	146
Lőcse városának lakói és azoknak vagyonossága 1542-ben (első közlemény). Közli: dr. Iványi Béla	158

Családtörténet.

Szepes vármegye nemes családjainak összeírásai: III. Az 1835. évi összeírás (első közl.). Közli: dr. Förster Jenő	170
--	-----

Vegyes közlések.

Thököly Sebestyén esküvőjéről. Közli: Jurkovich Emil	176
A lőcsei fehéraszony. Irta: dr. Hajnóci Iván	178
A XIII szepesi város jegyzőkönyveiből (III. IV.). Közli: F. J.	180

Könyvszemle.

A Magyarországi Kárpátgyesület évkönyve 1909	187
<i>Dr. Posevitz Tivadar</i> : A Szepesség — utazási kézikönyv	188

Társulati ügyek és egyéb hírek.

»Szepesi múzeum«. — A »lőcsei fehéraszony« emléke. — A Magyar Történelmi Társulat vándorgyűlése. — Thököly Imre emléktáblája. — Podolin nközség határozata	189
--	-----

KÖZLEMÉNYEK

SZEPESVÁRMEGYE MÚLTJÁBÓL.

I. ÉVFOLYAM.

1909. JULIUS.

3. SZÁM.

A podolini piarista kollégium a XVII. században.

MAGY. AKADEMIA
KÖNYVTÁRA

I.

A podolini piarista kollégiumot Lubomirski Szaniszló herceg, szepesi sztarosztja és lublói főkapitány alapította 1642-ben. Diadalmos harcai után visszavonult a magánéletbe és leginkább a kegyelet műveivel foglalkozott, templomokat épített, kolostorokat, iskolákat alapított. Vallásos buzgalmában szepesi birtokairól sem feledkezett meg. Eleinte a jezsuitákat akarta Podolinban letelepíteni, de a tárgyalások nem vezettek eredményre, majd 1636-tól kezdve többször kérte Kalazanti Józsefet, a piarista rend római generálisát, hogy küldjön hozzá néhány rendtagot. Kivánsága csak 1642-ben teljesedett, amikor a leipniki (Morvaország) piarista ház lakói a harmincéves háboru viharai elől hozzá menekültek. Lubomirski elküldte őket Podolinba, ahol egyelőre a várban helyezkedtek el (nov. 20.). Az ünnepélyes beiktatás dec. 10-én történt a krakói püspökség és káptalan biztosainak jelenlétében. A város és a plébános nem ellenezte a letelepedést, de a krakói egyetem egy baccalaureusa által tiltakozott az ellen, hogy a piaristák iskolát nyissanak.¹⁾

Lubomirski nagylelkűen gondoskodott a ház szükségleteiről, az alapító okmányban a 16 tag eltartására 800 bir. tallérnyi évi járadékot rendelt, azonkívül magára vállalta a ház, gimnázium és templom fölépítését és felszerelését. Az épület Bocksberger bécsi építész tervei szerint és annak felügyelete alatt készült. A házba és iskolába 1648-ban

¹⁾ Franco, Fondazione della Casa di Podolinetz, Podolini k. r. levéltár.

költöztek be, a templomot 1651-ben nyitották meg. Az alapító fia, György herceg, a növekedő szükségletekre való tekintettel 1649-ben évi 840 lengyel forintra emelte a járadékot. Általában a Lubomirskiak mindig nemes áldozatkészséggel támogatták a házat és az iskolát s féltékenyen védelmezték a piaristák érdekeit.

II.

A podolini kollégium akkor keletkezett, mikor a rend a legválságosabb helyzetben volt. Kalazanti Józsefet, a szerzet szent-életü alapítóját 1643 márc. 4-én ellenségei áskálódására megfosztották generálsi tisztétől, a növendékek felvételét megszorították, majd egy pápai bulla (1646 márc. 16.) a rendet fogadalom nélküli kongregációvá süllyesztette le és kihalásra szánta. A podolini piaristák mégis Kalazantit, az állásától felfüggesztett generálist tekintették szellemi vezérüknek és lelki fejüknek. A szent férfiü főrelemre intette társait és esengve kérte őket, hogy engedelmessékedjenek az ideiglenes kormányzatnak, hogy ne hagyják el a méltatlanul megalázott testületet, ne hagyják cserben a szegény gyermekeket, kiknek tanítására fogadalommal kötelezték magukat. Isten még mindent jóra fordíthat, felemelheti a lesújtott rendet.¹⁾

A szerzet lefokozása nagyon kellemetlenül érintette IV. Ulászló lengyel királyt, a varsói piarista ház alapítóját és Lubomirski Szaniszlót, mert ezen intézkedésben a nagy utánjárással megalapított iskolák vesztét látták. A király, a lengyel országgyűlés és a főpapság együttesen kérelmezték a sérelmes bulla visszavonását, de egyelőre csak annyit tudtak elérni, hogy 1648-tól kezdve kivételesen megengedték a növendékek felvételét.

A ház eleinte a varsóival együtt a német-lengyel rendtartományhoz tartozott, majd 1662-ben a varsói, podolini és szeszowi kollégiumokból külön provincia alakult. A privigyei (1666), breznóbányai (1674) és pozsonyszentgyörgyi (1685) intézetek 1691-ig ugyancsak a lengyel provincia kötelékébe tartoztak. 1656-ban VII. Sándor pápa a rendet kongregációvá alakította egyszerű, de az egész életre szóló fogadalommal, majd IX. Kelemen 1669-ben teljesen rehabilitálta a sokat szenvedett testületet és visszaadta összes régi jogait és kiváltságait.

¹⁾ Kalazanti leveleinek egy részét a podolini házi, másik részét a budapest k. r. központi levéltárban őrzik.

A podolini ház első lakóit Giovanni Domenico Franco olasz nyelvű feljegyzéseiből ismerjük. A személyzet tizennyolc tagból állott, u. m. három fölszentelt pap, három fogadalmas klerikus, kilenc novicius (próbaéves növendék) és három laikus fráter. A ház első főnöke a római születésű Franco volt, a többi rendtagok morvaországi és sziléziai morvák és németek voltak, csak Frankovics Pál és Marci József származtak Magyarországból. Az előbbi szakolcai horvát volt, az utóbbi holicsi tót.

Franco Podolinban is olasz maradt. Morvaországban ugyan megtanult egy kevésbé németül és morvául, majd később lengyelül, de tolmács nélkül nem igen boldogult. Latinul és olaszul levelezett, a latin diskurzusba is sűrűn vegyített olasz szólásokat, a házi levéltár könyveit is olaszul vezette. Egyébként a XVII. században a lengyel főuraknál általános volt az olasz nyelv tudása. A Lubomirski hercegek udvarában, mely pompában, fényben és a személyzet számában felülmúlta a német fejedelmek udvartartását, állandóan voltak olasz komornyikok, titkárok, festők, építészek, zenészek.

A noviciusok egymás között anyanyelvükön kívül latinul beszéltek; a latin nyelv volt tanulmányaik alapja és a soknyelvű társaság összekötő kapcsa. A különböző országokból származó, vegyes nyelvű társaságot a rend közös célja és Franco atyai szeretete tartotta össze. Körültekintő figyelemmel, fáradhatatlan türelemmel gondoskodott az intézet anyagi és szellemi javairól, az iskola fejlesztéséről, a rendi növendékek képzéséről.¹⁾

1659-ben rendfőnökké választatván, a ház vezetését Neumann Glicérnek adta át. Neumann után Opatowski Vencel következett. Ez kiváló matematikus volt, tanulmányozta a mértant, foglalkozott vegytani kísérletekkel is. 1662-ben bevádolták, hogy a ház pénzét költséges vegytani kísérletekre költi, de sikerült magát tisztáznia.²⁾ Opatowski után ismét Neumann vette át a főnökséget (1664—1674). Ez építtette a templomhoz Neri Szt. Fülöp kápolnáját az 1664 febr. 5-én elhunyt Snieszkowicz Szaniszló ruzsbachi plébános hagyatékából, ugyancsak ő restauráltatta az 1669. évi tűzvész által megrongált házat és templomot. 1671-től kezdve Mihály lengyel király kiváltságlevele alapján Busóc és Maldur falvakban föleleveníttette a régóta szünetelő katolikus vallásgyakorlatot, majd 1674-ben lemondott a házfőnökségről és aug. 10-én elfoglalta a

¹⁾ Friedreich Endre dr.: Franco János élete. Vác 1908.

²⁾ Kraus, Historia provinciae Polonae S. P. Budapesti k. r.: levéltár 222. I.

szepesbélai plébániát, melyet Lubomirski Szaniszló Herakliusz hg. a podolini háznak adományozott. Varzecha József (1674—1681) és Kraus Mihály (1681—1686) a legválságosabb korszakban állottak a kollégium élén. A Thököly-fölkelés miatt többször nagy veszedelemben forogtak és csak annak köszönhetőék megmaradásukat, hogy Thököly kimélte őket mint a Lubomirskiak klienseit. Kraus rendezte a levéltárat, a legértékesebb följegyzések tőle erednek. Utána Goralowicz Sebestényt (1686—1690) és Choinski Bernátot (1690—1697) említik forrásaink. Goralowicz építtette föl a déli szárny emeletét (1694). 1697-ben Kraus következett, majd 1701-ben ismét Choinski. Ez utóbbi arról nevezetes, hogy az ő rektorsága idejére esik a bujdosó Rákóczy podolini tartózkodása.

III.

A ház fegyelme szigoru volt. Az első főnök, Franco buzgón őrködött, hogy a szerzet szabályait pontosan megtartsák. A gyakori rendfőnöki látogatásoknak is az volt a céljuk, hogy a konstitúciók kívánta fegyelem épségben tartását szorgalmazzák. Mindössze egy-két olyan esetről van tudomásunk, hogy a fegyelmet súlyosan megszegték. A legnagyobb botrányt Horlicius János okozta, aki 1645 május 8-án éjjel elszökött Toporcra az evangélikus paphoz, majd Busócra, innét Késmárkra, végül Lőcsére Lachonosarcus Mihály lelkészhez. Itt előadta, hogy szeretne áttérni az evangélikus hitre, melyet szülei is vallottak. Lachonosarcus nem bizott benne és szép szerével lerázta a nyakáról. Horlicius még Kassára is elkalandozott, I. Rákóczy György udvarában is szerencsét próbált, majd meggondolta a dolgot és Vanoviczy János pálosrendű misszionárius ösztönzésére jun. 6-án meggyónt s feloldoztatta magát a herezis alól. Megtérését még egy más körülmény is siettette, t. i. Lubowiecki István lublói vicekapitány elfogatta a toporci és busóci papokat, kiket azzal gyanúsított, hogy őt a szökésben támogatták. Horlicius ennek hírére elment Lublóra, majd néhány hónapi ott tartózkodás után visszatért Podolinba, ahol egy vasárnap a plébániai templomban ünnepélyesen vezekelt. A templomot zsufolásig megtöltötte a polgárság és a háboru miatt Podolinba menekült nemesség. Horlicius — kötéllel a nyakán — könnyekre fakasztó beszédben vallott bűnbánatot.¹⁾

¹⁾ Franco 1645. nov. 10. k. lev. Kalazantiboz. Generálisi levéltár. Róma. — Origo foundationis 31—55. l. Budapesti k. r. levéltár. — Kraus, Historia 70—72. l.

Az élet egyszerű, sőt szegényes volt. Ruházatuk durva fekete szövetből készült reverenda, lábbelijük szandál vagy „ablakos saru“ (calceus fenestratus). A zárt saru viselését csak 1690-ben engedték meg, de ebben a régi szokásokhoz szívesen ragaszkodó öregebb szerzetesek elpuhultságra vezető újítást láttak. Élelmük egyszerű volt, sokat böjtöltek és pedig olyan szigoruan, hogy a gyengébb szervezetük nehezen bírták ki. Bor ritkán fordult meg szegényes asztalukon, inkább sört ittak. Hogy idegenek szolgálatára ne szoruljanak, laikus frátereket is vettek fel. Ezek közül került ki a szakács, a kulcsár, a szabó, a varga, az asztalos, a könyvkötő, a kertész. Idejekorán ellátták a házat egész télre való élelemmel, füstölt hússal, a böjtre szárított sózott hallal és vajjal, zöldséggel. A sört maguk főzték házi sörfőzdéjükben. Az első butort Lubomirski pénzén szerezték be, a többit a laikus fráterek iszkabálták össze, ezek varrták a fehérmüt, a reverendát, ezek szabták ki a sarut. A fehérmüt és felső ruhát a közös ruhatárban kezelték, innét osztotta ki a ruhatáros fráter (vestiarius). A pénzt a házfőnök kezelte két rendtag ellenőrzése mellett. Jól kellett gazdálkodni, mert a járadék nem emelkedett, ellenben a tagok száma folyton szaporodott. A személyzet 1685/86-ban volt a legnagyobb: 8 páter, 32 növendékpap és 4 laikus fráter¹⁾. Amit a jobb években megtudtak takarítani a járadékból vagy újabb alapítványokban kaptak, kiadogatták kamatra a szepesi városoknak, polgároknak.

A ház belső békéjét többször megzavarták a nemzetiségi villongások. A tótok és morvák nem igen tudtak megférni a németekkel, még kevésbé a lengyelekkel. A lengyelek jobban rokonszenveztek a zipserekkel, mert érzésben és gondolkodásban hozzájuk simultak. 1662-től kezdve, mikor a német és lengyel provincia különvált, a lengyel tartomány mindinkább ellengyelesedett. A lengyel tagok elszaporodtával a németek helyzete rosszabbra fordult, most már őket sem szívelhették. Ezeket Podolinba, Szepesbélára s a szepesi missziókra szokták helyezni, de vezető állásokba nem engedték jutni. Kraus volt az egyetlen német származású provinciális s egyuttal ő volt az utolsó német rektor, mert utána egészen 1782-ig, amikor II. József a magyar tartományhoz csatolta a podolini kollégiumot, csak lengyelt választottak meg oda házfőnöknek.

Az első évtizedben úgy a szepesiek mint a lengyelek közt

¹⁾ Liber familiarum. Podolini k. r. levéltár.

egyaránt idegennek érezték magukat. Pártfogóik, a Lubomirskiak, sem voltak népszerűek a Szepességben. A protestáns papság megérezte a veszedelmet, mely betelepedésükben rejlett és ellenséges indulattal szemlélte tanításukat, térítési kísérleteiket. Annál jobb szívvvel voltak hozzájuk a katolikus papok. Később egyre több szepesi német és lengyel lépett be a rendbe, az utóbbiak közt sok előkelő nemes, úgy hogy idővel egyre erősebb szálak fűttek a rendet a szepesi népességhez s a lengyel nemesi osztályhoz. A 70-es években kifejtett misszionáriusi tevékenységük meggyülöltette őket a protestánsokkal, de annál erősebb kapcsolatot kötötte hozzájuk a konvertitákat, a térítés művét méltányolni tudó katolikus papságot, a katolikus lengyel nemességet. A magyar nemességgel alig volt valami összeköttetésük. 1643 és 1715 közt mindössze csak 90 magyar és szepesi lengyel nemes tanítványuk volt, ezeknek is nagyrésze 1682-ben és 1683-ban, mikor a háboru miatt Kassáról és máshonnet felmenekültek a Szepességbe.¹⁾ A rendbe csak egy előkelőbb nemes ifjú lépett be: Berzeviczy (Sándor) Valerián, de ez mindjárt a beöltöztetés után Privigyére került és élete javát a magyar házakban élte le.

E nehéz viszonyok közt az volt a szerencsájük, hogy a XVII. században sok kiváló rendtag működött Podolinban, akik nagy tekintélyt szereztek a rendnek. Francot szervezőképessége, sokoldalú ismeretei, aszkéta élete miatt csodálták, Bogatka Kázmér nemcsak jámbor életével, hanem kiváló szónoki képességével is becsületet szerzett a rendnek. A költészetben és szónoklatban kiváló Papcinski Szaniszló és Kraus Mihály, a reáltudományokban jeleskedő Opatowski Vencel, Hauzenka Miklós, Zweier (Zwihauer) Farkas, Möschi Lukács magas színvonalra emelték az iskolát. Siewierkowitz Adalbert, Haligowski Ferenc, Weczyrka Jakab, Frankovics Pál, Sczawnicki Gábor teológiai és filozófiai képzettségükkel vívták ki a papi világ elismerését. Az előkelő lengyel családok fiai, kik közül többen irodalmi munkásságukkal is kiváltak (Rogala Zawadzki Vencel, Machowski Ciprián) a podolini iskolába vonzották a lengyel lovagrend gyermekeit.

IV.

Jóllehet a varsói piarista ház néhány hónappal előbb keletkezett mint a podolini, jóllehet amaz a királyság székvárosában

¹⁾ Nomina studiosorum. Podolini k. r. levéltár.

volt, mégis a podolinit tekintették a rend anyaházának, mert itt volt a szerzet legnagyobb noviciátusa, a fiatalok nagy része itt készült el jövő hivatására, innét indultak ki a tanítói pályára.

Conti Onufriusz rendfőnök már 1642-ben szervezett studiumot a Morvaországból hozott noviciusok és a fogadalmas klerikusok kiképzésére. A tanfolyam első prefektusa Strinboch Ágoston, tanára pedig Neumann Glicériusz volt. A noviciusok felvételét csak 1650-ben engedték meg; ekkor léptek be a podolini származású Starck József és Kraus Mihály, továbbá Sepechowski Bernát.¹⁾

A noviciusok száma folyton emelkedett, a század két utolsó évtizedében átlag 15–20-an voltak.

Az első évben leginkább lelki gyakorlatokkal foglalkoztak, a második évben a humanórákat ismételték és aritmetikát tanultak. A növendékek életkora átlag a 18–24. év közt váltakozott, de néha idősebbek is léptek be. Bialkowski Károly Albert tichnowi prépost 44 éves korában öltözött be, de még az első évben elbocsátották. 1664-ben Opatowski Vencel beöltöztette a 38 éves Bernassewiz Mátyás pietrassowi plébánost. A rend terjedő népszerűségét mutatja, hogy sok világi pap jelentkezett. Dalmazy Lőrinc siecechowi plébános 75 éves korában öltötte fel a szerzetesi öltönyt (1671. ápr. 30). Eleinte csak szegény ifjak jelentkeztek, később mindig gazdagabb és előkelőbbek. A magukkal hozott könyveket, fegyvereket, drágaságokat, ruhákat, házi eszközöket, kocsit, lószerszámot letétbe helyezték és a pontos leltárt maguk jegyezték be az „Admissio noviciorum“ c. jegyzékbe, melynek rendkívül értékes műveltségtörténeti adatait alkalmilag külön cikkben szándékozom ismertetni.

Az első években a filozófia tanítására nem volt alkalmas tanáruk, máshonnet sem szerezhettek, mert a zavaros viszonyok miatt sokan kiléptek és csak bajosan tudták ellátni iskoláikat. Lubomirski, Franco kérésére a krakkói akadémiából szerzett egy bölcsészettanárt (Pietraszkievic Kázmér) és részére 100 tallér díjazást, ruhát és élelmet biztosított (1648). A tanfolyam, melyre Lubowiecki lublói alkapitány kívánságára néhány világi hallgatót is fölvettek, kétévi fennállás után megszűnt, vagy azért, mert Lubomirskiék megszüntették a díjazását, vagy pedig azért, mert a végzett filozófusok alkalmasnak látszottak arra, hogy később maguk tanítsák azt, amit itt tanultak. 1662-ben Kraus Mihály,

¹⁾ Admissio noviciorum. Podolini k. r. levéltár.

az említett kurzus egykori világi hallgatója kezdte előadni a bölcészetet a rendi studiumban.¹⁾

V.

Az iskolát, melyet ideiglenesen a vár udvarában épített két teremben rendeztek be, 1643 jún. 8. nyitották meg. Az ünnepség Franco miséjével kezdődött. Jelen volt a krakkói vicepalatinus, a lublói alkapitány, a város bírása, szenátusa és nagy érdeklődő közönség. A mise után a tanulókat bevezették az iskolába, ahol a lublói alkapitány sajátkezüleg osztotta ki a tanulók között a Canisius-féle katekizmust.²⁾ Ez mutatja leginkább, hogy Lubomirski vallási célból alapította az iskolát. Egyelőre két osztály nyílt meg, t. i. a schola legendi és a schola grammaticae. A szintaktikai osztályt 1646-ban, a poétikait 1648-ban, a retorikait pedig 1651-ben nyitották meg.

Hogy a podolini iskola égető szükségét elégitett ki, az is mutatja, hogy mindjárt az első évben 181 tanuló iratkozott be. Az iskolát 1648-ban költöztették át az új helyiségbe. Ugyanezen év szeptemberében bölcészeti tanfolyam is alakult és pedig oly módon, hogy a rendi növendékek számára létesített kurzus hallgatását néhány kiválóbb tehetségű világi tanulónak is megengedték.

A piarista iskola gyakorlatias irányát leginkább az jellemezte, hogy a mennyiségtan tanítására nagy gondot fordítottak. Külön aritmetikai osztályuk volt, melynek hallgatására messze földről jöttek a tanulók. 1646-ban az aritmetikai kurzus tanulói közt találjuk a 20 éves nemes Bukar Jánost (ex Smolecensi ducatu de Juncza), aki egy évvel azelőtt még Lubomirski apródja volt, később pedig a piarista rendbe lépett, továbbá Miniwic Mihályt (24 éves orosz nemes), a sziléziai Steblicius Pált (24 éves) és Dudeci Pált (24 éves). A morva Kysselius Vencel (26 éves) valószínűleg otthon a leipniki piarista gimnáziumban kezdte meg tanulmányait, most pedig eljött messze idegenbe költözött tanárai után, hogy tőlük tanulja meg az aritmetikát. Scherekmaier György 30 esztendősen létére sem restelt elvándorolni Németországból az aritmetika kedvéért. A prágai születésű nemes Petricius György Ignác (21 éves) már mint végzett filozófus jött ide, hogy a német szót és írást megtanulja.³⁾

¹⁾ Kraus, Historia 208. l.

²⁾ Franco, Fondazione della Casa di Podolinietz.

³⁾ Nomina studiosorum. Podolini k. r. levéltár.

A piaristák nagy kedvvel tanulmányozták és tanították a mennyiségtant. A podolini könyvtárban feltűnően sok matematikai, geometriai, csillagászati, hydrotechnikai és építészeti munka van, melyeket — mint a bejegyzésekből meg lehet állapítani — a XVII. században ott működő tanárok használtak. Mösch Lukács és Zweier Farkas matematikai, hadmérnöki és csillagászati kéziratái alapos készülségről tanuskodnak.¹⁾

Az iskolázás időtartama átlag 6–8 év volt, de a század vége felé egyes tanulók 15–20 évig is ott tanultak, különösen a papi pályára készülők, mert a theologia morálist és a filozófiát is elvégezhettek. A podolini Luborszicki Ferenc hat éves korában került be a gimnáziumba és csak huszonegy éves korában hagyta el. Még érdekesebb egy másik podolini fiúnak, Loiecki (Loiko) Gergelynek, iskolázása:

1683—1690. infimista,	1694. poeta,
1691. principista,	1695—1699. rhetor,
1692. grammataista,	1700. theologus moralis,
1693. syntaxista,	1701/2—1705/6. philosophus.

Úgy látszik hasznát is vette a sok tanulásnak, mert később gnézdai plébános és esperes lett.²⁾

Az ifjuság vallás, kor, nemzetiség, anyanyelv, lakóhely és rang tekintetében igen tarka képet mutat. Volt néhány evangélikus, unitárius és gör. keleti tanítványuk is; a legtöbbet áttérítették a katolikus hitre. Az abecedáriusok közt öt éves fiúcskák is szerepelnek. Viszont némelyek ugyancsak későn kezdtek tanulni, így Jedlinski Albert lengyel klerikus harminchat éves korában iratkozott be a parva osztályába, melyet 10—12 éves fiúk szoktak látogatni.

A legnagyobb kontingenst a lengyelek és németek alkották, de voltak magyarok, oroszok, litvánok, rutének, tótok, csehek, morvák. A Lubomirski-ház tisztjei messze földről is ideküldték fiaikat; a Lubomirskiak több nemes apródjukat taníttatták Podolinban, viszont mások a piaristák ajánlatára jutottak be udvarukba. A tanulmányokat gyakran félbeszakították, beálltak apródnak valamelyik nemes úrhoz, majd ha nem ízlett a szolgálat, ismét visszatértek az iskolába. Némelyik már sok viszontagságról regél-

¹⁾ Kézirataik a budapesti, podolini és privigyei k. r. levéltárakban őriztetnek.

²⁾ Catalogus studiosorum, Podolini k. r. levéltár.

hetett társának, a podolini takács vagy késezmester fiának, aki csendes egyhangúságban éldögélt az ősi városkában. A lengyel Lechowic Szaniszló, mikor 1649 őszén szüleinél vakációzott, tatár fogságba esett és ott raboskodott egy álló esztendeig, míg végre sikerült megszöknie. 1650-ben visszatért és Podolinban folytatta félbeszakított tanulmányait.¹⁾

Ha hire futamodott, hogy valahol új iskola nyílik, a szegény koldusdiákok fölkerekedtek és elmentek szerencsét próbálni, de sokszor megjárták, mert ott sem találták meg a keresett szerencsét, már mások előzték meg őket. Ilyenkor visszashállinkóztak és régi tanáraik s iskolatársaik könyörületességére bízták magukat.²⁾

Lubomirszki Szaniszló nemcsak a nemes urak fiai számára alapította a podolini iskolát, hanem gondolt a szegényekre is. 1646-ban megtudta Francotól, hogy a mendikáns diákok sokkal többen vannak, mint amennyit a jobbmódú polgárok és diákok el tudnak tartani, azért a lubói vár jövedelméből nagyobb mennyiségű élelmiszert és némi készpénzt rendelt a mendikánsok segélyezésére. Az évi segítség értéke 800 forintot tett ki. Ettől kezdve a piaristák több mint 40 tanulót láttak el élelemmel; vásár- és ünnepnapokon húst is kaptak. A készpénzben kiadott segélyből szereztek be nekik a papirt is.³⁾ A nemes példát mások is követték. Braclawski Felix Konstantin is tett egy kisebb alapítványt, hogy annak kamataiból papirt vásároljanak a szegény tanulóknak, Lencsovics György szepesi apátkanonok 1000 forintot hagyott két diák eltartására (1670 okt. 13).⁴⁾

Lubomirski 1646-ban a ruzsbachi fürdőből lerándult Podolinba, ahol a piaristáktól megtudta, hogy a jezsuiták Szepesváralján gr. Csáky István telkén iskolát akarnak nyitni, ami által a podolini iskola tanulóinak száma előreláthatólag megfogyatkozik. A jezsuiták terve nagyon kellemetlenül érintette, mert attól lehetett tartani, hogy a jezsuita iskola hamarosan elhomályosítja a podolinit. Különbösen is nehezelt a jezsuitákra, mert annak idején először nekik ajánlotta fel a podolini alapítványt, de azok keveselték s nem fogadták el. Ezenkívül a szepesváraljai evangeli-

¹⁾ Nomina studiosorum.

²⁾ A mendikáns diákok életéről érdekes adatokat közöl Sarg Adolf »Die Piaristenschulen im ehemaligen Polen« c. értekezésében. Zielenzig. 1864.

³⁾ Origo foundationis 56. l. Podolini k. r. levéltár.

⁴⁾ Origo foundationis 118—119. l.

kusok is több követséget küldtek hozzá és kérték, hogy akadályozza meg a jezsuiták tervét.

Csáky István gr. 1646 szept. 17. k. adománylevelében a jezsuitáknak ajándékozta egy Szepesváralja és Kolbach közt fekvő telkét, melyen egy romladozó kőház, kert, malom és sörfőző volt.¹⁾ A jezsuiták elkezdtek építkezni, mire Lubomirski Csákyhoz és a jezsuitákhoz intézett leveleiben tiltakozott tervük ellen, azért is, mert a terület az ő iurisdictionja alá tartozik, ahol engedélye nélkül nem telepedhetnek le. Később megismételte tiltakozását, sőt fenyegetődni kezdett, de mindez semmit sem használt. Ekkor olyan lépésre szánta magát, melyet pártfogoltjai, a piaristák, sem helyeseltek, t. i. katonákat rendelt a lublói várból, hogy a szepesváraljai polgárok segítségével bontsák le a jezsuiták épületét. A katonák és a polgárok teljesítették a parancsot, lebontottak és elpusztítottak mindent.²⁾ Az eset mindenféle nagy megütközést keltett. Lubomirski azon leveleiben, melyekben erőszakos tettét magyarázta, igen szépen nyilatkozott a piarista rendről. „Én azoknak megtartására — írja Lippay esztergomi érseknek — akiket, mint a Szentlélek választott edényeit, egyszer keblemre öleltem, minden követ meg akarok mozdítani és csupán azon szándékból tiltom el a jezsuitákat területemről, hogy ne számítsanak azok közé, akik semmit sem törődnek azzal, ha oltár ellen oltárt emelnek.“³⁾

A jezsuiták kénytelenek voltak más telket szerezni, de 1647 nov. 12 mégis megnyitották iskolájukat. Az első évben a podolini tanulók száma csakugyan megcsappant, de esztendőre ismét megtelt az iskola.

VI.

A piaristák részvételét a felvidéki ellenreformációban bőven ismertetik a Szepesség egyházi történetét tárgyaló művek, azért itt csak általánosságban jellemezzük a rend ilyenmü munkásságát.

A ténitést már 1642-ben megkezdték. A legelső misszionárius Strinboch Ágoston volt, akit Lubomirski kívánságára Sapelius krakói kanonok az egyházhatóság engedélyével a gnézdai plebánia

¹⁾ Acta residentiae Scepusiensis S. J. 2. fasc. 2. sz. Országos levéltár.

²⁾ Kraus, Historia 125. 1. — Acta resid. Scepus. 1. fasc. 28. sz., 2. fasc. 25., 32., 52. sz.

³⁾ 1647 máj. 5. Krakóban k. lev. Acta resid. Scepus. S. J. 2. fasc. 8. sz. — Kraus, Historia 125. 1.

vezetésére hatalmazott fel.¹⁾ Ettől kezdve évről-évre szép eredményről számolnak be a római generálishoz intézett leveleikben.²⁾ A jelentéseket beterjesztették a Propagandához, hogy a sokat zaklatott rend apostolkodásáról a bibornokok, esetleg a pápa is tudomást szerezzenek. A kiválóbb téritők közt említik forrásaink Bogatka Kázmért, az első lengyel származású piaristát, Neumann Glicért, Hanacius Ferencet, Goralowicz Sebestyényt, Mudran Jánost. A hetvenes években nagy erővel megindított ellenreformáció a piaristákat állította a harevonalba; Lubomirski Szaniszló hg. és Mihály lengyel király rendeletei alapján több szepesi városban ők ujitották fel a régóta szünetelő kath. vallásgyakorlatot. Buzgó fáradozásukat Lubomirski azzal jutalmazta, hogy a szepesbélai plebániát 1674-ben a podolini rendháznak adományozta.

Hanacius irataiból az tűnik ki, hogy piaristák terjeszkedni akartak a Szepességben. A szerzet 1660 és 1670 között tagokban erősen meggyarapodott, sok szepesi német és tót ifju lépett be. A templomok visszafoglalására irányuló akció azt a reményt érlelte meg bennük, hogy azon helyeken, hol ők nyitották meg a kath. kultuszt, állandóan megtelepedhetnek, a plebániákból szerzetes házakat alapíthatnak, esetleg iskolákat nyithatnak, de ebben csatlakoztak, mert Lubomirski a visszafoglalt parochiákat a szepesbélai kivételével lengyel világi papoknak adományozta s ettől kezdve csak mint azoknak káplánjai működtek a szepesi városokban. Olyanformán tervezték, hogy a podolini kollégium lenne a központ, ahová a kisebb rezidenciák és missió-telepek tartoznának. Hasonló törekvést látunk a breznóbányai telepedésben is. (1673.)

Bár az említett terv meghiusult, azért mégis rendületlen buzgalommal működtek a különböző missiókon. A Thököly-mozgalom viszontagságos korszakában is bátran megállották helyüket. A szepesi katholicizmus nagyon sokat köszön az ő úttörő tevékenységüknek.

VII.

A Lubomirskiak őszinte jóindulattal támogatták a podolini kollégiumot. Az alapító nagylelkű gondoskodását és a szepesváraljai esetet már említettük. Végrendeletében fiának Györgynek lel-

¹⁾ Fondazione della Casa 15. l.

²⁾ Franco levelei Kalazantához. Generálisi levéltár. Róma.

kére kötötte a kollégium pártfoglalását. György herceg nem is feledkezett meg az atyai intelemről és mindenkor készségesen védelmezte érdekeiket, viszont a piaristák örömmel szemlélték diadalait, majd az aggódo szeretet részvétével kísérték küzdelmeit, de haláláig hiven kitartottak mellette. János Kázmér királlyal elkeseredett harcokat vívott, melyek polgárháboruba döntötték Lengyelországot. Sajátságos, hogy nemcsak a podolini és rzeszowi piaristák voltak párthivei, hanem a varsóiak is, pedig ezeknek a király volt a kegyuruk. A jezsuiták a királlyal tartottak és útonútfélen izgattak Lubomirski ellen, egyházi beszédekben árulónak, felségsértőnek nevezték. A podolini Kraus Mihály 1664-ben Krakóban a Szt. Péter templomban és más templomokban gyakran hallotta a jezsuita szónokok beszédeit, akik őt és az ellenpárti hallgatókat Lubomirski gyalázásával botránykoztatták meg.¹⁾ Lubomirski annyira bizott piaristáiban, hogy kényes természetű levelezésének közvetítését is rájuk bízta. Ezzel természetesen magukra vonták a király haragját. Minthogy a király lefoglalta Lubomirski javait, köztük a bányákat is, melyeknek jövedelméből a podoliniak az évi járadékot kapták, megtiltotta a járadék kifizetését. Opatowski Vencel rendfőnök kihallgatásra jelentkezett és föltárta a podolini ház inséges helyzetét. János Kázmér végighallgatta a kérést, majd azt felelte, hogy várjon egy kissé és átment egy másik terembe, talán azért, hogy feleségétől kérjen tanácsot. Nemsokára visszajött és azt felelte, hogy kérésüket nem teljesítheti. Opatowski megismételte a kérést, de a király így válaszolt: „Kereken megmondom, hogy semmit sem adok nektek!“ Opatowski tovább is könyörgött és a király kegyelmét emlegette. A király unottan hallgatta és így szólt: „Persze kegyelem, kegyelem! Menjetek a ti Lubomirskitokhoz.“ Csakugyan nem tehettek egyebet, mint hogy Lubomirskihoz fordultak, bár nem szívesen tették, mert tudták, hogy Lubomirski borszlói száműzetésében szűkös viszonyok közt él. A következő év január havában elküldték Frankovics Pált a herceghez, aki szívesen fogadta hiveit és 800 frtot utalt ki nekik.²⁾

Lubomirski még ugyanazon év nyarán visszatért és Montwy mellett megverte a királyt (július 13.). A vereség hírére Varsó-

¹⁾ Kraus, *Historia provinciae Polonae* S. P. 255. l. Budapesti kegyesrendi levéltár.

²⁾ Kraus, *Historia* 265—266., 271. l.

ban szörnyű ijedelem támadt, sok főur a piaristákhoz menekült, hogy mint Lubomirski párthivei megvédjék őket a győzők bosszújától.¹⁾

Lubomirski 1667 jan. 31-én halt meg Boroszlóban. A piaristák megsiratták jobb sorsra érdemes pártfogójukat. Időnkint hire járt, hogy nem halt meg, temetése után még egy év múlva is emlegették, hogy él, hogy hadsereggel fog betörni az országba. Kraus szerint ez azt mutatta, hogy mennyire szerették barátai s mennyire félték tőle ellenségei.²⁾

A többi Lubomirskiak ugyancsak jószívvel voltak hozzájuk, Lubomirski Szaniszló Herakliusz ugyan egy ideig neheztelt rájuk, de csakhamar megbékült, Jeromos herceg is szerette őket; mikor 1683-ban Bécs fölszabadítására indult, Kincel István podolini piaristát vitte el tábori papjának. A XVIII. században, mikor a szepesi sztarosztia más kézbe ment át, az összeköttetés megszakadt, de a kegyeletes viszony, mely a piaristákat a nagylelkű alapító leszármazóihoz fűzte, nem szűnt meg. A hercegi család több tagja még a legujabb időkben is élénken érdeklődik a podolini kollégium iránt, néhányan el is látogattak oda.

A podolini ház refektoriumában kegyelettel őrzik a lengyel királyok arképeit, akik a piaristákat pártfogolták. IV. Ulászló egész tekintélyét latba vetette, hogy a pápánál kieszközölje a szerzetre nézve káros rendeletek visszavonását. János Kázmér király Podolinban is megfordult. 1655-ben a svéd háború veszedelmei elől sokan menekültek Podolinba, a házat zsufolásig megtöltötte a nemesség, sőt még az iskolatermeket is át kellett engedniök. Lembergől, Przemyslből, Jaroslawból és más városokból is sok tanuló menekült hozzájuk. Minthogy a vendégek az iskolát is elfoglalták, a piaristák a sekrestyében és a folyosókon tanígtatták diákjaikat. Az év végén a lengyel főurak egyrésze visszatért János Kázmér hűségére és behívták Sziléziából az országból kiszorult fejedelmüket. Decemberben Árva megyén keresztül bevonult Magyarországra, majd 28-án megérkezett Podolinba,³⁾ ahol a piarista iskolát rendezték be szállásául, Lubomirski György, Sándor és Konstantin hercegek, Domonkos ostrogi hg., Gembicki ploci püspök

¹⁾ Kraus, Historia 225. l.

²⁾ Historia 285. l.

³⁾ Pirhalla Márton dr., A szepesi prépostság vázlatos története. Lőcse. 1899. 448. l.

és más főméltóságok a rendházban laktak.¹⁾ A piaristák celláikat átengedték magas vendégeiknek és a könyvtárban vonták magukat. A király néhány napi pihenés után Lublóra ment, majd 1656 jan. 4-én átlépte a lengyel határt, ahol nagy lelkesedéssel fogadták.²⁾

János Kázmér neheztelését, melyet a piaristák azáltal vontak magukra, hogy Lubomirski György pártjára állottak, már említettük. A király haragja nem tartott sokáig. A podoliniak 1666-ban az egyik országgyűlésen a Lubomirski-párti követek útján kérelmeztek a lefoglalt bányajáradék visszaadását, de elutasították őket. Végre Lubowiecki István a krakói tartomány bírása vette védelmébe ügyüket és szenvedélyes beszédben követelte a podolini kollégiumnak a megvont jövedelmet. Főlemlegette, hogy a dicső emlékezetű Lubomirski Szaniszló azért telepítette meg Podolinban a piaristákat, hogy az eretnekséget kiirtsa, a tanulatlan, vad nemzedéket jobb erkölcsre nevelje. Elsorolta, hogy a podolini iskolából mennyi jó áradt ki az államra, hány kiváló ember került már növendékeik közül. Senki sincs a szenátori vagy lovagrendiek közül, akinek oka volna megbánni, hogy fiait a podolini piaristáknál járatta iskolába. Majd így folytatta: Eltűrhetjük-e, hogy e szegény sanyargatott szerzeteseket, kik annyi érdemet szereztek, jögtalanság érje? Ámbár nagy munkájukért csak Istentől várnak jutalmat, a köztársaságtól, mely a katolikus vallásnak mindig pártfogója és előharcosa volt, csak ennyit érdemelnek? Az ártatlan száműzöttel együtt őket is sujtani fogják? Hát oly nyomorult sorsra jutott már a lovagrend, hogy bárki kénye-kedve szerint rendelkezhetik azon jövedelmekkel, amit örökös birtokaiból oly üdvös célra rendelt? Ófelsége engedelmével kérdem, rendelkezhetik-e így a király javainkkal és birtokainkkal egy szabad államban? Gondoljátok meg, hogy nemcsak a szegény szerzetesek ügye forog szóban, hanem Isten tisztelete is! A járadékot királyi jóváhagyással kebelezték be a Lubomirskiak swierczai ősi birtokán lévő bányára. Az alapítványt a köztársaság is megerősítette és most meg akarják semmisíteni.³⁾

¹⁾ Kraus, Historia 170. l. — Kraus — tévesen — 1656-ra teszi a király látogatását, szerinte dec. 31-én érkezett meg.

²⁾ Lubieniecki jelentése 1656 jan. 8. Szilágyi, Erdély és az északkeleti háború, II. 33. l. Kraus szerint a király csak jan. 6-án ment volna Lublóra. Historia 171. l.

³⁾ Kraus, Historia 272—273. l.

A beszédet helyeslő zúgás kísérte és úgy határoztak, hogy a podolini piaristák kérése jogos, amelyet teljesíteni kell. A király is megilletődött és nagyszombaton meglátogatta a varsói piaristák templomát. Ájtatossága végeztével magához intette a házfőnököt és így szólt: „Miért nem terjesztették elém az ügyet, ahelyett, hogy az országgyűléshez folyamodtatok volna? Megparancsoltam volna, hogy adják meg nektek, ami megillet benneteket! Meghagyjuk tisztjeinknek, hogy teljesítsék kérésteket.“ A házfőnök természetesen egy szóval sem említette, hogy nemrégén Opatowski külön kihallgatáson kérelmezte a járadék folyósítását, hanem mély alázattal köszönte meg a fejedelem kegyét. Általában ismeretes Mihály király 1671 jun. 24-én k. nyílt parancsa, melyben Hanaeus Ferenc kérésére rendkívüli előjogokat biztosít a szepesi piarista misszionáriusoknak és 13.000 arany bírsággal és összes politikai jogaik elvesztésével, parochiáik, templomaik, iskoláik elvételével fenyegeti a szepesi városokat, ha a parancsnak ellenszegülnek, vagy a kath. vallást gyalázzák, a piaristákat háborgatják.¹⁾ Itt még csak azt említjük meg, hogy Sobieski János király 1683 jun. 1-én Varsóban k. diplomájával a piaristáknak összes, az előbbi királyoktól eredő, iskoláikra és alapítványaikra vonatkozó kiváltságait megerősítette.²⁾

A podolini ház az 1678 és 1686 közé eső viszontagságos korszakban, mikor a felvidéken véres harcok dúltak, aránylag keveset szenvedett. Ezt annak kell tulajdonítanunk, hogy Thököly Imre kimélte őket, mint a Lubomirskiak és a lengyel király klienseit, mert helyzete a lengyelek barátságára utalta őt.³⁾ A privilegyei és breznóbányai tagoknak is, kiknek az üldözés miatt többször el kellett bujdosniok, a podolini kollégium nyújtott menedéket. A lublói származású Kincel István piaristát, kit Thököly martalóc csapatai 1681 július havában Breznóbányán elfogtak és kegyetlenül megkínoztak, Thököly Demek (ugyancsak lublói származású) lengyel kapitány kértére szabadon bocsátotta, sebeiből kigyógyította, sőt még azzal is megbizta, hogy vigyen levelet

¹⁾ Hradzky József, A XXIV. kir. plébános testvérülete. Miskolcz, 1895. 275—279. l. Eredetije a podolini k. r. levéltárban.

²⁾ Kraus, Historia.

³⁾ A piaristák annak idejében Thököly Istvánnal, Imre atyjával, is jó szomszédsgot tartottak. Kraus, Historia 461. l.

az esztergomi érsekhez és Caprara császári tábornokhoz.¹⁾ A piaristák helyzete csak 1684-ben kezdett veszedelmes lenni, amikor a lengyel hadak márciusban kivonultak a szepesi városokból és a lublói helytartó megüzente, hogy másutt keressenek maguknak menedéket. Kraus Mihály házfőnök 15-én délelőtt 12 társát elindította Lengyelországba, maga pedig a visszamaradtakkal aggódva várta a további fejleményeket. Délután két órakor már híre járt, hogy a hadi szerencse megfordult és a császáriak elfoglalták Késmárkot. Kraus lóra ültette Hanacius Ferenc ruzsbachi adminisztrátort és visszahívatta elmenekült társait.²⁾ A még tovább is folyó harcok alatt sem lett bántódásuk és zavartalanul élhettek nemes hivatásuknak.

DR. FRIEDREICH ENDRE.

¹⁾ Kraus, Historia 558—559. l. — Bojár följegyzései az Originale Briznense c. kéziratban. Budapesti k. r. levéltár.

²⁾ Kraus, Historia 670—672. l.

Késmárk és a Thököly család.

III.

Késmárk az 1649-iki országgyűlésre követekül elküldötte a birót, Moes Zsigmondot, továbbá Raab Tóbiást, Günther Jánost és Bentsitz ügyvédet. Ezek fáradságot nem ismervé mindent elkövettek a város érdekében. A királytól is kértek kihallgatást és két ízben felterjesztették hozzá sérelmeiket. Felkeresték a király gyóntató papját is, akitől biztatást is nyertek, hogy közreműködik a késmárki polgárság érdekében.¹⁾

Ezalatt Késmárkon Thököly emberei folytatták a zaklatásokat. Újabb sérelem esett a késmárkiakon, mivel zsoldosai a szakásokkal elhelyezkedtek a hid előtt és így kényszerítették a polgárokat és az idegen kereskedőket a rendes vámon kívül még a *negyvened* fizetésére.²⁾

Ez újabb jogtalanságokról is értesültek az országgyűlési követek, kik közül az ujonnan választott nádor, gróf Pálffy Pál abirót, Moes Zsigmondot és Raab Tóbiást magához idézte. Ezek azonban óvatosságból még két ügyvédet — Bentsitz és Zatoreczky — is vittek magukkal. A nádor éppen Thököly várnagyával, Keczer Ambrussal tárgyalt volt, mikor a késmárkiak odaérkeztek. A nádor hivatkozott arra, hogy királyi utasítást kapott a város és a Thököly család között felmerült viszály végleges elintézésére. A maga részéről is nagyon ajánlatosnak tartja a kibékülést, nehogy az utódok vallják kárát az egyenetlenkedésnek.

A követek csakhamar azzal a kijelentéssel távoztak, hogy írásban terjesztik be erre vonatkozó szándékukat. Április 19-én Raab T. átadta a nádornak az írásbeli jelentést, amely szerint a követek egy újabb királyi bizottság kiküldését várják, hogy az

¹⁾ Moes és ifj. Kray Jakab kéziratában.

²⁾ . . . telonium et vectigal, quod vocatur *Vierziegste* violenter extorquere et exigere . . . (Késmárk sz. kir. város titkos levéltárában fasc. VI. num. 65. és lásd fasc. XXXI. num. 12.)

törvényes útra terelné az egész ügyet. A nádor ez alkalommal igen keményen összeszólkozott Raab Tóbiással. Parasztoknak nevezte a késmárkiakat, akik önként fizetik a taksát, hogy így sz. kir. város polgárainak nevezhessék magukat. Hiába erősítette Raab, hogy a király is sz. kir. városnak ismerte el Késmárkot, hogy a városnak a megyegyűléseken szavazata van, hogy földbirtokai és szellérei vannak, — a nádor fenntartotta azt a véleményét, hogy Thököly a város földesura és akasztófával fenyegette meg a késmárkiakat.¹⁾

A követek szorongatott helyzetükben új és hathatósabb pártfogókat kerestek ügyüknek. Felkeresték a kancellárt, a hercegprimást és majdnem valamennyi befolyásosabb főtisztviselőt, hogy szószólójuk legyen; a királyhoz pedig újabb kérelemmel fordultak, melyben régi kiváltságaikat egyenként felsorolják. A Rueber családdal is érintkezésbe lépnek és felbízattják, hogy érvényesítse Késmárkra vonatkozó régi igényeit. Úgy látszik, hogy Thököly István még e család fellépésétől tartott legtöbbit, mert csak mikor a Rueberek mozgolódni kezdtek, engedett valamelyest addigi merevségéből. De az engedmények, melyeket a béke érdekében tett, kisebb jelentőségűek és még mindig szívosan ragaszkodik állítólagos földesúri jogaihoz, melyeket a késmárkiak természetesen nem ismerhettek el. Így a megegyezés ügye igen lassan haladt, bár a nádor jó szóval és fenyegetéssel egyaránt igyekezett a követeket engedékenységre bírni.²⁾

Május 3-án mind Thököly, mind a városi küldöttek felterjesztették sérelmeiket az országgyűlés elé, de az csak Thököly gravaminális iratát fogadta el és Késmárkot visszautasította azzal az ürüggyel, hogy nincs eldöntve, nem magánföldesuri város-e Késmárk, ebben az esetben pedig földesura ellenében az országgyűlésen nem kereshet jogorvoslást.

Erre kitért az általános vita a rendek között; a megyék követei Thököly, a városokéi pedig kivétel nélkül Késmárk pártjára állottak és hevesen összetűztek. Nemcsak a város és a várúr jogi viszonya forgott itt szóban, hanem az az elvi álláspont, melynek folytán a nemesség és a polgárság mindig ellenséges szemmel nézte egymást. A nemesség még mindig betolakodott elemnek tekintette az országgyűlésen a városi polgárságot, annak hazafias szellemében

¹⁾ Moes és ifj. Kray J. kéziratában.

²⁾ U. o.

kétkedett és féltette tőle a maga ősi jogait. A városok követei az országgyűléseken rendszeren háttérbe szorultak és még jogos követeléseket is vajmi ritkán vették figyelembe. De most olyan érelyes ellentállásra talált a nemesség elnyomó szándéka és a követek olyan hathatós pártfogókra akadtak a wieni miniszterekben, hogy a király mégis célszerűnek vélte, hogy új bizottságot küldjön ki. E bizottság, melynek tagjai részben magyarok, részben osztrákok voltak,¹⁾ már május 16-án összeült és megállapította, hogy Thököly követelései túlzottak s hogy neki csak 600 frt. census jár ki, melyre nézve ajánlatos volna, ha megváltaná a királyt.

A helyzet így már-már a késmárkiak javára kezdett kialakulni, de a nádor, gróf Pálffy P. ezt rossz szemmel nézte. Kezdetről fogva nem volt barátja a késmárkiaknak és nem szívesen látta az új bizottság részrehajlatlan működését sem, azért, hogy újabb nehézségeket támasszon, azt tanácsolta a királynak, hogy vizsgáltsassa meg a felek bizonyító okleveleit. A király tanácsa szerint járt el és a vizsgálattal s újabb tárgyalásokkal Szirmayt, Keresztényit, Pereneyt és Vizmányt bízta meg. Május 20-án indultak meg újra a bizonyító s a békéltető tárgyalások, de Késmárk nem sokat remélhetett, mert ismét a nádor volt az elnök. A városi követeknek ugyancsak nehéz helyzetük volt; a fenyegetésektől ugyan nem tartottak, de azt be kellett látniuk, hogy a nádor ellenséges indulattal szemben tehetetlenek, mert ő, mint legfelsőbb bíró, bármilyen kedvező fordulatot venne is ügyük, mindig kárakra lehet. Még hozzá Thököly jelentékeny összeget ajánlott fel a királynak, ha Késmárkra vonatkozó kir. jogait neki átengedné s I. Lipót nem idegenkedett ettől a tervtől. A késmárki küldöttek méltán megdöbbsenek erre a fordulatra, mert ha Thökölynek szándéka megvalósul, teljesen az ő hatalmába kerül az egykor szabad és független város. Viszont, ha elfogadják a május 28-án előttük felolvasott egyezségi tervezetet, akkor is lemondanak jórészt kir. kiváltságaikról és nagy megaláztatás éri Késmárkot.²⁾

A követek tehát valóságos kényszerhelyzetbe jutottak és nem volt előttük más választás, minthogy a bajok közül a kisebbet válasszák és mindenáron kibéküljenek Thökölyvel. 1649. máj. 29-én

¹⁾ A bizottság tagjai voltak magyar részről: gróf Wesselényi kancellár, Keszdy prépost, Lippay Gy. kamaraelnök, Rakovszky personális, Zombori és Majtény Mihály; osztrák részről: gróf Martini főkancellár, gróf Pikelmayer és gróf Unyad. (Moes és ifj. Kray Jakab kéziratában.)

²⁾ U. o.

Moes Zsigm., Raab T., Domby T. és Polyák M. szomorú szívvel bár, de legjobb belátásuktól indítatva külön felhatalmazás nélkül egyezsége léptek Thököly Istvánnal Pálffy nádor jelenlétében és kényszerűségből elfogadták a következő békepontokat, melyek óriási előnyöket biztosítanak a Thököly családnak.

1. A késmárki küldöttek megkövetik az országgyűlésen ifj. Thököly Istvánt, külön még id. Thököly Istvánt és ennek testvérét, Zsigmondot; hűséget és engedelmességet ígérnek földesuraiknak.
2. A bíróválasztásnál a földesúr három jelöltet állít és az ezek közül megválasztott a jegyzővel és tanácsnokkal együtt esküt köteles neki tenni.
3. Fővesztésre csak azokban az ügyekben ítélhet valakit a város, amelyekben a földesúrhoz való felelősség különben is felesleges.
4. Késmárk városnak nevezhető, de lakosai alattvalói Thökölyéeknek és ezek a város földesurai.
5. Az árumegeállítási jog ezentúl is a városé marad.
6. Hatszáz akó bort köteles a város évenként méltányos ár mellett átvenni a szabad borkimérés fejében.
7. Ha Thököly katonái közül valamelyik a polgároknak kárt tesz, az az igazságnak megfelelően fog lakolni.
8. A vám a régiben marad.
9. A kapukulcsok, mint régebben, Thökölynél maradjanak.
10. A felső torony három kulcsa közül kettő Thökölynél, egy pedig a városnál maradjon; az ott lévő lőszert kölcsönösen használhatják; a polgárok csak Thököly tudtával mehetnek a toronyba, ellenben Thököly emberei mindenkor felmehetnek; az ágyukat a vár felé irányítani tilos.
11. A húst a várúr egy denárral olcsóbban kapja.
12. Iparosok és mások a régi szokáshoz híven a várúr rendelkezésére állanak.
13. Céh-testületek megalakítása és szervezése csak a földesúr jóváhagyása mellett történhetik.
14. A sáncokat azonnal hányják szét és rontsák le a polgárok; az ott elhelyezett szakálosokat szállítsák vissza rendes helyeikre.
15. Háborús időben és hadjáratokban köteles a lakosság régi szokás szerint hadicikkekkel hozzájárulni a felszereléshez.
16. A census évenként fizetendő.
17. A királyi taksa szolgáltatás be.
18. A várúr vendégeinek eltartását a város elvállalja.
19. Ha a Thököly család kihalna, akkor annak, aki helyébe a vár birtokába jut, jogszolgáltatás tekintetében is alá legyenek vetve a polgárok.
20. Idegenek csak a földesúr hozzájárulásával vehetnek földeket és házakat a városban és azonfelül esküt kötelesek tenni neki.
21. A „Hosszú erdő“ a földesuraké.
22. A malmok haszna maradjon a régiben, de a malomkövek községi pénzen vásároltassanak.
23. Fát építkezésre és fűtésre mindkét fél vághat az

erdőkben. 24. A földesúr állapítja meg, hogy hol gyakorolhatják a polgárok a halászati jogot. 25. Thököly azon szolgálai, kik a városban házakat bírnak, mentek minden városi teher viselésétől. 26. A földesúr ezután is megmarad az összes többi régi jogok és szokások élvezetében. 27. A késmárki lakók semmi büntetéssel ne sújtsák Thököly embereit, kiknek a városban házaik vannak. 28. A polgárok e pontokat hűségesen betartsák, különben a földesúr itélőszéke elé kerülnek.¹⁾

E pontok megállapításánál igazán kirívó részrehajlást vehetünk észre Thököly javára. Késmárknak alig jut valamelyes jog és az is sok helyütt csak látszólagos, mert az egyes pontok szövegezése épen nem szabatos és tág teret nyit a különféle értelmezésnek. A város úgyszólván teljesen lemond sarkalatos régi jogairól és városi volta már csak névleges.

A nyilvános ünnepélyes kibékülés mégis megtörtént 1649. jun. 1-én, amikor a szerződést felolvasták az országházban és a városi követek békejobbot nyújtottak Thököly Istvánnak, Keresztényi alnádor felszólítására. Kölesönösen ígéret tettek ekkor, hogy ezután egyetértésben élnek.²⁾

De amint előre látható is volt, ez a kényszerű békesség nem tartott sokáig. Késmárkon valóságos felháborodást idézett elő a szerződés híre és a város hallani nem akart róla, hogy nyugalmaért ilyen árt fizessen. Mint a bajban rendszeren történni szokott, most is megbomlott az egyetértés; egyes gyanakodók árulásról beszéltek, névszerint Fink városi jegyzőt váldolták, hogy a város terveit Thökölynek tudtul adta volna.³⁾ Mások a követek eljárását gáncsolták, kik a város nevében lehetetlen feltételeket fogadtak el. Sommer Márton, Gilbert György és Weigmann János sietve tiltakozást nyújtanak be a szepesi káptalannál azzal a kérelemmel, hogy semmisnek nyilvánítsa a szerződést, mely a városra veszedelmet, kárt és szégyent hoz. E szerződés olyan dolgokra kötelezi Késmárkot, melyek régi kir. kiváltságaival össze nem férnek s melyek őket parasztokká s a Thökölyek örökös szolgálivá súlyosztatják. Semmi szín alatt nem fogadhatja el a város a szerződést már azért sem, mivel azt a követektől úgyszólván erőszakkal csikarták ki és a város különben sem adott nekik semminemű felhatalmazást, sőt nyilvánvaló akarata ellen történt az egyezség

¹⁾ Késmárk sz. kir. város levéltárában fasc. C. F. X. num. 8.

²⁾ Moes és ifj. Kray J. kéziratában.

³⁾ Késmárk sz. kir. város titkos levéltárában fasc. VI. num. 69.

elfogadása. Késmárk tehát protestál ezen durva erőszakosság ellen; a szerződésnek ellentmond s az egész eljárást reklamálja.¹⁾

Thököly láthatta, hogy Késmárkkal semmire sem megy s az a drága békét nem hajlandó elfogadni, azért megint ajánlatot tesz a királynak a város megvételére vonatkozólag, de Késmárk sem vesztegel, hanem kimondja, hogy nagy áldozatok árán is kész magát egyszersmindenkorra összes terheitől megváltani.

I. Lipót ezuttal a város kérését veszi tekintetbe és 160.000 frt váltságdíjért hajlandó sz. kir. városnak nyilvánítani Késmárkot.²⁾ Ezenkívül azonban még 40.000 frtot is követel a taksa egyszerre való kiváltása fejében és azt a feltételt szabja, hogy a város viszás ügyét Thökölyvel végre rendezze.³⁾ A város is követel a magas váltságdíjért némi jogokat⁴⁾ s a tárgyalások gyorsan folytak. 1650 jan. 20-án már be is fizetett Késmárk rheimpachi Eder Tamásnak a taksa megváltására 20.000 frt részletet, melyről a nyugtatvány ma is feltalálható.⁵⁾

A királlyal könnyen rendezte dolgát a város, de nehezebb dolog volt már a Thököly családdal való megegyezés. Mindegyik félt elkeserítette már a hosszú háboruszkodás és annál merevebben ragaszkodott elvi álláspontjához. Az alkudozásoknak nem volt eredményök, bár most már Pállffy nádor is mindent elkövet a béke érdekében. Ő eleinte nem szívesen látta,⁶⁾ hogy Késmárk mégis önállóságra tesz szert, de utóbb a nádor nagyon sokat tett, hogy elsimítsa a viszályokat és a feleket engedékenységre bírja. Elküldte Késmárkra Sonau Gy. Andrást közbenjárónak, maga pedig Thököly Istvánt puhította, kit végre sikerült rávennie, hogy bizonyos feltételek kiszabása mellett a város önállósításába belegyezék.⁷⁾ 1650 febr. 25-én megindultak az erre vonatkozó tárgyalások, melyekre Késmárk bizottságot küld ki.⁸⁾ Thököly azonban megint

¹⁾ U. o. fasc. VI. num. 71.

²⁾ U. o. fasc. VI. num. 73.

³⁾ U. o. fasc. VI. num. 72.

⁴⁾ U. o. fasc. VI. num. 74.

⁵⁾ U. o. fasc. VI. num. 76. A másik részletet III. Ferdinánd utasítására 1650-ben reichenbergi Sonau Györgynek fizette ki Késmárk. (U. o. fasc. VI. num. 86).

⁶⁾ U. o. fasc. VI. num. 75.

⁷⁾ U. o. fasc. VI. num. 77. Thököly 1650 jan. 27-én kilenc pontba foglalta feltételeit.

⁸⁾ A bizottság tagjai: Ollmützer J., Sommer M., Seltenreich M., Topptzer S., Schwatner K. és Moes Gy. (u. o. fasc. VI. num. 78.)

olyan követelően lép fel és feltételei olyan túlzottak, hogy a város azokat el nem fogadhatja. Az 50.000 frtnyi megváltási összeggel nem éri be, hanem azonfelül a város egy harmadára is igényt tart. A késmárkiak végső erőfeszítéseket tesznek városuk egysége érdekében, mert belátják, hogy a megharmadolás tönkretenné Késmárk gazdasági életét. Követséget küldenek tehát Wienbe, hol a városi jegyző szép beszédben adja elő a város álláspontját. Beszédjében tárgyilagosságra törekszik és elismeri mindama jóakaratot, melyet Thököly és a nádor régebben Késmárk iránt tanúsítottak, de viszont ő is ügyének méltányos elbírálását kéri.¹⁾

A város ekkor befolyásos pártfogókra akadt a főkancellár, a magyar kamara és kancellária, továbbá a kath. főpapság részéről is. Az utóbbtól azért, mert ígéretet tett a város, hogy három polgári házat kath. templommá alakít át. Ilyen hatalmas támogatók mellett Thököly, hogy el ne veszítse teljesen ügyét, békülékenyebben mutatkozott, úgy hogy 1650 április 22-ikén már nagyjában kidolgozzák egy egyezmény tervezetét,²⁾ melybe mindkét fél bele nyugodnék. A tárgyalások azonban még egy évig elhúzódnak és csak 1651 április hó 10-én készítenek konkrét javaslatot, amelynek értelmében a királyi kamarának felszabadításáért bizonyos időközökben 160.000 frtot, Thököly Istvánnak pedig 50.000 frtot kész fizetni Késmárk.³⁾ Ezen alkudozások eredménye gyanánt *1651 április hó 22-én* létrejött az úgynevezett *wieni egyezmény*, amely végre véget vetett a küzdelemnek, amelyre úgy látszik Wienben, az udvar részéről is már gyanus szemmel néztek.

A *wieni* egyezmény hivatva lett volna új korszakot nyitni Késmárk város történelmében, ha mindegyik fél őszintén ragaszkodott volna az elfogadott 24 ponthoz.⁴⁾ De eltekintve attól, hogy Thököly István, az egyik szerződő fél már csak néhány hónappal

¹⁾ Genersich e. m. közli a jegyző beszédét. I. k. 437—438. l.

²⁾ Késmárk sz. kir. város titkos levéltárában fasc. VI. num. 79.

³⁾ E tervezet készítésekor már 50.000 frtot lefizettek a kir. kamarának, a hátralévő összeget évenként akarják törleszteni és pedig még ez évben fizetnek 50.000 frtot, azután három éven keresztül 30.000 frtot és utoljára 20.000 frtot. Egy havi késés nem számít, különben 10% késedelmi kamatot fizetnek. (Késmárk sz. kir. város titkos levéltárában fasc. VII. num. 83).

⁴⁾ Késmárk sz. kir. város titkos levéltárában fasc. VII. ad num. 85. — Megemlítem, hogy Hain krónikája is közli a wieni egyezményt egész terjedelmében. (Iglói főgimn. példány.)

élte túl létrejöttét, mivel 1651 nov. 8-án elhalt,¹⁾ még más körülmények is közreműködtek, hogy a wieni egyezmény nem szüntette meg véglegesen a viszályt Késmárk és a Thököly család között. Magát az egyezményt sem mondhatjuk épen szerencsés műnek, amennyiben a legtöbb pont ezután is nyílt kérdés marad, sőt azzal, hogy több jogot közös jognak deklarál, már eleve újabb viszályok magvát hintette. Egyes pontok meg annyira megnyirbálják a város eddigi jogait, hogy a nyugalom csak ideiglenesen állhatott helyre.

A wieni egyezmény szerint a Thököly család lemond a városra vonatkozó jogairól, a város pedig fizet ezért váltság gyanánt 50.000 frtot, két részletben. Az első részletet, 5555 birodalmi tallért ez év szt. Lőrinc napjáig, a hátralévő 41.077 frt 30 krajcárnyi összeget pedig 1652 böjt napjáig. Az egész összeg lefizetése az alispán jelenlétében történik, aki előtt Thököly a várost *szabad városnak* nyilvánítja és átadja néki az elvett kulcsokat.²⁾ Tekintettel arra, hogy a viszályok kitérése óta a város megtagadta még a törvényes census fizetését is, a Thököly család kárpótlásul kap 1000 aranyat, ha azonban Késmárk ezt az összeget előteremteni nem tudná, akkor zálogba adja a családnak Forberg és Rókus községeit azzal a kikötéssel, hogy az ezer arany lefizetése után a nevezett két község visszakerüljön Késmárkhoz.³⁾ Kijelentik továbbá, hogy ha a pontokat valamelyik fél be nem tartja, 1000 arany büntetést fizet és ebből 900 arany esik a sértett fél, 100 arany pedig az alispán javára, aki a vizsgálatot vezeti.⁴⁾ Különbön fátyolt boritanak a múlttra és egyik fél sem követelhet a múltban elszenvedett erőszakoskodásokért kárpótlást.⁵⁾

Késmárk tehát jogosan remélhette, hogy régi vágya nemsokára teljesül és szabadságát visszanyeri, de drága árt kellett érte fizetnie. A súlyos pénzáldozatok terhét is alig viselhette a lakosság⁶⁾ és

1) Thököly István halálára Serpilus János esperes terjedelmes, megható gyászkiáltványt írt, amelyben dicsőíti és magasztalja Th. J. egyéniségét. A könyvecske 1652-ben Brewer Lőrinc löcsei könyvnyomdájából került ki »Ser-tum semper virens, Novem constans Metulis supra Sandapilam Spect. ac. Magnif. Dn. Dn. Steph. Thoekoeli Senioris« . . . címen.

2) A wieni egyezmény 1. pontja. (Késmárk sz. kir. város titkos levéltárában fasc. VII. ad num. 85).

3) U. o. 2. pont.

4) U. o. záradékban.

5) U. o. 3. pont.

6) A Thököly család nyugtatványai feltalálhatók a titkos levéltár fasc. VII. 87, 91 és fasc. XXXVII. num. 29.

ezenfelül még a szerződés értelmében kénytelen volt átengedni 24 házat Thökölynek. E házak lakói teljesen Thököly alattvalóivá lettek s csak vásárok alkalmával kereskedhettek a városban. Thökölyt még arra is feljogosítja a szerződés, hogy összes gazdasági épületeit a 24 házzal együtt magas körfallal bekerithesse. E fal a lengyel kaputól kezdve húzódjék a várfallal egyenlő magasságban és szélességben és a vár felé összekötő gyilokjárója legyen. Thökölynek még az is szabadságában áll, hogy a város felé a falon kaput vágasson; az egyetlen megszorítás az, hogy lőréseket nem alkalmazhat, de épületanyagáról már megint a város gondoskodik.¹⁾ Talán ez a pont, a körfal kérdése keserítette el legjobban az egész wieni szerződésben a késmárki polgárokat. Nehezen nyugodtak már bele a város egy részének elszakításába is, mely tény sok szabad családot Thököly alattvalójává tett és megfosztott polgári jogaitól, de a város önértetét és még IV. Béla kiváltságlevele óta birt sarkalatos jogát, a tulajdonjogot, a körfal építése támadta meg legjobban. Thököly megerősített várában ezentúl korlátlanul uralkodhatott a városon s azzal, hogy a város felé kaput is nyithatott, Késmárk úgyszólván ki volt szolgáltatva önkényének. De mindezt a sérelmet és megaláztatást elviselte a város, csakhogy hőn óhajtott önállóságát megszerezhesse, sőt még újabb engedményeket is tett. Vételáron átengedi Thökölynek a város előtt balra eső egyik kőházat és néhány faházat,²⁾ továbbá a Leibic patakon túl levő fekvőségeket, nevezetesen házakat, réteket, kerteket, mivel neki is vannak kertjei a hegyoldalon.³⁾ Egyáltalában a város minden kérdéses ügyben Thököly érdekeit méltányolja és vele szemben igazán előzékenyen jár el. Beleegyezik abba is, hogy Thököly elcserélje a városban levő házát a Sommer-féle házzal, ha annak nagyobb értékét megtéríti;⁴⁾ megengedi, hogy Thököly emberei házakat vásárolhassanak a városban,⁵⁾ akik pedig már az egyezmény megkötése előtt késmárki háziurak voltak, azokra visszamenőleg semmi teher ki nem róható, de természetesen ezután ők is kötelesek a városi tanács rendeleteit tiszteletben tartani s a közös terheket is viselik.⁶⁾ Ez az utóbbi kikötés azonban meg-

¹⁾ Wieni egyezmény 4. pontja.

²⁾ U. o. 8. pont.

³⁾ U. o. 5. pont.

⁴⁾ U. o. 15. pont.

⁵⁾ U. o. 16. pont.

⁶⁾ U. o. 17. pont.

lehetősen illuzórikus, mert a város előre tudta, hogy Thököly emberei kiváltságos helyzetükkel adandó alkalommal majd visszaélnék s hogy nem sokat hederitenek a városi tanácsra.

Átengedik Thökölynek a „Hosszú erdő“-t is állatkertnek, a mellette levő tócsával és legelővel együtt.¹⁾

Ezen engedmények fejében Thököly kijelenti, hogy a nyert területeken nem épít új falut vagy várost, hanem a városon kívül saját területén korcsmát.²⁾ A határjeleket tiszteletben tartja, ha azonban azok vita tárgyát képeznék, akkor közös megállapodás szükséges.³⁾ Ugyancsak közös megegyezés folytán lerontják a lőpormalmot.⁴⁾

A *vizjogot* is szabályozzák. A „Fehérpatak“-ban a vízjog (halászati, zugóépítési jog) a malomépítési jog kizárásával a vas-hámorig Thökölyé; onnét pedig a Poprád folyóig a városé.⁵⁾ A mi a többi folyó vízjogát illeti, az nem esik változás alá, tehát mind-egyik fél gyakorolhatja eddigi jogait.⁶⁾ A két malomra nézve úgy intézkednek, hogy az egyik Thökölynek, a másik a városnak teljesítse robotmunkáit; a malmokat közösen tartják fenn és egyik fél sem bocsáthatja el a molnárt és nem fogadhat fel ujat a másik félnek tudta és hozzájárulása nélkül.⁷⁾

Az *erdőhasználat* is közös, de hogy az erdőket kelletén túl ne irtsák, megállapodnak abban, hogy a város évenként a Thököly családdal megegyezésre jut a szükséges tüzelő- és építőfára nézve.⁸⁾

A *legelőre* vonatkozólag a Hosszú erdő melletti legelőn kívül a régi jogszokás érvényes.⁹⁾

A *kőfejtés* jogát megkapja mindegyik fél. A téglagyártás joga a városé marad, de az köteles Thökölynek rendes árban téglákat szállítani.¹⁰⁾

1) U. o. 9. pont.

2) U. o. 6. pont.

3) U. o. 19. pont.

4) U. o. 7. pont.

5) U. o. 10. pont.

6) U. o. 13. pont.

7) U. o. 11. pont.

8) U. o. 12. pont.

9) U. o. 13. pont.

10) U. o. 18. pont.

A „negyvened“ vám Thökölyé, de három hidat ő köteles jó karban tartani, ellenben hármat, amelyek különben is városi területen vannak, a város.¹⁾

Az *iparosok*, kik Thököly területén laknak, szintén tagjai lehetnek a városi céhtestületeknek.²⁾

Ünnepélyek alkalmával (ésküvő, temetések), mikor a Thököly család vendégei a városban el nem férnének, köteles azoknak a város fizetés ellenében szállást adni.³⁾

A Thököly család fenntartja magának a jogot, hogy halottai a főtemplomban helyeztessenek örök nyugalomra. Mivel pedig ők is az ev. vallás hívei, a várossal együttesen hívják meg mindenkor a papot.⁴⁾

Mindegyik fél megengedi, hogy a polgárok ingatlan birtokot vehetnek, eladhatnak és mindegyik holmiját vámentesség mellett a városba szállíthatja. Azok a szántóföldek, amelyek eddig fizették a tizedet, ezentúl is fizessék. Thököly eddigi birtokai után nem fizet tizedet az egyháznak, ne ha ezentúl olyan földek jutnának birtokába, amelyek után a papnak járt a tized, akkor Thököly sem képez kivételt.⁵⁾

Végül kijelentik, hogy ha az egyik féltől a másikhoz bűnösök menekülnek, hogy az igazságszolgáltatást kikerüljék, akkor mindegyik fél kiadja a másiknak a vétkeket. Másfelől is felelősséget vállalnak embereikért.⁶⁾

A wieni szerződés tehát véglegesen szabályozni akarta a jogi viszonyt Thököly és Késmárk között és minden kérdésre kiterjeszkedett, de mivel Thököly érdekeit veszi első sorban tekintetbe és sok esetben a birtoklás közösségét állapítja meg, csak újabb viszály és félreértés alapját vetette meg. Jobb híjában azonban mégis elfogadták a város nevében Gally Tóbiás, Bergh Tóbiás és Gilbert György s a király is megerősítette április 25-én.⁷⁾

Annyi fogantatja mégis volt ez egyezségnek, hogy legalább I. Thököly Istvánnak nemsokára bekövetkezett haláláig békésebb

1) U. o. 14. pont.

2) U. o. 21. pont.

3) U. o. 20. pont.

4) U. o. 24. pont.

5) U. o. 22. pont.

6) U. o. 23. pont.

7) Késmárk sz. kir. város titkos levéltárában fasc. VII. num. 86; latin másolatát lásd fasc. XXXVII. num. 45.

idők jártak Késmárkra és csak jelentéktelen súrlódások fordulnak még elő.¹⁾

1651 nov. 8-án meghalt I. Thököly István. A késmárkiak nem gyászolták halálát, mert sohasem tudtak vele igazán egyetértésben élni és váruhaságának utolsó két évtizede (1630 - 1651) csupa áldatlan viszálykodásban telt el. Hol az egyik, hol a másik fél kerekedett felül a harcok folyamán, de általában elmondhatjuk, hogy a város is, Thököly is temérdek kárát vallotta az egyenetlenkedésnek. Thököly tettereje, legszebb férfikorában méltóbb teret találhatott volna a helyi esetepatéknál s Késmárkot sok küzdelme és több ízben hozott óriási pénzáldozatai kimerítették, fejlődését minden tekintetben megakasztották.

A késmárkiak I. Thököly Istvánnak nem jó emlékét őrizték meg, de számos egykorú feljegyzés tanúskodik róla,²⁾ hogy nem volt olyan sötét jellem, amilyennek az elfogultak festik. Bizonyos, hogy jóakarattal közeledett a polgársághoz és kezdetben azon volt, hogy üdvös nemzetgazdasági intézményekkel fellendítse Késmárkot. Tervei közül azonban a háborús idők miatt egy sem valósult meg s maga is egyre csak idegenkedést, bizalmatlanságot tapasztalt a város részéről s így lassanként kedvét veszítette. A körülmények és a kor eszméi azután idők folyamán átalakították gondolkodásmódját és ő is a magyar főnemességgel tartott, mely a jobbára idegen ajkú városi polgárságban mindig a nemzeti aspirációk ellenségét látta és ereje megtörésén fáradozott. Így Tököly Istvánt is e politikai álláspontja sokszor igazságtalanságokra ragadta, de utóbb belátta, hogy az örökös küzdelem mily káros és hiábavaló és semmit sem óhajtott inkább, mint a békeséget. Ezt bizonyítja az is, hogy a wieni egyezményt létrehozta; ennek jó és rossz következményeit azonban már csak utódai viselték.

(Befejező közlemény a jövő számban).

DR. BRUCKNER GYŐZŐ.

¹⁾ Így tiltakozik Th. J. a megyénél, hogy Késmárk a bécsi egyezmény pontjainak teljesítése előtt használja a »sz. kir. város«-i címet. (Késmárk sz. kir. város titkos levéltárában fasc. VI. num. 88).

²⁾ Jellemének fényoldalait lásd Serpilius említett művében.

Lőcse városának lakói és azoknak vagyonossága 1542-ben.

Az 1542 február havában Besztercebányán tartott országgyűlésen többek közt a török elleni hadjárat céljaira szedendő adó kirovását is elhatározták. A törvény 30. articulusa külön intézkedik a szabad királyi- és bányavárosok polgáraitra kirovandó hadi adóról. Ezen articulus szerint, miután a városi polgárok a hadjáratokban úgy sem vesznek részt, hanem szépen otthon maradnak, ezért — kivéve a ruházati cikkeket és az asszonyi ékszereket — mindenféle néven nevezendő ingó és ingatlan vagyonuk, úgy mint: arany és ezüst marháik, házaik, majorságaik, házi állataik, lovaik, szőlleik, boraik, kereskedelmi és más javaik felbecsült értékének hatvanad részét azaz minden hatvan forint után egy forintot, fizessenek adó fejében. (*Sexagesimam partem, hoc est pro rebus, iuxta veram aestimationem, unum florenum, quisque civium et incolarum dare teneatur.*) Így tehát kiki vagyonának 1·7%-át fizette adóba. A javak felbecsülését eskü alatt Lőcse város bírása és az esküdtek végezték, akik mellé egy királyi ember volt adva.

Az adó kirovása Lőcsén 1542 március havában történt, Pálczán Péter volt budai bíró felügyelete alatt. A hatvanad összeírásból — mely az Országos Levéltárban őriztetik¹⁾ — megtudjuk Lőcse város ekkori lakóinak és háztulajdonosainak névsorát, a lakosság foglalkozási ágak szerinti csoportosulását, továbbá, ha az egyes adótételeket hatvannal megszorozzuk, megkapjuk eredményképen az illető polgár vagyonának értékbeli mennyiségét. Az egyes eredményeket összegezve, Lőcse város polgárainak ekkori vagyonosságát fogjuk megtudni.

¹⁾ A negyedrét iv papirlapokból álló füzet 26 beírt oldalt tartalmaz. Címe: »Exacte sexagesime partis bonorum mobilium civium civitatis Leutschoviensis summa, in mense marcio, anno Domini 1542. per egregium dominum Petrum Palczan, olim civitatis Budensis iudicem collecta.« — *Dicalis conscriptio* a lymbusból kiválogatva, 3. csomó.

A következőkben közre adjuk a hatvanad lajstromban szereplő polgárok névsorát, abban a sorrendben amint az ott következik, azért, mivel — úgy látszik — az adókirovó bizottság, mely a várost ezen célból tizenkét negyedre osztotta, házról házra járván, az eredeti sorrend a házak topographiai fekvését és egymásutánját is meghatározza. A lajstrom maga a következő:

Első negyed.

Rugner Bálint, fizet 1 frt. adót	vagyona tehát	60	frt.
Ennek van egy szolgája, ez fizet			
15 dénár adót	" "	9	"
Benedek szabó özvegye, fizet 1 frt.			
adót	" "	60	"
A tisztelendő szepesi prépost úr háza üres.			
Zyglér Márton, fizet 2 frt. adót	" "	120	"
Van egy szolgája, ez fizet 15 dénár			
adót	" "	9	"
Türkh Bernát, fizet 1 frt. adót	" "	60	"
Tamás szabó, fizet 25 dénár adót	" "	15	"
Simon Szabó esküdt, fizet 2 frt. adót	" "	120	"
Ennek van egy szolgája, aki 10 dé-			
nár adót fizet	" "	6	"
Márton cipész, zsellér fizet 25 dé-			
nár adót	" "	15	"
Wallendorfer Máté esküdt, fizet			
4 frt. adót	" "	240	"
Van egy szolgája, aki 20 dénár adót			
fizet	" "	12	"
Gáspár szabó özvegye, fizet 50 dé-			
nár adót	" "	30	"
Materna Bálint, fizet 10 frt. adót	" "	600	"
Weisflusser Miklós, fizet 25 dénár			
adót	" "	15	"
Péter mester kannaöntő, fizet 50 dé-			
nár adót	" "	30	"
János aranyműves özvegye, fizet			
1 frt. adót	" "	60	"
Van egy szolgája, aki 15 dénár			
adót fizet	" "	9	"
Lőrincz tudor (Laurencius doctor),			
fizet 50 dénár adót	" "	30	"
Kurcz János aranyműves, fizet			
25 dénár adót	" "	15	"
János aranyműves, fizet 3 frt. adót	" "	180	"
Schniczzer Pál özvegye, fizet 1 frt. adót	" "	60	"
Scharkowffszky özvegye, fizet 75 dé-			
nár adót	" "	45	"

Ennek van egy szolgája, ki 8 dénár adót fizet	vagyona tehát	4	frt. 80 dénár
Jakab pintér özvegye, fizet 10 dénár adót	" "	6	" "
Tschyrbner Kristóf, fizet 40 dénár adót	" "	24	" "
Schober Márton, fizet 50 dénár adót	" "	30	" "
Van egy szolgája, ki 15 dénár adót fizet	" "	9	" "
Bernát kovács mester, fizet 25 dénár adót	" "	15	" "
György timár, fizet 2 frt adót	" "	120	" "
Van két szolgája (legénye) ezek fizetnek 35 dénár adót	vagyonuk tehát	21	" "
Fryz Gál, fizet 15 dénár adót	vagyona	9	" "
Lukács mészáros (Fleischer) fizet 25 dénár adót	" "	15	" "
Feldtgrundt Menyhért, fizet 20 dénár adót	" "	12	" "
Rot János, fizet 50 dénár adót	" "	30	" "
Gerber János, fizet 20 dénár adót	" "	12	" "
Zeler Lukács, fizet 1 frt. adót	" "	60	" "
Miklós cipész, fizet 20 dénár adót	" "	12	" "
Bartschalen Márton fizet 15 dénár adót	" "	9	" "
Miklós mészáros, fizet 20 dénár adót	" "	12	" "
Hattsch János, fizet 15 dénár adót	" "	9	" "
Roben Pál, fizet 15 dénár adót	" "	9	" "
Jakab szijgyártó, fizet 8 dénár adót	" "	4	80 dénár
Schustel Lőrincz szűcs, fizet 1 frt adót	" "	60	" "

Az első negyed összes adója tehát 38 frt. 6 dénár, ennek megfelelően az itt lakó polgárok vagyona 2283 frt. és 60 dénár volt.

Második negyed.

Leybiczer Kelemen, fizet 1 frt. adót	vagyona tehát	60	frt.
Ennek van egy szolgája, ki 12 dénár adót fizet	" "	7	" 20 dénár
Jakab mészáros, fizet 50 dénár adót	" "	30	" "
Van egy szolgája, aki 10 dénár adót fizet	" "	6	" "
Khaylhaw Szaniszló, fizet 50 dénár adót	" "	30	" "
Heyn János, fizet 75 dénár adót	" "	45	" "
Egy szolgája van, ki 10 dénár adót fizet	" "	6	" "
Szummer Benedek, fizet 25 dénár adót	" "	15	" "

Fersch György, fizet 1 frt 25 dénár adót	vagyona tehát	75 frt.	
Ferencz mészáros, fizet 35 dénár adót	" "	21 "	
Tschyrbner Máté, szintén 35 dénárt fizet	" "	21 "	
Antal ács, fizet 50 dénár adót . .	" "	30 "	
Szaniszló ács, vak, fizet 5 dénár adót	" "	3 "	
Schnayer Sebestyén, 25 dénár adót fizet	" "	15 "	
Miklós cipész, fizet 20 dénár adót .	" "	12 "	
Pál esztergályos, fizet 10 dénár adót	" "	6 "	
Fleckh Kristóf, fizet 6 dénár adót	" "	3 "	60 dénár
Fryz Ferenc, fizet 12 ¹ / ₂ dénár adót	" "	7 "	50 "
Bachflesch Lénárd, 12 ¹ / ₂ dénár adót fizet	" "	7 "	50 "
Heucz János, 20 dénár adót fizet .	" "	12 "	
Schmegner Péter, fizet 5 dénár adót	" "	30 "	
Máté szijgyártó, fizet 10 dénár adót	" "	6 "	
Patth Simon, 34 dénár adót fizet .	" "	20 "	40 "
Van neki egy szolgálja, ki fizet 10 dénár adót	" "	6 "	
Raw György, fizet 16 dénár adót	" "	9 "	60 "
Klimtscher Máté, fizet 16 dénár adót	" "	9 "	60 "
Pál mészáros, 25 dénár adót fizet .	" "	15 "	
Simon deák, 10 dénár adót fizet .	" "	6 "	
Pál olajos (Oelschleger), fizet 33 dénár adót	" "	19 "	80 "
Orbán ács, 12 dénár adót fizet . .	" "	7 "	20 "
Tschyrbner János, 5 dénár adót fizet	" "	3 "	
Marina, fizet 4 dénár adót	" "	2 "	40 "
Antal mészárosné (Tunus Fleischerin) fizet 18 dénár adót	" "	10 "	80 "
Stolcz György, 1 frt. adót fizet . .	" "	60 "	
Scholcz Menyhért. fizet 75 dénár adót	" "	45 "	
Van egy szolgálja, aki 10 dénár adót fizet	" "	6 "	
Kelemen fürdősz (Bader), 25 dénár adót fizet	" "	15 "	
Menyhért szénégető, fizet 8 dénár adót	" "	4 "	80 "
Patt János, fizet 12 dénár adót . .	" "	7 "	20 "
Itt két elhagyott ház van.			
Rot Gergely, fizet 20 dénár adót .	" "	12 "	
Lemmel Péter, fizet 20 dénár adót	" "	12 "	
Hanns Ágost, 25 dénár adót fizet	" "	15 "	
Klain János, 33 dénár adót fizet .	" "	19 "	80 "
Schober Gerge'né, fizet 10 dénár adót	" "	6 "	
Jakab, fizet 16 dénár adót	" "	9 "	60 "

Gleckner Bálint, fizet 15 dénár adót, vagyona tehát	9	frt.
Conrad István özvegye, 6 dénár adót fizet	3	„ 60 dénár
Burgerhoffer György özvegye, 10 dénár adót fizet	6	„
Ennek van egy szolgálja, aki fizet 10 dénár adót	6	„
Stellmaccher Woytkóné, fizet 14 dénár adót	8	„ 40 „
Mátyás mészáros (Fleischer), 20 dénár adót fizet	12	„
Bachfleisch Jakab, 12 dénár adót fizet	7	„ 20 „
Hetcheim Kristóf, fizet 5 dénár adót	3	„
Matzko, fizet 25 dénár adót	15	„
Laczko, 8 dénár adót fizet	4	„ 80 „
A második város negyed tehát összesen 14 frt. 10 dénár adót fizetett, a melynek összesen 846 frt.-nyi vagyon felel meg.		

Harmadik negyed.

Pál szabó, fizet 4 frt adót	vagyona tehát	240	frt.
Van két legénye (szolgálja), ezek fizetnek 46 dénár adót	vagyonuk tehát	27	„ 60 dénár
Parth Tamás, 1 frt adót fizet	vagyona tehát	60	„
Simon posztógyártó (tuechmaccher), 25 dénár adót fizet	„	15	„
Wolgemuett Lőrincz esküdt, 2 frt adót fizet	„	120	„
Egy szolgálja van. (Cum servo uno)			
Henrik aranyműves, 75 dénár adót fizet	„	45	„
Kromer Mihály esküdt, fizet 1 frt 66 dénár adót	„	99	„ 60 „
Van egy szolgálja, ki 12 dénár adót fizet	„	7	„ 20 „
Benedek czipész (schustel), fizet 3 frt 33 dénár adót	„	199	„ 80 „
Ennek van két legénye, a kik 55 dénár adót fizetnek	vagyonuk tehát	33	„
Steffen János, fizet 1 frt 66 dénár adót	vagyona tehát	99	„ 60 „
Gáspár molnár, 5 frt 12 dénár adót fizet	„	307	„ 20 „
Van egy szolgálja, a ki 25 dénár adót fizet	„	15	„
Gergely asztalos, fizet 1 frt adót	„	60	„
Wasserletter Jakab, 50 dénár adót fizet	„	30	„

Antal özvegye, a ki a kórházban van,				
10 dénár adót fizet	vagyona tehát	6	frt.	
Tamás cipész özvegye, 6 dénár adót				
fizet	" "	3	"	60 dénár
Pál, 5 dénár adót fizet		" "	3	"
Khine Fleischerin relictá, 8 dénár				
adót fizet	" "	4	"	80 "
Kelnerné, vagyontalan és koldus.				
Tamás mészégető (kalehbruer) öz-				
vegye, 8 dénár adót fizet	" "	4	"	80 "
Melczer Kristóf, 12 ¹ / ₂ dénár adót				
fizet	" "	7	"	50 "
János kőtörő (Stainbrecher), 8 dé-				
nár adót fizet	" "	4	"	80 "
Polyák Theophil 15 dénár adót fizet		" "	9	"
Rokuser Gál sirásó, vagyontalan (se-				
pultor o habet).				
Egy puszta ház.				
Credel János, 12 ¹ / ₂ dénár adót fizet		" "	7	" 50 "
Itt három puszta és elhagyott ház van.				
Menchen Péter, 5 dénár adót fizet .		" "	3	"
Polák Szaniszló, fizet 5 dénár adót		" "	3	"
Egy puszta és elhagyott ház.				
Khoeler özvegye, 12 dénár adót fizet		" "	7	" 20 "
Khalfabian Miklós 5 dénár adót fizet		" "	3	"
Belyn György özvegye, koldus.				
Melczer János, fizet 8 dénár adót .		" "	4	" 80 "
Egy puszta és elhagyott ház.				
Stroeschneyder Thebus, fizet 4 dé-				
nár adót	" "	2	"	40 "
Henz Márton özvegye, koldus.				
Hosz Jakab, fizet 20 dénár adót .		" "	12	"
Barancko György, 8 dénár adót fizet		" "	4	" 80 "
Kromer Péter, fizet 1 frt 50 dénár				
adót	" "	90	"	
Van egy szolgája, a ki 15 dénár				
adót fizet	" "	9	"	
Egy puszta és elhagyott ház.				

A harmadik város negyed adója tehát 25 frt és 82 dénár volt, a melynek 1549 frt és 20 dénárnyi vagyon felel meg.

Negyedik negyed.

Farkas szabó, 40 dénár adót fizet .		vagyona tehát	24	frt.
Windesch György, 33 dénár adót fizet	" "	19	"	80 dénár
Balwyrer János, fizet 25 dénár adót	" "	15	"	
Zeler György, 1 frt 50 dénárnyi				
adót fizet	" "	90	"	

Kromer Pál özvegye, 3 frt adót fizet	vagyona tehát 180 frt.		
Van egy szolgálja, ez 15 dénár adót fizet		9	”
Henisch Gergely, 1 frt adót fizet		60	”
Doringer Elek esküdt, fizet 1 frt adót		60	”
Egy szolgálja van.			
Wildner Mátyás, 24 frt adót fizet		1440	”
Ugyanez ismét fizetett 16 frt és 33 dénár, tehát pötlólag vagyonához járul		979	” 80 dénár
Ugyanez az árvák után 8 frt adót fizet		480	”
Ugyanez a szolgálak után 2 frt 15 dénárt fizet		129	”
Tauben János, 25 dénár adót fizet		15	”
Melczor Orsolya, 12 dénár adót fizet		7	” 20 ”
Taschner Tamás, fizet 12 dénár adót		7	” 20 ”
Gürtler Máté, fizet 25 dénár adót		15	”
András késes (messerschmidt), 18 dénár adót fizet		10	” 80 ”
Wasserbauch özvegye Katalin, fizet 12 dénár adót		7	” 20 ”
Edelmann János özvegye, 4 dénár		2	” 40 ”
Gerber János, 33 dénár adót fizet		19	” 80 ”
Gerber Ambrus, 50 dénár adót fizet		30	”
Bálint cipész, 25 dénár adót fizet		15	”
Steinecz János, 22 dénár adót fizet		13	” 20 ”
Imre ács, fizet 20 dénár adót		12	”
Zeler Kristóf, 20 dénár adót fizet		12	”
Tureckh János, 11 dénár adót fizet		6	” 60 ”
Zecz Milch, fizet 15 dénár adót		9	”
Schön János, 40 dénár adót fizet		24	”
Obel Thebus, fizet 25 dénár adót		15	”
Van egy szolgálja, ki 18 dénár (minus obulo) adót fizet		10	” 80 ”
Rudloff Endre, 5 dénár adót fizet		3	”
Matzko, 5 dénár adót fizet		3	”
Hornick Jakab, 36 dénár adót fizet		21	” 60 ”
Marcksdorffer Jakab, 5 dénár adót fizet		3	”
Itt három elhagyott ház van.			
Péter mészáros, fizet 40 dénár adót		24	”
Kmysy Pál, 5 dénár adót fizet		3	”
Hellebrant Borbála, fizet 5 dénár adót		3	”
Wogenknecht György, 5 dénárt fizet adót		3	”
György, 24 dénár adót fizet		14	” 40 ”

Woccher Gáspár, fizet 25 dénár adót	vagyona tehát	15	frt.
Rudloff György, 6 dénár adót fizet	" "	3	" 60 dénár
Knobloch Gergely, fizet 6 dénár adót	" "	3	" 60 "
Elek, fizet 5 dénár adót	" "	3	" "
Hubler Pál, 5 dénár adót fizet . .	" "	3	" "
Schmiczschmaccz Jakab, 12 ¹ / ₂ dénár adót fizet	" "	7	" 50 "
Pawer Miklós, 5 dénár adót fizet	" "	3	" "
Knyzner Benedek, fizet 5 dénár adót	" "	3	" "
Starck János, 6 dénár adót fizet .	" "	3	" 60 "
Mirrtulchen Jakab, 5 dénár adót fizet	" "	3	" "
Galko Woloch, 5 dénár adót fizet .	" "	3	" "
Schmelezer Gergely, fizet 8 dénár adót	" "	4	" 80 "

A negyedik negyed adója tehát 47 frt 88 dénár, melyhez a Wildner Mátyás adó többletét a 16 frt 33 dénárt külön veszi az összeíró, úgy hogy a végösszeg 64 frt 21 dénár lesz, a melynek 3852 frt és 60 dénárnyi vagyon felelne meg.

Ötödik negyed.

György, szücs 50 dénár adót fizet	vagyona tehát	30	frt.
Gerusch özvegye, 89 dénár adót fizet	" "	53	" 40 dénár
Julisch Simon, fizet 75 dénár adót	" "	45	" "
Mihály czipész, 50 dénár adót fizet	" "	30	" "
Stolcz Pál, fizet 50 dénár adót . .	" "	30	" "
Loczman Jakab 33 dénár adót fizet	" "	19	" 80 "
János szücs, 50 dénár adót fizet .	" "	30	" "
Dreszler özvegye, fizet 20 dénár adót	" "	12	" "
Jakab lakatos, fizet 25 dénár adót	" "	15	" "
Taschner Márton zsellér, fizet 25 dénár adót	" "	15	" "
Gáspár szijgyártó, 15 dénár adót fizet	" "	9	" "
Wyldt Gáspár, 12 dénár adót fizet	" "	7	" 20 "
György bodnár özvegye, 4 dénár adót fizet	" "	2	" 40 "
János, városi szolga (statknecht) 8 dénár adót fizet	" "	4	" 80 "
Froner János, vagyontalan (o habet).			
Grauscher Györgyné, fizet 5 dénár adót	" "	3	" "
Belesch Bálint, fizet 12 dénár adót	" "	7	" 20 "
Kochler János, 8 dénár adót fizet .	" "	4	" 80 "
Czirbus Woelff, 4 dénár adót fizet	" "	2	" 40 "
Procop molnár, 8 dénár adót fizet .	" "	4	" 80 "
Polák Szaniszló, 5 dénár adót fizet	" "	3	" "
Itt két ház üres és elhagyott.			
Polák Janicko özvegye, 4 dénár adót fizet	" "	2	" 40 "

Hartisch Kristóf, 4 dénár adót fizet	vagyona tehát	2	frt	40	dénár
Schönwiszer Lőrincz, 7 dénár adót fizet	" "	4	"	20	"
Itt egy elhagyott ház van.					
Alle di welt Bálint, 5 dénár adót fizet	" "	3	"		
Mihály pásztor (hyrt) 5 dénár adót fizet	" "	3	"		
Koch Orbán, 6 dénár adót fizet . . .	" "	3	"	60	"
Stroschneyder Miklós, 12 dénár adót fizet	" "	7	"	20	"
Czibner Gergely, 6 dénár adót fizet	" "	3	"	60	"
Itt egy elhagyott ház van.					
Tunus, 6 dénár adót fizet	" "	3	"	60	"
Itt egy elhagyott ház van.					
Rot Tamás, fizet 4 dénár adót . . .	" "	2	"	40	"
Itt egy elhagyott ház van.					
Itt egy másik elhagyott ház van.					
Itt egy elhagyott kolostor van.					
Rudloff Thebus, 50 dénár adót fizet	" "	30	"		
Itt egy elhagyott ház van.					
Itt egy másik elhagyott ház van.					
Henczen Orbán, 11 dénár adót fizet	" "	6	"	60	"
Hasz Orbán 6 dénár adót fizet . . .	" "	3	"	60	"
Itt három elhagyott ház van.					
Zeler Simkóné, 25 dénár adót fizet	" "	15	"		
Itt van három elhagyott ház.					
Weyssbroesels Gál, 5 dénár adót fizet	" "	3	"		
Dresscher Tamás, 8 dénár adót fizet	" "	4	"	80	"
Polák Jakab, 5 dénár adót fizet . .	" "	3	"		
Itt két elhagyott ház van.					
Eylenpaccher Elek, 15 dénár adót fizet	" "	9	"		
Itt egy elhagyott ház van.					
Leybiczer Kristóf, fizet 25 dénár adót	" "	15	"		
Unger Gergely, fizet 3 dénár adót	" "	1	"	80	"
Hosz István, 20 dénár adót fizet . .	" "	12	"		
Symendel Márton, fizet 4 dénár adót	" "	2	"	40	"
Fux József, 5 dénár adót fizet . . .	" "	3	"		
Endres, 8 dénár adót fizet	" "	4	"	80	"

A város negyed adójának összege tehát 7 frt és 97 dénár, melynek 478 frt 20 dénárnyi vagyon felel meg.

Hatodik negyed.

Geulden Jakab, a város jegyzője, Késmárkon a királynak szolgált.					
Bruxeln János özvegye, fizet 1 frt adót	vagyona tehát	60	frt.		
Gergely aranyműves, 1 frt adót fizet	" "	60	"		

Jakab tügyártó, (nodler) 34 dénár adót fizet	vagyona tehát	20	frt	40	dénár
Simon szijgyártó, 24 dénár adót fizet	" "	14	"	40	"
Rippitscher Lőrincz, 4 dénár adót fizet	" "	2	"	40	"
Konrád Péter, 25 dénár adót fizet	" "	15	"		
Lőrincz czipész, fizet 25 dénár adót	" "	15	"		
Hylner Gál, 5 dénár adót fizet . .	" "	3	"		
Weissbroesels Márton, 9 dénár adót fizet	" "	5	"	40	"
Gáspár késes (messerschmidt) 40 dénár adót fizet	" "	24	"		
Gáspár czipész, 8 dénár adót fizet	" "	4	"	80	"
Placzpeckenn, fizet 4 dénár adót . .	" "	2	"	40	"
Bachfleisch Márton, 8 dénár adót fizet	" "	4	"	80	"
Klosz János, fizet 20 dénár adót .	" "	12	"		
Pirkisch Boldizsár, 10 dénár adót fizet	" "	6	"		
Bertalan kovács, 12 dénár adót fizet	" "	7	"	20	"
Szervác özvegye, fizet 4 dénár adót	" "	2	"	40	"
Umblauff Tamás, fizet 16 dénár adót	" "	9	"	60	"
Khailhaw Tunus, 1 frt 50 dénár adót fizet	" "	90	"		
Itt egy puszta ház.					
Abcziler Menyhért, fizet 5 dénár adót	" "	3	"		
Itt négy puszta ház van.					
Peutler János, 5 dénár adót fizet .	" "	3	"		
Bálint „statfyrer“, 8 dénár adót fizet	" "	4	"	80	"
Bartus Orbán, fizet 40 dénár adót .	" "	24	"		
Van egy szolgája, ez 15 dénár adót fizet	" "	9	"		
Gruen Mihály, 6 dénár adót fizet .	" "	3	"	60	"
Roettel Jakab, fizet 12 dénár adót .	" "	7	"	20	"
Melczer Miklós, 20 dénár adót fizet	" "	12	"		
Mayer Simon, szintén 20 dénár adót fizet	" "	12	"		
Ambrus, 8 dénár adót fizet	" "	4	"	80	"
Rudloff Mihály, 8 dénár adót fizet .	" "	4	"	80	"
Sperendorffer Tunus, 4 dénár adót fizet	" "	2	"	40	"
Itt egy puszta ház.					
Deutsch Gergely özvegye, 10 dénár adót fizet	" "	6	"		
Itt három puszta ház van a negyedik pedig leégett.					
Ágoston kovács, 20 dénár adót fizet	" "	12	"		
Itt egy puszta ház van.					
Pusschecker Jakab, fizet 25 dénár adót	" "	15	"		
Schwarz Ambrus, 11 dénár adót fizet	" "	6	"	60	"

Itt két puszta ház van.

Schnayer Pál, 1 frt adót fizet . . .	vagyona tehát 60 frt		
Clement Elek György özvegye, 8 dénár adót fizet	" "	4	80 dénár
Itt egy puszta ház.			
Endres Bódog, 12 dénár adót fizet .	" "	7	20 "
Miklós zsellér, 10 dénár adót fizet .	" "	6	" "
Wolgemuét György, 8 dénár adót fizet	" "	4	80 "
Henczelheus Márton, 12 dénár adót fizet	" "	7	20 "
Fülöp kovács, 8 dénár adót fizet .	" "	4	80 "
Schiczko Fábián, 50 dénár adót fizet	" "	30	" "
Churla Mihály fia, 40 dénár adót fizet	" "	24	" "
Schnayer János özvegye, fizet 15 dé- nár adót	" "	9	" "

A város negyed adójának összege tehát 10 frt és 78 dénár, a melynek 646 frt és 80 dénárnyi vagyon felel meg.

Hetedik negyed.

Lénárd asztalos, 58 dénár adót fizet	vagyona tehát 34 frt. 80 dénár		
András tégláégető (czigelbruer) 25 dénár adót fizet	" "	15	" "
Schwarcz Hermolaus, fizet 5 dénár adót	" "	3	" "
Stracken, 10 dénár adót fizet . .	" "	6	" "
Brinner Endréné, 10 dénár adót fizet	" "	6	" "
Vincze lakatos, 4 dénár adót fizet	" "	2	40 "
Gerber Simon, fizet 33 dénár adót	" "	19	80 "
Tamás kőműves (mawerer) 10 dénár adót fizet	" "	6	" "
Tamás favágó (holczhewer) 10 dénár adót fizet	" "	6	" "
Itt négy elhagyott ház van.			
János, a plebános ur szolgálója 50 dé- nár adót fizet	" "	30	" "
Gloszer György 6 dénár adót fizet	" "	3	60 "
Henckó Sebestyén özvegye 1 frt adót fizet	" "	60	" "
Szaniszló (Stenczel) 4 dénár adót fizet	" "	2	40 "
Plautscher Jakab, fizet 8 dénár adót	" "	4	80 "
Polák Szaniszló, 4 dénár adót fizet	" "	2	40 "
Polumska Jakab özvegye fizet 5 dé- nár adót	" "	3	" "
Gergely özvegye, 3 dénár adót fizet	" "	1	80 "
Strincz Balázs, fizet 6 dénár adót	" "	3	60 "
Tarhutter Endre, 5 dénár adót fizet	" "	3	" "
Umblauff Márton 25 dénár adót fizet	" "	15	" "
Menyhért ács fizet 20 dénár adót	" "	12	" "

Bartusch Jakab, fizet 33 dénár adót vagyona tehát	19 frt 80 dénár
Lanng János özvegye, 10 dénár adót fizet	" " 6 "
Orbán fuvaros (furman) 25 dénár adót fizet	" " 15 "
János gyolcsos (czwilcher) 8 dénár adót fizet	" " 4 " 80 "
Mebus György 9 dénár adót fizet	" " 5 " 40 "
Mebus Bertalan (vom Crewcz) 11 dénár adót fizet	" " 6 " 60 "
Belcr Jankó, 25 dénár adót fizet	" " 15 "
Hosz Szaniszló, fizet 1 frt. adót	" " 60 "
Obeln Miklós özvegye, 50 dénár adót fizet	" " 30 "
Van egy szolgálja ez fizet 17 dénár adót	" " 10 " 20 "
Itt egy elhagyott ház van.	
Mayer Ferencz, fizet 7 dénár adót	" " 4 " 20 "
Itt ismét egy elhagyott ház van.	
Strackh Gál fizet 33 dénár adót	" " 19 " 80 "
Itt egy elhagyott ház van.	
Abcziher Bálint 6 dénár adót fizet	" " 3 " 60 "
Itt egy elhagyott ház van.	
Bemchen Ágoston koldus.	
Itt két elhagyott ház van.	
Faul Orbán 6 dénár adót fizet	" " 3 " 60 "
János íjgyártó (bogner) 5 dénár adót fizet	" " 3 "
Groeccz Topp 3 dénár adót fizet	" " 1 " 80 "
Itt sorjában tíz elhagyott ház van.	
Putsch Márton, 6 dénár adót fizet	" " 3 " 60 "
Mihály a plébános úr majorosa 10 dénár adót fizet	" " 6 "
Itt egy elhagyott ház van.	
Lemesch György özvegye 5 dénár adót fizet	" " 3 "
Renner Kristóf, fizet egy frtnyi adót	" " 60 "
Van neki egy szolgálja, ez 11 dénárt fizet	" " 6 " 60 "

Ezen városnegyed adójának összege tehát 8 forint és 81 dénár, melynek összesen 528 frt. és 60 dénár vagyon felel meg.

(befejező közl. a jövő számban).

Közlő: DR. IVÁNYI BÉLA.

CSALÁDTÖRTÉNET.

Szepes vármegye nemes családjainak összeírásai.

III. Az 1835. évi összeírás.

Sorozatos közléseink befejezéséül adjuk a vármegye nemeseinek névsorát a XIX. század első feléből, a nemesi előjogok fennállásának végső idejéből. Közöljük pedig az *1835 évi*, mert ez maradt meg legteljesebben.

Szepes vármegye 1835 október 6-án tartotta tisztújító székét. Ilyen alkalmakkor szigorúan ügyeltek arra, hogy a szavazásban csak az arra jogosultak vegyenek részt. E célból a vármegye utasította szolgabiráit, hogy állítsák össze a járásuk területén lakó nemesek listáját. Így készült az alább közölt négy kataszter, mely a vármegyei levéltárban *Acta Prot. 1835 nro 892* alatt őriztetik.

Az előbb közöltekhez viszonyítva sokkal több név van a jegyzékben, ami az újonnan letelepedett vagy megneemesített családok tekintélyes számától eltérően főleg abból magyarázható, hogy külön fel van véve minden férfitagság, aki 18 éves korát elérte és fel vannak véve az özvegy nők is, lévén nekik is szavazatuk egy-egy meghatalmazottjuk útján. Szavazattal birt azonban kivül valamennyi róm. kath. plébános és káplán, valamint az egyházi rendek és testületek fejei, de ezeknek neveit — családtörténeti összeállításról lévén szó — kihagytuk a névsorból, mert nem családi származásuk, hanem hivataluk révén vétettek fel.

1. Catastrum Nobilium Personarum Procesus Magurani.

(A magurai járás nemes személyeinek lajstroma).

Oszturnya :

Carolus Berzewitzky.

*Felső-Laps :*Adalbertus Styehovits
Antonius Styehovits
Xtophorus Styehovits
Johannes Hertely.*Nedecz :*Ferdinandus Palotsay L. Baro.
Joannes Ivány.*Hanusfalu :*Vidua Spielenberg (Sp. özv.)
Ludovicus Okolicsany
Josephus Grotkovszky*Relyov :*

Jacobus Mattabovszky.

*Rubrum Claustrum*¹⁾:

Josephus Hrabetzy.

Lipnik :

Paulus Dolevitzeny.

*Arx Lubló*²⁾:

Georgius Raisz.

*Hobgart :*Franciscus Peky
Andreas Peky.*Neo-Lublo*³⁾:

Andreas Probstner.

Jakubian :

Lazarus Nesko.

Alsó-Rusbach :

Ignatius Majer.

*Felső-Rusbach :*Eugenius Johny
Ruzsinszky.*Forbasz :*

Joannes Aranyossy.

Krempach :

Cornidesz.

Granasztow :

Josephus Riemer.

*Pilhov :*Petrus Podhajetzky.
Bezariion Podhajetzky.*Mnissek :*

Samuel sen. Hellner.

Katse :

Samuel jun. Hellner.

Szulin :

Antonius Szuliny.

*Podolin :*Ludovicus Ruzsinszky
Michael Korponay
Joannes sen. Mattawovszky
Joannes jun. Mattawovszky.
Ferdinandus Mattawovszky*Vetus Lubló*⁴⁾:Stephanus Prokopovits
Nicolaus Prokopovits
Josephus Prokopovits
Franz. Jabroczy
Joseph. Jabroczy
Emericus Jabrotzky
Franciscus Prokopovits
Matthias Sitkey
Jacob Lany
Carolus Lany
Stephanus Jabroczy
Vidua Cseptseny (Cs. özvegye)
Matthias Szegedy
Jacobus Szegedy¹⁾ Vörös klastrom.²⁾ Lublóvár.³⁾ Újlubló.⁴⁾ Ólubló.

2. Processus Carpathicus.

(Tátrai járás).

L. R. Civitas Kesmark:

Paulus Keler
 Samuel Mudrony
 Vidua Emerici Spóner
 Antonius Spóner
 Samuel Bilek
 Samuel Kéhler
 Daniel Cornidesz
 Caspar Reisz
 Georg Reisz
 Samuel Melczely
 Josephus Mudrony
 Michael jun. Melczer
 Paul Cornidesz
 Vidua Engelmayer
 Antonius Engelmayer
 Vidua Samuelis Mudrony
 Pauli Kovesdy vidua
 Michael sen. Melczer
 Paul Engel
 Elias Tatray
 Ladislaus Czerva
 Vidua Danielis Roxer
 Vidua Rosina Raisz
 Thobias Szontagh
 Virgo Susanna Czerva
 Joannes Raisz
 Joannes Benedicty
 Ferdinandus Várady-Szakmáry
 Franciscus Spóner
 Vidua Danielis Lány
 Vidua Eliae Badány
 Vidua Josephi Mudrony
 Michael Berg
 Martinus Lehoczky
 Andreas Handzely
 Vidua Sophia Altmann
 Joannes Georgius Stenzel
 Hugo Stenzel
 Vidua Elisabetha Schwartz
 Vidua Pauli Fuhrman
 Georgius Tatray
 Emericius Fischer

1) Szepesszombat.

Georgius Pongrácz
 Alexander Melczer
 Virgo Theresia Raduch
 Paulus Berzeviczy
 Donatus Cornidesz
 Paulus Spóner
 Vidua Pauli Farkas
 Eduardus Farkas
 Samuel Beretvás
 Samuel Raisz
 Franciscus Poor
 Alexander Denes
 Vidua Abhortis

Leibicz:

Georgius Ribiczey
 Ferdinandus Ribiczey
 Vidua Francisci Ribiczey
 Thomas Glós
 † Joannes Glós
 Samuel senior Glós
 Samuel junior Glós Insurgens
 (felkelő)

Joannes Georgius Altman
 † Paulus Altmann
 Vidua Tobiae Altmann
 Thobias Altmann
 Aloys Bartalossy
 Vidua Samuelis Than
 Joannes Georgius Jóhny
 Michael Glós
 Ferdinandus Lány

Béla:

Franciscus Szepesházy
 Andreas Szepesházy
 Carolus Goznovczer praeten-
 sivus (állítólagos)

Poprad:

Vidua Theresia Lany
 Ignatius Fibinger

Felka:

Jacobus Maléter
Mons S. Georgi 1)
 Paulus Johny

Samuel Mauksch
Stephanus Hosszú
Vidua Cath. Mauksch
Ludovicus Szontagh
Joannes Szontagh
Jonathan Than
Vidua Samuelis Lehotzky

Lucsicna :

Donatus Varady Szakmáry

Vikartocz :

Jacobus Rutkay
Martinus Rutkay
Georgius Rutkay
Michael Rutkay
Joannes Rutkay
Joannes alter Rutkay
Jacobus junior Rutkay

Scavnik :

Andreas Dulovics

Castrum Scavnik :

Augustinus Császár

Hozelec :

Marcus Szirmay
Thomas Tarnoczky
Joannes Fibinger

Batizfalu :

Andreas Marjassy Liber Baro

Kakas Lomnicz :

Titus Berzevitzy
Antonius Spóner
Theodorus Spóner
Georgius Kiss
Theresia Berzevitzy
Vidua Andreae Fabriczy
Vidua Vilhelmi Kraízel
Ludovicus Kiss
Adolphus Schneider
Gustavus Schneider
Vidua Joannis Schneider
Vidua Josephi Berzevitzy

Hunsdorf :

Victor Okolitsany
Vidua Stephani Berzevitzy

Vidua Alexandri Mattyasovszky
Joannes Székely
Vidua Andreae Ujfalussy
Josephus Ujfalussy
Vidua Joannis Abhorthis

Rokusz :

Aloys Verbovszky
Stephanus Cornidesz
Alexander Székely
Vidua Joannis Mellek
Joannes Dobák
Stephanus Mellek
Vidua Joannis Glós
Emericus Schlachta

Landok :

Carolus Raisz
Joannes Baluch

Viborna :

Joannes Mudrány

Tothfalu :

Josephus Badány
Vidua Josephi Mattyasovszky
Baltasar Mattyasovszky
Inocentius Mattyasovszky
Vidua Joannis Lanyi
Emericus Grodkovszky
Josephus Hrabczy
Joannes Schneider
Stephanus Kiss
Joannes Kiss
Joannes Svaby
Vidua Stephani Grodkovszky
Josephus Tarnóczy
Vidua Josephi Horanszky
Thomas Sváby
Vidua Sigismundi Grodkovszky
Georgius Doleviczeny
Ludovicus Almassy
Ignatius Sváby
Franciscus Moisch in J. Comi-
tatu Abaujvariensi
Antonius Mattyasovszky
Franciscus Lanyi
Vidua Ladislai Stavacs nata
Peky

Joannes Stavacs } sub legiti-
 Antonius Stavacs } matione (igazolás alatt)

Georgius junior Svaby

Rudolphus Lanyi

Josephus Grodkovszky

Mathias Bohus

Alexander Andreanszky

Joannes Hertely

Franciscus Hertely } sub legi-
 Andreas Hertely } timatione

Emericus Szontag

Josephus Lany

Baltasar Jób Fantsaly

Michael Horanszky

Ladislauus Egerer

Andreas Horanszky

Gregorius Zaborszky

Krigh:

Paulus Schmidt

Topporc:

Franciscus Görgey

Georgius Görgey

Arnoldus Görgey

Guido Görgey

Bussotz:

Josephus Görgey

Paulus Kiss

Carolus Svaby

Virgo (hajadon) Barbara Sváby

Michael Szent-Andrassy

Andreas Ujfalussy

Keresztfalu:

Ladislauus Bilek

Hundermark:

Eduardus Pfanschmidt

Kolatsko:

Barbara Kovats

Joannes senior Mrasz

Balthasar Senior Relyovszky

Joannes Junior Mrasz

Ignatius Relyovszky

Franciscus Mrasz

Thomas Mrasz

Emericus Mrasz

Vidua Alexandri Mrasz

Franciscus Szent Ivány

Nicolaus Relyovszky

Balthasar junior Relyovszky

Joannes senior Relyovszky

Ignatius Relyovszky

Vidua Thomae Relyovszky

Emericus Relyovszky

Joannes junior Relyovszky

Andreas Relyovszky

Vidua Joannis sen. Relyovszky

Joannes Slabikovszky

Josephus medius (középső) Slabikovszky

Josephus jun. Slabikovszky

Josephus senior Slabikovszky

Franciscus Relyovszky

Josephus Horanszky

Martinus Horanszky

Joannes Horanszky

Carolus Feja miles (katona)

Bethlenfalu:

Franciscus Dravetzky

Stephanus Dravetzky

Vidua Okrutzky

Virgo Joanna Dravetzky

Vidua Stephani Dravetzky

Emericus Goldberger

Vidua Davidis Goldberger

Andreas junior Urbany

Stephanus Montsko

Emericus Zaffiry

Paulus Zaffiry

Andreas senior Urbany

Josephus Zaborszky

Joannes Zaborszky

Stephanus Zaborszky

Antonius Szent-Andrassy

Vidua Kiss

Andreas Ganotzy

Josephus Ujfalussy

Thomas Urbany

Vidua Posch

Josephus Pathy

Gabriel Pogoritzky

Stephanus Zaffiry

Vidua Almassy
 Vidua Susanna Almassy
 Joannes Gyurkovits
 Simeon Glós
 Alexander Glós

Miklosfalu:

Vidua Vadnay
 Joannes Svaby

Kissotz:

Carolus Glós
 Vidua Caroli Glós
 Ludovicus Glós
 Josephus Glós
 Ludovicus Ambrozy

Kissotz:

Stephanus Dreuntseny
 Joannes Stavacs
 Antonius Bentsik
 Joannes Dreuntseny
 Emericus Bentsik
 Vidua Joannis Dreuntseny
 Joannes Ganotzy
 Mathias Ganotzy

Filicz:

Joannes Barányi
 Franciscus Szent-Andrassy
 Vidua Kiszely
 Joannes Bentsik

(befejező közl. a jövő számban.)

Közli: DR. FÖRSTER JENŐ.

VEGYES KÖZLÉSEK.

Thököly Sebestyén esküvőjéről.

A Thököly családra vonatkozó irodalom egyre szaporodik. Minthogy e család szereplése és kezdetől fogva való feltünése első sorban a Szepességet érdekli, nagyon is érthető, ha e folyóirat első számai is már vele foglalkoznak. Dr. Bruckner Győző tanár levéltári kutatásai alapján sok szépet és érdekeset mondott el folyóiratunk hasábjain, ami kétség kívül másokat is arra fog bírni, hogy a kezük ügyébe akadt hasonló irányu levéltári adatokat e folyóiratban közzé tegyék s a család történetét ezekkel is kiegészítsék.

A család nemességszerzője, Thököly Sebestyén, az alsó-magyarországi bányavárosokkal is élénk üzleti összeköttetést tartott fenn. Besztercebánya városának levéltárában nem egy helyen van róla említés téve, mint olyan emberről, aki pénzkölcsönökkel segít a városok pénztárainak anyagi zavarán; különösen Kőrmöcbánya volt a nagy vagyonszerzővel szemben érdekelve, mert nem egyszer panaszosan említi a besztercebányai tanácshoz írt leveleiben, hogy sok kellemetlensége van Thökölyvel. A bányavárosok és Sebestyén közötti ismeretség bizonyára úgy keletkezett, hogy ezek szokásukhoz híven tőle vásárolták a közkedveltségnek örvendő pozsonymegyei, nagyszombati, szentgyörgyi s modori borokat, amelyekkel Thököly kereskedett. A borkereskedőből idővel a városok hitelezője lett, amint erre más alkalommal is elég példa van. Ily módon már szorosabbá vált a viszony a városok tanácsai és a tőkepénzes között s olykor szinte családias jellegét is öltött, főleg ha az utóbbi is kereste azt.

Ennek a családias jellegnek ad kifejezést az az esküvői meghívó, amelyet özv. Dóczy Gáborné szül. bedeghi Nyáry Krisztina, kétség kívül leendő vejének tudtával és kívánságára, 1580 ápri-

lis 10-én Zsarnóczáról a besztercebányai tanácshoz intézett, felkérve azt, hogy leányának Zsuzsannának, Thököly Sebestyénnel ugyanezen év május hó 15-ikén Zsarnóczán megtartandó esküvőjére eljönni s azt megjelenésével emelni s vigábbá tenni sziveskedjék. Maga az esküvői meghívó eredeti szövege a következő:

Prudentes ac Circumspecti Dnj Viciniquē observandj Salutem et officj mej Commendationem, Quoniam ego generosam Virginem Susannam Dochy filiam videlicet meam charissimam more et Constitutione christiana et chatolica in legitimam Conjungem egregio Dno Sebastiano Teökölj do sponsam easque nuptias Deo Volente hic in oppido Sarnocha ad 15 diem proxime futurj mensis Maj hoc est Dominica exaudy celebrare constitui propterea D: V: Plurimum rogo velit die loco in Praescriptis adesse Solennitatemque nuptiarum filie mee una sua praesentia condecorare ac hilariores efficere. Quod ego D: V: reservire contendam, quam Deus optimus Max: felicissime conservet. Datum Scrnovie 10 Aprilis 1580.

Christina Niarj relicta vidua

M. D. Gabrielis Dochj de Nagiluche.

Cim: Prudentibus ac Circumspectis Dominis Senatuj libere Montane Civitatis Novisoliensis Dominis Virisq observandis.¹⁾

Nyáry Krisztina egyébiránt a megelőző évben is hasonló módon tisztelte meg besztercebányai szomszédait, amidőn még első férjétől Zárkándy Páltól való leányát, Borbálát, Osztrosith András-hoz adta férjhez s a február 22-ikén szintén Zsarnóczán tartandó ünnepségre őket is meghívta.²⁾ Annak azonban sehol nincsen nyoma, hogy a besztercebányaiak akár az első, akár a másik esküvőn megjelentek, vagy a meghívást más módon megköszönték volna. Ily alkalmakkor ugyanis az volt a rendes szokás, hogy a tanács valami ajándékkal, rendesen egy serleggel kedveskedett az új párnak s aztán személyesen is megjelent az esküvőn. Úgy az emléktárgy mint az utazás költségei belekerültek azután a városi számadásokba s máig is mint rendkívül becses kulturtörténeti adatok szerepelnek. Ilyen adatok a jelen esetben nincsenek feljegyezve, ami világos jele annak, hogy a tanács semmiképpen sem képviseltette magát a menyegzőn. Pedig könnyen megtehetette volna főleg az ajándékküldést, minthogy hirneve saranyművese, Kün János, aki a legnagyobb valószínűség szerint lőcsei származású volt, még élt s

¹⁾ Besztercebányai vár. Itár Fasc. 338. nro. 29.

²⁾ U. o. Fasc. 292. nro. 48.

hasonló alkalmakkor is már nem egyszer remekbe menő munkát készített.¹⁾

Érthetővé teszi azonban a tanács és az ajándék elmaradását a töröknek éppen abban az időben való közeledése a bányavidék felé, amely mindannyiszor nemcsak bizonytalanná tette a járás-kelést, hanem a rendkívüli költségeztől való tartózkodást is javasolta.

(Besztercebánya).

JURKOVICH EMIL.

A lőcsei fehérasszony.

A Magyar Történelmi Társulat ez év május 6-án felolvasó ülést tartott, amelynek tárgya egy a Szépművészeti Múzeumnak ajándékozott kép ismertetése, s ezzel kapcsolatban a lőcsei fehérasszony volt.*) Az ülésen elhangzott 3 előadás közül különös érdekű a *Thaly Kálmán*-é, melyet a „Századok“ juniusi száma közöl. Az előadás már ismert adatokat mond el, de újak a végén közölt levelek. Ránk nézve ezek közül is a legjelentősebb az első kettő. Az I-t gróf Illésházy Miklós kancellár írja Korponaynének Bécsből, 1710 szept. 2-án és ezt mondja benne: „*Ke(gye)lmed valóban jól szolgálta magának Lőcse várossának feladásával*“. A II. levél Géczy Juliannától származik Rozsnyóról, 1711 jan. 3-án kelt és Andrássy István kézírása, aki az utóiratban maga is „scriba“nak (a levél írójának) mondja magát.

Tehát ezek a levelek eldöntik azt: 1. hogy Korponayné 1711 elején Andrássyval bizalmas viszonyban volt, s föltehető, hogy egy évvel ezelőtt, Lőcse feladásának idején is; 2. hogy Korponaynének része volt Lőcse feladásában. De igazolásra vár még az a két körülmény: 1. milyen módon mozdította elő Korponayné

¹⁾ Ő készítette ugyancsak a besztercebányai tanács rendeletére Radvánszky György esküvője alkalmából az ugynevezett Radvánszky-serleget 1576-ban, amely még ma is féltett kincsét képezi a családnak (Pulszky, Magyarorsz. Archacológiája II. 257. l.; Radvánszky Béla, Archaeol. Ért. III. s Jurkovich, Besztercebánya múltjából I. 73—80. l.). Az 1580-ik év augusztus havában is dolgozott Kün a tanács számára, amint ezt az az évi számadások feljegyezték. Szándékom különben a Szepesség ezen idegenben közmegebecsülésben részesült fiáról más alkalommal bővebben írni.

^{*)} Az ülés lefolyásáról jelen számunk utolsó rovatában esik szó, (Szerk.).

Lőcse feladását; 2. az ő szereplése mennyire volt fontos Lőcse bukásában. Az 1. kérdésre nézve a lőcsei fehérasszony-monda nem lehet bizonyíték, csak föltevés*); mert Thaly szerint is törökökről szól, nem labancokról, tehát csak átmagyarázással lehet idevonni. A 2. kérdést pedig 1. számunkban megjelent cikkünk már eldöntötte. Ennek világánál meg kell állapítanunk azt — a dolog *lényegére* egyedül fontos — körülményt: *ha Korponayné közben is járt Lőcse feladásában, a város sorsát ez nem döntötte el, mert ez úgysis ki volt merülve és megadásáról maga is tárgyalt.*

Tehát Korponaynének — akit történelmi objektivitással ezen túl sem nevezhetünk „lőcsei fehérasszony“-nak — *történelileg fontos szerepe nem volt.***)) Szerepét valószínűleg anyagi érdekeinek előmozdítása végett ő maga nagyította olyanra, ahogyan az a köz-tudatban mindeddig élt.

DR. HAJNÓCI IVÁN.

*) Különben is annak a felfogásnak, hogy Korponayné valami rejtett ajtón maga vezette volna be az ostromló sereget, ellentmond Löffelholtz tábornoknak a hadi tanácshoz intézett jelentése (ism. Acsády J. a Szilágyi-féle Millenniumi Tört. VII. köt. 654—55. lapjain), mely szerint *a részben megvesztegetett őrség maga nyitotta meg a németeknek a város kapuit.* (Szerk.)

**)) Ezt nem mernők határozottan állítani, mert nem tudjuk: *milyen mérvben* befolyásolta Korponayné Andrássyt és mert vannak adataink arról, hogy Andrássy magatartásától még az utolsó napokban is sokban függött a város sorsa. Igaz ugyan, hogy a város ki volt merülve és febr. 9-én maga tett kapitulációs ajánlatot Löffelholtz-nak, de még ezután is volt a megadásra nézve bizonyos ellentét egyrészt a v. tanács és a polgárság, másrészt Andrássy és Czelder Orbán brigadéros között. A városi jegyzőkönyv szerint u. i. febr. 11-én, tehát két nappal az átadás előtt, járt Czelder Orbánnál egy 20 polgárból álló küldöttség, amely kilátásba helyezte, hogy még néhány heti élelemmel ellátják a katonaságot, csak védelmezzék továbbra is a várost. Másrészt találtam adatot arról, hogy az átadáskor Czelder O. Illésfalván tartózkodott (amit különben Löffelholtz idézett jelentése is állít), hol Löffelholtzsal folytatta az alkudozásokat és *az ezalatt megtörtént átadásról nem volt tudomása* (a Szentmiklóssy-féle krónikában, melynek eredeti kézírata Iglón van, Berwaldszky Kálmán úr birtokában, ez áll: »Den 14 febr. 1710 ist Leutschau J. R. Kays. Mayt Josepho 1. durch Gütlichen Accord. Generaln Andrássi István übergangen, da von Urban Czelder nichts waist, der unterdesz zu Sperendorf mit General Löffel-Holtz: umb für offentlichen bewehrten abmarsch tractierte«). — Ki tudja, hogy az az Andrássy, aki még jan. 25-én a v. tanácsnak már akkor nyilvánított megadási hajlandósága ellenére is tovább akart harcolni, *ha nem kerül Korponayné befolyása alá* és ha az utolsó napokban összefog Czelder Orbánékkal: nem-e tudott volna a további szembeszállással olyan eredményeket kivívni, melyek igenis fontos befolyással lehettek volna a város sorsára? — (Szerk.)

A XIII szepesi város jegyzőkönyveiből.

III.

Des Janko Kramers guetwilige bekandtnus.

Anno domini 1581 den 31 May hat Herr Albertus Nicasy, diese Zeit der 13 Stadt Graff wonhaft in Teutschendorff eine versammlung der 13 Richtern gehalten dahin ist Jankho Kramer 14 tag zuor, da er zue Kirchdorff von seinen eigen weib der Vnzucht beklagt worden, geführt wordenn. Damit aber vnser Nachkhomen einen gueten bericht in dieser sachen mehten haben, wollen wirs ordentlich beschreibenn. Obgemelter Jankho ist ausz Poln birtig gewesen, ein hausz in Iglo vnd ein Weib, mit welcher er 5 khinder, so noch sambt der Mutter im leben gezeügt, gehabt. Dieser iszt oftmals von seinem Weib hingezogen, was in Parschafft gewesen, mit sich genomen, bis weilen ein $\frac{1}{2}$ Jar oder lenger auszgebliebenn vnd darnach, wan schon alles durchgeiagt vnd verzert worden wieder zue hausz khomen, wieder ein zeitlang bej seinen weib geblieben vnd sie geschwängert. Darnach wen die khinderlein zue welt geborn, sie im elendt gelassen, vnd wieder hingezogen. Da ers nu offt gethan, vnd dem armen weib zue viel sein wolt, hat sie eine fleiszige nachforschung gehabt. Endtlich befundenn, das er einen andern Schlepsackh in Poln hat, mit welcher er gehurt vnd alles zuegepracht. Solcher seiner Vbelthat hat sie sich in 1576 Jar beim Richter in Iglo be-

Kramer Jankónak szépszerével való vallomása.

Az Úr 1581-ik esztendejének május hava 31-én Nicasy Albert uram, a 13 városnak ezidőszerint való grófja, poprádi lakos, gyűlést tartott a 13 bíróval, oda hozták Kramer Jankót 14 nappal azelőtt, mikor is Váralján a tulajdon felesége paráznsággal vádolta vala meg. Hogy pediglen maradékainknak erről a dolgról megbizható híradásuk legyen, elmondjuk annak rendje-módja szerint. Félülnevezett Jankó Lengyelországba való volt, Iglón háza vala és felesége, akivel 5 gyermeke lett, megannyi anyjokostúl még életben. Ez az ember gyakorta elment feleségétől, ami készpénz volt magával vivé, elmaradt sokszor félévnel is tovább, és aztán, mikoron már mindent elpocsékolt és elemész-tett volna, megint haza jött, darab ideig megint otthon maradt házastársánál és teherbe ejtette. De mire világra jöttek a gyerkőcök, otthagya nyomorúságban és újra csak elpályázott. Mikor ezt már sokszor megcselekedte volna és a szegény asszony végre is megsokallotta, szorgalmatosan utána kezdett járni a dolognak. Meg is tudta aztán, hogy van az urának Lengyelországban egy másik asszonyszemélye, akivel parázna életet élt és mindenét elprédálta. Ezen a gonoszságon panaszkodott is az asszony 1576. évben az iglói bírónál és kérte, hogy fogják el, ami meg

klagt, vnd in gefäncklich anzunemen begeret, welches auch geschehenn. Es begibt sich aber das der herr Johan Macieiwsky diese zeit ein herr auf Lieblaw vnd in 13 Städten mit dem herr Stanislav Lubomirzkj vnd Johann Gombotzkj eben auf die zeit, da dieser bueb gesessenn (die von irer Mt. gesandt warn, ettliche strittige Sachen zwischen den Lieblawrn vnd Knieszern zue vereinigen) in Igló ankommen sindt. An diesen vnsern herren Johan Macieiwsky hat er heimlich supplicirt, weil er vermerkt das sein sach einen bösen ausgang nemen wirt. Der herr läst in vor sich bringenn, hies das weib vber im klagenn, da sie aber anmeldt ir beschwer, wie er von ir offt hin weg zicht, sie mit irn khindern in grosser not verlest, das ire zuebringt vnd mit einer andern in Poln zuehelt vnd ire sawer arbeit verzert etc. hueb der herr zue lachenn vnd diese ire klag vnd auch seine vbelthat gering zue achten, beualh in frej zu lassenn vnd sich zu bessern. So er doch dazumal seiner bösen arbeit lohn genomen, wen sein gnaden der herr in nicht gefrewt het. Wiewol der herr Richter in Iglo, nach abschied des herren, in vor sich genommen, in vmb seine miszhandlung gestrafft, zur besserung vnd ablassung seiner sind abzuestehen vnd bei seinem weib vnd seinen khindern zuebleiben vermanet. Er zwar dazumal zuegesagt, aber der kheines nie gehalten. Sonderen fort

is történt. Ámde megesett, hogy Macieiwsky János uram, ezidőszerint Lublónak és a 13 városnak ura, Lubomirsky Szaniszló és Gombotzky János uraimékkal együtt (kiket ő Felsege¹⁾ küldött vala, hogy a lublóiak és gnezdaiak között egynémely peres dolgot egyeztessenek össze) épen abban az időben érkezett Iglóra, mikor ez a gonosz ember a börtönben ült. Ez utóbbi, merthogy úgy vette észre: rossz vége lesz az ügyének, titokban ezt a mi Macieiwsky János urunkat instálta meg. Az úr maga elé hozatja, rászól az asszonyra, hogy adja elő vádját; ám amikor ez elpanaszolná baját: hogy sokszor eltávozik mellőle, őt és gyermekeiket ott hagyja nagy nyomorúságukban, hogy elpocsékolja ami az övé (az asszonyé). Lengyelországban együtt él egy másik személylyel és nehéz kezemunkáját elpredálja stb. — az úr elkezd nevetni, és kevésre becsülvén ezt az ő panaszolkodását valamint amannak gonoszságát, megparancsolja, hogy bocsássák szabadon, ő pedig javuljon meg. Bizony pedig most megkapta volna gonosz tettének jutalmát, ha urunk ő kegyelme fel nem szabadítja. Eltávozván az uraság, az iglói bíró úr maga elébe rendelte ugyan, ki is szidta rossz cselekedetéért és megintette, hogy felhagyván vétkeivel javuljon meg és maradjon otthon feleségénél és gyermekeinél. Akkoron meg is ígért mindent, de semmit abból be nem tarta. Hanem ugyanolyan

¹⁾ A lengyel király.

vnd fort in seinem vorigen drab gangen. Da nu auf oben bemelten tag den 31 May, das Gericht besetzt vnd er peinlich solt gefragt werdenn, hat er guetwillig auf befragung etlicher herrn Richter seine böse miszhandlung, wie hernach folget bekhandt.

die erste frag.

Ob er ein ander weib im Poln gehabt oder nicht?

Hierauff sagt er ia er hat ein ander vnehlich weib alda, mit welcher er nu bej 5 Jarn vnzucht getriebenn, auch von ir 2 khinder in vnzucht gezeigt, ausz welchen eins gestorbenn, das ander aber noch im lebenn wer. So hat er auch mit dieser huren Dorothea genandt, alles das, was er seinem armenn weib enthindert verzert, auch nie ehe einheim wiederumb khommenn, bis er alles zue gebracht hat.

die ander frag.

Was er mit dem Madel das er ausz Poln mitgebracht gethan?

Hierauf bekhandt er, das er das Madel Sophia genandt von seinen freunden genommen, welches sie im gebenn vor sein eigenn, Er auch Innen zuegesagt, er wols als sein eigen khind halten, vnd hernach versorgenn. Vnd so offit er von seinen weib gefragt war, wes das madel ist: drauff sagt er es wer sein tochter. Vnd da sie in offit gebeten er wolts gueten leiten zue dienen geben, denn er sehe, wie eine teierre zeit das were, Sie khindt sich khaum mit ihren khindern des hungers erweren. Darzu so be-

ügetéssel haladt tovább is. Mikoron végre is a felülmegnevezett napon, máj. 31-én, összeült a bíróság és kinzással készültek volna őt faggatni, egy-némely bíró urak kérdéseire szép szerével bevallotta gonosz vétkét, amint alább következik.

az első kérdés.

Hogy volt-e Lengyelországban más felesége vagy sem?

Asszondja erre: igen, volt neki ott egy másik, házasságon kívül való felesége, akivel immár 5 éve együtt élt, lett tőle 2 gyermeke is, az egyik meghalt, a másik még él. Evvel a Dorotya nevezetű rossz személylyel elpredált mindent, amit szegény felesége mellől elkaparintott, sohasem is ment innen vissza, valameddig mindennek a nyakára nem hágott.

a második kérdés.

Mit csinált a leánynyal, akit Lengyelországból magával hozott?

Erre nézve azt vallja, hogy a leányt, kinek neve Zsófia, baráti körből hozta, odaadták neki örökbé, ő pedig megígérte, hogy gyermekének fogadja és gondját viseli. És valahányszor a felesége kérdezte, hogy kié a lány: azt felelte, hogy az ő gyermeke. És hogy sokszor kérlelte: adja szolgálatba tisztességes emberekhez, hiszen látja, milyen drága időket élnek, maga a gyermekeivel alig tud menekülni az éhség elől; azonfelül nem kell neki a háznál emilyen nagyocská leány: az ilyenfajta kívánságra dühbe

dürfft sie nicht ein solches grosses madel im hausz. Auf solh ir begeren, war er zornig vnd mit ir darumb vbel gelebt. Da er sie aber bej $\frac{3}{4}$ Jaren bej sich gehalten, wirdt er durch des Teüffels eingeben gegenn ir mit hurrn lieb entbrandt, vnd beget aufs wenigste, laut seiner selbst bekhentnüs, dies greülich laster dreimal mit ir. Aber ausz seiner forchtsamen rede ist abzunemen gewesen, das viel öffter geschehenn war. Wie wol an dem gnug.

die dritte frag.

Ob in sein weib zue dieser vbelthat vrsach geben?

Gab er antwort, das sie in mit dem allerkleinsten khein vrsach gebenn hat: Sondern oftmals mit viellen gueten freündtlichen wortenn vermanet, da sie seine böse Stückh gemerkt, von diesen allen ab zu lassen, daheim zue bleiben vnd neben ir seine khinder helffen ernern vnd versorgen. Er aber alles veracht vnd in windt geschlagen, vnd gesagt: Ich musz in Poln ziehen vnd alda meinen frewen mut haben vnd auszvelberisiren. So hat mir auch weder richter noch der herr in dem etwas zue gebitten. Vnd wan ich meinem weib gefolget het, so wer ich zue dieser schandt nicht kkommen. Dieweil er aber ettliche Jar hauszgesind gehalten, hat sich sein weib auf drej ir heüszige sindt beruffenn, das sie es öfft gehört, wie sie im gebeten, von dieser seiner miszhandlung abzuelassenn, vnd ein bessers lebenn an sich nemen. Wie wol es gnug war an sei-

gurult és ezért is éltek rosszul. Mikor vagy háromnegyed esztendeig magánál tartotta, az ördög sugalmazására bűnös szerelemre gyulladt iránta és, saját bevallása szerint, legalább háromszor cselekedte meg vele ezt az ocsmány bünt. De félős beszédéből ki lehetett venni, hogy sokkal többször történt. Bárha ez is elég.

a harmadik kérdés.

Adott légyen-e okot a felelége erre a gatzetre?

Azt felelé, hogy legkevésbé sem adott rá okot: Sőt, amikor megneszette volna aljas üzemeit, gyakran intette barátságos szavakkal, hogy hagyjon fel ezekkel a dolgokkal, maradjon idehaza és segítsen neki gyermekei eltartásában és gondozásában. De ő megvetéssel szélnek eresztett mindent. Azt mondogatta: nekem el kell mennem Lengyelországba és ott kedvemre kitombolni magamat. Nem is parancsol nekem ebben se a bíró se az uraság. Bizony ha hajtottam volna a feleségem szavára, ez a szégyen nem esett volna meg rajtam. És merthogy néhány esztendeig cselédséget is tartottak, az asszony 3 házi cselédjére hivatkozott, hogy ők is gyakran halhatták, miképen kérlette, hogy hagyja fel ezzel a gonosztettével és kezdjem jobb életet. Ámbátor elegendő volt önönvallomása is, melylyel minden tekintetben tisztázta az asszonyt. Mégis nagyobb bizonyság oká-

ner selbst bekentnusz, das er sie in allen entschuldiget. Dennoch zue grösserer versicherung haben seine 3 dargestellte männer die bej im zue hausz gewesen, als Christoff hirt, Klein Frantzichn vnd Matskho Fischer befraget, was sie von im gehört vnd gesehen? Haben mit einhelliger stim bekhandt das er viel mal von ir hinweg wer gezogen, das ire verthan. Vnd wan er einheim khommen, so hat sie im genugsam von speis vnd trankh missen verschaffen, wen das nicht geschehen, so hat sie kheinen gueten tag von im gehabt. So hat sie in auch oft mit schönen worten gebeten Er wolte gott vnd seine khinder ansehen, vnd von diesem abstehe. Wo nicht so wirt sie solches missen dem h. richter anzeigen. Drauff hat er gesagt. wo sie zum richter wirt gehen, wirt wol wissen was er thun wirt. Es hatt in auch niemandt zue gebittenn, Er mag thun was er will. Er hat auch allweg bei sich ein geladene Püchs gehabt. Da er aber gefragt war was er mit der geladenen Püchs thun wolt? Gab er zur antwort Er hat sie nur also gerne bej sich getragenn hat auch nicht in willen jemanden damit zue beleidigenn.

die 4 frag.

Er ist auch gefragt worden, ob er ijemandt ermordt oder ijemanden etwas ije gestolen? Drauff sagt er, ich hab schon meine missethat bekhandt, mehr kan ich nicht sagen. Vnd weil ich schon merkh das ich sterben musz, vnd wen ir mich

ért megkérdezték a három beidézett férfit, kik valamikor házánál voltak, úgymint Hirt Kristófot, Klein Ferkót és Fischer Matyit, mit hallottak és látta vala tőle? Mindezek egy értelemmel azt vallották, hogy sokszor távozott az asszony mellől, elköltvén ennek vagyonát. És hogyha hazajött, bőven el kellett őt látni étellel és itallal, ha ezt elmulasztotta, bizony nem jó napot szerzett neki. Gyakran kérlete nyájas szavakkal: gondoljon az Istenre és gyermekeire, és térjen meg. Ha meg nem teszi, kénytelen lesz mindent a bíró úr tudomására hozni. Erre azt mondá: ha elmegy a bíróhoz, majd tudja ő is, hogy mitevő legyen. Neki senki sem parancsoljon, azt teszi ami neki tetszik. Hordott is magával állandóan egy megtöltött puskát. Mikor pedig kérdőre vonták, hogy mit akart csinálni a töltött fegyverrel, azt felelé, hogy így meg amúgy, ő csak szerette magával hordani, de nem volt szándéka, hogy akárkit is megbántson vele.

a negyedik kérdés.

Azt is megkérdezték tőle: nem-e gyilkolt meg valakit vagy nem-e lopott valaha valamit? Azt mondja rá: én már bevallottam bűnömöt, többet nem mondhatok. És ámbár sejtem már, hogy meg kell halnom, ha mindjárt tüzzel pusztítottok

gleich mit feuer verbrennen solt, so weis ich, das ich khein mord noch diebstall mein lebenlang begangen hab.

Auf diese seine guetwillige bekhandtnusz, ist der Sententz des Rechtens gangen, ob er fast ein bluetschandt begangen, an dem, das er sein angenommene tochter geschendet, vnd mit feuer solte verbrandt werden, dennoch vmb seiner armen khinder wegen ist er zum schwerd erbeten vnd damit gericht wordenn.

Nach dem ausgesprochenenn Sententz spricht vnd bekent er, Ich will auch dieses vber meine seele nicht nemen. Den ich bin dem Daniel Siebenbürger 5 fl schuldig vor kremerej verbliebenn. Dem meister aber ausz der glaszhüt vor glasz bleib ich schuldig 4 fl. Dieses soll innen ausz meinen guet gezalt werden. Wie wol es sein weib, das bej im stundt, als bald wiederredt, das ir nichts drumb wissent wer, wo ers hin gethan. Aber blieb steiff in seiner bekhandtnusz das ers Innen schuldig ist vnd ging also zum todt.

(Eredetije Szepes vármegye levéltárában, a XIII szepesi város jegyzőkönyvei I. kötetének 35—39. lapjain).

IV.

*1584. den ersten Aprilis Ma-
lefitz Gericht gehalten.*

Den tag ist erstlich das malefitz Gericht gehalten worden vber den Michel Zipser, der in der Beel geborn vom Emrich Demian, vnnndt zur Hundsdorff von Jakob Krutzkho erzogen. Welcher den 25 Marty vber den Spill bej der Vrsel Pritsche-

is el, mégis meg van az a tudatom, hogy soha életemben gyilkosságot vagy lopást nem követtem el.

Eme szépszerével való vallo-mása után kimondták az ítéletet: ámbátor úgyszólván vérbűnt követett el azzal, hogy megejtette fogadott leányát és ezért tüzzel kellene őt megégetni, mégis, tekintve szegény gyermekeit, megkönyörültek rajta a hóhér-pallosig, amivel aztán ki is végezték.

Minekutána az ítéletet kimondták volna, még felszólalt és ezt vallotta: Még egyet le akarok rázni a lelkemről, adósa maradtam Siebenbürger Dánielnek 5 forinttal kalmárholmiért, az üveghutta gazdájának pedig üvegért 4 forinttal tartozom. Fizessék ezt meg nekik a vagonomból. Felesége, aki mellette állott, nyomban tiltakozott ugyan, — hogy neki semmi tudomása nincsen, hova tette volna; de ő mereven megmaradt vallomásánál, hogy igenis adósuk maradt, — avval nekiment a halálnak.

*Büntető törvényszék 1584
április 1-én.*

Ezen a napon elsőben is Zipser Mihály fölött ültek törvényt, aki Bélán született Demian Imrétől és akit Hunfalván nevelt vala fel Krutzkho Jakab. Ez az ember március 25-én Iglón Pritscher Orsolyánál kártyajáték közben egy kis késsel

rin in Iglo den Andre Lamkletzer der Lang Agneten man erstochen mit einen kleinen meszer. Ehe der Sententz vber in gangenn, hatt man 4 Richter zue Im gesandt in zubefragen ob er sich irgendt einer andern Vbelthat wisse schuldig. Hierauff er sich gar zue kheiner bekhennen wolt, doch sagt er das musz ich bekhennen, das ich mich gerne geschlagen vndt geraufft hab. Das ich aber iemandt etwas gestolen oder sonst böses gethan, weis ich nicht. Aber Gott Erbarmes, es ist gnug an dem, was ich an diesen armen menschen gethan hab, der zwar Vrsach dar zue geben, selbst die karten bracht vndt mich zum Spill gereitzet. Darumb bitt ich einen gantzen khöniglichen Stuel, die herrn wollen das spill nicht gestatten. Denn es khumbt nichts guettes daraus. Dies hatt er nicht allein im Auszfieren, sondern auch (weil er zum schwerdt vervrtheilt) wie er nu sterben solt ohn Vnterlasz gethan vnd gebeten man solt das spiel nicht laszen gestatten. Zwen brüeder hatt er zu Bartfeld, mit Nahmen Christoph vndt Andres tischler ires handwerkhs.

agyonszúrta Lamkletzer András, a Lang Ágnes hitvestársát. Minekelőtte kimondották volna rája a szentenciát, elküldtek hozzá 4 bírót, hogy vonják kérdőre, nem-e érzi magát bűnösnek valamilyen más gonosztettben. Amire ő semmitéle bünt nem akart magára venni, de — úgymond — azt be kell vallanom, hogy szerettem verekedni és dulakodni. Hogy azonban valakitől valamit loptam vagy más rosszat cselekedtem volna, arról nem tudok semmit. Ám — Isten irgalmazz! — elég az is, amit evvel a szegény emberrel tettem; igaz hogy ő adott rá okot, maga hozta elő a kártyát és biztattott, hogy játszszam. Instállom is a királyi ítélőszéket; ne engedjék meg az urak a kártyázást. Mert nem sül ki belőle semmi jó. Folyvást ezt hangoztatta nemcsak amikor kivették, hanem (merthogy fejevesztésre ítélték) akkor is, mikor már meg kellett halnia; egyre azt kérte, hogy tiltsák el a kártyajátékot. Volt neki két fivére Bártfán, névszerint Kristóf és András, mesterségökre nézve asztalos mind a kettő.

(Eredetije Szepes vármegye levéltárában, a XIII szepesi város jegyzőkönyvei I. köt. 136. lapján).

KÖNYVSZEMLE.

A Magyarországi Kárpátgyűlés Évkönyve — XXXVI. évfolyam, 1909. Szerkesztették: Lövy Mór és Kiss Albert. Igló, 1909. Szepesi Lapok nyomdavidallalat. 183 lap.

Útleírásokon, turisztikai közleményeken kívül ez az évkönyv két minket is érdeklő dolgozatot tartalmaz: dr. Czirbusz Géza »Néhány kárpáti hegy- és folyónévről« — és Wünschendorfer Aladár: »A Magyarországi Kárpát-Egylet poprádi múzeumának alapítása, fejlődése és jelenlegi állapota 1873—1908« — című cikkeket.

Czirbusz dr. a »geografiai etymologia« (a tulajdonnevek eredetének földrajzi ismeretek segítségével való megfejtése) alapján számos felvidéki hegy- és folyónévet igyekszik magyarázni; köztük több szepesit, pl. a *Tátra* neve szerinti ruthén eredetű, azonos a délnyugati Oroszországban fekvő és a Tátrához hasonló alkatu »Toltry« dombsor nevével. *Gehol* = süveges hegy, ófelnémet *cuchel*, *cuchla* (= *Kappe*). *Hundsberg* = püpos hegy (gót: *gunds*). *Magura* az ószláv *mogilaból* (*hant*). *Oszterva*: *osztrije* = meredék, *oszter* (szlovén) = szirtfok, ófelnémet *Ortler*. *Hernád*: ófelnémet *hreinach* = tiszta folyó, mit a szláv *ság hrnati* = hegyi víznek fordított; *hrnut* gördülőt is jelent. Így a *Hernád* gördülő, azaz zajosan folyó hegyi víz. *Löcse-patak*: *leits* és *acha* (ófelnémet) = erdei víz.¹⁾ *Poprád*: (cseh szlovén *pruth*, lengyel *prad* = esés, vizesés) a vizesés alatti vagy a szikla (szlovén *grada*) alatti folyó.

Wünschendorfer Aladár tömören ismerteti a Magyarországi Kárpát-Egylet poprádi múzeumának immár 30 éves múltját, keletkezésének és kifejlődésének történetét.

¹⁾ v. ö. Demkó: *Löcse története*, 147—151. l., ki a »Löcse« nevet a középelnémet *lúche*, *lúche*-vel (zárt, megerősített hely) hozza kepcsolatba.

A Szepesség Utazási Kézikönyv. I. rész: A Magas-Tátra, II. rész: A Szepesi Középhegység — írta: dr. Posewitz Tivadar. 3-ik javított és bővített kiadás. Budapest, Pátria irod. váll. és nyomdai r. t., 1909. Ára: I. r.: 5 K., II. r.: 3 K.

E két könyvecskehez azért van szavunk, mert jó úti kalauzshoz illően kiterjeszkednek az ismertetett területnek történeti vonatkozásaira is. Hogy ezt milyen alakban kapja a túrista, az ránk természetesen nem lehet közömbös.

Az ilyesfajta gyakorlati célú történeti utalásoktól két dolgot kívánunk meg: 1. hogy a lényeges momentumokat ügyesen kiemelve és csoportosítva rövidsége mellett is jellemző és érdekes történeti háttérrel nyújtsanak, 2. hogy minden adatuk megbízható legyen.

Az elsőre nézve nincsen kifogásunk. Baedekertől eltanult célszerűséggel és markáns rövidséggel szűrja be a szerző a történeti utalásokat; idevágó jegyzeteiben, melyek különösen a 2-ik részben fordulnak elő sűrűen, a politikai történeten kívül kiterjeszkedik a művészet- és művelődéstörténeti, nyelvi vonatkozásokra, a mondai elemre stb. Ahol annyi a történeti emlék mint a Szepességen, és ahol a túrista előtt is annyira előtérben áll a történeti érdeklődés, ott ez bizony nem könnyű feladat, legalább is szükséges hozzá a szakirodalom tüzetes áttanulmányozása.

Ami az adatok helyességét illeti, az mári nem kifogástalan. Futólagos felülvizsgálással is akadunk néhány helytelenségre és felületességre.

A XIII szepesi város elzalogosítása nem 1414. évben történt (II. rész, 10. l.), hanem 1412-ben; Lőcsének a »fehér asszony«-nyal kapcsolatos ostroma nem 1740-ben (II. rész, 107. l.), hanem 1710-ben (sajtóhiba?); a szepesi székesegyház híres falképét, mely Róbert Károly király megkoronáztatását ábrázolja, nem Henrik prépost festette (II. r. 90. l.), ő csak megrendelte (fecit inpingi) egy eddigelé ismeretlen nevű festőnél; általánosságban nem áll az, hogy a »kis megye« 14 helységből állt (II. r. 10. l.): egyszer jóval több, máskor jóval kevesebb helység tartozott hozzája; nem helyes állítás, hogy Boris herceg volt a szepesi vár első grófja (II. r. 96. l.), csak azt tudjuk, hogy 1120-ban ő volt a várgróf, — igen valószínű, hogy voltak elődjei is.

TÁRSULATI ÜGYEK ÉS EGYÉB HIREK.

— „*Szepesi Múzeum*“. Múlt számunkban jeleztük, hogy Lőcse város tanácsa megkérte a Szepesmegyei Történelmi Társulatot: készítsen javaslatot a városi régiség- és levéltár további rendezése és látogatása tárgyában. A Társulat most bő memorandumban válaszol a tanácsnak, melyben megszívlelendő gyakorlati útmutatásokat ad a régiség- és levéltár kezelésére és fejlesztésére, valamint a város egyéb nevezetességei látogatásának rendezésére. Különösen figyelemreméltó az, amit a Társulat a város meglévő régiségtárának szepesi múzeummá fejlesztése tekintetében javasol: »Nemcsak becsületbeli kötelessége, hanem érdeke is a városnak múzeumát gyarapítani. . . A régi érdekesebb épületeket, műtárgyakat le kell fényképezni és képeiket a múzeumban elhelyezni. Az előkerülő régiségeket, melyek a megtalálót csak pár napig érdeklik, azután el kell adni, el kellene kérni a múzeum számára, a múzeumot pedig rendszeresen gyarapítani. Még pedig nem »lőcsei múzeumot« kell belőle csinálni, mert ez igen szűk kör volna, hanem »szepesi múzeumot«, melybe minden összegyűjthető, ami a Szepességgel összefüggésben van. . . Az elszórt intézetek kis múzeumai, a poprádi Kárpáti Múzeum és a felkai Tatra Múzeum mellett egy ilyen múzeum létesítése a levegőben van már, a megye használhatatlan eszközzé vált műkincseinek nagy száma és gazdagsága azzal a kötelességgel foglalkoztatja a kormányt és a mű-

zeumok és könyvtárak országos Tanácsát, hogy egy ily intézményt létrehozson. . . A Történelmi Társulat, melynek alapszabályai közé tartozik egy Szepesi Múzeum létesítése is, könnyen és olcsón összegyűjthetné a megye többi városai, falvai és emlékei fényképeit, a megyében magánosok és hivatalok által használt, vagy már félretett pecsétek lenyomatait, kieszközölhetné, hogy a templomok, plébániák, úrilakok lomtárában heverő tárgyakat letétül elismervény ellenében átengedjék a múzeumnak, összegyűjthetné a megyei néprajzi tárgyakat, a megye természetrajzi tárgyait, szem elé állítaná a megyét úgy, hogy az első lakóktól kezdve máig minden korszakot bemutatna rajzban, mintákban és használati tárgyakban. . . A múzeum fenntartását és fejlesztését biztosíthatja a város anélkül, hogy mostani költségvetését megterhelné . . . a Szepesmegyei Történelmi Társulat beilleszt évi költségvetésébe 100—200 koronát, a város pedig ama 300 koronát, melyet most 4 évre megszavazott a Történelmi Társulatnak, azután is állandósítja a múzeum céljaira. A múzeumok és könyvtárak országos tanácsának és főfelügyelőségének évi jelentéseiből és alapszabályaiból kitűnik, hogy ahol egy erkölcsi testület bizonyos mértékű biztos bevételi forrással rendelkezve múzeumot fenntart és fejleszt, ott az állam a szükséghez képest nagyobb segítséget is hajlandó adni, mint amekkorával maga a testület rendelkezik, csak annyit köt ki, hogy a múzeumot szakképzett egyén kezelje. . . Helyiséget is ad az állam az érdekeltségnek csekély hozzájárulása mellett is. Aradon, Szombathelyt, Temesvárott egész palotát épített múzeumnak. Lőcsén más a helyzet. Itt a palota már megvan: a jelenlegi városháza. Inkább e helyett új városházát kellene építeni, mert a mostaniban a hivatalok nem férnek el, és a számukra adott hely ségek ellen hivatalból kifogást tettek. Ajánlja fel a város a városházát múzeumúl az államnak s ez bizonyára nemcsak forgalmi értékben, hanem történelmi becse szerinti értékben fogja megfizetni azt a városnak, csak a felmerülő különbözet erejéig fog kelleni saját pénzből fedezni az új városháza építésének költségeit, sőt talán oly alkúra léphet az állammal, hogy ez az egész városházát felépíti a régi épület átengedése fejében». — A városi tanács belátásán és helyes érzékén múlik, hogy a felvetett eszme testet öltjön. Annyi bizonyos, hogy nincs az országban vármegye, melynek múkincsei annyira megérdemelnék a külön múzeumban való egyesítést mint a Szepességen, — és hogy e célra alig képzelhető alkalmasabb és stilszerűbb épület, mint amilyen a lőcsei városháza.

— *A „lőcsei fehérasszony“ emléke.* A Magyar Történelmi Társulat f. évi május hó 6-án rendkívüli felolvasó ülést tartott, mely a Jókai regénye révén híressé lett »lőcsei fehérasszony«-nak volt szentelve. Az ülésen bemutatták azt a női arcképet, melyet Prepeliczay Eleődné Korponay Aranka úrnő a Magyar Történelmi Képcsarnoknak ajándékozott s mely a családi hagyomány szerint Korponay Jánosné Géczy Juliannát ábrázolja. A képet művészettörténeti szempontból *Kammerer Ernő*, a Szépművészeti Múzeum igazgatója méltatta s megállapította róla, hogy valódi és egykorú; a hátlapján látható felírás szerint Czirok János nevű eddig ismeretlen festő festette 1706-ban. Ezután *Pekár Gyula* ismertette a képet viselettörténeti szempontból, majd *Thaly Kálmán* tartott előadást Korponayné Géczy Julianna életéről, egyéniségéről és történeti szerepéről. E nagyérdéki előadást a »Századok« ez évi júniusi füzeté közli (449—471. l.), tudományos eredményeit — Korponayné lőcsei szereplésére vonatkozólag — jelen füzetünk 178—179. l. jain dr. Hajnóci Iván munkatársunk foglalja össze.

— *A Magyar Történelmi Társulat*, felújítva egyik régóta szünetelő szokását, ez év augusztus 29-től szeptember 1-éig történeti kirándulást rendez a szomszédos Liptó vármegyébe. E »vándorgyűlés«, mely felolvasásokon, ünnepeken kívül főleg a helyszíni levéltári kutatásokat veszi tervbe, bizonyára gazdag helyi- és országos történeti anyagot fog napfényre hozni, mintahogy ugyanezen társulatnak 1872. évben a Szepességre rendezett kirándulása is egész seregét tárta fel a vármegyénk levéltáraiban felfedezett értékes okleveleknek és egyéb írott emlékeknek.

— *Thököly Imre emléktáblája.* A késmárki ág. ev. templom mellé épített Thököly-mauzoleum számára az állam Holló Barnabás szobrászművésszel emléktáblát készíttetett. A cimeres táblát a fejedelem domborműves arcása díszíti, felírást Thaly Kálmán, a kuruckor történetírója, készíttette. Az emléktábla leleplezése és ezzel kapcsolatban a mauzoleum felavatása országos ünnepély keretében fog megtörténni.

— *Podolin nagyközség képviselőtestülete* f. é. március 7-én azt a dicséretes határozatot hozta, hogy II. Rakóczi Ferenc emlékezetére, ki

1703-ban falai közt üldözöi ellen menedéket talált, a podolini piarista kolostor »Rákóczi tornyá«-n elhelyezendő emléktábla érdekében társadalmi mozgalmat indít. Evvel kapcsolatban jelezzük, hogy folyóiratunk egyik következő számában dr. Friedreich Endre munkatársunk, budapesti kegyesrendi tanár, meg fogja írni II. Rákóczi Ferenc podolini tartózkodásának történetét.

Az 1909 évi előfizetési díjat megfizették:

(1909 ápr. 3-tól július 10-ig.)

Bánhidya Aurél. F. M. K. E. szepesm. választmánya (42 K). Faigel Károly. Győr vmegye levéltára. Gergye István. dr. Gréb Gyula. Genersich Sándor. Horti Béla (Késmárk). Hritz István. Korompai vasgyár igazgatósága. Korompa község előljárósága. Kövi Imre (3 K). Kriszten Menyhért. dr. Kussinszky Arnold. Lőcse sz. kir. város tanácsa. dr. Lersch Kornél. Szepesi takarékpénztár Lőcse: Községi elemi népiskola Leibic. Mattyasovszky Regina. dr. Neogrády Lajos. Peikert J. Szatmár vmegyei múzeum. Szalavszky Pál. lovag Tichtl Károly. dr. Váradya-Szakmáry Pál. Weiszer Frigyes.

A kiadóhivatal.

Kérelem.

Olvasóink közül bizonyára lesznek olyanok, akik *régi családi iratoknak* akár maguk is birtokában vannak, akár pedig tudomásuk van róla, hogy hol, mely családnál és annak melyik tagjánál léteznek ilyen irományok.

Tisztelve kérjük, hogy ezt szerkesztőségünknek tudomására hozni sziveskedjenek.

Ismeretlen helyeken eltemetve, tehát értéktelenül hevernek sokszor olyan emlékek, melyekből a szakember nagybecsű és hézagpótló történeti adatokat hámozhatna ki.

Szerkesztőségünk nemcsak arra vállalkozik, hogy a tulajdonosok által rövid használatra beküldött ilyenmű iratokat szakszerű áttanulmányozás után hiánytalanul visszaszármaztatja, hanem — amennyiben az iratoknak hozzánk való beküldése bármily okból nehézségekbe ütköznék — szívesen küldjük ki szerkesztőségünknek valamelyik tagját, ki a tulajdonos engedelmével ennek családi iratait *a helyszínen* átvizsgálná.

Meg vagyunk róla győződve, hogy olvasóinknak illetően való segédkezése mellett sok értékes anyagot hozhatnánk napfényre.

A szerkesztőség.

KÖZLEMÉNYEK SZEPES VÁRMEGYE MÚLTJÁBÓL

SZEPES VÁRMEGYE TÖRVÉNYHATÓSÁGÁNAK ÉS A
SZEPESMEGYEI TÖRTÉNELMI TÁRSULATNAK TÁMOGATÁSÁVAL
MEGJELENŐ FOLYÓIRAT

SZERKESZTI ÉS KIADJA:

DR. FÖRSTER JENŐ

VÁRMEGYEI LEVÉLTÁRNOK

MEGJELENIK NEGYEDÉVENKÉNT. — ELŐFIZETÉSI ÁRA:
EGY ÉVRE HAT KORONA.

LŐCSE, 1909.

REISS J. T. KÖNYVNYOMÓ INTÉZETE.

TARTALOM.

	Lap
A szepesi nemes hadak felkelése 1809-ben. Irta: dr. Förster Jenő	193
Késmárk és a Thököly család (negyedik, befejező közlemény). Irta: dr. Bruckner Győző	202
Lőcse városának lakói és azoknak vagyonossága 1542-ben (második, befejező közlemény). Közli: dr. Iványi Béla	224

Családtörténet.

Szepes vármegye nemes családjainak összeírásai: III. Az 1835. évi össze- írás (második, befejező közlemény). Közli: dr. Förster Jenő	237
--	-----

Vegyes közlések.

Lány Sámuel felségértési ügye. Közli: Kretsmár Árpád	243
A XIII szepesi város jegyzőkönyveiből (V.). Közli: F. J.	246

Könyvszemle.

<i>Dr. Hajnóci R. József</i> : Az Első Lőcsei Kalendárium az 1626-ik évre. Ism.: Z.	250
<i>Illyefalvi Lajos</i> : A Lengyelországnak elzálogosított XIII szepesi város története. Ism.: dr. Bruckner Győző	251

Társulati ügyek és egyéb hírek.

Thaly Kálmán †. — A »Szepesi múzeum« ügye. — Petzval József emlé- kezete. — A szepesiek kongresszusa	255
---	-----

KÖZLEMÉNYEK

SZEPESVÁRMEGYE MÚLTJÁBÓL.

I. ÉVFOLYAM.

1909. OKTÓBER.

4. SZÁM.

MAGY. AKADEMIA
KÖNYVTÁRA

A szepesi nemes hadak felkelése 1809-ben.

Ez évben van százas évfordulója annak, hogy a magyar nemes inszurrekció utóljára szállott a csatába.

A sok előjoggal szemben, a mit törvényeink a nemesi rendnek biztosítottak, úgyszólván egyedüli kötelessége az volt, hogy veszély esetén fegyvert fogjon a haza védelmére. Be is vált ez az intézmény, amíg tisztán a virtus döntötte el a csatákat és amíg a nemesség el nem szokott a fegyver forgatásától. De az idők szeleme szép lassan keresztül haladt ezen az intézményen is és elvévén létének alapjait, végleg megszüntette.

A nemesség utolsó hadi ténykedése nagyszabású eseményekkel van kapcsolatban. A monarchia előtt ott ólálkodott fanatizált hadaival a félelmes Napóleon. Hogy az ilyen ellenféllel szemben az ország csak némileg is helyt tudjon állani, szükség volt minden erejének megfeszítésére. Így került sorra a nemesi inszurrekció is, sajnos anélkül, hogy utolsó szereplésével valami nagy sikert hozott volna a hazára.

Lássuk, hogy vármegyénk e nehéz időkben miképen viselkedett és milyen szerephez jutottak a szepesi nemes hadak.

*

Szepesvármegyét az 1808 évi diétán krompachi Gundelfinger György első alispán és filiczi Almássy Lajos vm. nótárius képviselték. Már e követek jelentéseiből megérezte a vármegye, hogy puskaporos a levegő és hogy a nemességnek nemsokára fel kell ülnie; úgyhogy mikor a követek visszajöttek (1808 nov.), a vármegye nyomban hozzáfogott az inszurrekció előkészítéséhez. 1809 február végére a szolgabírák elkészültek a némesek összeírásával

és március első napjaiban már meg is tarthatták a Instrát.¹⁾ A felkelők kiszemelése céljából a febr. 27-én tartott közgyűlés deputációt küldött ki, melyet később az inszurrekcióval kapcsolatos teendők állandó intézésével bíztak meg. Ennek a permanens deputációnak tagjai voltak: Csáky Manó gróf főispánon és Gundelfinger György alispánon kívül báró Brigido Mihály szepesi püspök, Csáky Sándor gróf, Jekelfalussy Zsigmond másodalispán, főtit. Palles György és Raffats György, Budaházy Elek, Jancsó István, Almássy Lajos, Doleviczeny Pál főszámvevő, Kolacskovszky József, Nozdoviczky György, Vitkóczy Ignác, Mercz Imre, Máriássy Károly és Ferenc, Görgey György, Raisz György, Koczogh István, Johny Pál, báró Palocsay Frigyes, főtit. Planicz Károly és Martinzky Mihály, Ujházy Lajos és József, Kornides Tamás, Vitalis István, Doleviczeny András, Badányi Mátyás, Jamborszky János, Görgey Sámuel Mercz József, Fischer Éliás, Engel Jakab, Kraus Jakab, Szakmáry Dónát, Okolicsányi Miklós, a lőcsei és késmárki bíró.²⁾

A bizottság fele március 1-én Lőcsén megmustrálta a lőcsei és bányai járás nemesseit, másik fele márc. 3-án Késmárkon a magurai és tátrai járásbelieket. A törvény rendelkezései alapján megállapította, melyik nemes tartozik személyesen felkelni, ki állíthat maga helyébe helyettest, ki válthatja meg magát pénzzel, lovas- vagy gyalogosként rukkol-e be a nemes úr? Eredményképen 95 lovas és 138 gyalogos inszurgens került a listába.³⁾

Ily módon az előkészületek meglehetősen nyélbe voltak ütve, amikor április 13-án Lőcsére érkezett a király sógora Károly Ambrus főherceg, Magyarország primása. Megbízatása az volt, hogy a tiszai megyékben csináljon hangulatot az inszurrekció javára és fokozza a megyék áldozó készségét. Másnap ő fensége személyesen elnőkölt a vármegye közgyűlésén. „Hazafias energiával elmondott“ beszéd kíséretében átadta a királyi leiratot, mely felkelésre szólítja fel az inszurrekciót és tekintettel a kritikus helyzetre, rendkívüli hozzájárulásokat kér. A rendek önérzetesen kijelentik, hogy a felkelő csapatok máris meg vannak mustrálva; a vármegye a törvényesnél háromszorosa több lovast állít, mert bár tulajdonképpen csak azok a nemesek volnának lovas szolgálatra kötelezhetőek, akiknek évi jövedelme megüti a 3000 forintot, — de mert ilyen aránylag kevés van a vármegyében, sok szegényebb nemes

¹⁾ 1809 évi jegyzőkönyv, 2. l.

²⁾ Jkv., 3. l.

³⁾ 1809 évi 550 és 553 sz. iratok.

önként ment át a lovassághoz. Ami a rendkívüli hozzájárulást illeti, hát a vármegye tehetősebb urai ime felajánlanak a törvényesen felül még egy 150 főnyi új lovascsapatot.¹⁾

A primás meg volt elégedve. Még csak arra kérte a rendeket, hogy szegénysorsú felkelő testvéreik gyámolítására, kik ott-honról alig vihetnek magukkal valamit, alakítsanak külön fundust. A primás maga kezdte meg az adakozást és legott összegyűlt 7493 forint.²⁾

Alighogy a főherceg elutazott Lőcséről, a főispán megkapta a királyi leiratot, mely tudtúl adja a hadüzenet megtörténtét és proklamálja az insurrekciót.³⁾

Sietve hozzá kellett fogni a csapatok felszereléséhez, ami nem volt könnyű dolog. A megyei raktárakban alig volt fegyver, ruha,- kevés volt a ló, nyereg, szerszám. Mindenekelőtt azt kellett megállapítani, hogy mire és mennyire van szükség? a permanens bizottság április 18—20-ára Lőcsére rendelte valamennyi felkelőt, hadd lássák kinek van használható felszerelése. Hát bizony nagy hiány mutatkozott fegyverben, lóban, mindenben. Hamar felszalasztották Engel Pál alszolgabirót Budára, hozza meg a szükséges cikkeket a központi magazinumból.⁴⁾ Hogy pedig legyen miből vásárolnia, kölcsönpénzre volt szükség, mert Günther Dávid uramnál, az insurrekciós pénztárak kezelőjénél lassan gyűltek a pénzek. A szomolnoki bányafőfelügyeiőség, kitől tizezer forintot kértek

¹⁾ Az adakozó urak részint természetben kiállítandó lovasokat, részben egy-egy lovas helyett 500 forintokat ajánlottak fel. A felajánlók listája (Jkv., 94—95 l.) ez: a főherceg-primás felajánl 2 lovas pénzben, a papság 48 lovas természetben, a gróf Csáky család 31 lovas természetben és 4-et pénzben, a lubló uradalom 5 l.-t, a szomolnoki uradalom ugyanannyit, a lechniczi és tybei uradalom 4 l.-t; a báró Palocsay család 6 l.-t, a Máriássy család 4-et, Jekelfalussy József kamarás 6 lovas pénzben, Lőcse város 9-et és egyet pénzben, Késmárk város 4-et, a XVI. szepesi város 10-et és 6-ot pénzben, a bányászság 10-et, Drevenjak udvari tanácsos egyet, ifj. Gerhardt Tamás egyet, Salczer és Probstner András együtt egyet, Probstner András külön 2 lovas, Gundelfinger alispán egyet pénzben, Újházy József egyet, Bosnyák Lajos egyet, a zsidó egyházközség egyet pénzben, Udranszky József egyet pénzben, Szoja János egyet pénzben, Palczman János és György együtt egy lovas. Összesen 167 lovas (141 természetben, 23 pénzben). Látnivaló, hogy az adakozók között nemnemesek is szerepelnek, kiknek a rendek külön jegyzőkönyvi köszönetet szavaztak. (Jkv. 96 l.)

²⁾ Jkv. 98. l.; ugyanott az adakozók névsora.

³⁾ U. o. 111. l.

⁴⁾ U. o. 119. l.

felsőbb engedély nélkül nem vállalkozott a kölcsönre: így hát a tehetősebb megyei uraknak kellett előleget nyújtaniok.¹⁾

Mivel pedig József nádortól, az inszurrekció fővezéréből az az értesítés jött, hogy a központi raktárban sincs elég fegyver és hogy siessen a vármegye az előkészületekkel,²⁾ a bizottság hamar kurrentáltatta, hogy akinek van használható puskája, kardja, lószerszáma, nyerge, lova: hozza el Lőcsére, a bizottság megveszi.

Az egyenruhák házilag készültek. Berzeviczy Gergely a vármegye megbízásából megvette a posztót,³⁾ a berendelt mesteremberek pedig Spilenberg Ferenc felügyelete alatt szabták a ruhákat. A sok munka miatt még a hajdukat is befogták csákók készítésére.⁴⁾

Sietni kellett, mert Hadik András gróf, „a Tiszán innen levő kerület felkelő nemes seregének kerületbeli vezére“ a hadiszemléte május 15-ére tűzte ki, május 22-én pedig már útnak is kellett indítani a csapatokat Eger felé.⁵⁾

A kitűzött napon Hadik gróf megbízásából Hertelendy brigádéros Lőcsére jött és megszemlélte a csapatokat. A felkészültség persze hiányos volt. annál inkább, mert a központi szertárból még nem érkeztek meg a megrendelt cikkek, de ezeket majd megkapja a csapat, ha Egerbe érkezik.

Az indulás előtti napon váratlan fordulat állott be. Hire jött, hogy Galiciában zavargások ütöttek ki, a lengyel parasztság neki megy a hatóságoknak, a közbiztonság hiánya miatt a galíciai hivatalos pénztárakat máris útnak indították Magyarországra, a Szepesség felé.⁶⁾

Lett erre izgalom. Nem is eresztették útnak az inszurrekciót, maradjon felsőbb utasításig a megyében. A permanens bizottság kiadta a rendeletet, hogy néphadsereget kell szervezni a határszélen; a szolgabírák foglaljanak le minden használható fegyvert; aki vadászember, siessen a szorosok védelmére; a városok tartsák készenlétben polgári csapataikat; a fegyverfogható nemesek, ha

1) U. o. 131. l.

2) U. o. 192. l.

3) U. o. 114. l.

4) U. o. 214. l.

5) U. o. 217. l.

6) U. o. 231—ll.

nincsenek is besorozva, gyülekezzenek; a megyei levéltár legyen készen arra, hogy átvihessék a templomba.¹⁾

Közben megjött Hadik generális parancsa, hogy az inszurkeciós lovasság siessen a határra, a gyalogság pedig induljon Eperjes felé.²⁾ Csáky Sándor gróf őrnagy, a felkelő lovasság vezére³⁾ nyomban elindult a muisseki és javorinai szorosok védelmére; a gyalogság Görgey György kapitány vezetése alatt Eperjes felé vonult, de alig ért Sirokára, visszarendelik a Szepességre, Ófalvára és Pílhóra.⁴⁾

A szepesi lovasság a határon portyázott, kisebb megfigyelő csapatokat küldött Galiciába, Neumarkt és Szandec felé. Az egyik lovasszakasz Görgey János vezetésével Jasloba megy az ottani kerületi főnökség segítségére, melyet a lengyel felkelők kiűztek hivatalából. A szepesi lovasok hamarosan visszahelyezik jogaiba a letépett sást és felszabadítják a veszélyeztetett kerületet.⁵⁾ Görgey tovább vitézkedik: visszakergeti a zavargókat, előrenyomul Tarnovig, Rzeszovban megmenti a kincstári szertárakat és pénzeket.⁶⁾ Erdemeinek elismeréséül Ferdinánd főherceg a következő levelet intézi hozzá:⁷⁾

An den K. K. Herrn Rittmeister und Escadrons Comendanten v. Görgey der K. Hungarischen Insurrection. Hauptquartier Baranow 10. Juny 1809.

Die vortheilhafte Schilderung welche mir der Herr Feldmarschal-Lieutenant v. Egermann von den eben so tapfern als thaetigen Benehmen des Herrn Rittmeisters bey Ihrer Vorrückung nach Galliczien gemacht haben, wodurch dem feindlichen Eindringen in den Jaszloer und Rzezover Kreisen durch Ihr rasches freywilliges Vordringen Schranken gesetzt worden sind, und sowohl Cassen als anderes Aerarial Gut gerettet wurden, bewegt mich, Ihnen dafür meine vollkommene Zufriedenheit zu erkennen zu geben.

Erzherzog Ferdinand.

¹⁾ U. o. 239. l.

²⁾ U. o. 243. l.

³⁾ Csáky Sándor grófot a bihariak is mindenáron meg akarták nyerni törzstisztjüknek, át is írnak Szepesmegyéhez, de a vármegye ragaszkodik a grófhoz és ő itt fogadja el a választást. (Jkv. 207. l.).

⁴⁾ U. o. 252. l.

⁵⁾ Közgy. ir. 434. sz.

⁶⁾ U. o. 487. sz.

⁷⁾ Másolata u. o. 520. sz.

Csáky Sándor gróf ezalatt a lovasság zömével Lublón táborozott, hová június 3-án végre megérkezett a Budáról hozott muni-
ció.¹⁾ A gyalogságot Hertelendy Palocsára rendelte. Június 19-én
Csáky lovasai is átvonulnak Sárosba a duklai szoroshoz.²⁾

Otthon Lőcsén pedig a vármegye mohón leste a híreket. Futárok jöttek-mentek. Különösen Sáros megyével és az oda rendelt Haller József gróf kir. határbiztossal volt élénk az üzenet-váltás. A staféták nem hoztak jó híreket: az inszurgens kapitányok eleséget, ruhát kérnek; Görgey György, a gyalogság kapitánya, siralmas levelekben panaszkodik, hogy katonáiról lerongyolódott a ruha, cipő,- meztláb járnak és nevetségessé válnak.³⁾ A nádor pedig újabb pótcsapat kiállítását sürgeti.⁴⁾ A vármegye hajlandó a toborozásra, de pénze nem lévén, csak úgy szerelheti fel, ha a kincstár 30 ezer forint kölcsönt ad.⁵⁾ Egy hónap múlva el is indult ez az 56 főnyi pótcsapat Zaborszky alhadnagy vezérlete alatt Sárosba, a többi két lovascsapat kiegészítésül.

Fokozták az izgalmat az országos események. A június 14-én Győr mellett lefolyt csatáról különösen rémes hírek keringtek. Albert főherceg, ki Szikszón való átutaztában hallotta e rémhíreket, mikor Lőcsére érkezett (jun. 21.), hitelesen leírta az ütközetet és felkérte a vármegyét, hogy irását kurrentáltassa a szomszéd megyékben.⁶⁾

A megye belállapotai siralmasak voltak: nagy a drágaság, a népség zavarog, Galiciából jönnek a sebesültek, az erdőkben rablócsapatok garázdálkodnak, az átvonuló katonák elszállásolása és élelmezése sok gondot okoz.

És mindennek tetejébe királyi leirat érkezik, mely még egy lovascsapat kiállítását sürgeti.⁷⁾ A vármegye kiadja a rendeletet, hogy minden 18—50 éves nemes, kit az első szemlénél felmentettek, most felkelni köteles, hacsak nem nyomorék az illető; helyettesítésnek nincsen helye. Azonkívül önkéntes jelentkezésre hívják fel a lakosságot, különösen a városok polgárait. De ez utóbbiak igen szűkkeblűek és báró Eötvös, a XVI szepesi város

¹⁾ 434 sz. közgy. irat.

²⁾ Jkv. 328 l.

³⁾ 629. sz. közgy. ir.

⁴⁾ Jkv. 293. l.

⁵⁾ U. o. 295. l.

⁶⁾ 525. sz. közgy. ir.

⁷⁾ Jkv. 360. l.

adminisztrátora egyenesen megtagadja a segítséget,¹⁾ míg nem felső rendelet 55 lovas kiállítására kötelezi a városokat.²⁾ Lovak beszerzésére a húnfalvi zsidók vállalkoznak.³⁾ Ami a felszerelés költségeit illeti, a vármegye újabb 90 ezer forint kölcsönt kénytelen felvenni a kamarától.⁴⁾

E második pótcsapat hamarosan felkészült. Szeptember 8-án teljes számban (175 lovas) bemutatkozik a deputációnak,⁵⁾ megvan a tisztikara is,⁶⁾ sőt báró Luzsinszky brigadéros meg is mustrálta. De mozgósítására már nem került a sor: november 2-án legfelsőbb parancsra feloszlattott.⁷⁾

Mert időközben a schönbrunni béke (okt. 14.) véget vetett a háborúnak. A drága áron szerzett békéről Szepesvármegye hivatalosan csak nov. 13-án értesült;⁸⁾ december 1-én aztán a rendek testületileg hálaadó istentiszteletre vonultak a Szt. Jakab-templomba, utána pedig ünnepélyes közgyűlésben kihirdették a békepontokat.⁹⁾

A visszahívott csapatok még az év végéig megérkeztek: Csáky Sándor gróf, ki közben alezredesnek lépett elő,¹⁰⁾ Szandecről; Görgey György pedig a gyalogsággal a sárosi határszélről.¹¹⁾

Az inszurgensek feloszlátása csak 1810 január 17-én történt meg Lőcsén. Ott volt báró Luzsinszky generális és testületileg az egész univerzitás. Almássy nótárius ékes latin beszédet intézett a felkelőkhöz és a vármegye nevében megköszönve szolgálataikat visszavette az inszurrekció zászlaját.¹²⁾

¹⁾ U. o. 456 l.

²⁾ U. o. 628 l.

³⁾ U. o. 513 l.

⁴⁾ 362 l.

⁵⁾ 553 l.

⁶⁾ Kapitány: Máriássy Gergely, másodkapitány: Görgey Ferenc, főhadnagy: Kassinova, másodfőhadnagy: Lany Pál, alhadnagy: Pfanschmidt Lajos (Jkv. 472 és 487 ll.).

⁷⁾ U. o. 768 l.

⁸⁾ 1249. sz. jkvi ir.

⁹⁾ Jkv. 779 l.

¹⁰⁾ 406 sz. jkvi ir.

¹¹⁾ A szepesi gyalogság a Kéler ezredes vezénylete alatt álló 19-ik (abaujvári) ezredhez tartozott, melyet a nádor külön is megdicsért (1810 évi 52 sz. jkvi irat). A szepesi lovasság pedig a nádor által Zemplén, Abauj, Szepes, Sáros és Ung vármegyékbeliekből alkotott lovasezredhez, melynek ezredese Kandó Gábor volt (Jkv. 318 l.).

¹²⁾ 1810 évi jkv. 21 l.

A harcok széjjelrebbentek övéikhez, élvezni a tűzhely melegét és pipaszó mellett eldiskurálgatni kalandjaikról.

Világra szóló csatákat nem vívtak a szepesi nemes hadak, még csak szembe sem kerültek Napóleonnal, „a jelenkor Gigansi óriásával“, mégis hasznos szolgálatot tettek a hazának a határszéli és Galiciában, hol rendet teremtve a szomszédos zavargók között, — a nótárius szerint — ujonc létükre öreg katonához méltó talentumot fejtettek ki a haza védelmezésében.

*

A felkelő csapatok tisztjeinek és altisztjeinek névsora ez:¹⁾

I. Lovasság.

Törzstiszt: Csáky Sándor gróf őrnagy, majd alezredes (Mindszent).²⁾

1. Törvényszerűen kiállított lovascapat.

Kapitány: Máriaassy Tamás (Márkusfalva).

Főhadnagy: Jancsó Ferenc (Polyanóc).

Alhadnagy: Koczogh József (Lőcse).

Strázsamester: Medveczky József (Lucsivna).

Zászlóvivő: Tátray János (Késmárk).

Szállásamester: Malleter Károly (Lőcse).

Orvos: Mudrany Sámuel (Késmárk).

Trombitás: Faltinszky András (Béla).

Kovács: Szent Andrásy Sándor (Sz.-András).

Káplárok: Ujfalussy András (Hunfalva), Záborszky István (Mechedelfalva), Záborszky József (Ábrahámfalva), Okruczky Sándor (Bethlenfalva), Kail János (Harkóc), Scholez András (Igló), Jamborszky György (Olsavicza).

2. Önként felajánlott lovascapat.

Első kapitány: Máriaassy Jenő (Márkusfalva), helyette egyideig: Görgey János.³⁾

Másodkapitány: Petróczy Lajos (Petróc).

Főhadnagyok: Horváth András (Levkócz) és Görgey Ferenc (Toporc).

Alhadnagyok: Görgey Pál (Bussóc) és Doleviczeny Pál (Lipnik).

Strázsamester: Milecz László (Szepesszombat).

Másodstrázsamester: Pfannschmidt Lajos (Lőcse).

¹⁾ 1809 évi közgy. iratok, 553. sz.

²⁾ A zárjelben lévő helynevek az illetőnek születési helyét jelölik.

³⁾ Máriaassy Jenő az indulás előtt kitorpte a lábát (Jkv. 227 l.).

Orvos: Fibinger Péter (Poprád).

Trombitás: Bergh András (Lőcse).

Káplárok: Scholcz Tóbiás (Lőcse), Rusz István (Keeskemét), Nagy István (Lőcse), Nemessányi Ignác (Nemessan), Krajzel József (Lomnicz), Spiegel János (Tybe), Záborszky Lajos (Mahalfalva), Ptacsek János (Káptalan), Kiss Pál (Lomnicz), Bárdossy János (Lőcse), Korzan Lajos (Szomolnok), Édeskuthy József (Lőcse).

II. Gyalogság.

Kapitány: Görgey György (Toporc).

Főhadnagy: Engel Pál (Késmárk).

Alhadnagy: Teőke József (Kontsán).

Káplárok: Festh Sámuel (Váralja), Mercz Ferenc (Szt.-András), Jabroczy Imre (Lubló), Berzeviczy Ferenc (Lomnicz).

Őrvezetők: Szitkey Mátyás (Lubló), Kaill Sámuel (Váralja), Institoris Károly (Lőcse).

DR. FÖRSTER JENŐ.

Késmárk és a Thököly család.

— negyedik (befejező) közlemény. —

A wieni egyezmény csak pillanatnyi fegyverszünetet teremtett, mert alighogy I. Thököly István lehúnyta szemét, hasonló nevű fia, *II. István* alatt vége szakadt az áldásos békességnek. *II. István* fiatalságában tanúja volt atyja és a város évtizedes küzdelmeinek, úgyszólván azok között nőtt fel és bizonyos örökölt elfogultsággal viseltetett a késmárkiakkal szemben. A wieni egyezmény egyes pontjait, melyek a felek jogait csak homályosan körvonalozták, sokszor a maga javára magyarázta és csakhamar megint tele voltak panasszal a késmárkiak.

A polgárok egyik protestációt a másik után terjesztik be a királyhoz¹⁾ és a megyéhez, melyeknek végre lett is eredményök. Az alispán felkarolja Késmárk dolgát és elszakítja Thökölytől a 24 házat, melyet birtokába vett²⁾ a király pedig bizottságot küld ki,³⁾ hogy a wieni egyezménynek érvényt szerezzen. E bizottság 1652. máj. 6-án érkezik Késmárkra és csakhamar orvosolja a sérelmeket. A wieni szerződés legfontosabb határozata ekkor valósul meg, ugyanis Késmárk a bizottság jelenlétében lefizeti a Thököly családdal szemben vállalt 50,000 frtnyi tartozását, *II. Thököly István* ennek ellenében átadja a városnak a kulcsokat és kijelenti, hogy a lakosság ezzel felszabadul az ő és családja jogszolgáltatása alól. Mivel azonban a város a census címén kijáró 1000 aranyat

¹⁾ Késmárk sz. kir. város titkos levéltárában. fasc. XXXI. num. 20.

²⁾ U. o. fasc. VII. num. 92. A háztulajdonosok névszerint vannak felsorolva. E házak és ingatlanok értéke az akkori becslés szerint 12,800 frtot tett ki. (u. o. fasc. VII. num. 89.)

³⁾ U. o. fasc. XXXI. num. 19.

már nem tudja lefizetni, e helyett elzalogosítja Thökölynek Forberget és Rokuszt. II. Thököly István ígéretet tett, hogy ezentúl semmi erőszakosság nem fordul elő az ő részéről s rögtön szabadon is bocsátotta a két bebörtönözött késmárki polgárt. (Schuller Tóbiás és Murdan András).¹⁾

A bizottság jelentést tett Késmárk szabályszerű módon törént felszabadulásáról a kir. kamrának, mely utasította a kir. kancelláriát, hogy a város kiváltságainak jegyzékét állítsa össze és adja ki szabadság-levelét.²⁾

II. Thököly István emberei azonban az ügyek békés fordulatáról úgy látszik nem vettek tudomást, mert tovább zaklatják a polgárságot. Már 1652. szept. 25-én Máriássy Zsigmond szepesmegyei alispántól hivatalos igazolványt eszközölnek ki a késmárkiak arra nézve, hogy II. Thököly István az egyezményt nem tartja be. Ugyanis városi területen szánt, arat, fát vágat, lovait a falakon kívül s a szomszédos falvakban legelteti; több esetben erőszakosságot is követett el azzal, hogy fegyvereseit a városra bocsátotta, majd meg joggalanul elhordatta Bartholomides Tóbiás terményeit.³⁾ S az egész beköszöntő 1653-ik évnek története csupa összetűzések láncolata. Maga Thököly sem vette valami komolyan nemrég tett ígéretét és több ízben megsértette a város jogait. Eltulajdonít önkényesen még 3 házat,⁴⁾ eltűri, hogy alattvalói a városi területen levő földekért az adófizetést megtagadják,⁵⁾ továbbá a negyvenedet még egyre szedi a polgároktól, noha erre semmi joga nincsen.⁶⁾ A város védelmet keres mindenfelé; követei felkeresik a hercegprimást, a főkancellárt, majd a királyt is, ki ekkor Regensburgban időzött.⁷⁾ Mindenekelőtt kéri a követek, hogy a király új bizottságot küldjön ki, mely meggyőződjék sanyargatásukról és arról, hogy Thököly a kiszabott összeg kiegyenlítése után is követelésekkel áll elő.⁸⁾ Kéri továbbá a királyt, hogy a város felszabadítási oklevelét a

1) U. o. fasc. XXXVII. num. 28., továbbá 3 másolat felfalálható fasc. VII. num. 94.

2) U. o. fasc. XXXI. num. 45. A másolat pedig fasc. VII. num. 96.

3) U. o. fasc. VII. num. 98.

4) U. o. fasc. VII. num. 100.

5) U. o. fasc. VII. num. 101.

6) U. o. fasc. VII. num. 102.

7) Moes és ifj. Kray kéziratában.

8) U. o.

kancelláriával sürgősen állíttassa ki.¹⁾ III. Ferdinand hajlott az esdeklésekre és a panaszok megvizsgálásával s elintézésével megbízta a nádort, gróf Pálffy Pált és az udvari s a magyar kamara egy-egy kiküldöttét.²⁾ A nádor azonban eközben elhalt és a király Szelepcsényi György nyitrai püspököt nevezte ki a kommisszió élére s felszólította egyuttal Késmárkot, hogy a maga kebeléből három követet küldjön a bizottságba.³⁾

A kommisszió⁴⁾ március 12-én megjelent Késmárkon és hozzáfogott a wieni egyezmény revideálásához, illetőleg az azóta felmerült sérelmek és panaszok orvoslásához. Csak most tűnt ki igazán, hogy mennyi bajnak forrása lett a feltételek nem pontos körülírása és megszővegezése. Sorra veszik tehát a wieni egyezmény összes pontjait, amelyek hol magyarázatra, hol teljes átalakításra szorulnak s beiktatnak újabb pontokat is, amelyek azonban többnyire Thökölynek kedveznek.

A lényegesebb változtatások ezek:⁵⁾ A lengyel kapun túl fekvő malom és az ettől balra elterülő halastó II. Thököly István kezébe kerül, ellenben a három lefoglalt ház, a major és Frey Mihály háza városi birtok, de azzal a feltétellel, hogy Thököly halastavában semmi kárt nem tesznek és a vizet el nem vezetik. A város kárpótlásul a Leibic pataknál, ahol a lőpormalom állott s jelenleg az olajprés van, készíthet magának halastavat, de csak városi területen vezethet oda út. A hosszú erdő II. Istváné marad, ki azonban csak vadaskertnek használhatja; ugyancsak óvé a mellette levő halastó és legelő, de ennek fejében 1500 frtot fizet a városnak azzal a kötelezettséggel, hogy majort nem épít itten és az egész mesgyét körüskörül beülteti. Rókus, Forberg mint városi birtokok Máriássy J. és feleségének Palugyay Zsófiának voltak el-

¹⁾ A diploma libertatis kiállításának a költségeire 1653. okt. 1. vagyon szerint 12 osztályba osztván a polgárokat, önkéntesen adakoztak. A háztulajdonosok legalább egy aranyat, a zsellérek 1—3 frtot, a fiatal mesterek 2—5 frtot fizettek. Az 1654-iki országgyűlésre menesztett követek költségeinek a fedezésére is gyűjtöttek. Ez alkalommal majdnem mindegyik polgár 1 birod. tallérral járult hozzá. Összesen 332 polgár és 12 zsellér adakozott. (Késmárk sz. kir. város titkos levéltárában fasc. VII. num 108.)

²⁾ U. o. fasc. VII. num. 110.

³⁾ U. o. fasc. VII. num. 111.

⁴⁾ A bizottság tagjai: Szelepcsényi Gy., gróf Wesselényi Ferenc, Sommer Gy. András, Aszalay Istv., Egresdy Balth. Szirmay P., Witnyédy István és br. Pataky R. (Moes és ifj. Kray kéziratában.)

⁵⁾ Késmárk sz. kir. város titkos levéltárában fasc. VII. ad num. 85.

zálogosítva, utóbb azonban II. Thököly István magához váltotta őket és most a tizedfizetés miatt nagy zavar és vita támadt. A bizottság úgy intézkedett, hogy e falvak lakói azon földek és rétek után, melyek már az elzálogosítás előtt birtokukban voltak, II. Thököly Istvánnak fizessék még a tizedet, azon birtokok után pedig, melyeket későbbben szereztek meg, Késmárknak tartozzanak tizedfizetéssel. Ezen községek erdeinek használata közös, de tilos erdőket csak II. Thököly István hozzájárulásával lehet használni. A falvak legelőit átengedik a parasztoknak. A molnárok eskű mellett fogadtatnak fel és ebéd idején alkalmazhatják saját szitájukat.

A városi erdők használata közös, de ezúttal határozottan kimondják, hogy mily arányban osztassék fel a kivágott fa. A tüzelőfát ezentúl mindig 3 részre kell osztani, amiből egy rész jut II. Thököly Istvánnak, egy Thököly alattvalóinak a „kis város“ lakóinak és egy rész Késmárk polgárainak. A vágásban marhát, de különösen kecskéket legeltetni tíz éven át tilos. Szükség esetén az erdőörök kölcsönös hozzájárulásával tilos erdők is kivághatók, de ez esetben a fa árát ki-ki tartozik megfizetni. A ki ezen rendszabály ellen vét, azt elcsukják és megbüntetik.

A halászatot illetőleg a Poprádban a felső malom alatt és az itteni malomárokban évenként felváltva halászhatnak, az alsó malomnál és a malomároknál is, ellenben az összes többi folyókban közösen.

Lólegelésre kiszabnak mindig egy bizonyos területet, ahol igazolvány mellett a város is és II. Thököly István is legeltethet 25—25 lovat.

A negyvened fizetése alól teljesen felszabadulnak a késmárkiak ugyancsak a vám fizetése alól is, mivel ennek fejében a hidak fentartásáról gondoskodnak. Idegen árút azonban becsempészni tilos és II. Thököly István felhatalmazást nyer, hogy ilyen esetben az árúciókat el is kobozhatja. A város pedig köteles olcsó pénzen a város szélén az idegen kereskedőktől szedendő negyvened elhelyezésére egy házat átengedni.

A papválasztásnál, illetőleg meghívásnál szükséges II. Thököly István hozzájárulását kikérni, még pedig mind a német, mind a tót pap meghívásánál.

A többi pont lényegében megegyezik a wieni egyezmény feltételeivel. Ezentúl még néhány kisebb jelentőségű ügyet is tárgyalt a bizottság, úgymint a sörmérést, vízvezetékét és czekeket is leginkább II. Thököly István óhajításának megfelelően intézte el.

A wieni egyezmény ezen revideált alakban a király elé került, aki 1654. szept. 16-án Ebersdorfban megerősítette,¹⁾ amiért is *ebersdorfi* egyezménynek nevezhetjük.

Az ebersdorfi szerződés bár javított a helyzeten, az áhitott békességet nem hozta meg. Elődjével, a wienivel közös hibája, hogy még mindig részrehajló s II. Thököly Istvánt jóformán most is földesúrnak tekinti, akinek mindenből kijár a nagyobbik rész. Nem volt a bizottságnak elég merészsége ahhoz, hogy erélyes kézzel nyúljon a viszályok magvához s minden homályos kérdést véglegesen tisztázzon. Így nem csoda, ha csakhamar megint felüti fejét a békétlenség. Már 1654. novemberében, tehát alighogy az ebersdorfi egyezményt kihirdették, a késmárkiak újabb protestációt nyújtanak be a szepesi káptalannál II. Thököly István túlkapasai ellen. Keservesen panaszolják, hogy II. Thököly István elvezettette a Fehérpatakot Forberg felé, hogy a késmárkiak ne halászhasssanak benne²⁾ s hogy a város szénáját,³⁾ továbbá Bergh Tóbiás gabonáját magtárába hordatta,⁴⁾ hogy egy késmárki polgárt gazfickónak és tolvajnak nevezett, sőt meg is kinoztatott s a városi bírót becstelen szavakkal illette.⁵⁾

E közben valóságos fegyveres összecsapás is támadt Thököly emberei és a polgárok közt, melynek emberélet is esett áldozatul. Ugyanis II. Thököly István az ebersdorfi szerződés határozott tilalma ellenére a vágásban legeltette kecskenyáját, mire a késmárkiak behajtották a kecskéket, mint bitang jószágot. II. Thököly István emberei azonban ellenszegültek és véres összeütközés támadt, miközben 18-an súlyosan megsebesültek, Wolgemuth János pedig meghalt.⁶⁾ A szájhagyomány ma is emlegeti még ezt a csetepatét, még pedig elég találó humorral „*kecskeháború*“ elnevezés alatt.

II. Thököly István azonban jelentéktelen kihágásoknál sokkal nagyobbakat is vétett Késmárk ellen, mikor a városnak úyszólva testében új várost és veszedelmes riválist létesített. Azt a 24 házat, melyet régebben Késmárktól elszakított s melynek lakóit alattvalóivá tette, most teljesen függetleníteni akarta az anyavárostól; elnevezte *Kis-Késmárknak*, városi szervezetet adott neki és

¹⁾ U. o.

²⁾ U. o. fasc. VII. num. 117.

³⁾ U. o. fasc. VII. num. 119.

⁴⁾ U. o. fasc. VIII.

⁵⁾ U. o. fasc. VII. num. 118. és fasc. VIII. num. 131.

⁶⁾ U. o. fasc. VII. num. 116.

élére városi bírót állított. Elhalmozta Kis-Késmárkot kedvezményekkel,¹⁾ kiváltságokkal s belőle a maga számára egy saját külön várost akart teremteni, hogy megmutassa Késmárknak, mire mehetett volna, ha ővele jó barátságban marad. Az új városka pártfogása révén hamar fel is lendült és Késmárk érdekeivel mindig jobban összeütközött s rengeteg kárt okozott neki. II. Thököly István tekintélyét pedig nagyban növelte Kis-Késmárk, melynek lakói dicsőítették jóltevő urukat. Egy ideig valóban úgy látszott, hogy II. Thököly István a sors kegyeltje, kinek minden sikerül s kit vagyon, tekintély és szerencse környeznek. Nevének fényét még azzal is növelte, hogy 1654-ben a grófi címet kapta a királytól a Thököly család s most már az ország első főúri dinasztiai között foglalt helyet. A nagyatyja, Sebestyén, álma tehát megvalósult II. István személyében, de ugyancsak II. Istvánhoz hozzászegődött már a balsors is, mely ezentúl a család állandó kísérlője lett.

A késmárkiak türelemmel viselték a kárt és bajt, melyet Kis-Késmárk okozott nekik, mert azt remélték, hogy az 1655-iki országgyűlésen sikerül a város teljes felszabadítása s ezzel apró peres ügyeit egy csapással rendezni. Megbízták az országgyűlésen való képvisellel Andrianszky Pétert, Grosz Mártont és Moes Zsigmondot, akik kihallgatást kértek a királytól s azon a felszabadítást sürgették s egyuttal azt kérelmezték, hogy mivel a város már ugyanis nagy terheket visel, a felszabadítási díjnak legalább egy részét engedje el a király. III. Ferdinánd únta már a sok zaklatást Késmárk részéről és inkább belenyugodott abba, hogy a város csak 70,000 frtot fizessen, amely összegből a már lefizetett 20,000 frt. levonása után még 50,000 frt. várt törlesztésre.²⁾ Ebből 8500 frtot a király báró Marode-nak utalt ki.³⁾ Most végre 1655. jan. 30-án kiadták a városnak a szabadságlevelet, mely megerősíti Késmárknak mint sz. kir. városnak összes régi jogait és a szent korona tagjának — *peculium regium*-nak deklarálja. Kimondja továbbá, hogy ha a Thököly család férfiága kihalna, a város visszakapja a wieni egyezmény óta elvesztett birtokait.⁴⁾

¹⁾ Topperczer Tóbiás Kis-Késmárk városának a bírója tót nyelven a census elengedését kéri 1654. dec. 12-én II. Th. I.-tól. Ez a folyamodvány külsejére sajátkezűleg ezeket írta: »Hozzánk való kegyelmességünket ez iránt is megakarván mutatni mind az mostani s mind jövőendőbeli Biráknak nekünk tartozandó censust megengedtetik.« (U. o. fasc. VII. num. 112.)

²⁾ U. o. fasc. VIII. num. 121.

³⁾ U. o. és fasc. VIII. num. 122.

⁴⁾ U. o. C. F. fasc. X. num. 3.

Erre Orosz, királyi personalis bevezette a késmárki küldötteket az országgyűlésbe és hivatalosan bemutatta őket, mint Késmárk sz. kir. város követeit, amely tényt az 1665: 65. tc.-be is foglalták.¹⁾ III. Ferdinánd még ráadással elengedte a késmárkiaknak 25 esztendőre a harmincad fizetését bor, viasz és réz kivételével, hogy a polgársággal elfelejtse a zaklatásokat és bizalmát jobban megnyerje;²⁾ másfelől meg utasította Szepesmegyét, hogy Késmárkot sz. kir. városnak igtassák be,³⁾ ami azután csakugyan megtörtént.⁴⁾

Késmárk tehát hosszas, hosszas küzdelmek után céljához ért. Megszabadult a Thököly család főnhatóságától, visszanyerte régi jogait és újra sz. kir. várossá lett. Késmárk öröme határtalan volt, mindenki érezte, hogy a város fejlődésének új korszakához ért. A csüggedést nem ismerő polgári önérzet győzelmet aratott, a kitartás, szivós elszántság megtermé gyümölcsét: Késmárk többé nem *magánföldesuri*, hanem *sz. kir. város, a szent koronának tagja*. Az egész polgárságnak ünnepe volt tehát július 6-ika, amikor a követek a nevezetes szabadságlevéllel a városba érkeztek, ahol nagy óvációval fogadták őket.

A hosszú emberöltők küzdelmei árán megszerzett diadal elefedtette a késmárkiakkal minden bánatukat; öröm költözött a szivekbe és bizalom egy szép jövő iránt. Még a későbbi kor fiait is megihlette ez az általános lelkesedés, úgyhogy Moes, ifj. Kray J.⁵⁾ és ezek hatása alatt Genersich⁶⁾ is élénk színekkel festik a polgárság ünneplését. Feljegyzésük szerint a Pozsonytól visszaterő követeket a város határán két zászlóalj lovasbanderium, a

¹⁾ Siquidem sua Maiestas Sacratissima, ex speciali sua Gratia, Civitates Kesmark et Breznobánya, antiquis earundem Privilegiis confirmatis, ac dictae Civitatis Kesmark etiam noviter collatis, in numerum et ordinem aliarum Liberrarum ac Regiarum Civitatum Regni Hungariae recipiendas aggregandasque duxisset. Status quoque et Ordines pari omnium voto eadem pro Liberis Regiisque Civitatibus acceptantes, in numerum reliquorum Statuum et Ordinum, Liberrarumque Civitatum Regni Hungariae, Partiumque annexarum recipiendas statuunt; Salvo ex parte Civitatis Kesmark Contractu, inter ipsam et familiam Thököly inito, in omni sui parte permanente. (Corpus inris Hungarici. Nagyszombat 1696; Decretum An. 1665. Art. LXV. 289. l.)

²⁾ Késmárk sz. kir. város titkos levéltárában fasc. VIII. num. 123.

³⁾ U. o. fasc. VIII. num. 124.

⁴⁾ U. o. fasc. VIII. num. 125.

⁵⁾ Moes és ifj. Kray J. kéziratában.

⁶⁾ Genersich e. m. I. k. 472—473. l.

hunfalvi uton pedig egy zászlóalj gyalogos és nagy néptömeg fogadták; kivonult eléjük az egész tanuló ifjuság. A városkapunál a városi tanács üdvözölte a követeket, azután zeneszóval, harsónak hangja, mozsarak durrogása és az ujjongó nép rivalgása mellett vitték a városházára a kiváltságlevelet, ahol az egész polgárság előtt felolvasták, majd meg kitették közszemlére a főtemplomban. Serpilius János pap hálaistentiszteletet tartott, este pedig az elmaradhatatlan „magnum áldomás“-sal ünnepelték a város szerencsés felszabadulását.

Nagy örömben ügyet sem vetettek a késmárkiak III. Ferdinánd egy határozatára, mely máskor méltán gondolkozóba ejtette volna őket. Ugyanis a király elismeri II. Thököly István és fiágon való leszármazóit a késmárki vár és uradalom örökös urának; abban az esetben pedig, ha a férfiág kihalna, az örökösödés a nőágra is átszáll, de csak 46,000 tallér lefizetése esetén.¹⁾ III. Ferdinándnak ez az eljárása figyelmeztethette volna a késmárkiakat, hogy a királynál II. Thököly István még mindig grata persona és ha újabb egyenetlensége támadna a várossal, ő magas pártfogókra számíthat.

Előre látható volt pedig, hogy teljes békesség addig nem lehet, míg fennáll Kis-Késmárk, mely bár látszólag jelentéktelen házcsoport volt és városnak bajosan nevezhető, valójában egyre veszedelmesebb ellenfele lett az anyavárosnak. Nem volt elég, hogy Thököly egész önálló városi szervezetet adott neki, hanem még pecsétet is szerzett számára Késmárk címerével. Lassanként minden irányban függetlenítette, elhalmozta kiváltságokkal és ezzel mintegy parodizálván a valóságos várost, mélyen sértette a késmárki polgárok önérzetét. Még nagyobb baj volt, hogy Késmárk gazdasági fejlődését és kereskedelmét is megtámadta, mikor Thököly felhatalmazta a kiskésmárkiakat, hogy külön céhtestületekbe szervezkedjenek, heti és országos vásárokat tartsanak és örökösödési joggal is felruházta őket azzal a kikötéssel, hogyha a családban örökös nem volna, a birtok a földesúrra visszaszálljon.²⁾ Késmárk végre türelmét vesztette és protestációt terjesztett be a a megyénél, majd az udvarhoz fordult,³⁾ ahol ezuttal Lőcse követei is támogatják kérelmét.⁴⁾ A város fáradozása mégis hiábavaló

¹⁾ Késmárk sz. kir. város titkos levéltárában fasc. VIII. num. 126.

²⁾ U. o. fasc. VIII. num. 130.

³⁾ U. o. fasc. VIII. num. 132.

⁴⁾ Lőcsei ev. egyház levéltárában I. 45. sz.

volt s azalatt újabb bánatom érte, ugyanis II. Thököly István 150 árvaváraljai zsoldost rendelt Késmárkra, hogy udvarának hatalmát emelje s egyben kimutassa, milyen kevésbe veszi Késmárknak szab. kir. város voltát.¹⁾ A zsoldosok azután garázdálkodnak minduntalan, úgy hogy az ötvenes évek végén²⁾ s a hatvanasak elején³⁾ már sem vége sem hossza a város protestációinak és panaszainak, úgyhogy I. Lipót végre mégis közbelép és komolyan figyelmezteti II. Thököly Istvánt, hogy ne zaklassa Késmárkot, mert ő királyi oltalmába vette és kiváltságait mindenkor meg fogja védeni.⁴⁾

A viszony a város és II. Thököly István között nem mérge-sült el annyira, míg élt Thököly felesége, rhátóti Gyulafy Mária ez a nemeslelkű és finom érzésű nő, aki számtalan ellentétet elsimított ura és Késmárk között s kinek rövid élete a városra nézve igazán áldásos volt. Nemcsak mindent elkövetett a békesség érdekében, hanem minden bajban levőnek segítségére volt és különösen felkarolta Késmárk iskolaügyét és valóságos nagylelkű patronája volt a város latin iskolájának. Mikor nagyon fiatalon, 22 éves korában torokbajban elhunyt (1659. nov. 19-én) nemcsak férjét, ki nagyon szerette és négy árváját borította gyászba, hanem a késmárkiak is őszintén megsiratták. A gimnázium tanárai, sőt növendékei is elegiákat írtak halálára, melyeket a híres lőcsei könyvnyomdában közre is bocsátottak. E füzet 46 szerzőtől közöl gyász-dalokat, melyek között igazán meghatók és költői értékűek is találhatók.⁵⁾ Thökölynét, rhátóti Gyulafy Máriát a várkapornában temették el, hol férje családi sírboltot építtetett és sírját szép epitáfiummal látta el.⁶⁾

Késmárk csakhamar megérezte, hogy nemesszivű pártfogója nincs többé. II. Thököly István eleinte elzárkozott bánatával, de

¹⁾ Késmárk sz. kir. város titkos levéltárában fasc. IX. num. 154. és lásd fasc. IX. num. 153.

²⁾ U. o. fasc. VIII. num. 144.

³⁾ U. o. fasc. IX. num. 153, 160, 161. és 162.

⁴⁾ U. o. fasc. IX. num. 159.

⁵⁾ *Acerbissimum funus Illustrissimae Comitissae ac Dominae Dnae Mariae Gyulafy de Ratot etc. . . . ritu Christiano sepultae lacrymis debitis prosequitur Sohola Kezmarsenses. Leutschoviae 1660.* — Érdekesek a rektor gyász-dalának ezen sorai:

Hinc luctus, lacrymae, Dolor hinc grassatur ubique,
Occupat et *nostram, Magne Patronae, Scholam.*

⁶⁾ Lásd »Késmárk sz. kir. város műemlékei« c. művemet. 30 l.

később mulatozásban keresett feledést és most már nem volt senki, aki mérsékelje és visszatartsa. A jámbor és mértékletes polgárok szörnyüködve emlegetik a vad tivornyákat, amelyeket a várúr hűséges ivótársával Keczer Ambrussal rendezett, s melyek sokszor valóságos orgiákká fajultak. Kemény János, későbbi erdélyi fejedelem is följegyezi önéletírásában, hogy Thököly mulatozásaiban nem ismert határt,¹⁾ Vitnyédy pedig talpraesetten azt mondotta róla és Keczerről: „Isznak annyit, amennyit akarnak, de betegek is lesznek rá oly mértékben, amelyben nem akarják.“²⁾

Természetes, hogy ilyen életmód mellett tettei sokszor nem eshetnek oly súlyos beszámítás alá, bár az is tagadhatatlan, hogy szenvedélyes természetének most gyakran engedett szabad utat és a késmárkiakkal a kelleténél keményebben bánt. II. Thököly István különben határozott jellem és erős akaratu ember, ki örökölte családjának jellemvonásait: a következetes és céltudatos munkakerőt és erős hazaszeretetet. Igazi magyar, ki a nemességgel együtt-érezve már nemzeti szempontból ellenfele a polgárságnak általában és így ellenfele Késmárknak is. Ezt hangsúlyoznunk kell, mert csak így értjük meg II. Thököly István egyéniségét és így ítélni tudjuk meg helyesen azt az áldatlan és elkeseredett harcot, amelyet ő Késmárkkal, nemcsak önző magánérdekek miatt, hanem a magyar állam nemzeti kiépítéséért is vívott. Késmárk mindig a Habsburgoknál, Wienben kereste a maga igazát és sokszor tüntetett loyálisával, II. Thököly István ellenben az a Thököly István, kinek nagyatyja és atyja részt vettek a wieni béke (1606) kivívásában, akinek atyja Bethlen Gábor és I. Rákóczi György táborában jelentékeny szerepet viselt, a családi tradíciókban nevelkedvén, kell, hogy halálos ellensége legyen minden olyanemű törekvésnek, amely kivívott alkotmányunk ellen tör és meg akarja semmisíteni a történelmi Magyarországot. Családi tradícióit szent ereklyének tekintette II. István s ezért nemcsak egyéni meggyőződéséből igyekezett Késmárk német polgárságát féken tartani, hanem hazafias kötelességének tekintette azt is, hogy a magyarság függetlenségi törekvéseit támogassa.

Utolsó éveiben lángoló hazaszeretete olyan lépésre ragadta, mely vesztét okozta. Ebben az időben szövődött a Felvidéken az ismeretes Wesselényi-féle összeesküvés s bár biztos adatunk nincs

¹⁾ U. o. 24. l.

²⁾ Történelmi Tár XVI. 45. l.

rá, hogy II. Thököly István is részese lett volna, de annyi kétségtelen, hogy Wesselényi terveit helyeselte s az összeesküvés dolgát minden uton-módon előmozdította. Mikor Wesselényi halála után (1667) a titok napfényre került, megkezdődtek az elfogatások, elítéltetések, kivégzések, II. Thököly István is gyanúba jött, még pedig olyannyira, hogy ellene, ki még nemrég a wieni udvar teljes kegyét élvezte, kiadják az elfogatási parancsot. A császári sereg 1671. dec. 1-én Heister Spankan és Eszterházy Pállal élén¹⁾ erős ostrom alá veszi Árvaváralját, hová Thököly e vészes időben húzódott. A várat csekély őrsége derekasan védelmezte egy ideig, de II. Thököly István testi-lelki erejét eközben megtörte a gond s a bánat. Láttá, hogy mindent elveszített, amiért küzdött életében; munkájával és erélylyel szerzett vagyonát konfiskálták,²⁾ hatalma, nevének nimbusza oda van s még jó, hogy a börtön elől a sirba menekülhet. Legjobban keserítette családjának sorsa. Mintha érezte volna, hogy fiát, a 14 éves *Imrét* tartozik megmenteni a hazának, álrúhában titkon Késmárkra küldte két megbízható emberével s két vele levő leányát, Évát és Máriát is a késmárkiakra akarta bizni, de ez az óhajta már nem valósult meg. Utolsó kívánsága volt, hogy szeretett felesége mellé temessék Késmárkon, de ez sem teljesülhetett. Alighogy II. István behúnyta szemét, emberei feladták Árvavárát (dec. 10.) és kiszolgáltatták a családot az osztrák seregeknek. Heisterék gyűlölete olyan nagy volt a hűtlenségbe keveredett főúr iránt, hogy nemcsak utolsó kívánságát nem vették semmibe, hanem még a köteles pietást is félretéve temetetlenül hagyták s ez az egykor rettegett és irigyelt nagyúrnak, rengeteg birtokok urának $\frac{3}{4}$ évig még egy sirhely sem jutott. Végre is akarata ellenére Árvaváralján, a Thurzó család sírboltjában tették örök nyugalomra. Fia üldözött bujdosó lett, leányait pedig az udvar erővel Wienbe vitette.

Alig terjedt el II. Thököly István szomorú végének és vagyona elkobzásának híre, Késmárk azonnal lépéseket tett, hogy a wieni egyezmény következtében elvesztett birtokait visszakapja és mint-hogy a Thököly család férfiágának kihalása esetére a vár megszerzésére elsőbbségi jogot kapott a királytól, a vár megvételére is törekedett.

¹⁾ Pauler Gy.: Wesselényi F. nádor és társainak összeesküvése 1664—1671. Budapest 1876. I. 183—187. l.

²⁾ Lásd »Gróf Thököly Imre« c. cikkemet a »Késmárki Thököly Imre fejedelem emlékezete« c. füzetben. Késmárk 1906. Sauter Pál kiadása 5—7. l.

Összefoglalta azokat a jogokat, amelyeket a város még a wieni egyezmény előtt gyakorolt és ennek alapján óhajtotta: 1. a negyvened és a harmincad fizetése alól való felmentést; 2. az alsó nagy lengyel kaput a belső és külső fallal egészen a fazekasok bástyájáig; 3. a 24 polgár házát; 4. a városon kívül városi területen épített Thököly-féle koresmát; 5. a „Hosszú erdőt és a mellette fekvő szántóföldeket és réteket; 6. a Golsbergen levő bozótot, amelyet a köznép Thiergartennek nevez, a város felé elterülő legelővel együtt, amely azelőtt közös volt; 7. Kisszalókot összes tartozékaival; 8. a rokuszi udvart mindennel, a mi hozzá tartozik; 9. a halászati jogot a Fehérpatakban a Tátrától a vasháorig; 10. a két malom jövedelmének harmadát a halászati joggal; az erdő használatának harmadát és a legeltetést; 11. a lengyel kaputól balra felépített pajtákat és kerteket, amelyek a 24 házhoz tartoznak és a jobbra eső kertet és rétet; az átengedett halastavat a Leibic folyó mentén és végül azon jövedelmet, melyet a család a census és tizedből birt.¹⁾

Ezekből a követelésekből látjuk, hogy idők folyamán megnyit áldozott Késmárk a béke érdekében, amely azonban még is mindig csak ideiglenesen állt helyre.

A város kivánságaiból azonban csak egyik-másik valósult meg. Legelőször rendezték a negyvenedet, amely hazánkban egészen szokatlan adózási nem volt és nagyon alkalmas arra, hogy elijessze Késmárktól a kereskedőket. A magyar kamara intézkedésére be is szüntették, hanem e helyett szigorubban szabályozták a harmincad fizetését.²⁾ A városnak a várra és a régi birtok kiadására vonatkozó kérelmei,³⁾ azonban nem nyertek kedvező elintéztést, csak kisebb kedvezményekhez jutott Késmárk. A vár pedig tartozékaival a királyi ígéret dacára 113,604 rhenus forintért gróf Rueber Ferdinánd kezére jutott.⁴⁾

A király ezen szöszegésével erősen elkeserítette a késmárkiakat, de teljesen elidegenítette őket azzal, hogy vallásuk szabad gyakorlatában háborgatta őket. A protestáns Késmárk kénytelen volt a főtemplomot a pálosoknak átengedni és azzal megkezdődött a felekezeti surlódás és viszály, amely eddig a Thökölyek idejében

¹⁾ Késmárk sz. kir. város titkos levéltárában fasc. IX. num. 180.

²⁾ U. o. fasc. IX. num. 182, és lásd fasc. IX. 197.

³⁾ U. o. fasc. IX. num. 178; 176. és 201.

⁴⁾ U. o. fasc. IX. num. 208, 209. és lásd »Adalék a késmárki Thököly-féle várkapolna jogtörténelméhez« c. cikkemet (Prot. Szemle 1905. 467. l.)

ismeretlen volt. Ha sok másban nem tudtak is a késmárkiak és a Thökölyek egyetérteni, a közös vallás volt az a kapocs, mely kissé közelebb hozta őket egymáshoz. Most fájo szívvel látták, hogy a Thökölyek uralmának megtörésével az ev. vallás jövője Késmárkon veszélyeztetve van. A hitbuzgóság és a valláshoz való tántoríthatatlan ragaszkodás rendkívül erős a XVII. században Késmárkon. A sok megpróbáltatást csak az isteni gondviselésbe vetett hit segítette elviselni és semmit sem őriztek a polgárok féltékenyebben, mint vallásszabadságukat. Innét van, hogy ez a kis városi amely a nemzeti felkelések idején meglehetősen távol tartotta magát a hazafias mozgalmaktól, most, mikor vallásának szabad gyakorlásában akarják megakadályozni, az elégedetlenekhez áll s elszánt minden áldozatra s küzdelemre. A király, az udvar rövidlátó politikát követtek, amikor a Thököly-féle birtokok elkobzásával rendezettnek hitték a Thököly kérdést és az utolsó Thököly ivadékot figyelemre sem méltatták. Ezalatt gróf Thököly Imre, ki 14 éves kora óta Erdélyben nevelkedett, felserdült és 18 éves korában, 1678-ban a bujdosók élére állott. A kuruc seregekkel betört Magyarországra és győzelmeinek híre csakhamar megremegtetette Wient. Diadalai között azonban nem feledkezett meg szülővárosáról, Késmárkról és igyekezett megszerezni őseinek birtokát. Szerette Késmárkot és meg tudta nyerni lakosainak ragaszkodását is. Több ízben tartózkodott szülőhelyén s bár huzamosabban nem időzhetett falai közt,¹⁾ mégis talált rá módot, hogy megnyerje a polgárság szívét. Nemes lelke arra törekedett, hogy eltörölje az emléket ama igazságtalanságoknak, melyeket apái elkövettek és Késmárk iránt érzett jóakarátát eléggé bizonyítja az 1682. szeptember 16-iki protekcionális oklevél, melyben azt mondja: „Késmárk mi városunk s örökös jószágunk lévén, az okon kívántuk őket speciális protectiánk s oltalmunk alá venni. Parancsolyuk

¹⁾ Így látjuk Th. Imrét Késmárkon 1678. aug. 1. és 4-én; az 1679-iki fegyverszünet szintén neki biztosítja a késmárki várkastélyt. — 1680. aug. 15-én újra bevette Késmárkot Th. I. és a városi őrséget katonái közé sorozta. Az 1681-iki fegyverszünet ismét Th. I. kezére hagyja Késmárkot, míg nem 1683. nov. 23. herceg Lubomirszki visszafoglalta tőle, de 1684. márc. 7-én újra hatalmába keriti ősi birtokát. Carafa közeledésének hírére Th. őrsége elszökött onnan de májusban újra megjelenik Th. I. Késmárkon, augusztusban azonban véglegesen elhódította tőle Schultz altábornagy. Th. Imre szerencsésillaga az 1684. december 14-iki szerencsétlen iglói csata után már lehanyatlófélben volt. (L. »gróf Thököly Imre« c. cikkemet 7—9 l., Haim krónikáját és főleg Angyal Dávid i. művét.)

azért minden Rendbéli Végbeli s Mezei Lovas és Gyalog Hadainknak, Senkys élete elveszték alatt azon városra Mi speciális ordinationk kívül reá szállani, Lakosit ingyenes gazdálkodásra erőltetni, annak nem praestalasáért Szidni, verni, becsteleníteni, Marháját elhajtani, Embereket Sarcoltatni, Város helyeit felverni, benn levő járókat elpraedálni, Buzajokat elcsépelni s elhordani és akármi nével nevezendő külső, belső járókban megkárosítani akár mi szín és praetextus alatt semmiképen ne merészelljen. Másként a ki az Parancsolatunk ellen Vakmerőképen cselekedni compeniáltatik, neve értésünkre esvén, az Hadi Kiadott Edictum szerint minden kegyelem nélkül halál lészen a fején érette.¹⁾

A késmárki polgárság amilyen gyanakvónak és haragtartónak mutatkozott az első Thökölyekkel folytatott küzdelmekben, most olyan hamar felejtí keserűségét és hálás szívvvel, hódolattal fogadja körében Thököly Imrét. Bizonyára nagy része van benne a vallási motívum mellett a város nagy szülötte, gróf Thököly Imre fejedelem hódító egyéniségének is, hogy a loyális Késmárk a nemzeti felkelés eszméjét oly lelkesen fogadta és fiai Thököly Imre zászlói alá gyülekeztek. A fejedelem révén vissza is nyerte Késmárk azt, ami után legjobban vágyakozott, vallásszabadságát. Thököly, hogy a jó viszonyt a város és közte még erősítse, 1683 febr. 21-én feleségével, Zrinyi Ilonával és mostoha gyermekeivel ellátogatott Késmárkra. A város a nagy szabadsághóst méltóan fogadta és fejedelmi bőkezűséggel megajándékozta magas vendégeit. Zrinyi Ilonának 50 aranyat és többféle disztárgyat, köztük értékes porcellán csészét nyújtottak át, míg a kis Rákóczi Ferencnek aranyozott, ezüsből készült karddal, Juliannának pedig gyöngnyaklánccal és fülbevalóval kedveskedtek.²⁾ Szomorú igazság azonban, hogy Késmárk és a Thököly család későn értették meg egymást, akkor, mikor a háborús idők lehetetlenné tették, hogy a város e kibékülésnek üdvös eredményeit élvezhesse. Thököly Imre jóindulata a város iránt nem változik, sőt két évvel az első oltalomlevél kibocsátása után újabb protekcionális oklevélben biztosítja pártfogásáról „*Késmárk szab. kir. városunkat*“.³⁾ Majdnem szösz szerint ismétli az első oltalomlevél szövegét és újból kijelenti, hogy a várost minden kártevő és hatalmaskodó ellen mindenkor megvédelmezi.

¹⁾ Késmárk sz. kir. város titkos levéltárában fasc. XXXIII. num. 62.

²⁾ Késmárk sz. kir. város nagy levéltárában. 1683.

³⁾ Késmárk sz. kir. város titkos levéltárában fasc. XXXIII. num. 63.

Sajnos azonban, hogy Thököly Imre dicsősége és hadi szerencséje akkor már hanyatlófélben volt s az aki oltalmat ígért, rövid idő múlva maga is idegen nemzet uralkodójának oltalmára szorul Számkivetésének szomorú éveiben a fejedelem még százszor szebbnek látja távoli hazáját és különös szeretettel emlékezik vissza gyakran Késmárkra, hol boldog, gondtalan gyermekéveit töltötte s mely élete legfényesebb időszakával oly szorosán összefűződött. Javainak elkobzását törvénytelennek tekinti s haláláig a késmárki vár és birtokok törvényes örökösének, jogos urának vallja magát.¹⁾ De bár II. Rákóczi Ferenc utóbb visszaadja mostoha atyjának elkobzott birtokait, melyeket ő visszafoglalt, Thököly Imre fejedelem sohasem látta többé viszont őseinek hajlékát. Csak gondolatai szállnak gyakran elhagyott szülőföldje felé és többször szeretettel emlékezik meg róla. Így elrendeli, hogy udvari szolgálói számára Kellemesy János nevű jóságigazgatója a késmárki lakatosokkal csináltasson vagy tíz pár puskát.²⁾ A szorgalmas késmárki iparos osztály méltánylása szól ezen intézkedéséből. Végrendeletében sem feledkezik meg szülővárosáról; magyarországi birtokaiból 100 tallért juttat Késmárk szegényeinek³⁾ s már e testamentumban is kifejezi azt az óhajtását, hogy Késmárkon szeretné aludni örök álmát. Még világosabban kitűnik ez a kívánsága II. Rákóczi Ferenchez írott levelében, a következő sorokból: „— ha életemet nem remélhetem is sokáig: de haláloimat édes hazámban és *édes atyáim koporsójában való eltemettetésemet kívánnám*“.⁴⁾ A Thököly ősök a késmárki nagytemplomban nyugodtak, a mai kath. templomban, de amely Thököly idejében az evangélikusoké volt s így nagyon valószínű, hogy a fejedelem e templomra gondolhatott, mikor II. Rákóczi Ferencnek lelkére kötötte, hogy „egy lutheránus kerített kulcsos városnak templomában temetessen, emlékezetre koporsóm felett zászlót és epitáfiumot is tétetvén fel“.⁵⁾ Végrendeletében

1) Késmárki Thököly Imre Naplói, leveleskönyvei közli Thaly Kálmán II. k. 552. l. (Monum. Hung. Hist. Scriptorum XXIV. k.)

2) U. o. 554. l.

3) »Az eperjesi, kassai és *késmárki* ispotálybeli szegényeknek is, item azon városban levő ispotálybeli szegény koldusoknak, a hol hideg tetemim fognak a tizenharmadik punktumban megemlített mód szerint eltemetetni, hagyok . . .« (Késmárki Thököly I. és némely főbb hiveinek naplói közli Thaly Kálmán Pest. 1868. Monum. Hung. Hist. XXIII. k. 407. l.)

4) Mon. Hung. Hist. Scriptorum XXIV. k. 529. l.

5) U. o. XXIII. k. 402. l.

II. Rákóczi Ferencre testálta a késmárki várat és birtokait, melyeket 50.000 rhenus forintra becsült.¹⁾

II. Rákóczi Ferenc nem teljesíthette mostoha atyja utolsó akaratát és kétszáz évig kellett a nagy szabadsághősnek török földben pihennie, mig nem 1906 őszén hazahozták a bujdosók hamvait s a kuruckirályét október 30-án a késmárki új ev. templomban helyezték nyugalomra Késmárk polgárságának és az egész nemzetnek részvételével. A város nagy szülöttjének hamvait elkísérte utolsó útjára a nemzet színe-java és lélekemelő ünnepségek, szónoklatok egész sorozata véste a mai nemzedék szívébe az ő dicsőségét. Késmárk áldozatkészsége olyan pompát fejtett ki a temetéskor, hogy méltóképen fogadja nagy halottját, melyhez foghatót Szepesség még nem látott. A város nevében a polgármester Dr. Schwarcz Károly vette át Thaly Kálmántól a hamvakat, ki igazán szívet megindító beszédben adta át őket. Egyedül a kurucvilág e lelkes kutatójának köszönheti a nemzet, hogy a szabadsághősök hazai földben nyugosznak. Thalyt agg kora nem gátolta abban, hogy messze Nikomédiában s Rodostóban felkeresse, hazahozza és II. Rákóczi Ferenc hamvait Kassán, Thököly Imrét pedig, utolsó akaratához hiven, Késmárkon helyezze el.

Thököly Imre sarkofágját ideiglenesen sok vita után,²⁾ az új ev. templom fogadta be, míg azóta külön művészi mauzoleumot építtetett részére az állam az ev. templom falához. A kuruc király sirja most nemcsak Késmárk lakóinak, de minden magyarnak kegyeletos zarándokhelye, melyet évente sokan felkeresnek. A város még azzal is hódolt Thököly Imre nagyságának, hogy városházának dísztermében a fejedelem művészi becsú arcképét helyezte el és hogy elhatározta, hogy a várkastély főtoronyában Thököly múzeumot létesít.³⁾ Azonkívül gyűjtést indított, hogy a közeli jövőben szobrot

¹⁾ U. o. 399. l.

²⁾ Th. I. hamvainak elhelyezése miatt nagy versengés támadt Eperjes és Késmárk között, amely vitában tevékeny részt vettek a »Századok«, »Protestáns Szemlé«, »Szepesi Lapok«, »Karpáthen Post«, »Eperjesi Lapok«, »Ev. Őr-álló« és a budapesti napi lapokban, részint pedig külön röpiratokban: Thaly K., Zsilinszky M., Thallóczy L., Angyal D., Burgyán A., Webér S., Flórián K., Opperl J., Mikler K., Kalmár E. és e sorok írója.

³⁾ Th. I. hazahozatalának emlékére Wiesner F. József könyvkereskedő szép kivitelű bronz- és ezüstözött emlékérmeket veretett.

is emelhesse¹⁾ dicső fiának, mely a mai közömbös kor gyermekeit emlékeztesse hazánk történelmének egy dicsőséggel és gyásszal teljes korszakára s mely őket a nemzeti eszmékért való küzdelemre tanítsa.

* * *

Tanulmányomban eddig megkíséreltem röviden áttekinteni mindazt, amit a történelem a Thökölyek késmárki szerepléséről feljegyez. E változatos események és gazdag bonyodalmak azonban még nem adják teljesen hű képét annak a viszonyoknak, mely a hatalmas dinasztiaát a városhoz fűzte. Szint, elevenséget akkor nyer a kép, mikor elhallgat a historia, hogy átadja a szót a költészetnek.

Még nem is teltek el oly hosszú századok a Thököly család fényes, de oly rövid pályafutása óta és máris megkezdte munkáját a nép képzelete, hogy kiegészítse, magyarázza és feldiszi a történelem száraz tényeit. Sok általánosan ismert szálló ige és igazán költői monda tanuskodik róla, hogy milyen mély nyomokat hagyott a Thökölyek emléke a néplélekben. S még egy fontos tanulságot is rejtenek ezek a mondák s vonatkozások és őket ismerve, más-képen ítéljük meg a várúr és a város viszonyát. E tanulság az, hogy a nép egyszerű gyermekeiben megvan egy szép jellemvonás: a békülékenység. Bármennyi bajt és tagadhatatlan, hogy sok szenvedést is okoztak a Thökölyek Késmárk és vidéke lakóinak, a hagyomány nem a zsarnok kényurak emlékét őrizte meg, hanem a vitéz hazafiakét, a vallás védőit, a szabadság vértanuiét. A mondák — alig egy-kettőt kivéve — a Thököly családot kedvező színben mutatják s minden esetre hódolattal és pietással szólnak róla. Amint a sok surlódás keserűségét enyhítette az idő, Késmárk megtanulta igazságosan méltányolni hatalmas várurait, kiknek a sok rossz mellett valóban sok jót is köszönhetett.

A mondák²⁾ „öreg Thököly“-je valószínűleg még a család-alapító Sebestyén úr és őreá vonatkozik az említett néhány szájhagyomány, mely a családra rossz fényt vet. Meg kell jegyeznünk, hogy ezek korántsem autentikusak és valószínűség is kevés bennök, így tisztán a felingerült képzelet szülöttei. Mindegyik Thököly

¹⁾ A szoboralap részbeni gyarapítására Sauter P. könyvkiadó, Thaly K., Ábrányi E., Burgyán A. és dr. Bruckner Gy. közreműködésével, külön emlékfüzetet adott ki Késmárkon 1906-ban.

²⁾ A mondákról szól Scholcz Erigyes »A Thökölyek a mondában« c. cikkében. (Késmárki ev. lyceumi értesítvény 1878/9. tanévre.

hirtelen meggazdagodásának kérdését feszegeti s forrásait igyekszik felkutatni. Az még hagyján, hogy Sebestyén urat lókupecnek teszi meg a hagyomány, bár tévesen, de egy másik verzió már sokkal megbélyegzőbb. E szerint csalás és álnokság segítette volna Thökölyt vagyonához. Egy török basa ugyanis át akart térni a keresztyén hitre és minden kincsét, vagyonát megőrzés végett jó barátjánál, Thököly Sebestyénnél helyezte el, ki akkor még Temesváron lakott. Thököly azonban állítólag visszaélt a bizalommal, a török kormánynál jelentést tett és árulása jutalma gyanánt a sok drágaság az ő birtokába jutott.¹⁾ Sebestyén úr, bár nagyravágyó és erőszakos, de mindig egyenes jelleme efféle nemtelenséget feltételezni sem enged. Abban az esetben pedig, ha a mondának valami alapja lett volna, a becsületére kényes magyar főnemesség bizonyosan nem fogadta volna oly szívesen körébe és atyafiságába Thökölyt.

Van egy monda, mely mintegy átmenet az „öreg Thököly“-t rossz és a jó színben feltüntető hagyományok között és a nép hangulatának ezt a fordulatát szépen megokolja. E monda azt beszéli, hogy Thökölyt nehéz betegség és lelkiifurdalás gyötörték, mikor a külföldről hazatérő protestáns kereskedők éneke jutott fülébe, kik a vár alatt húzódó országúton a protestantizmus diadalénekét, az „Erős várunk“-at zengedezték. A szent hangok hatása alatt a megindult Thököly egészen más emberré lett és hátralevő napjait a reformáció támogatására, szegények és elnyomottak segítségére használta fel. Ezzel teljesen ki is törölte jogtalanságainak emlékét a szivekből és halálában tisztelet s szeretet vette körül.

„Az ő fiá“-ról is, mely elnevezés különben mind I., mind II. Istváura vonatkozik, megemlékezik a hagyomány és ki nem fogy rengeteg gazdagságának magasztalásából. Szerinte Thököly borral oltatta palotája ujjaépítéséhez a meszet és fényüzéséről, pompás termeiről, kincseiről csodákat mesél.

Annál érthetlenebb volt a nép előtt a hatalmas főúr bukása. Ismeretes, hogy II. István hűtlenségbe keveredett, az udvarnál kegyvesztett lett és rengeteg javait elkobozták. A nép fantáziája tehát magyarázatot keresett és talált, mely bár teljesen költött, de kétségtelen, hogy Thököly kalandos vállalkozásokra kész jellemeivel összefér. Ebben az időben kötött I. Lipót házasságot és a menyasszony Spanyolországból gazdag kísérettel jött Wienbe. A

¹⁾ L. Wagner: *Analecta Scepusii* III. k. 158. I. és II. k. 312. I.

monda szerint Thököly, mint aféle vakmerő lovag, lesbe állt és el akarta ragadni a király jegyesét. Terve nem sikerült, de kitudódott és ennek büntetése lett volna a kegyvesztés.

E magyarázat bármily romantikus is, a kor szellemének megfelel. Az ellenségeskedés emlékét is őrzi egy hagyomány. A sokat sanyargatott polgárságnak egyszer mégis sikerült volna erőt venni elnyomóján és ostrom alá fogta a várat. Thököly maga is megsebesül, magát megadni kénytelen s a késmárkiak emberséges feltételek mellett békére kényszerítik. Innen kezdve a polgárookra nyugalmasabb idők következtek. A vár nyugati oldalán a tornyon pár évtizeddel ezelőtt még látható volt egy menekülő bajnok; a néphit a szorongatott Thökölyt látta a mélységbe leereszkedő katonában.

Érdekesebb és valóságos regény az a monda, mely Gerő lovag, más verzió szerint Podmanin szereplésével van kapcsolatban. Költői részletei miatt megérdemli, hogy vele részletesebben is foglalkozunk.

Háborus idők jártak, s családja biztonságaért aggódó Thököly István nejét és leányát Erdélybe küldte, hogy ott rokonaiknál legyenek addig, míg Késmárkon a béke és nyugalom helyreáll. De az elővigyázat rosszul ütött be, ugyanis pár nap múlva híret veszi a várúr, hogy a hölgyeket rablók megtámadták, kísérőiket leöldösték, őket magukat pedig elhurcolták bevehetetlen lovagvárukba. Thökölyhez nagy bajában egész sereg fiatal késmárki dalia csatlakozik önként és a hölgyek megszabadítására sietnek. A terv csak csel árán sikerül; elfogják a rablóvezér öcsését, Podmanin lovagot, ki kegyelem reményében segítségül van és Thököly embereit bátyja várába bejuttatja. A rablók halállal bünhődnek, Thököly pedig visszanyeri feleségét és leányát.

A nép romantikus hajlama azonban Podmanin közreműködését más okra vezeti vissza. A lovag megszerette a szép Thököly kisasszonyt, azért szabadította ki és jutalmul kezét kéri. A büszke Thököly hallani sem akar e frigyéről, bár Podmanin a szép leányért felhagy kalandos életmódjával és vitézségével nevének becsülést szerez.

Szebb és költőibb a mondának az a változata, mely szerint egy Horváth Gerő nevű szegény tanuló a rablókaland hőse. Ő vezeti a szabadító csapatot a rablóvár ellen, melyet be is vesz, még pedig igen fantasztikus cselfogás útján. Egy varázstükör, tehát egészen mesés motívum szerepel itten, mely Gerőt és társait

győzelemre viszi. Ez a tükör ellentétes irányban mutat mindent s a rablók, kik felé Gerő a tükröt fordította, a támadók minden mozdulatát visszasán látják, teljesen megzavarodnak és nem képesek a várat megvédelmezni. Az ifjak beveszik a várat, felkoncolják a rablókat és a hölgyek kiszabadulnak.

Gerő vitéz azonban halálosan beleszeretett eközben Thököly szép leányába, akit megmentett s egyuttal meg is hódított és tettének méltó jutalma gyanánt feleségül kérte a várkisasszonyt. Thököly nem szívesen látta a kérőt, mert leányának fényesebb házasságot tervezett (a köztudatban ismeretes volt már a Thökölyek okos családi politikája) és így keveselte Horváth Gerőt, bár az tudományáról híres férfi, a krakói egyetem egyik disze és Báthory István lengyel király hadseregének egyik legjelesebb vitéze volt. Nem akarta mégsem kereken visszautasítani, mert lekötelezettje, volt s mert a leány is nyíltan bevallotta szerelmét Gerő iránt. Mint a népmesék ismeretes könyörtelen apatipusa, ő is lehetetlen feltételt szab: leányát csak akkor adja a vitéznek, ha az elhozza neki a karbunkulust, azt a csodazöld követ, mely a Tátra egyik égbenyuló sziklaormán ragyog.

A szerelmes Gerő nem rettent vissza és megmászta a sziklatornyot, melyen még ő előtte halandó nem járt és csucsaról lelőtt a mesés követ. A karbunkulus azonban még sem lett öve, mert beleesett a feneketlen tóba, mely a sziklák közt elterül. A szegény Gerő vitéz annyira kétségbeesett azon, hogy emberfeletti fáradsága hiábavaló volt és hogy a szép leányt el nem nyerheti, hogy ő is a kő után vetette magát a tóba.

A karbunkulus kőtől zöld máig is az ismeretes „Zöldtó“-nak vize s azért nevezik „Karbunkulus-torony“-nak a mellette felmugasodó meredek bércet.

A szép Thököly leány bánatának nemsokára a halál vetett véget. Csak történeti személyek helyett kellene mesebeli királyt, királyleányt tenni és készen volna a legszebb, legnaivabb népmese.

Regélnek még a késmárkiak a vár kísértetéről, egy fehér ruhás nőről is, ki csendes éjjelen imádkozni megy a várkápolnába, majd a sirboltban a koporsók felett virraszt. Azt is mondják róla, hogy holdvilágos éjszakákon a mezőkön bolyong és sokaknak megmutatta már elásott kincsek helyét. Talán nem tévedünk, mikor azt tesszük fel, hogy a fehér kísértet az előbbi mondának szomorú véget ért hősnője, Thököly leánya, kit boldogtalan szerelme a

sirba vitt s ottan sem hagy nyugodni. Ez a kapcsolat a két monda között, a nép fantáziáját ismerve, valószínűnek látszik.

Horváth Gerő mondájának költői feldolgozója is akadt a kés-márki születésű Lindner Ernő személyében, ki szepesi nyelvjárásban szép költeményt írt „Der Karfonkelthurm“ címmel.¹⁾ De Lindner a mondát nagyon is eiváltoztatja; művében a Thököly család egyik férfisarja hozza le a csodás követ kedvesének, a pásztorleánynak, de ő is beleejti a tóba. Leugrik érte, hogy felhozza, de a tó zöldszemű tünderei között elfeledkezik kedveséről, egész földi életéről és sohasem tér többé vissza.

A Thököly család utolsó dicső sarja, a kuruckirály, Thököly Imre alig szerepel mondában, ami természetes is, mert az ő alakja a történelemé és tetteinek emléke, a valóság, még olyan élénken él a köztudatban, hogy nem juthatott szóhoz a fantázia. Mindössze Árva várából Szepességre való menekülését színezte ki. Mikor atyját, II. Istvánt Árvavárában ostromolták a császári seregek ő 14 éves Imre fiát parasztleánynak öltözve titkon Szepességre küldte. Mikor az őt üldöző katonák ide is utánajöttek, a fiatal Thököly egy alaguton át menekült volna Lengyelországba. Ez alagut létezése s általában az egész szökésnek ilyen módon való lefolyása nem nyert még igazolást.

A német irodalomban még egy helyen találkozunk a Thököly névvel; Vogel N. J. „Thökölys Mutter“ c. költeményében. Ennek meséje tisztán költött és felfogása is nagyon német ízű. A szabadsághős Thököly ugyanis e versben lázadó, aki a király ellen támad s ezért, mikor a csatákból megpihenni ősi várába hazatér, spártai lelkű anyja nem bocsátja be s megátkozza egyetlen fiát. Thököly megtörve vonul el, de az édes anyja szive fájdalomában megszakad. Magyar ember, ki Thököly Imrében szabadsághóst lát és nem lázadót, e költeményt sohasem fogja méltányolni.

Magyar ember, ki a kuruc hősök tragediájával egyáltalában ismerős, nem gondolhat a Thököly és Rákóczi névre anélkül, hogy ne fogná el a szívét lelkesedés és mély szomorúság. Melyikünk nem hallgatta már nehéz szívvél, néma meghatottsággal azt a végtelenül bánatos bujdosó nótát, mely kuruc költészetünknek egyik legszebb gyöngye: „Fütyül a szél Késmárk felett, Édes hazám Isten veled!“ Egy egész nemzedéknek keserve sir ki ebből a dalból.

¹⁾ Ernst Lindner: *Fartblihdijer Zëpserscher Liederposchen*. Budapest és Lócse 1879. 1—8. l.

Ki tudja, nem maga Thököly bucsuzott-e ezekkel a szavakkal szeretett Késmárkjától, mikor örökre elhagyta, hogy számkivetésben élje le örömtelen napjait? Késmárk neve nem kerülhetett véletlenül a dalba, hanem úgy, mint a kuruckirály szülőhelye, mely felé emiatt az egész kurucság különös érdeklődéssel, szeretettel fordult. S ez a nóta, a kesergő magyar nóták között talán a legköltőibb s bizonyosan a legkedveltebb, a legnépszerűbb; ez a nóta, mely nem avult el évszázadokon át, hanem most is fájó megindultságot támaszt minden magyar szívében, talán ez az egyszerű nóta a legszebb emléke hazánkban Thököly Imre fejedelemnek.

DR. BRUCKNER GYŐZŐ.

Lőcse városának lakói és azoknak vagyonos- sága 1542-ben.

— Második (befejező) közlemény. —

Nyolcadik negyed.

Demjén szabó, 33 dénár adót fizet, vagyona tehát	19 frt 80 dénár
János késes, ugyancsak 33 dénárt fizet	" " 19 " 80 "
Franckenhewer Orbán, szintén 33 dénár adót fizet	" " 19 " 80 "
Gretner János özvegye, 7 dénár adót fizet	" " 4 " 20 "
Adrián kántor, 12 dénár adót fizet	" " 7 " 20 "
Klosz János, fizet 1 frt adót . .	" " 60 " "
Bachflesch Lőrincz, 6 dénár adót fizet	" " 3 " 60 "
Marchin Polak, 12 dénár adót fizet	" " 7 " 20 "
Lőrincz czipész, fizet 25 dénár adót	" " 15 " "
György czipész, 20 dénár adót fizet	" " 12 " "
Buttner Kristóf, 14 dénár adót fizet	" " 8 " 40 "
Flescher Jeromos, 20 dénár adót fizet	" " 12 " "
Bertalan czipész özvegye, fiával 75 dénár adót fizet	" " 45 " "
Tamás papirgyártó, (papyrmaccher) özvegye fizet 10 dénár adót . .	" " 6 " "
Galkó Gábor, 33 dénár adót fizet .	" " 19 " 80 "
Vitus bodnár, 25 dénár adót fizet .	" " 15 " "
Máté festő (moler) özvegye 20 dénár adót fizet	" " 12 " "
Schenk Albert, fizet 10 dénár adót	" " 6 " "
Kristóf szijgyártó 20 dénár adót fizet	" " 12 " "
Pauer Lőrincz özvegye, fizet 75 dé- nár adót	" " 45 " "
Itt egy elhagyott ház van.	
Kreyschen Bernát, 8 dénár adót fizet	" " 4 " 80 "
Fleckh Máté, fizet 20 dénár adót .	" " 12 " "
Flax János, 15 dénár adót fizet .	" " 9 " "
Toppschmidt Pál, 33 dénár adót fizet	" " 19 " 80 "
Schwab Bernát, fizet 10 dénár adót	" " 6 " "
Scholcz Bresel, fizet 9 dénár adót	" " 5 " 40 "

Orsolya özvegyasszony, 12 dénár adót fizet	vagyona tehát	7	frt	20	dénár
Khoeler Szaniszló, fizet 20 dénár adót	" "	12	"		
Roetel János, 35 dénár adót fizet .	" "	21	"		
Kupecz Menyhért, 7 dénár adót fizet	" "	4	"	20	"
Umblauff János, 25 dénár adót fizet	" "	15	"		
János gyölesos, szintén 25 dénár adót fizet	" "	15	"		
Schmock János, 13 dénár adót fizet	" "	7	"	80	"
Khoeler Lőrincz, fizet 33 dénár adót	" "	19	"	80	"
Engelman Márton özvegye, 12 dénár adót fizet	" "	7	"	20	"
Lompniczer özvegye, 7 dénár adót fizet	" "	4	"	20	"
Kloz Gergely, 1 frt adót fizet . .	" "	60	"		
Franckhewer Ferencz, fizet 20 dénár adót	" "	12	"		
Vimmer özvegye, 6 dénár adót fizet	" "	3	"	60	"
János kőműves, fizet 5 dénár adót	" "	3	"		
Itt két elhagyott ház van.					
Brunnfeger János, 5 dénár adót fizet	" "	3	"		
A kovács özvegye, 2½ dénár adót fizet	" "	1	"	50	"
Itt a szegények háza következik (ez adómentes).					
Lemes özvegye, 6 dénár adót fizet, vagyona tehát		3	frt	60	dénár
Ennek van egy zsellérje, a ki 4 dénár adót fizet	" "	2	"	40	"
Favágó Ozsváld, 8 dénár adót fizet	" "	4	"	80	"
Stemecz Benedek, szintén 8 dénár adót fizet	" "	4	"	80	"
Fydler Bálint, fizet 20 dénár adót	" "	12	"		
Melczér Ulrik özvegye a fiával szintén 20 dénár adót fizet	" "	12	"		
Itt van egy elhagyott ház és két más ház a szegények házához van csatolva.					
Hosz Pál, fizet 10 dénár adót . .	vagyona tehát	6	frt		
Brewer György, 5 dénár adót fizet	" "	3	"		
Messerer János, fizet 8 dénár adót	" "	4	"	80	dénár
Ambrus Kántor, 12 dénár adót fizet	" "	7	"	20	"
Zoler Ambrus özvegye, 25 dénár adót fizet	" "	15	"		
Szaniszló özvegye, 10 dénár adót fizet	" "	6	"		
Hermolaus, „cingulator“ 20 dénár fizet	" "	12	"		
Nayszer György, 12 dénár adót fizet	" "	7	"	20	"
A városnegyed adójának összege tehát 11 frt 73½ dénár					
rúg, a melynek megfelel 704 forint és 10 dénárnyi vagyonösszeg.					

Kilencedik negyed.

Simon szücs, 1 frt adót fizet . . .	vagyona tehát	60	frt
Tewk (Tök) János, 75 dénár adót fizet	" "	45	" "
Baum Boldizsár, 25 dénár adót fizet	" "	15	" "
Szaniszló ács, fizet 12 dénár adót	" "	7	" 20 dénár
Simon nyerges, 50 dénár adót fizet	" "	30	" "
Blizman rézműves, (messingschlager) szintén 50 dénárt fizet	" "	30	" "
Tunus Jordán, 1 frt adót fizet . .	" "	60	" "
Ennek van egy szolgálója, aki 25 dé- nár adót fizet	" "	15	" "
József lakatos özvegye, fizet 4 dé- nár adót	" "	2	" 40 "
János késműves 12 dénár adót fizet	" "	7	" 20 "
Lénárd szijgyártó (rymer) 6 dénár adót fizet	" "	3	" 60 "
Gergely kannaeöntő (kanngisser) 33 dénár adót fizet	" "	19	" 80 "
Bartusch István, fizet 50 dénár adót	" "	30	" "
Schebniczter István, 25 dénár adót fizet	" "	15	" "
János kannaeöntő, 50 dénár adót fizet	" "	30	" "
János nyerges, fizet 25 dénár adót	" "	15	" "
Gerusch Katalin, 19 dénár adót fizet	" "	11	" 40 "
Tenckh János, 25 dénár adót fizet	" "	15	" "
Kristóf lakatos, szintén ennyit fizet	" "	15	" "
Hutter Szaniszló, " " "	" "	15	" "
Gáspár lakatos, " " "	" "	15	" "
Szervác kaszakovács, (sichelschmidt) 20 dénár adót fizet	" "	12	" "
Teophilus késes, 20 dénár adót fizet	" "	12	" "
Dömötör olajsajtoló özvegye, 5 dénár adót fizet	" "	3	" "
Péter ács, fizet 6 dénár adót . . .	" "	3	" 60 "
Erazmus szücs özvegye, 5 dénár adót fizet	" "	3	" "
Jakab szabó, 12 dénár adót fizet .	" "	7	" 20 "
Egy elhagyott ház.			
Kristóf cserzővarga, 5 dénár adót fizet	" "	3	" "
Gál városi számtartó, (Statraytter) 5 dénár adót fizet	" "	3	" "
Kálix Ács özvegye, 12 dénár adót fizet	" "	7	" 20 "
Fülöp ács, 8 dénár adót fizet . . .	" "	4	" 80 "
János gyolcsos, 12 dénár adót fizet	" "	7	" 20 "
Bertalan kovács, koldus.			

György asztalos, 25 dénár adót fizet	vagyona tehát	15	frt
Gáspár cipész, 20 dénár adót fizet	" "	12	"
Proesch Gáspár, 75 dénár adót fizet	" "	45	"
Endres János, 33 dénár adót fizet	" "	19	" 80 dénár
István nyerges, 25 dénár adót fizet	" "	15	"
János bodnár özvegye, fizet 5 dénár adót	" "	3	"
Plattner Kristóf, 50 dénár adót fizet	" "	30	"
Frenczen Miklós özvegye, a fiával fizet 50 dénár adót	" "	30	"
László csiszoló (polyrer) 2 frt adót fizet	" "	120	"
Faygel János, szolgálival egyetemben 8 frt adót fizet	" "	480	"
Sched András, 1 frt adót fizet	" "	60	"
Kristóf szabó, 50 dénár adót fizet	" "	30	"
Krupeckh Sebestyén, esküdt 31 frt adót fizet	" "	1860	"
Ennek van négy szolgálja, a kik 1 frt 30 dénár adót fizetnek	vagyonuk tehát	78	"
Bober Mihály, fizet 33 dénár adót	vagyona tehát	19	" 80 "
Olbricht György özvegye, fizet 50 dénár adót	" "	30	"
Jost György, 1 frt 66 dénár adót fizet	" "	99	" 60 "
Borsch Jeremiás, esküdt fizet 4 frt adót	" "	240	"
Van egy szolgálja, 32 dénár adót fizet	" "	19	"
Henckel Bernát esküdt, fizet 3 frt adót	" "	180	"
Két szolgálja 50 dénár adót fizet	vagyonuk tehát	30	"

Ezen városnegyed adójának összege tehát 65 frt 65 dénár, a minek 3939 frtnyi vagyon felel meg.

Tizedik negyed.

Gerusch özvegye fizet 8 dénár adót, vagyona tehát	4 frt 80 dénár
Grellner Simon, 13 dénárt fizet	" " 7 " 80 "
Koerschtschen Máté, 15 dénár adót fizet	" " 9 "
Frisschercz Ferencz, 33 dénár adót fizet	" " 19 " 80 "
Bálint lakatos, fizet 50 dénár adót	" " 30 "
Lamprecht János, 1 frt 25 dénár adót fizet	" " 75 "
Kneffler Gáspár, 50 dénár adót fizet	" " 30 "
Byrschenk Elek, fizet 25 dénár adót	" " 15 "
Lamprech István özvegye, fizet 12 dénár adót	" " 7 " 20 "
Scherer Lénárd, 25 dénár adót fizet	" " 15 "

Donner János özvegye, 15 dénár adót fizet	vagyoa tehát	9	frt	
Henisch Lőrincz, 1 frt adót fizet	" "	60	"	
Klára özvegyasszony, 16 dénár adót fizet	" "	9	"	60 dénár
Gnersich Menyhért esküdt, 50 dénár adót fizet	" "	30	"	
Baytler Pál özvegye fiával, ugyanennyit fizet	" "	30	"	
Heldt Balázs, 50 dénár adót fizet	" "	30	"	
Scholcz Weger János, ugyanennyit fizet	" "	30	"	
János-Jeromos özvegye, 14 dénár adót fizet	" "	8	"	40 "
Lénárd cserzővarga özvegye, 15 dénár adót fizet	" "	9	"	
István szijgyártó, 1 frt 25 dénár adót fizet	" "	75	"	
Buttner János, 10 dénár adót fizet	" "	6	"	
Hulner Tamás, fizet 1 frt 25 dénár adót	" "	75	"	
Bretgelt Miklós, 12 dénár adót fizet	" "	7	"	20 "
Pál orgonista (organista) 50 dénár adót fizet	" "	30	"	
Wamolth Ágoston özvegye, fizet 10 dénár adót	" "	6	"	
Schniczler Lőrincz, 50 dénár adót fizet	" "	30	"	
Tamás aranyműves, a ki itt zsellér, ugyanennyit fizet	" "	30	"	
Halbschuech Kristóf, 25 dénár adót fizet	" "	15	"	
A plébános ur kuriája adómentes.				
Bobst János esküdt, 2 frt adót fizet	" "	120	"	
Szawer Menyhért, 1 frt adót fizet	" "	60	"	
György asztalos, 40 dénár adót fizet	" "	24	"	
Umblauff István, 2 frt adót fizet	" "	120	"	
Ennek van két szolgája, ezek 55 dénár adót fizetnek	vagyonuk tehát	33	"	
Lewbiczer Imre, 8 dénár adót fizet, vagyona tehát		4	"	80 "
Szaniszló fürdő, (bader) fizet 25 dénár adót	" "	15	"	
Buttner Péter, 33 dénár adót fizet	" "	19	"	80 "
Rayz Ferencz, 8 dénár adót fizet	" "	4	"	80 "
Feyerobent Simon, fizet 15 dénár adót	" "	9	"	
Hermolaus czipész, 12 dénár adót fizet	" "	7	"	20 "

Feyerabent Márton, 33 dénár adót fizet	vagyona tehát	19	frt	80	dénár
Pessko Péter, fizet 20 dénár adót .	" "	12	"		
Schad Simon, 8 dénár adót fizet .	" "	4	"	80	"
Tschoeff Tamás, 35 dénár adót fizet	" "	21	"		
Thoelchen György, fizet 20 dénár adót	" "	12	"		
Benedek czipész, 12 dénár adót fizet	" "	7	"	20	"
Goebel Gergely özvegye, 4 dénár adót fizet	" "	2	"	40	"
János ács, 5 dénár adót fizet . . .	" "	3	"		
Itt egy elhagyott ház van.					
Gergely kardcsiszár, fizet 10 dénár adót	" "	6	"		
Grill György fizet 4 dénár adót .	" "	2	"	40	"
Lukács posztógyártó, ugyanannyit fizet	" "	2	"	40	"
Grill Szaniszló, 8 dénár adót fizet	" "	4	"	80	"
Bartusch, ugyanannyit fizet	" "	4	"	80	"
Symko, 4 dénár adót fizet	" "	2	"	40	"
Grolmos Bálint, ugyanannyit fizet	" "	2	"	40	"
János szijgyártó	" "	2	"	40	"
Miklós, 5 dénár adót fizet	" "	3	"		
Holczscheyter János fizet 3 dénár adót	" "	1	"	80	"
Péter, Jakab ur szolgája 4 dénár adót fizet	" "	2	"	40	"
Polák János, 4 dénár adót fizet .	" "	2	"	40	"
Fydler Pál özvegye, ugyanannyit fizet	" "	2	"	40	"
Kelemen posztógyártó, ugyanannyit fizet	" "	2	"	40	"
Weinrich Egyed özvegye, vagyon- talan (O habet).					
Pessko Péter, 25 dénár adót fizet	" "	15	"		
Ugyanez még 8 dénár adót fizet .	" "	4	"	80	"

Ezen városnegyed adójának összege tehát 21 frt és 09 dénár,
a melynek összesen 1265 frt és 40 dénárnyi vagyon felel meg.

Tizenegyedik negyed.

Kneffler Tamás esküdt, 4 frt adót fizet	vagyona tehát	240	frt
Czipszer Mihály, 33 dénár adót fizet	" "	19	" 80 dénár
Henckel Konrád, 4 frt adót fizet .	" "	240	"
Van három szolgája, a kik 75 dé- nár adót fizetnek	vagyonuk tehát	45	"
Jakab, nyerges, fizet 10 dénár adót	vagyona tehát	6	"

Brezler János esküdt, 3 frt adót fizet	vagyona tehát 180 frt		
Egy szolgálója van, ez 7 dénárt fizet	" "	4	" 20 dénár
Mészégető (Kalchbruer) Péter öz- vegye, 7 dénár adót fizet	" "	4	" 20 "
Tunus posztógyártó, 50 dénár adót fizet	" "	30	" "
Prazler Mihály, ugyanannyit fizet	" "	30	" "
Czipszer András, fizet 40 dénár adót	" "	24	" "
Itt egy koldusasszony lakik.			
Hyrshperger Bálint 8 dénár adót fizet	" "	4	" 80 "
Frisschherczen Tebus özvegye, 4 dé- nár adót fizet	" "	2	" 40 "
Trappchenn Imre özvegye, fizet 3 dénár adót	" "	1	" 80 "
Koch János özvegye, 4 dénár adót fizet	" "	2	" 40 "
Rays Jakab, 8 dénár adót fizet	" "	4	" 80 "
Nasz Teofil, ugyanannyit fizet	" "	4	" 80 "
Tschipp Márton, 5 dénár adót fizet	" "	3	" "
Pesskem András özvegye, ugyan- annyit fizet	" "	3	" "
Turckh András, szintén 5 dénárt fizet	" "	3	" "
Koch Symko, szintén 5 dénárt fizet	" "	3	" "
Ax Gergely özvegye, szintén 5 dé- nárt fizet	" "	3	" "
Kilián posztógyártó, 15 dénár adót	" "	9	" "
Lochmann Lőrincz özvegye, 8 dénár adót fizet	" "	4	" 80 "
Tolchen Albrecht, 15 dénár adót fizet	" "	9	" "
Fryz Péter 40 dénár adót fizet	" "	24	" "
Bálint, fizet 5 dénár adót	" "	3	" "
Preloff Jakab, 4 dénár adót fizet	" "	2	" 40 "
Knyzner János, fizet 5 dénár adót	" "	3	" "
Lanng Gáspár, 10 dénár adót fizet	" "	6	" "
Glaccz Albrecht, 5 dénár adót fizet	" "	3	" "
Einsiedel János, ugyanannyit fizet	" "	3	" "
Tebus, 20 dénár adót fizet	" "	12	" "
Greyffenstajn Gergely, 12 dénár adót fizet	" "	7	" 20 "
Buttner András, 10 dénár adót fizet	" "	6	" "
Schwarcz György, fizet 5 dénár adót	" "	3	" "
Kelemen szabó özvegye, 4 dénár adót fizet	" "	2	" 40 "
Gedernik Gergely özvegye, fizet 9 dénár adót	" "	5	" 40 "

János szücs, 20 dénár adót fizet .	vagyona tehát	12	frt
Waxwinder Gergely, 9 dénár adót fizet	" "	5	" 40 dénár
Melczér Kristóf özvegye, 50 dénár adót fizet	" "	30	"
Ifjabb Lőrincz szücs, 16 dénár adót fizet	" "	9	" 60 "
Idősb Lőrincz szücs, 50 dénár adót fizet	" "	30	"
Boegner János, 2 frt adót fizet . .	" "	120	"
Czirjék czipész, 40 dénár adót fizet	" "	24	"
Brezler Gergely özvegye fiával, 1 frt 40 dénár adót fizet	" "	84	"
Bobst Czirjék özvegye, 1 frt adót fizet	" "	60	"
Faygel Péter, ugyanitteni zsellér 1 frt adót fizet	" "	60	"
Buttner János bíró, 2 frt adót fizet	" "	120	"

Ezen városnegyed adójának összege 25 forint 29 dénár, ebből azonban leszámítatik a bíró 2 frtnyi adója („sine duobus florenis ipsius iudicis“) marad tehát 23 frt és 29 dénárnyi adó összeg. A bíró adójával együtt számított összegnek 1517 forint és 40 dénárnyi vagyon felel meg, melyből, ha a bíró 120 forintnyi vagyonát leszámítjuk, 1397 forint és 40 dénárnyi vagyon marad.

Utolsó (tizenkettedik) negyed.

Beer Márton, fizet 5 dénár adót .	vagyona tehát	3	frt
Dávid posztógyártó, 10 dénár adót fizet	" "	6	"
Joachim, fizet 5 dénár adót . . .	" "	3	"
Itt egy elhagyott ház van.			
Schwarz Bálint, 6 dénár adót fizet	" "	3	" 60 dénár
Kromer Simon, 40 dénár adót fizet	" "	24	"
Fisscher Miklós, 50 dénár adót fizet	" "	30	"
Elek fazekas, (toepper) 12 dénár adót fizet	" "	7	" 20 "
Hockenszatel András, 20 dénár adót fizet	" "	12	"
Tamás esztergályos özvegye, 4 dénár adót fizet	" "	2	" 40 "
Paukotsch János, 5 dénár adót fizet	" "	3	"
Eperjeser Pál özvegye, ugyanannyit fizet	" "	3	"
Czipszer András, 6 dénár adót fizet	" "	3	" 60 "
Mulfurer Lőrincz özvegye, fizet 4 dénár adót	" "	2	" 40 "
Gergely fazekas, 5 dénár adót fizet	" "	3	"
Poelcz Gergely, 12 dénár adót fizet	" "	7	" 20 "

Miklós fazekas, 9 dénár adót fizet	vagyona tehát	5	frt 40	dénár
Tschyrbuer Balázs, 5 dénár adót fizet	" "	3	"	"
Grissel Márton, 6 dénár adót fizet	" "	3	" 60	"
Garger Ádám, 12 dénár adót fizet	" "	7	" 20	"
István bodnár, 10 dénár adót fizet	" "	6	"	"
Rippitscher Bálint, 5 dénár adót fizet	" "	3	"	"
Itt három elhagyott ház van.				
Petzirer Jakab, 1 frt adót fizet	" "	60	"	"
Lőrincz kovács, 12 dénár adót fizet	" "	7	" 20	"
Imre harangozó, (campanator) 5 dénár adót fizet	" "	3	"	"
Fülöp szalmafonó (straminarius) fizet 7 dénár adót	" "	4	" 20	"
Leybiczer Kelemen, 6 dénár adót fizet	" "	3	" 60	"
Khoeler Gergely, 8 dénár adót fizet	" "	4	" 80	"
Hencz János, 10 dénár adót fizet	" "	6	"	"
Jakab gyolcsos, 9 dénár adót fizet	" "	5	" 40	"
Mihály ács, 8 dénár adót fizet	" "	4	" 80	"
Waldszengot Tebus 4 dénár adót fizet	" "	2	" 40	"
Itt egy elhagyott puszta ház van.				
Jurkó, fizet 8 dénár adót	" "	4	" 80	"
Cherubin szabó, 25 dénár adót fizet	" "	15	"	"
Beler György, 8 dénár adót fizet	" "	4	" 80	"
Hutter Mátyás, fizet 20 dénár adót	" "	12	"	"
Tschoeff Péter, 1 frt adót fizet	" "	60	"	"
Ennek van két szolgálja, kik 30 dénár adót fizetnek	vagyonuk tehát	18	"	"
Simon tímár, 1 frt 50 dénár adót fizet	vagyona tehát	90	"	"
Ennek is van két szolgálja, a kik 32 dénár adót fizetnek	vagyonuk tehát	19	" 20	"
Gilniczer János, 1 frt adót fizet	vagyona tehát	60	"	"
Pauschner Gergely, 3 frt adót fizet	" "	180	"	"
Kaiszer János, 1 frt 50 dénár adót fizet	" "	90	"	"
Leybiczer Balczér 33 dénár adót fizet	" "	19	" 80	"
János késmüves, 20 dénár adót fizet	" "	12	"	"
Fux Gergely, 32 dénár adót fizet	" "	19	" 20	"
János (Janosch) András, 33 dénár adót fizet	" "	19	" 80	"
Peckh Bálint, 1 frt adót fizet	" "	60	"	"
Gáspár szücs, 75 dénár adót fizet	" "	45	"	"
György czipész, fizet 50 dénár adót	" "	30	"	"
Peschko Pál, ugyanannyit fizet	" "	30	"	"

Buttner György, szintén annyit fizet vagyona tehát 30 frt

Einsziedel Jakob, 1 frt 50 dénár

adót fizet	"	"	90	"
Miklós kovács, 40 dénár adót fizet	"	"	24	"
Thebus „ 50 dénárt fizet . .	"	"	30	"
István bodnár, 5 dénár adót fizet .	"	"	3	"

Ezen városnegyed adójának összege tehát 20 forint és 16 dénár, melynek összesen 1209 frt és 60 dénárnyi vagyon felel meg.

A tizenkét városnegyed mellett még külön veszi az összeírás a négy lőcsei malom molnárainak (molitores quatuor molen-dinorum) adóját, a mely összesen négy forintot tesz ki, ennek tehát 240 forintnyi vagyon felel meg. Végül adózott még egy külföldi kereskedő, a krakkói Banck Erazmus szolgálja (Extraneus mercator, servitor Erasmi Banck de Cracovia), a ki összesen 2 frt adót fizetett, melynek 120 forintnyi vagyon felel meg.

Összegezve már most Lőcse 12 városnegyedének adó és vagyon tömegét:

I. negy.: adóösszeg:	38 frt 06	dén.	Vagyon:	2283 frt 60 dén.
II. " " "	14 " 10	"	"	846 " "
III. " " "	25 " 82	"	"	1549 " 20 "
IV. " " "	47 " 88	"	}	3852 " 60 "
	+16 " 33	"		
V. " " "	7 " 97	"	"	478 " 20 "
VI. " " "	10 " 78	"	"	646 " 80 "
VII. " " "	8 " 81	"	"	528 " 60 "
VIII. " " "	11 " 73 ¹ / ₂	"	"	704 " 10 "
IX. " " "	65 " 65	"	"	3939 " "
X. " " "	21 " 09	"	"	1265 " 40 "
XI. " " "	23 " 29	"	"	1397 " 40 " ¹⁾
XII. " " "	20 " 16	"	"	1209 " 60 "
Molnárok:	4 " "	"	"	240 " "
Ideg. keresk.	2 " "	"	"	120 " "

Az összes adó: 317 frt 67¹/₂ dén. Vagyon: 19060 frt 50 dén.

Ennyi volt tehát Lőcse lakóinak vagyona, leszámítva mégis az 1542: XXX. tc. szerint a ruházati cikkeket és ékszereket, már pedig ha pl: figyelemmel kísérvük az ezen korbéli végrendeleteket, azt fogjuk tapasztalni, hogy a polgári vagyon tekintélyes részét képezte a ruha, meg az ékszer.

Negyedek szerint, legszegényebb volt az ötödik városnegyed, ennek adója csak 7 frt 97 dénár (478 frt 20 dénár vagyon), leggaz-

¹⁾ Leszámítva mindig a bíróra kirótt két forintnyi adót, melyet ugylát-szik csak kiróttak a vagyon megállapítása végett, de bé nem hajtottak.

dagabb a kilencedik városnegyed, melynek adója 65 frt 65 dénár (3939 frtnyi vagyon).

A lakosság, helyesebben a háztulajdonos családfők száma összesen 622, a kik közt körülbelül 57 családfentartó özvegyasszony szerepel. A legnépesebb a tizedik városnegyed, a hol a háztulajdonos családfők száma 65, míg a legkevesebb a harmadik negyedben van, összesen 41. Özvegyasszony legtöbb a nyolcadik negyedben van, összesen 14, legkevesebb a második negyedben, összesen kettő.¹⁾

A város lakóinak ekkori számát csak hozzávetőlegesen tudjuk megállapítani. A családok számát 5 vagy 6-al megszorozva, a lélekszám 3—4000 közt fog ingadozni, a mi körülbelül megfelel ezen korbéli normális városi lélekszámnak.

Ha a vagyontömeget elosztjuk 622-vel, akkor megkapjuk, hogy körülbelül átlag mennyi vagyon esett egy-egy családfőre. Az eredmény 3 frt és 60 dénár lesz. Azonban ettől az átlagtól nagy eltéréseket tapasztalunk. Így például a város leggazdagabb polgárának, Wildner Mátyásnak, a ki összesen 40 frt és 33 dénárnyi adót fizet, vagyona 2419 forint és 80 dénár. Rögtön utánna következik Krupeckh Sebestyén esküdt polgár, a ki 31 forintnyi adót fizet, 1860 forintnyi vagyonnal. Ezekkel a nagy vagyonokkal szemben, eltekintve a koldus szegényektől és teljesen vagyontalanoktól, legcsekélyebb vagyona a kovács özvegyének (Relicta fabri) van, a ki 2½ dénár adót fizet, úgy hogy vagyona 1 frt és 50 dénár, ezután következnek azok a kiknek vagyona 1 frt 80 dénár. Ilyen már több van.

A mi a koldusok és vagyontalanok számát illeti, az aránylag roppant csekély. Összesen öt koldus szegény és három telje-

¹⁾

Város-negyedek	Háztulajdonos családfők	Özvegyek	Koldusok vagyontalanok	Elhagyott házak
I.	45	6	—	—
II.	55	2	—	2
III.	41	6	3k 1v	7
IV.	51	3	—	3
V.	45	4	1v	18
VI.	46	5	—	14
VII.	43	6	1k	21
VIII.	57	14	—	3
IX.	59	7	1k	1
X.	65	10	1v	1
XI.	53	11	1k	—
XII.	57	3	—	5
Molnárok kereskedő	5	—	—	—
Összesen	622	57	5k 3v	75

sen vagyontalan van az egész városban. Ezek a következőképen oszlanak meg: A harmadik városnegyedben van a legtöbb koldus, összesen három és egy vagyontalan, a sírásó. A hetedik, kilencedik és tizenegyedik negyedben van még egy-egy koldus, továbbá az ötödik és tizedik negyedben egy-egy vagyontalan.

A középületek adómentesek valának. Így az első negyedben a szepesi prépost háza, a mely egyébként ugyis üres volt. A nyolcadik negyedben a szegényház és a hozzátartozó két más épület, a tizedik negyedben a plébános háza. Adómentes volt természetesen a városház, az egyházak, az iskola stb., ezeket az összeírás fel sem sorolja, mert adómentességek magától értetődött.

Feltűnő az a körülmény, hogy akkor a városban összesen 75 elhagyott ház van, melyek közt csak egyetlenegy a leégett. A legtöbb puszta ház a hetedik negyedben van, összesen 21, utánna jön az ötödik negyed 18 puszta házzal, ezek közt van a kolostor, a hatodik negyedben 14 puszta ház van, köztük egy leégett. Az első és tizenegyedik negyedben nincs puszta ház.

Az összeírásból meg lehet állapítani Lőcse város tanácsának 1542-iki névsorát. A bíró volt: Buttner Sebestyén. Esküdtpolgárok: Borsch Jeremiás, Bobst János, Brezler János, Doringer Elek, Gnersich Menyhért, Henckel Bernát, Kneffler Tamás, Kromer Mihály, Krupeckh Sebestyén, Simon szabó, Wallendorffer Máté és Wolgemuet Lőrincz, összesen tizenketten vannak. Városi jegyző: Geulden Jakab. Az esküdtek mind tehetős emberek voltak. Legszegényebb köztük Gnersich Menyhért, kinek csak harminc frt a vagyona, leggazdagabb a már ismert Krupeckh Sebestyén.

A város egyéb alkalmazottai: Gál városi számtartó, Bálint „statfyrer“, János városi szolga, Mihály pásztor, „hyrt“.

Van ezenkívül egy (Lőrinc) doctor és egy deák (Simon). Él ugyanekkor Lőcsén egy *Máté nevű festőnek* az özvegye.

Az egyház szolgálatában áll: két kántor: Adrián és Ambrus, egy orgonista: Pál, Imre harangozó és Rokuser Gál sírásó.

A mi a lakosság foglalkozását illeti, az a lehető legkülönbefélőbb. Él ekkor Lőcsén egy *papírgyártó* (papyrmaccher) özvegye, van továbbá pecsétmetsző, posztónyíró, üveges, viaszöntő, tügyártó, kaszakovács, rézműves, kutmester (kuttisztító), vízvezetékes, csi-szolómester, kardesiszár, cséplő, tarisznyagyártó, kötőrő; vannak továbbá asztalosok, ácsok, aranyművesek, borbélyok (fürdősök—bader, balwyrer), bodnárok, esztergályosok, ijgyártók, fafaragók, favágók, fazekasok, cipészek, timárok, gombkötők, mészárosok, kőfaragók, kőművesek, molnárok, kannaöntők, gyolcsosok, kovácsok, késesek, lakatosok, posztógyártók, szabók, szücsök, szijgyártók, nyergesek, olajsütők, szalma (szecska) vágók, szénégetők, mészégetők, téglavetők, sörfőzők. A lakosság másik elég tekintélyes része pedig, ugylátszik kereskedelemmel foglalkozott. A lakosság nemzetiségét illetőleg meg kell jegyezni, hogy a németiség a túlnyomó. Az a magyarosodási folyamat, a mely például Eperjesen a XIV.

század végefelé kezdetét vette, itt még észre nem vehető. A lajstromban alig találunk magyar nevet. Így pl. „Steffen *János*, Paulus *Kinisy*, Oszvaldus *Fawago*, Endres *Janosch*“. A német elem mellett a szlávtság szerepel inkább, a mint ezt a Matzko, Latzko, Schimko, Janko, Schiczko, Galko stb. nevek igazolják.

Ime a száraz névsor, az adólajstrom rideg számtömege Lőcse város multjának mennyi fontos és érdekes kérdésére adja meg nekünk a feleletet.

DR. IVÁNYI BÉLA.

CSALÁDTÖRTÉNET.

Szepes vármegye nemes családjainak összeírásai.

III. Az 1835. évi összeírás.

— Második (befejező) közlemény. —

3. Processus Leutschoviensis.

(Lőcsei járás).

Primocz:

Emericus Mercz
Paulus Mercz
Georgius Mercz
Carolus Grubits
Clara Grotkovszky.

Curia Tybe:

Stephanus Grubits
Joannes Koczogh.

Illésfalva:

Comes Emericus Csáky
Joannes Loffay de Kelemenfalva.

Csepanfalva:

Vidua Emerici Mariassy
Napoleon Mariassy
Eduardus Mariassy
Colomannus Mariassy
Ladislauus Mariassy
Eugenius Mariassy
Ignatius Mariassy
Nicolaus Mariassy
Thomas Mariassy
Augustus Mariassy

Vagendrúszl:

Joannes Psenitzky Nagy
Andreas Sa(i)ler

Georgius Sa(i)ler
Melchior Sa(i)ler
Stephanus Almassy
Mathias Almassy
Andreas Almassy

Haraszt:

Franciscus Mariassy
Joannes Mariassy
Julius Mariassy
Sigismundus Mariassy
Paulus Mariassy
Stephanus Mariassy
Emeritus Decurio Almassy
Stephanus Almassy
Michael Zaborszky

Körtvélyes:

Joannes Lubkovits
Xaverius Ujfalussy
Filius Laurentii Teőke
Vidua Berzevitzy

Jannik:

Vincentius Johni
Eduardus Johni

Görgő:

Paulus Görgey
Martinus Görgey
Vidua Samuelis Görgey
Vidua Caroli Görgey

Vidua Veronica Görgey

Kontsan et Dolyan :

Carolus Teőke
Ezechiel Teőke
Vidua Joannis Teőke

Dravec:

David Günther
Alexander Varady Szakmary
Stephanus Bobest
Joannes Doloviczeny
Georgius Ujfalussy
Mathias Bobest
Virgines Maria et Anna Moys
Ludovicus Tothfalussy

Farkasfalva :

Joannes Vieland
Andreas Vieland
Vidua Baan
Ludovicus Baan
Joannes Görgey
Stephanus Bentsik

Abrahamfalva :

Dyonisius Detrich
Vidua Detrich
Vidua Andreae Horváth
Alexander Horváth
Eugenius Horváth
Alexander Zaborszky
Josephus Zaborszky
Franciscus Horváth

Pikocz :

Joannes Horváth

Horka et Komaroz :

Antonius Hadbavny
Alexander Zaffiry
Vidua Constantia Almassy
Ignatius Almassy
Ladislaus Gyurikovits

Szent Andras :

Joannes Szmretsany
Vidua Joannis Szmretsany
Stephanus Szmretsany
Alexander Sz. Andrassy
Carolus Svaby

Emericus Kiss

Virgo Susanna Verbovszky
Gedeon Svaby
Gasparus Svaby
Emericus Kiss
Jacobus Bentsik
Josephus Bentsik
Vidua Kmosko
Andreas Sz. Andrassy
Gaspar Verbovszky
Emericus Verbovszky

Mahalfalva :

Vidua Ludovici Zaborszky
Emericus Tarnóczy
Ejus filius sartor
Vidua Antonii Kiss
Franciscus Kiss
Franciscus Zaborszky
Thomas Bentsik
Emericus Senior Almassy
Franciscus Bentsik
Stephanus Horváth
Vidua Redelstein
Vidua Urvay
Vidua Lehoczky
Vidua Uhlarik
Verbovszky Ludovicus
Andreas Mercz
Gabriel Doleviczeny
Emericus Záborszky
Joannes Almassy faber
Eius filius Joannes Junior Al-

massy

Franciscus Almassy
Vidua Theresia Almassy
Emericus Junior Almassy
Gregorius Verbovszky
Stephanus Verbovszky

Csencsicz :

Vidua Josephi Mercz
Vidua Stephani Tarnóczy
Vidua Maria Hadbavny
Vidua Antoni Verbovszky
Josephus Szitkey
Antonius Horanszky
Ejus filius Paulus Horanszky et
Josephus Horanszky

Antonii Horanszky Vidua
 Vidua Antonii Ribiczey
 Michael Mercz
 Vincentius Ribiczey

Hadusfalva:

Josephus Senior Sz. Andrassy
 Vidua Thomae Sz. Andrassy
 Leopoldus Sz. Andrassy
 Dyonisius Sz. Andrassy
 Andreas Sz. Andrassy
 Vidua Joannis Sz. Andrassy
 Joannes Sz. Andrassy
 Stephanus Sz. Andrassy
 Alexius Sz. Andrassy
 Josephus Junior Sz. Andrassy
 Vidua Martini Sz. Andrassy

Mecsedelfalva:

Josephus Teőke
 Vidua Valentini Mattyasovszky
 Vidua Stephani Zaborszky

Leutschovia: (Lőcse)

Vidua Marianna Bosnyák
 Ludovicus Bosnyák
 Eduardus Pfanschmidt
 Vidua Josephi Pfanschmidt
 Aloysius Szepeshazy
 Vidua Andahazy
 Samuel Schmidt
 Eduardus Dapsy
 Vidua Samuelis Maleter
 Carolus Maleter
 Vidua Ludovici Pfanschmidt
 Josephus Koczogh
 Ludovicus Nagy
 Hugo Nagy
 Vidua Susanna Petroczy
 Eduardus Petroczy
 Alexander Engel
 Josephus Doleviczeny
 Vidua Francisca Kolacskovszky
 Vidua Okolicsany
 Andreas Scholcz
 Vidua Caroli Teőke
 Virgo Josepha Korompay
 Samuel Maleter
 Stephanus Nagy

Joannes Ludmann
 Vidua Semsey
 Albertus Lany
 Ferdinandus Lany
 Topperczer
 Vidua Csefalvay
 Vidua Jacobi Mauksch
 Samuel Fabriczy
 Emericus Andahazy
 Joannes Fabriczy
 Joannes Groestenberger
 Augustinus Raisz
 Vidua Josephi Edeskuty
 Carolus Edeskuty
 Samuel Ludmann
 Samuel Groo
 Ludovicus Bányaffy
 Vidua Schindler
 Vidua Gabrielis Kail
 Andreas Probstner
 Adolphus Probstner
 Josephus Nogl
 Vidua Schmidt
 Gregorius Kolacskovszky
 Alexius Bárdossy

Iglovia:

Baro Emericus Fischer
 Michael Mariassy
 Joannes Vyda
 Joannes Glos
 Andreas Szepeshazy
 Carolus Crausz
 Paulus Tersztanszky
 Vidua Francisci Johny
 Emericus Johny
 Vidua Andreae Szepeshazy
 Josephus Trangous
 Ludovicus Trangous
 Vidua Hendel
 Samuel Komaromy
 Michael Vindt
 Vidua Jacobl Crausz
 Zacharias Vindt
 Ludovicus Vindt
 Josephus Marsalko
 Vidua Zachariae Vindt
 Joannes Vindt

Martinus Senior Vindt
 Ludovicus Szontagh
 Martinus Junior Vindt
 Vidua Michaelis Senioris Szontagh
 Michael Junior Szontagh
 Eduardus Szontagh

Paulus Scholez
 Emericus Scholcz
 Martinus Lehoczky
 Andreas Szt. Andrassy
 Joannes Scholez
 Joannes Huszar
 Michael Szerdahely

4. Processus Montanus.

(Bányai járás).

Stoosz:

Joannes Lang

Szomolnok:

Andreas Dulovits
 Joannes Maukseh
 Michael Szerdahelyi
 Stephanus Nemessany
 Emericus Sartory
 Josephus Sartory
 Joannes Fest

Remethe:

Joannes Thron
 Vidua Joannis Schneider
 Ernest. Schneider
 Stephanus Keill
 Andreas Dobay
 Franciscus Senior Schneider
 Emanuel Schneider
 Vidua Joannis Mudrony
 Vidua Caroli Schneider
 Ludovicus Keill
 Josephus Keill
 Daniel Keill
 Emericus Keill
 Ferdinandus Keill

Gölnitz:

Anton Breuer
 Samuel Lang senior
 Samuel Lang junior
 Joannes Lang
 Michael Breuer senior
 Michael Breuer junior

Folykmár:

Magnus Fabriczy
 Samuel Fabriczy
 Franciscus Fabriczy
 Michael Fabriczy
 Stephanus Fej Provisor

Jekelfalva:

Joannes Jekelfalussy
 Joanna Jekelfalussy
 Vidua Ignatii Jekelfalussy
 Franciscus Jekelfalussy

Also-Szlovinka:

Sigismundus Schneider

Series Nobilium:¹⁾

Albert Gundelfinger

Krompach:

Franciscus Gundelfinger senior
 Carolus Gundelfinger
 Franciscus Gundelfinger junior
 Sigismundus Gundelfinger
 N. Styavnyiczky
 Thomas Kesmarszky

Olaszi:

Josephus Roth
 Christ. Roth
 Georgius Roth junior
 Martinus Styavniczky
 Joannes Styavniczky
 Jacobus Krivatsy
 Joannes Krivatsy
 Samuel Krivatsy
 Joannes Krivatsy senior
 Joannes Krivatsy junior

¹⁾ Korompa-nemessor

Samuel Krivatsy
 Martinus Krivatsy
 Georgius Krivatsy
 Fridericus Krivatsy

Harakocz:

Joannes Keil
 Franciscus Keil

Petroczy:

Vilhelmus Petroczy
 Paulus Petroczy
 Eduardus Petroczy
 Juliana Petroczy
 Aloysius Petroczy
 Joannes Deseöffy

Grants:

Carolus Gundelfinger

Hotkocz:

Comitissa Emanuel Csáky
 Comes Emanuel Csáky
 Comes Rudolphus Csáky
 Comes Augustinus Csáky

Nemessan:

Josephus Nemessany
 Ludovicus Nemessany
 Andreas Nemessany
 Ignatius Nemessany

Olsavicza:

Laurentius Jamborszky
 Carolus Ujfalussy

Brutocz:

Adamus Marjassy
 Antonius Andaházy
 Franciscus Dolevíczeny
 Josephus Bardossy
 Josephus Feja

Felső Szalok:

Ignatius Vitkóczy
 Alex. Bardossy
 Gregorius Kolatskovszky
 Maria Kovatsevich
 Carolina Iglódy
 Virgo Antonia Szerdahelyi
 Virgo Theresia Szerdahelyi

Apolonia Gudeczky
 Vidua Miletz
 Joannes Miletz
 Emericus Hrabeczy
 Carolus Kolatskovszky
 Michael Kolatskovszky
 Vidua Joannis Kolatskovszky
 Antonius Kolatskovszky
 Thomas Gabányi
 Vidua Michaelis Gabányi

Polyanocz:

Franciscus Jantsó
 Josephus Jantsó
 Antonius Jantsó
 Antonius Balka

Korotnok:

Ignatius Korotnok

Mindszent:

Illustrissimus Dominus Comes
 Carolus Csáky
 Joannes Kecskés
 Rudolphus Kesmarszky

Váralya:

Paulus Vida
 Joannes Vyda junior
 Vidua Josephi Vyda
 Paulus Kesmarszky
 Ignatius Kesmarszky
 Michael Kesmarszky
 Paulus Kesmarszky senior
 Paulus Kesmarszky junior
 Samuel Kesmarszky
 Andreas Kesmarszky
 Vidua Susanna Kesmarszky
 Samuel Fest
 Andreas Fest
 Sigismundus Fest
 Samuel Fest
 Paulus Fest
 Carolus Fest
 Michael Fest
 Vidua Danielis Fest
 Vidua Pauli Fest
 Andreas Maleter
 Vidua Martini Maleter

Martinus Veiszer
 Samuel Veiszer
 Michael Veiszer
 Vidua Pauli Veiszer
 Sigismundus Toperczer senior
 Sigismundus Toperczer junior
 Vidua Joannis Toperczer
 Antonius Toperczer
 Vidua D. Czerva
 Paulus Koblicz
 Vidua Andreae Koblicz
 Joannes Koblicz
 Samuel Alth
 Andreas Alth senior
 Vidua Michaelis Alth
 Andreas Alth junior
 Mathias Gleviczky
 Georgius Vyda
 Andreas Alth
 Vidua Susanna Keil

Almás:

Stephanus Gleviczky
 Josephus junior Gleviczky

Andreas junior Gleviczky
 Georgius junior Gleviczky
 Georgius senior Gleviczky
 Josephus senior Gleviczky
 Andreas senior Gleviczky
 Jacobus Gleviczky
 Georgius Lippay
 Josephus Maléter
 Joannes Maléter

Lucska:

Mathias Lippay

Pavlyan:

Andreas Lippay
 Paulus senior Lippay
 Thomas Lippay
 Josephus Lippay
 Mathias Lippay
 Paulus junior Lippay
 Martinus Lippay
 Thomas Lippay
 Martinus senior Lippay
 Jacobus Lippay
 Georgius Lippay

VEGYES KÖZLÉSEK.

Lány Sámuel felségsértési ügye.

Hogy a francia forradalom által keltett eszméknek a csöndes Szepességen is akadt némi talajuk, mutatja az alábbi eset:

Verzeichniss des wieder den Samuel Lány wegen begangenen Verbrechen der beleidigten Mayestät bey den hohen Landesgerichts stellen und dan von Seiner k. königlichen Mayestät gefällten Urtheils.

Nach dem des hiesigen Kaufmanns Johann Lanys Sohn Samuel im Jahre 1799 durch eine in den sogenannten Finstern Weiden an einen Erlenbaum eingeschnitten, die Allerhöchste Persohn Seiner Glorreichst regierenden Kays. König. Mayestät Franz das zweyten beleidigende Schmähchrift des Inhaltes: *Auf Ihr Söhne des Vaterlandes zu vertilgen Frantz den Tyrann* sich des schrecklichsten Lasters der beleydigten Mayestät schuldig gemacht hat, und den 5-ten Juny obigen Jahres von hier nach Igló ins 16 Städter arest geschlossener eingebracht, denselben verhört und nach eingestandenem Verbrechen nach Pest als Staatsgefangener auf hohen Befehl abgeführt worden war, wurde Ihm da selbst durch den Königl. Kron Fischcal, oder sogenannten Causarum Regalium Director, der Process vor der hochlöbl.

Feljegyzése a Lány Sámuel ellen felségsértés vétsége miatt a magas országos bíróságoknál és aztán Ó cs. és kir. Felsége által hozott ítéletnek.

Minekutánna Lany János idevaló kalmárnak fia Sámuel 1799 évben a felségsértés legborzalmasabb bűnét követte vala el azáltal, hogy az ügynevezett sötét füzesben egy égerfába bevészte II. Ferenc dicsőségesen uralkodó ő császári és királyi Felségének legmagasabb személyét sértő eme szitkozódást: „*Rajta hazafiak, pusztítsátok el Ferencet, a zsarnokot!*“ és minekutánna ugyanezen év június 5-ik napján elvitték vala innen fogolyképen Iglóra a XVI. városi börtönbe; ott pedig kihallgatták és bűnének bevallása után felső parancsra elvitték volna állami fogolyképen Pestre: ott a királyi koronaügyész, vagyis az ügynevezett Causarum Regalium Director, perbe fogta őt a nagytekintetű királyi tábla előtt, amelyik az ország törvényei szerint kimondotta rá a halálos ítéletet és egyúttal elrendelte, hogy az a

Königl. Tafel gemacht, welche nach denen Landes gesetzen das Todes: Urtheil gefällt, und zugleich bestimmet hat, dass diejenigen zwey Rinden Erlenholz, die man all hier nach entdeckter daran gefundener schändlicher Inschrift abgestämmt, und in Gerichtliche Verwahrung genommen, sodann aber bis Ofen an die hohe Landes: stelle abgeschicket hatte, durch Henkers Hand verbrannt werden sollen.

Da nun erwähnter Samuel Lany bei Allerhöchst. Seiner Mayaestat um Begnadigung in Ansehung der Lebensstrafe unterhängigst eingekommen ist, haben Seine Mayestat diesen Staatsverbrecher nur aus besonderer Königl. Gnaden und Güteigkeit das Leben geschenkt, und die Todesstraf in einen dreyjährigen Festungsarest zu verwandeln, an bei aber zu genehmigen geruhet, dass die zwey Stücke Erlen-Holtz welche man von Ofen mit der Sententz zurück geschicket hatte All hier auf Ort und Stelle durch den Henker verbrennt werden sollen.

In Gemässheit dieser Allerhöchsten Entschliessung sandte die 16 Städter Administration den Herrn Obernotär Andreas Szepesházy und Herrn Provincial Fiscal Johannes Wyda mit dem Befehl hieher um diese zwey Stücke Erlen-Holtz mit Aufsehen verbrennen zu lassen. Den 22-ten December 1800 also erschienen diese beyden Herren allhier in Georgenberg, all wo im Rathhause im Beyseyn derer städtischen Herrn Richter, Notärs, Vormünder, und einer Menge zusammengekommener

két darab égerfakéreg, amelyet a rajta talált gyalázatos felírás felfedezése után a fáról lehámoztak és birói őrzésbe vettek, aztán pedig Budára szállítottak vala a magas bírósághoz: — a hóhér kezével égetessék el.

A most említett Lany Sámuel pedig ő legmagasabb Felségénél kegyelemért esedezvén a halálbüntetés elengedése irányában, Ó Felsége különös királyi kegyelmétől és jószágától indittatva megkegyelmezett e hazaáruló életének és a halálbüntetést három évi várfogságra változtatni, de emellett jóváhagyóan elrendelni kegyeskedett, hogy az ítélettel együtt Budáról visszaküldött két darab égerfát a hóhér itt a helyszínen égesse el.

Ezen legfelsőbb elhatározásnak megfelelően a 16 város adminisztrátori hivatala ideküldte Szepesházy András főjegyző és Wyda János kerületi ügyész urakat avval a parancsal, hogy ezt a két égerfadarabot tüntető módon égessek el. 1800 évi december 22-én megjelent hát ez a két uraság itt Szepesszombatban, hol is a városházán a városi bíró, jegyző, gondnok urak és nagy számban összegyűlt néptömeg jelenlétében felolvasták az ítéletet latin, német és tót nyelven,

Leute, die Sententien, in lateinischer deutscher und schlovakischer Sprache abgelesen wurden, nach herr übergab man am Gerichts: tische den 16 Städter Scharfrichter Schimenszky genannt, die beyden Stücke Holtz der solche von Obrigkeitlichen Personen zu Pferde vorausreitend begleitet durch die Stadt, bis in die finstern Weiden auf beiden händen trug. Auf Ort und Stelle wurde nochmalen die Sententien in einen geschlossenen Kreis der anwesenden Volksmenge zu Pferde sitzend, nebst einer anpassenden Ermahnung und Warnung, sich vor solcher in denen 16 Städten noch nie erhörten schändlichen Verbrechen zu hüten, deutsch lateinisch und schlovakisch verlesen, alsdann zündete der Scharfrichter den, über die hervorragenden Stöcke der Erlenbäume vorher schon von düren holtz gelegten Scheiterhaufen an, und legte beyde Stücke Erlen mit der schändlichen Inschrift darauf die samt denen Baumstöcken zu Asche verbrennt wurden, und hiermit war die Execution geendigt.

So geschehen Georgenberg den 22 Decemb 1800. Im Richteramt Herr Jakob Hauser, und derer Rathsgeschworener Johann Roxer zugleich auch als Notär. Johann Thann und Josef Milecz dann Vormunds Anton Thann. Dieses verzeichnet zum Andenken und Wahrung der Nachkommenschaft

JOHANN ROXER m. p.
Rathsgeschworener u. Notär.

(Eredetiye Szepesszombat város levéltárában, »Merkbuch« II. köt. 1146. l.).

aztán pedig a birói asztalról leadták a két darab fát a Schimenszky nevezetű 16 városi hóhérnak, ki azokat lóháton jövő hivatalos személyektől kísérve két kezén kivitte a városon keresztül a sötét füzekig. A helyszínén, a jelenlevő sokaságtól formált körben, még egyszer felolvasták lóhátról a szentenciát német, latin és tót nyelven, illendő figyelmeztetéssel intve mindenkit, hogy óvakodjék ilyen, a 16 városban még sohasem hallott, gyalázatos gonosz tettől. A hóhér azután meggyújtotta a máglyát, mely a földből kilátszó égerfatönkök fölött száraz fából el volt már készítve és rátette a gyalázatos felírású két égerfa-darabot, mely a fatuskókkal együtt hamuvá égett és ezzel az executió be vala fejezve.

Igy esett ez meg Szepesszombatban 1800 évi December hó 22-én, Hauser Jakob uram bírósága, — Roxer János (együttal jegyző), Thann János és Miletz József esküdtsége és Thann Antal gondnoksága idejében. Ezeket feljegyezte emlékül és intő példáiul az utókor számára

ROXER JÁNOS,
tanácsnok és jegyző.

Közli: KRETSMÁR ÁRPÁD.

A XIII szepesi város jegyzőkönyveiből.

V.

Actio Georgy Groszmanj, Ciuis Waraliensis.

Anno 1612 den 28. Octobris ist die Frau Hauptmannin von Liebelau neben dem Edlen Herrn Johanne Huldreich Prouisore arcis gen Kirchdrof ankommen, da sie dann ehrlich empfangen vndt tractiret ist worden von dem gericht. In dem sie aber haben sollen zu tisch sitzen, kompt Girg Groszmann sie auch zu empfangen, welches den Herrn Richter vber die massen verdroszen. Dann Girg Groszmann, welcher des Herrn Richtersz leiblicher Bruder gewesen, ist datzumal also truncken ankommen, dasz er weder recht auf den füssen hatt können stehen, noch mit der Zungen irgents ein volkömlich wort fürbringen; hat derwegen ihn der herr Richter gebeten, er wolle seine Gäste nicht molestiren, sondern an seinen orth, da er her kommen, ins weinhausz, gehen daselbst seine gäst versehen; ist aber nicht bald ins weinhausz, sondern zuvor in die küchen gangen; vndt darinen die Frau Richtern vnverschuldter weisz nach hofsitten dermassen ausgebracht vndt durchgezogen, dasz es nicht ärger noch gewlicher hette können geschehen. Da er von der Frau Richtern ermanet abzustehen von solchen lästern, in betrachtung sein selbst, seines weibes vndt seiner Kinder, hatt er es zuvor bösz gemacht, fing er es noch ärger an zu machen, mit schen-

Groszman György váraljai polgárnak bünyüge.

Az 1612. év október 28-ik napján a lublói kapitányné-asszonyosság nemes Huldreich János várnagy uram kíséretében Váraljára érkezett, ahol a hatóság becsülettel fogadta és megvendégelte. Mikoron épen asztalhoz készültek volna ülni, hát odajön üdvözlésükre Groszmann Gyuri is, ami bíró uramat szerfelett boszantotta. Mert Groszmann Gyurka, aki bíró uramnak édes testvére vala, akkoron olyan részegen állított be, hogy se a lábán nem igen tudott megállani, se a nyelvével csak egy tökéletes szót is kihozni; miért is a bíró megkérte, hogy ne alkalmatlankodjék vendégeinek, hanem menjen, ahonnan jött, a maga helyére: a csapszékbe, és ott lássa el a maga vendégeit; de ő nem ment egyenesen a koresmába, hanem előbb betért a konyhába, ahol az ártatlan bíróné asszonyt durva módon úgy kiszidta és lehordta, hogy annál komiszabban és fertelmesebben már meg sem tehetett volna. Mikor pedig bíróné asszonyom megintette, hogy hagyjon fel ezzel a szitkozódással, legyen tekintettel magára, a feleségére és gyermekeire: hát minden eddiginél borzasztóbban folytatta, legyalázzván fivére urát anélkül, hogy figyelembe vette és megkímélte volna ez utóbbinak hivatalos állását. Szitkozódó és gyalázkodó szavai olyan borzasztóak voltak,

dung seines herrn Bruders, ohne betrachtung vndt aus-
 znehmung des Amptes. Die Ca-
 lumnien vndt schmachwort
 sindt so vnbescheiden gesche-
 hen, dasz sie besser zu ver-
 schweigen dann auf zu zeich-
 nen sein. Vber dieses alles ist
 er endtlich mit glümpf durch
 den H. Simon Dörner ins wein-
 hausz geführet worden, alda
 den H. Girg Pudleiner vndt
 H. Melchiorem Katscher ange-
 troffen. Mit diesen drejen hatt
 er es erst recht beschlossen,
 welche er, neben einem gant-
 zen gericht in Kirchdorf, Ehr-
 vergessene, lose, phariseische
 gesellen gescholten, die da
 nichts mehr theten, alsz tag
 vndt nacht im Luder ligen,
 vndt doch nichts zaleten, we-
 ren auch nicht wurdig im ge-
 richt zu sitzenn. Am folgenden
 tag, alsz er erinnert vndt ge-
 merket, das er es nicht gutt
 gemacht, verfüget er sich aus
 Rath etlicher guttherzigen leite
 zur Frau Hauptmannin vndt
 Herrn Huldreich, bittende, sie
 wolten ihm den Herrn Richter
 vndt die Frau Richterin ver-
 sönen, welches dann auch ge-
 schehen. Weil er aber nicht
 allein den Herrn Hannsz Grosz-
 mann, seinen leiblichen Bruder
 dazumal Richter, verletzet, son-
 dern auch das Ampt, das gantze
 gericht, neben den obgemelten
 drej personen angegriffen, ist
 dieser handel differiret vndt
 aufgeschoben worden bisz auf
 den 3 tag Decembr, an wel-
 chem der Ehrsame, Wohl-
 geachte, weise herr Jonas Dir-
 ner, Graff der 13 städt, H.

hogy jobb őket elhallgatni,
 mintsem ide feljegyezni. Mind-
 ezek után Dörner Simon uram
 végtére kiméletes módon elve-
 zette őt a kocsmába, ahol Pud-
 leiner György és Katscher Mel-
 chior uraimékkal találkoztak.
 Ezzel a három emberrel szem-
 ben fejezte be csak méltóan
 szitkozódását: az egész váral-
 jai bírósággal együtt beestelen,
 kikapós, álszenteskedő alakok-
 nak szidta, akik mást sem tesz-
 nek, mint dorbézolnak éjjel-
 nappal és mégsem fizetnek sem-
 mit, nem is méltók arra, hogy
 bírói székben üljenek. Másnap,
 mikor észretért volna, hogy
 bizony nem jó fát tett a tűzre,
 egynémely jószívű emberek ta-
 nácsára felkullogott kapitányné
 asszonyomhoz és Huldreich ur-
 hoz, könyörögvén, hogy békít-
 sék ki bíró urammal és bíróné
 asszonyommal, — ami aztán
 meg is történt. De mivelhogy
 nem csupán Groszmann Jánost,
 édes testvérét és akkori bíró
 sértette, hanem a felülnevezett
 személyiségeken kívül a hiva-
 talt, az egész bírói testületet, —
 azért ezt az ügyet kettéválasz-
 tották és elhalasztották decem-
 ber 3-ik napjára, amikor is el-
 jött Váraljára nagytiszteletű,
 tekintetes és nagybölcességű
 Dirner Jónás uram, a 13 város
 grófja, Feichter Farkas iglói
 és Bacscheidt Pál olaszii bíró
 uraimék. hogy ezt az előadó-
 dott ügyet megtárgyalják nagy-
 tekintetű és nagybölcességű
 Groszmann János, akkora váral-
 jai bírónak, valamint a mind-
 két rendbeli városi tanácsnak¹⁾
 jelenlétében. Itt aztán Dörner

¹⁾ »külső« és »belső« tanács.

Wolfgangus Feichter Richter in Iglo vndt H. Paulus Backscheidt Richter zu Wallendorf sich gen Kirchdorf verfüget, diesen vorgefallenen handel zu erörthern im beisein des Ehrsamten vndt wolweisen Herrn Johannis Groszmanns, damals Richter zu Kirchdorf, vndt in gegenwart beider Rāth, da dann H. Simon Dörner, H. Girg Pudleiner vndt H. Melchior Katscher ihre klag ordentlich nach allen vmbständen, in der Action verfasst, vorbrachten vndt justitiae administrationem anlangeten. Girg Groszmann kunte auf ihre klag nicht viel antworten, dieweil er sich schuldig wuste, bath der halben nur dieses, das gericht wolte ihm gnad lassen wiederfahren, er wölle künftig sein leben bessern, vndt sich des schmahensz gantz vndt gar enthalten. Das gericht aber hielt dem Girg Groszmann dieses für, das solches nicht zum ersten, sondern zum öfftermahl geschehen were, auch nie seiner vorigen zusag ein genige gethan, were auch keine besserung bej jim zuerwarten, weil er seiner bösen zung nicht stewre, noch sein böses leben bessere, drumb könne ihm schwerlich eine linderung wiederfahren. Da Girg Groszmann des gerichtis ernst vermercket, bath er abermalsz vmb gnad. Da hatt es ein gericht, nach wol erwegung desz gantzen handelsz, auch in betrachtung des H. Hauptmanns viel feltiger jntercession, dahin lassen kommen, das er diesmal verfallen sol haben fl. 40 dem gericht zu Kirchdorf abzulegen,

Simon, Pudleiner György és Katscher Melchior urak annak rendje-módja szerint való körülményességgel — amint e feljegyzésben foglaltatik — előadták panaszukat és igazgatszolgáltatást kértek. Panaszukra Groszmann Gyurkának nem igen volt mit felelnie, hiszen ő is bűnösnek tudta magát; így hát csak azt kérte, kegyelmezzon meg neki a bíróság, ezentul meg fog javulni és végképen tartózkodni fog a szitkozódástól. De erre a bíróság azt az ellenvetést hozta fel Groszmann Gyurival szemben, hogy az ilyesmi nem most először történt meg vele, hanem immár több ízben; nem is tartotta vala be soha előzően tett fogalkozását, így hát alig lehet már tőle javulást várni, mert hogy nem tartja féken gonosz nyelvét és nem javítja meg csúnya életét, — miért is aligha történhetik sorsán valami könnyítés. Mikor Groszmann Gyuri látta a bíróság komoly szándékát, újra kegyelemért kezdett esedezni. Vége is a bíróság, jól megfontolván ezt az egész ügyet és tekintetbe vevén a Kapitány ur többszörös közbenjárását is, oda enyhítette ítéletét, hogy ezúttal csak 40 frtot kelljen leszűrnia a váraljai bíróságnál; de ha ezentul ismét bele találna kötni valakibe, akkor már a bíróság jogérzése szerint fog bűnhődni és semmiféle kegyelemre számot nem tarthat, merthogy ez volt az utolsó. Azonkívül kihírdették, hogy mivel a váraljai polgárság jól ismeri Groszmann Gyurka rossz természetét és szokásait, hagyják őt béké-

wo er sich aber weiter an jr-
gents einem solte vergreifen,
sol er nach erkenntnusz des
gerichts gestraffet werden, vnndt
keine gnadt mehr, die weil die-
ses die letzte sein sol, erlan-
gen. Hierbey ist auch vermeldet,
nach dem die Burgerschaft
zu Kirchdorf gar gutte wissen-
schafft hatt vmb des Girg
Groszmanas natur vnndt thun,
sie wollen ihn zu frieden las-
sen, vnndt zu keinen bösen
anreitzen oder anleitung geben,
bey vnnachlässlicher pein, so
das gericht den Vrsächern
würde auferlegen.

Zu mehrer krafft vnndt be-
stettigung ist diese gantze Ac-
tion in des landes Protocoll
eingeleibet worden, vnndt dem
gericht gen Kirchdorf auch ein
abschrift ertheilet worden, das
sie es zu besserer nachrichtung
vnndt warnung auch in ihr
stadt Protocoll sollen lassen
verzeichnen.

Actum Waraly 3 Decembr.
Anno 1612. praesentibus Jona
Dirnero Comite 13 Oppido-
rum Scepusiensium, Wolfgango
Feichtero iudice Iglowiensj,
Johanne Groszmanno iudice
Waraliensj, assistente utroque
ejusdem loci senatu. Et Paulo
Backscheidt iudice Olasziensj.

(Eredetiye Szepes vármegye levéltárában, a XIII. szepesi város
jegyzőkönyvei II. kötetének 103. lapján.)

ben és se fel ne bujtogassák
valami rosszra, se ne adjanak
neki rá alkalmat, — különben
nem kerülük el a büntetést,
amit a bíróság a bujtogatókra
fog mérni.

Ennek nagyobb hitelül és
megerősítésül ezt az ügyet
egész mivoltában a grófsági
jegyzőkönyvbe feljegyezni ren-
delték és a váraljai bíróságnak
is adtak róla másolatot, hogy
miheztartás végett és intő pél-
dával jegyeztessék fel a maguk
városi jegyzőkönyvébe is.

Kelt Váralján 1612 évi de-
cember 3-án. Dirner Jónás, a
13 szepesi város grófjának,
Feichter Farkas iglói és Grosz-
mann János váraljai bírónak,
valamint a mindkét rendbeli
helyi tanácsnak, végül Back-
scheidt Pál olaszii bírónak jelen-
létében.

KÖNYVSZEMLE.

Az Első Lőcsei Kalendárium az 1626-odik évre. — Bevezetővel és megvilágosító jegyzetekkel közli: Dr. Hajnóci R. József. — A közlő kiadása. — Lőcsén 1909. Készült Reiss József T. könyvnyomó intézetében. — 8° X. 80 l.

Eredeti ötlet volt dr. Hajnóci R. Józseftől, hogy a régi lőcsei kalendárium kiadására és kommentálására vállalkozott. Azzal, hogy ő ezt a népkönyvet a teljes szöveggel való kiadásra méltónak ítélte, különös érdeklődést és várakozást keltett annak kulturhistoriai értéke iránt. E várakozásunkban azonban némileg csalódtunk és kétségtelen, hogy az egész könyvecskének legértékesebb része az a kommentár, melyet Hajnóci R. József a kalendárium szövege előtt közrebocsát s mely a „Közlemények Szepes Vármegye Múltjából“ c. folyóirat első számában már megjelent. E bevezetés érdekes és tanulságos; kár, hogy az a része, mely a kalendárium címlapjának s a címernek leírását adja, nem áll a modern heraldika színvonalán.

Ezen a címlapon a kalendárium eredeti régi betűit és írásmódját a primitív rajzzal együtt teljes hűséggel reprodukáltatta a kiadó, a kalendárium többi részének nyomása azonban teljesen modern. Hajnóci maga is érzi, hogy az átváltoztatás nem szerencsés gondolat és azzal mentegetődik, hogy az egész könyvnek eredeti ódon alakban való nyomtatása nagy költséggel járt volna. Ez ugyan kétségtelen, de mégsem sajnálhatjuk eléggé, hogy a kiadó meg nem hozta ezt az áldozatot, mert munkája így hasonlíthatatlanul nagyobb értéket nyert volna bibliografiai szempontból, sőt merjük állítani, hogy a „Lőcsei Kalendárium“ megjelenése csakis így lett volna igazán indokolt. A történelem és művelődéstörténelem, sőt az etnográfia is keveset nyernek azokkal a gyér adatokkal, melyeket a kalendárium felsorol s melyek oly közismertek és általánosak, hogy más népies régi nyomtatványban megtalálhatók. Eredetiséget legfeljebb a verses mondókákban, egész ségi és erkölcsi tanácsokban fedezhetünk fel, de ezek között sincs egy sem igazán feljegyzésre méltó. A történelmi rész, mint a kiadó is észrevette, nagyon hézagos, de azonfelül még megbízhatatlan is, eredeti és új adatot hiába keresünk Szepesmegyére vonatkozólag. A vásárokról („Sokadalmak“ találó elnevezése alatt) szóló résznek praktikus értéke volt, a Prognosticon Astrologicum című

rész pedig élénken megvilágítja azt a kort, melyben még a csillagjósolás naiv babonája komoly tudományszámba ment és hitelre talált. Az egész kalendáriomban ez a rész tarthat leginkább számot a közönség érdeklődésére. Z.

A Lengyelországnak elzálogosított XIII szepesi város története. — Első rész a városok alapításától a mohácsi vészig. — Irta: Illyefalvi Lajos. — Makó. Gaál László könyvnyomó-intézetéből. — 1907. 8° 71 l.

Az utóbbi években sokat foglalkoztam a felsőmagyarországi városok történelmével s épen ezért érthető örömmel és érdeklődéssel vettem kezembe Illyefalvi füzetét, annál inkább, mert a beosztás szerint egyik rész tisztán művelődéstörténeti mozzanatokot jegyez fel és sokat ígér. Fájdalmasan csalódtam azonban várakozásomban, mert Illyefalvi munkájának elolvasása nemhogy élvezettel és haszonnal járna, hanem inkább mélyen elszomorít mindenkít, aki előtt az irodalmi tisztesség szent s aki annak megsértését becsületbe vágónak tartja.

A fenti című kis füzet szerzője ugyanis az irodalmi működésnek nagyon egyszerű és praktikus módját találta ki. A Szepesség történetéről elég gazdag szakirodalmunk van, ő tehát nem fárad az önálló kutatással, hanem a jelesebb szakmunkákból kiválogatja és leginkább *szószertint* átveszi azokat a részeket, melyek neki szükségesek. Illyefalvi egész munkája — szeliden szólva — idézet, de az idézőjelekről az összeszededegető megfélemedezett.

De hadd beszéljenek mindennél ékesszólóbban a párhuzamosan közölt részletek!

Mindjárt a második lapon Sváby Frigyes: „A Lengyelországnak elzálogosított XIII szepesi város története“ c. munkájára ismerünk. Azzal, hogy Illyefalvi is kételkedik Rajnáld szepesi herceg létezésében, mintegy maga utalt rá főforrására, Sváby művére, kinek nézeteit ezentúl nemcsak elfogadja, de teljesen a magái gyanánt határtalan merészséggel feltalálja.¹⁾

Hogy kompilációja nagyon feltűnő ne legyen, a bekezdések, mondatok sorrendjét sokszor össze-vissza cseréli, majd kiszakít egy kis részt és jegyzet alakjában adja (Illyefalvinál a 6. l. 2. jegyzetet lásd Svábynál a 16. l.). Feleslegesnek találja azt is, hogy — mint Sváby — hivatkozzék valamely felfogás képviselőjére; így az „Ingens multitudo“-ról szólva Paulerről²⁾ mélységesen hallgat.

A szepesiek szabadságlevelét (1271) és a Zipser Willkührt tárgyalva Sváby könyve mellett Münnich S.: Igló város története és Dr. Demkó K.: Lőcse tört. c. könyveknek utánzására kerül a sor. Illyefalvi a szepesi jog tárgyalásába sem tud semmi eredeti-

¹⁾ Lásd Sváby e. m. 11. és 12. l.

²⁾ Pauler Gy.: A magy. tört. Árp. alatt II. 640. l. 64. jegy. és lásd Sváby művét 25. l.

seget belevinni, csoportosítása konvencionális, kritikai boncolgatásnak nyoma sincs. Ettől fogva az író jó darabig hű marad Münnich S. könyvéhez és szorgalmasan ollóztat.¹⁾

Érdekesen jár el a szerző Loránt gróf lázadásáról szóló részben (23. l.), mikor valósággal lázító injuriát követ el Svábyval szemben. Sváby kétféle véleményét adja elő arra nézve, hogy mi idézhette elő a lázadást.²⁾ Illyefalvi nagyképpen lecáfolja Sváby egyikféle okoskodását, mint teljesen téveset, a másikat pedig a saját helyes következtetése gyanánt közli. „El nem fogadhatom“ — „kétségtelennek tartom“ féle kitételei (23. l.) ilyen körülmények között szinte komikusan hatnak.

A füzet második része (30—71. l.) a városok helyzetéről szól az elzálogosítás első századában. Ujat, sajnos, nem mond, de annál többet átvész szóról-szóra, némi összeforgatással, Münnich, Demkó K. és Weber S. könyveiből. Abba a nagy hibába esik itt nem egyszer, hogy elhamarkodottan általánosít; így pl. a városi önkormányzatról szólva Iglónak azt a törvényét, mely szerint takács csak akkor lehetett bíró, ha már 14 éve nem folytatta mesteriségét, az összes szepesi városokra vonatkoztatja, pedig ez az usus egyes egyedül Iglón divatozott (42. l.). Demkónak „Felsőmagyar városok életéből“ c. munkájából (138. l.) kikeresett néhány hajmeresztő adatot pl. hogy hogyan végeztek ki és kínóztak meg *Eperjesen* egy gonosztevőt és a vérengzés színhelyét egyszerűen áttette a Szepességbe, hogy minél nagyobb bámulatba ejtse a naiv olvasót (42. l.). Téved akkor is, mikor azt állítja, hogy a harangtoronyok „többnyire goth stilben“ épültek (44. l.), mivel ismeretes, hogy e nemü műemlékeink a felsőmagyarországi-lengyel renaissance stílust tüntetik fel.

De lássuk már most részletesen, hogy honnét ollózgatta Illyefalvi munkáját.

Illyefalvi	Sváby	Münnich Sándor
4. l.	11—12. és 10. l.	
5. l.	12. l.	
6. l.	21., 18., 16. l.	
8. l.	24., 25. l.	
10. l.	13. l.	
11. l.	16., 18., 19., 16., 17. l.	
12. l.	29., 23. l.	
13. l.	29., 26., 31.	
14. l.	35. l.	
15. l.	44. l.	
16. l.	41. l.	
17. l.	44. l.	
18. l.	27. l.	82., 81., 82. l.
20. l.		82. l.

¹⁾ A párhuzamos helyeket birálatom végén állítottam össze.

²⁾ Sváby i. m. 45. l.

Illyefalvi	Sváby	Münnich Sándor
21. l.		82., 84. l.
22. l.		82. l.
23. l.	44., 45. l.	
24. l.	46., 47. l.	
25. l.	48., 49., 48. l.	
26. l.	49. l.	
27. l.	50., 52., 53. l.	
28. l.	61., 62—64. l.	
29. l.	64., 70., 79., 65. l.	
30. l.	65., 69. l.	
31. l.		119. l.
32. l.		86., 107. l.
33. l.		117., 125., 116. l.
34. l.		127., 120., 122. l.
35. l.	58. l.	137. l.
36. l.		134., 135. l.
41. l.		119. l.
42. l.		42. l.
44. l.	72., 73. l.	
46. l.		{ Demkó: A felsőm. { városok 138. l.
48. l.	76., 77. l.	
49. l.	76., 77. l.	
50. l.	78., 79., 78., 84. l.	
51. l.	82. l.	193. l.
52. l.		194., 195. l.
53. l.	87., 88., 89., 91., 90. l.	
54. l.	90., 91., 92. l.	
55. l.	93., 94., 95. l.	
56. l.	96—98. l.	
57. l.		444. l.
58. l.		448—450. l.
59. l.		452. l.
60. l.	102., 103., 115. l.	
61. l.	107., 106., 107. l.	
62. l.	109. l.	163. l.
63. l.		170., 171., 108—110. l.
64. l.		181. l.
67. l.		114. l.
68. l.		150., 112., 111. l.
69. l.		111., 113. l.

Térszüke miatt lássunk két főforrásból egy-egy rövidebb jellemző helyet.

Illyefalvi
„Ekkor telepítették be a
Szászok Szileziát, s tovább vo-

Sváby
„Szászok ekkor telepítik be
Szileziát, majd tovább húzódnak

Illyefalvi

nyulva kelet felé benépesítették Galicia nyugati részét. Királyi meghívásra szívesen jöttek hozzánk is és lassan községeket alapítva tömörültek a később szász provincia név alatt ismert közös jogérettel bíró egységben.“ (5. l.)

Kitünik belőle, hogy a szász család életének szívóssága biztosított vagyonában rejlett, mert akármennyije is volt, de azzal rendelkezett és ha el is vesztette mindenét: a községben mindig talált annyi jövedelmi forrást, hogy újból vagyont szerezhett. Szabad ember volt; szabadon választotta grófját, bíráját, papját, tanácsát, mely uralkodott ugyan fölötte teljhatalommal, de csak egy évig. Jaj volt a hatósági közegnek, a ki a szász jog ellen vétett! Hivatalba nem jutott többé, ki volt téve a közmegvetésnek s kivándorlásra kényszerült, mert a nép sohasem felejt stb. (18. l.)

E néhány felhozott példa, némi, bár halvány fogalmat nyújthat arról a „munká“-ról, melyet Illyefalvi végzett. Valóban csodálkozunk, hogy milyen kevés jártasságot tételez fel olvasóiról s bírálóiról a szerző, mikor egész könyvét ismert munkákból szedgeti össze és a nyilvánosság színe elé lépni merészel. Eljárásával annyira bizalmatlanná tett bennünket írói becsületessége iránt, hogy még azt sem tudjuk önálló kutatás gyanánt méltányolni könyvében, ami talán a sajátja, mint a bevezető vagy a befejezésről szóló néhány lap. A legjobb akarattal sem tulajdoníthatunk Illyefalvinak egyéb érdemet, mint hogy Wagner *Analecta Scepusii c. munkájából* kikeresett néhány részt, melyre Sváby, Weber¹⁾ s

Sváby

kelet felé, benépesítve Galicia nyugati részét. Királyi meghívásra szívesen jöttek tovább hozzánk is, s amint az mindenütt történt, ide is egymásután telepedtek be az egyes rokon csapatok s ezek megalapítva községeiket, tömörültek a később szász provincia név alatt ismert, közös jogérettel bíró egységben.“ (12—13. l.)

Münnich S.

A szász család életének szívóssága biztosított vagyonában rejlett. Mert akármilyen kevés volt, a miye volt, de vagyonnal mégis rendelkezett és ha egészen tönkre jutott, ha mindene vesztett is el, mégis talált szász községében annyi jövedelmi forrást, hogy újból szerezhett vagyont magának. . . . de szabad ember volt a szász. Szabadon választotta grófját, bíráját, tanácsát, ez teljhatalommal uralkodott, de csak egy évig. Jaj volt annak, ki a jogegyenlőség vagy általában a szász jog ellen vétett; hivatalba nem jutott többé, sőt a közmegvetésnek volt kitéve, mi rendesen a kivándorlásra kényszerítette. (80. és 81. l.)

¹⁾ Weber S.: A XVI szepesi város az elzalogosítás ideje alatt 1414—1772. Szepesváralja 1888.

mások általánosságban hivatkoztak, összes többi jegyzetei a szöveghez méltóan szintén kompilációk.

Nem lehet végül szó nélkül hagyni Illyefalvinak azt a különös eljárását, hogy mikor forrásait felsorolja (71. l.) főforrásának egészen önkényes címet ad. Így „*Sváby F. Szepesmegye. A 16 város*“ címen említi azt a könyvet, melynek valódi címe: „*Sváby F. A Lengyelországnak elzálogositott XIII szepesi város története*“ Lőcse 1895. Bajosan magyarázhatnánk ezt másként, mint hogy a szerző szándékosan akarja olvasóit félrevezetni, hogy az, aki esetleg munkáját ellenőrizni óhajtja, ilyen elnevezés alatt a forrásműre rá ne találjon és a plagizálást fel ne fedezhesse.

Illyefalvi füzete címlapján kecsegtető ígérlet gyanánt ez a két szó áll: „*Első rész.*“ Ha a szerzőnek csakugyan szándékában volna „munká“-ját folytatni, a magyar történetirodalom érdekében komolyan kérjük, hogy ne gazdagítsa ilyen módon a történelmi művek sorát. Végre is nem kell mindenáron írói babérokért küzdeni, legkevésbé ajánlatos pedig tilos utakon járni, mert nem mindenki olyan jóhiszemű, hogy az akarást tudásnak nézze. Fogadja el tőlünk e füzet írója azt a tanácsot, hogy a jövőben csak abban az esetben nyúljon tollához, ha becsületes fáradsága eredményeit akarja vele feljegyezni.

DR. BRUCKNER GYŐZŐ.

TÁRSULATI ÜGYEK ÉS EGYÉB HIREK.

Thaly Kálmán
1839—1909

Meghalt a hazai történetírók Nesztora, »Rákóczy iródeákja«. Munkaerejét egyetlen célnak szentelte: a kuruckor felderítésének. Fel is elevenítette a legapróbb részletekig és munkája betetőzéséül haza hozta a nagy fejedelem hamvait. Egyéniségének és befolyásának súlyával, lelkes agitációival tekintélyre és népszerűsége emelte a magyar történetírást. Szepes vármegye külön is köszönettel tartozik neki: ő szervezte a Magyar Történelmi Társulatnak 1872 évi szepesi vándorgyűlését; átkutatta a vármegyei, lőcsevárosi, gróf Csáky- és báró Palocsay-féle levéltárakat és ez alapon nemcsak megrajzolta vármegyénk kuruckori szereplésének képét, de feltárta és ismertette e levéltárainknak egyéb országos becsü anyagát is¹⁾. Nagy érdeme van abban, hogy Thököly Imre fejedelem hamvai Késmárkra kerültek. Végül halálával tartozunk neki azért is, mert

¹⁾ Ezirányú tanulmányait l. a *Századok* 1872. és 1873. évfolyamaiban.

ő adta meg az anyagot Jókainak »a lőcsei fehérasszony« című regényéhez, mely országszerte érdeklődést keltett a Szepesség székvárosa iránt. — Áldott legyen emléke!

— *A »Szepesi Múzeum« ügye* egy lépéssel előbbre jutott: Lőcse város közönsége mindenben magáévá tette a Szepesmegyei Történelmi Társulatnak e folyóirat múlt számában ismertetett eszméit és kívánságait, úgyhogy a társulat immár hozzáfoghat a városi régiségtárnak megyei jellegű múzeummá való fejlesztéséhez. A városházán meglévő anyagot a társulat, főképen Förster Rezső buzgolkodásával, máris tetszetős kis gyűjteményre rendezte el; a további fejlesztésre vagyis a vármegyében található régiségek összegyűjtésére nézve pedig legközelebb akcióba lép a társulat, hogy addig is, míg a helyiség kérdése eldől, minél nagyobb és becsesebb múzeumi anyag legyen együtt. — Az ügy további fejleményeiről időnként tájékoztatni fogjuk olvasóinkat.

— *Petzval József emlékezete.* Szepesbélán f. é. augusztus 6-án leplezték le Petzval Józsefnek (1807—1891), a becsi egyetem zseniális tanárának és egyebek közt a modern fényképészet feltalálójának arcképes emléktábláját. Egyike volt ő a legnagyobb eszű és legsokoldalubb cipszereknek. Jelentőségét a tudományos világ csak most kezdi igazán méltányolni.

— *A szepesiek kongresszusa.* Feljegyezzük az utókor számára azt a tényt, hogy az Ur 1909 ik évének augusztus hava 3-ik napján összejött Iglón mintegy ezer cipszer az ország minden vidékéről avval a céllal, hogy — örüljenek egymás látásán. A mai ideált-tipró korszellem közepette maradt a cipszer szivben annyi puritán lelkesedés, hogy minden érdek nélkül, sőt többé-kevésbé anyagi áldozat árán is, vágyott nyomatékosan kifejezést adni a röghöz való ragaszkodásának és fajszeretetének. Talán öntudatlan maradványa ez annak a nagy érzésnek, mely a messze idegenbe telepített őscipszereket új otthonukban egymáshoz közel hozta és amely megszerettette velök a fáradságos munka árán virágzóvá tett telepet. Mert az érzésnek is van történeti multja, melyből szükségszerűen folynak ennek az érzésnek a jelenben való nyilvánulásai. A szepesi kongresszus önkéntelen de érthető fellobbanása volt a századoktól élesztett cipszer érzés tűzének.

Az 1909 évi előfizetési díjat megfizették:

(Júl. 10.—okt. 1. közt beérkezett előfizetések).

Bethlenfalvi m. k. áll. iskola. Gróf Csáky Vidor. Fery Oszkár.
Dr. Király János. Sefcsik Ferenc. Schwarz Sándor (3 K).

A kiadóhivatal.

Kérelem.

Olvasóink közül bizonyára lesznek olyanok, akik *régi családi iratoknak* akár maguk is birtokában vannak, akár pedig tudomásuk van róla, hogy hol, mely családnál és annak melyik tagjánál léteznek ilyen irományok.

Tisztelve kérjük, hogy ezt szerkesztőségünknek tudomására hozni sziveskedjenek.

Ismeretlen helyeken eltemetve, tehát értéktelenül hevernek sokszor olyan emlékek, melyekből a szakember nagybecsű és hézagpótló történeti adatokat hámozhatna ki.

Szerkesztőségünk nemcsak arra vállalkozik, hogy a tulajdonosok által rövid használatra beküldött ilyenmű iratokat szakszerű áttanulmányozás után hiánytalanul visszaszármasztatja, hanem — amennyiben az iratoknak hozzánk való beküldése bármily okból nehézségekbe ütköznék — szívesen küldjük ki szerkesztőségünknek valamelyik tagját, ki a tulajdonos engedelmével ennek családi iratait *a helyszínen* átvizsgálná.

Meg vagyunk róla győződve, hogy olvasóinknak illetén való segédkezése mellett sok értékes anyagot hozhatnánk napfényre.

A szerkesztőség.

